ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ: ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ

(ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕರು

ಪಿ. ಯಶೋದಾ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ. ಎ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ರೈ

ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ

ಭಾಷಾ ನಿಕಾಯ

ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ – ೫೮೩ ೨೭೬

೨೦೦೮

ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ

(ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ)

ಸಂಶೋಧಕರು
ಪಿ. ಯಶೋದಾ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು
ಡಾ. ಎ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ರೈ
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ

ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಭಾಷಾ ನಿಕಾಯ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ -೫೮೩೨೭೬
೨೦೧೮

ಸಂಶೋಧಕರ ಘೋಷಣಾ ಪತ್ರ

"ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ: ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ" ಎಂಬ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗದ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದ **ಡಾ. ಎ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ರೈ** ಇವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧ ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಪದವಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಈ ಮೂಲಕ ಘೋಷಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಂಶೋಧಕರು

(ಪಿ.ಯಶೋದಾ)
ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ –೫೮೩೨೭೬

ದಿನಾಂಕ : ೧೫–೦೨–೨೦೧೮
ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರ ದೃಢೀಕರಣ ಪತ್ರ

ಶ್ರೀಮತಿ ಪಿ. ಯಶೋದಾ ಇವರು ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ **"ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ: ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ"** ಎಂಬ ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗವನ್ನು ಯಾವುದೇ ಪದವಿ ಅಥವಾ ಇತರ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಈ ಮೂಲಕ ದೃಢೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು

ಡಾ. ಎ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ರೈ
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು
ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ -೫೮೩೨೭೬

ದಿನಾಂಕ : ೧೫-೦೨-೨೦೧೮
ಸ್ಥಳ : ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ

ಪರಿವಿಡಿ

ಅಧ್ಯಾಯ ೧

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ವೈಧಾನಿಕತೆ

ಅಧ್ಯಾಯ ೧

ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ, ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ವೈಧಾನಿಕತೆ

೧.೧. ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಾತ್ರ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ ಕನ್ನಡದ್ದೇ ಆದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅಸ್ತಿವಾರ ಹಾಕಿದ ಪ್ರದೇಶ. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿದೆ. ಏಳು ಸುತ್ತಿನ ಭದ್ರಕೋಟೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನಾಳಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖ ರಾಜವಂಶಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆ. ಕದಂಬ ವಂಶದ ಮಯೂರವರ್ಮ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯೇ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಾಳೆಯಗಾರ ದೊರೆ ಕೊನೆಯ ಮೆದಕೇರಿನಾಯಕ ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಬಲ ಹೈದರಾಲಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯೆ. ಹೀಗೆ ಹಲವು ವಿಶೇಷಗಳ ಸಂಗಮ ಪ್ರದೇಶ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಮಠ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠ. ಅದರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡುವ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಮುಖ ವಚನಕಾರ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ತಮ್ಮ ಒಂದು ವಚನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ "ಹಿಂದನರಿಯದುದು ಮುಂದನೇನ ಬಲ್ಲುದು?" ಎಂದು. ಹಾಗೆಯೇ "ಹಿಂದೆ ಗುರುವಿರಬೇಕು, ಮುಂದೆ ಗುರಿ ಇರಬೇಕು" ಎಂಬುದನ್ನು ಹಿರಿಯರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಟಿ.ಎಸ್. ಎಲಿಯಟ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಾನೆ: "ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂಬುದು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಂದು ಸಮಾಜದ ಅಥವಾ ಗುಂಪಿನ ಜೀವನ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಜನಾಂಗದ ಸಮಸ್ತ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು, ಅಭಿರುಚಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಏನಿದ್ದರೂ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮುಂದಿನ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಹರಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತಮರಾದವರು ತಮ್ಮ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಾರೆ." ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಅವರ ಜೀವನ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ, ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ, ಅವರ ಆಚಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಗುರಿ ಇದ್ದರಷ್ಟೇ ಸಾಲದು, ಗುರಿಯ ಈಡೇರಿಕೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಲು ಗುರುವು ಬೇಕು. ಅಂಥ ಗುರುಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠವು ಹೆಸರಿಗೆ ವೀರಶೈವ ಮಠ ಎಂದಾದರೂ ಇದು ಜಾತ್ಯತೀತವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಸಮುದಾಯದವರೂ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಠವಾಗಿದೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದು, ಬೆಂಗಳೂರು – ಧಾರವಾಡ ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿದೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಿಂದ ಆವೃತ್ತವಾಗಿದ್ದು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಜೋಗಿಮಟ್ಟಿ ಎಂಬ ಪ್ರಕೃತಿಸಿರಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗಿರಿಧಾಮವಿದೆ. ಅನೇಕ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಅತಿಎತ್ತರದ ಗುಡ್ಡಗಳು ದಟ್ಟಕಾಡುಗಳು ಇಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಸ್ಥಾನವೂ ಇದಾಗಿದೆ.

ಇದರ ಐತಿಹಾಸಿಕತೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದಾದರೆ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿಯ ನೈರುತ್ಯಕ್ಕಿರುವ ಬೆಟ್ಟಸಂಕೀರ್ಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಣಿವೆಗಳು, ಹುಲಿಗೊಂದಿ ನೀರಲಗೊಂದಿ ಬಸವನಗೊಂದಿ ಬಾರಲಗೊಂದಿ ಎಂಬ ಗೊಂದಿಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿರುವ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಗುಹೆಗಳು, ಹಳ್ಳಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮತ್ತು ಮಾನವನ ವಸತಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದು ಶಿಲಾಯುಗದ ಮನುಷ್ಯ ರಚಿಸಿರುವ ಬಂಡೆಚಿತ್ರಗಳು ಅಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಅಮೆರಿಕಾದ ಖ್ಯಾತ ಭೂವಿಜ್ಞಾನಿ ಪ್ರೊ. ಸಿರಿಲ್ ಪೊನ್ನಂ ಪೆರುಮಾ ಅವರು "ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಉಗಮ ಸುಮಾರು ೩೮೦ ಕೋಟಿ ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪಳೆಯುಳಿಕೆಯ ಬಂಡೆಯೊಂದರಿಂದ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಈ ಸ್ಥಳದ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ (ಪ್ರಜಾವಾಣಿ, ೨೦೦೧). ಒಟ್ಟಾರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಜೀವ ಉಗಮ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಗುಡ್ಡ ಕಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳು, ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೊರೆದ ಚಿತ್ರಗಳು, ಗುಹಾಚಿತ್ರಗಳು, ಶಿಲಾಯುಗದ ಕಲ್ಲಿನ ಕೊಡಲಿಗಳು, ಬಂಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಹುಲಿ, ಗೂಳಿ, ಕಾಡುಕೋಣ, ಬೇಟೆ ಚಿತ್ರಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಾಗೈತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತವೆ. ಮಡಕೆ ಚೂರುಗಳು ಕ್ರಿ.ಪೂ.ದಿಂದ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೩ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಶಿಲಾಸಮಾಧಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯತ್ತ ಬೆರಳುಮಾಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಿಂಧೂಕಣಿವೆ, ಸುಮೇರು ಮತ್ತು ಕ್ರೀಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಮಡಕೆ ಚೂರುಗಳಿಗೆ ಸಾದೃಶ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ; 'ರೊಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಸ್ಥಳೀಯ ಶಿಲಾಯುಗ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೮೦೦೦ ದಿಂದ ೬೦೦೦ದವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯ ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ ಕ್ಯಾಂಪಿಗ್ಯುಯಿನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಾದೃಶ್ಯಹೊಂದಿದೆ– ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇಲ್ಲಿಯ ಭೂಪ್ರಾಕ್‌ಚಾರಿತ್ರಿಕತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವುದು ಕೂಡಾ ಈ ಸ್ಥಳದ ಮಹತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ (ಕ್ಯಾಂಪಿಗ್ಯುಯನ್, ೧೯೯೦).

ಇದು ಮೌರ್ಯ, ಶಾತವಾಹನ, ಕದಂಬ, ಗಂಗ, ಚಾಲುಕ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ, ಹೊಯ್ಸಳ, ವಿಜಯನಗರ– ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಮುಖ ರಾಜವಂಶಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು, ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಇಂಥ ಮಹತ್ತ್ವದ ಸ್ಥಳ ರಾಜಕೀಯದ ಕಾರಣದಿಂದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಸಂಶೋಧಕರ ಗಮನ ಸೆಳೆದಿದೆ.

ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮೂಹಗಳ ಮನೋಧರ್ಮ ರೂಢಿಸುವಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ, ಧರ್ಮದ ಕಾರ್ಯ ಮಹತ್ತರವಾದದು. ಅನೇಕ ಸಮುದಾಯಗಳ ನೈತಿಕತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅದರ ಪಾತ್ರವು ಗಮನಾರ್ಹ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂಡಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಧರ್ಮಗಳು ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಪೂ.ದಲ್ಲಿ ಮೌರ್ಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವು ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸಿತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಶೋಕನ ಶಾಸನಗಳು ಇತರ ಕುರುಹುಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಆನಂತರದಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮ, ಶೈವದ ಕಾಪಾಲಿಕ ಪಾಶುಪತ ಕಾಳಾಮುಖ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆಧಾರಗಳು, ದೊರೆತಿವೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯಿಸರು, ಬಿ.ಎಲ್. ರೈಸ್, ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ, ಎಂ.ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣ ಅವರು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ೧೨-೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಭಾವಿಸಿದ ಧರ್ಮ ಲಿಂಗಾಯತ ಅಥವಾ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಬಂಧವು ಆ ಧರ್ಮದ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಮಠವನ್ನು ಕುರಿತದ್ದಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠವು ಲಿಂಗಾಯತ ಅಥವಾ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಶರಣ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಬಂದ ಮಠವಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಹೊರರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯು ಹರಡಿದೆ. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಪ್ರಾಚುರ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಈ ಧರ್ಮ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ೧೭ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಮೊದಲೇ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದ 'ಮರುಳಸಿದ್ಧ ಕಾವ್ಯ'ದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಚಿನ್ಮಯಗಿರಿ' ಚಿತ್ರದುರ್ಗವೆಂದೂ ವೀರಶೈವದ ಸಿದ್ಧಪುರುಷರೆನಿಸಿದ ರೇವಣಸಿದ್ಧ ಮರುಳಸಿದ್ಧರು ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಭೇಟಿಯಾದದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಎಂದೂ ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯಿಸರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನಾಯಕ, ಅವನ ನಾಗತಿಯರು- ಹೀಗೆ ರಾಜಮನೆತನದವರೆಲ್ಲಾ ಉಗ್ಗ ಚೆನ್ನವೀರಸ್ವಾಮಿ ಎಂಬ ವೀರಶೈವ ಗುರುಗಳಿಂದ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದರು. ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಸೇರಿದರು (ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ. (ಸಂ), ೨೦೦೭, ಪು ೧೫). ಆದರೆ ಕೆಲವೇ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ತೊರೆದರು. ದೊರೆಯ ನಾಗತಿಯರಲ್ಲಿ ಹಟ್ಟಿಯ ಮಲ್ಲವ್ವ ನಾಗತಿಯೊಬ್ಬಳು ಮಾತ್ರ ಧರ್ಮ ತೊರೆಯದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತ ಕೊನೆಯ ತನಕ ಲಿಂಗಾಯತಳಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಳು. ಹಾಗೆಯೆ ೧ನೆಯ ಕಸ್ತೂರಿರಂಗಪ್ಪನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನ ನಾಗತಿ ಕಾಟವ್ವ ತನ್ನ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ 'ಕಾಟಿಮಠ' ಒಂದು ವೀರಶೈವಮಠವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಚರಂತಿ ದೇವರನ್ನು ಕೂಡಾ ನೇಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ತಿಮ್ಮಣ್ಣನಾಯಕನಕೆರೆಯ ನಡುವಿನ ದಿಬ್ಬದಲ್ಲಿದ್ದ ಇದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬಳಿಯ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಅಂಕಲಿಮಠದ ನೆಲಗವಿಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಆ

ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಉಗ್ಗ ಚೆನ್ನವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠ, ಗವಿಮಠ ಎಂಬ ಲಿಂಗಾಯತ ಮಠಗಳು ಇದ್ದವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದ ವಿಷಯವಾದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬರುವುದಾದರೆ, ಅದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದದ್ದು ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ದೊರೆ ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ವೀರಶೈವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಠಗಳ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಗುರುವರ್ಗ, ವಿರಕ್ತವರ್ಗ ಎಂಬ ಎರಡು ವರ್ಗಗಳಿವೆ. ಮತ್ತು ಕಾಶಿ, ಕೇದಾರ, ಶ್ರೀಶೈಲ, ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಮತ್ತು ರಂಭಾಪುರಿ (ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು) ಈ ಐದು ಪೀಠಗಳನ್ನು ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಪೀಠಗಳೆಂದು ಅಥವಾ ಪಂಚಪೀಠಗಳೆಂದು ಗುರುವರ್ಗದವರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ವಿರಕ್ತ ವರ್ಗದ್ದು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ– ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ– ಶೂನ್ಯಪೀಠ. ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಪರಂಪರೆಯವರು ಜಂಗಮ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ಭಕ್ತವರ್ಗವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತ ಇದ್ದವರು. ಇವರೇ ವಿರಕ್ತರು. ಚರಪೀಠವಾಗಿದ್ದ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಸ್ಥಿರಪೀಠವಾಗಿ ಒಂದೆಡೆ ನೆಲೆಗೊಂಡು ನಿಂತದ್ದು ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ. ಅನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಲಿಂಗಾಯತ ಅಥವಾ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಧಾನ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಮಹತ್ತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. ಇದು ಶೂನ್ಯಪೀಠವೆಂದೂ ಶ್ರೀಮದಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಸ್ವಾಮ್ಯನ್ವಯ (ಶ್ರೀಮದ್ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಸ್ವಾಮಿ ಅನ್ವಯ) ದ್ದೆಂದು ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ, ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರ, ಅನಾದಿಗಣನಾಥ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಮುಂದುವರಿದು ಕೊಂಡು ಬಂದ ಶರಣರ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಪರಂಪರೆಯದ್ದು. ಜಾತ್ಯತೀತವಾದ ಶರಣರ ವೈಚಾರಿಕ ಮತ್ತು ಜೀವಪರ ನಿಲವುಗಳಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ಇದು ಪ್ರಗತಿಪರ ಮಠವಾಗಿದೆ. ಆಯಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಒಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಜನತೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದು ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ರೋಚಕವಾಗಿದೆ.

೧೭ನೆಯ ಶತಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೊರೆ ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನು ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಈ ಮಠ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲು ಬಿಳಿಚೋಡು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದನಗಾಹಿ ಬಾಲಕನಾಗಿದ್ದು ಒಮ್ಮೆ ದನಕಾಯುತ್ತ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ ನಾಗಸರ್ಪವೊಂದು ಹೆಡೆ ಅಗಲಿಸಿ ಅವನ ತಲೆಗೆ ನೆರಳು ಮಾಡಿತೆಂದೂ ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ (೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ) ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ "ನೀನು ಮುಂದೆ ದುರ್ಗದ ಅರಸನಾಗುವೆ" (ಅಡಿವೆಪ್ಪಾ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಪ್ಪಾ ಕಟ್ಟೆಪ್ಪನವರ (ಸಂ); ೧೯೦೫; ಪು ೧೭) ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರೆಂದೂ ಅದರಂತೆ ಮುಂದೆ ಅವನು ದುರ್ಗದ ದೊರೆಯಾದನೆಂದೂ

ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಅದು ಏನೇ ಇರಲಿ, ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನು ತನ್ನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮೇಲುದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಪಿಗೆ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದಿನ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಅದೂ ತನ್ನ ಅರಮನೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ, ೩೬೦ ಅಂಕಣದ ಮಠವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದೂ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ದಾವಣಗೆರೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುವಿಶಾಲವಾದ ಈಗ ಇರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದೂ 'ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರ ವಂಶಾವಳಿ'ಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಗತಿ ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿರುವ 'ಮುರಿಗೆ ತಾರಾವಳಿ' 'ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ' ಮತ್ತು 'ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ'ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ (ಬಸವರಾಜು ಎಲ್. (ಸಂ); ೧೯೭೧; ಪು ೧೭-೯೨).

ಶಾಂತವೀರ ದೇಶಿಕರಿಗೆ ಅವರ ಹೆಸರಿನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ 'ಮುರಿಗೆ' ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷಣದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಜನಮಾನಸದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದೆಯೆಂದರೆ ಇವರ ಅನಂತರ ಬಂದ ಎಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು 'ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿ'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತ ಬರಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಶಾಖಾ ಮಠಗಳನ್ನು 'ಮುರಿಗೆ ಮಠ', 'ಮುರುಘಾಮಠ', 'ಮುರುಗಾಮಠ', 'ಮುರುಗಿಮಠ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಂದಿಗೂ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ. ಈ 'ಮುರಿಗೆ' ಎಂದರೇನು ಎಂಬುದು ಕುತೂಹಲಕಾರವಾಗಿದೆ. ಮುರಿಗೆ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಸ್ಥಳನಾಮವಾಗಿದ್ದು. ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಕೆಲವರು ಹೇಳಿದರೆ, ಮುರುಘ ಎಂಬುದು ತಮಿಳಿನಿಂದ ಬಂದದ್ದು; ಅರವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಮುರುಘನ್' ಎಂದರೆ ಷಣ್ಮುಖ ಎಂದರ್ಥ. 'ಮುರುಘನ್' ತಮಿಳು ನಾಡಿನ ಜನಪ್ರಿಯ ದೇವರು. ಅರವತ್ತು ಮೂರು ಪುರಾತನರಲ್ಲಿ 'ಮುರುಘರು' ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಶಿವಭಕ್ತರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ತಮಿಳು ಭಾಷೆಗೆ ಜೋಡಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಹೇಳಿಕೆ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರು ನದಿಯೊಂದರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಾಗ ಎರಡು ಹಾವುಗಳು ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದವೆಂದೂ ಅವರು ಅವುಗಳತ್ತ ಕೈಚಾಚಿದಾಗ ಅವರ ಶಕ್ತಿಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವೆರಡು ಕಲೆತು ಒಂದು ಬೆತ್ತದ ರೂಪ ಪಡೆದವೆಂದೂ ಹೀಗೆ ಮುರಿಗೆ ಮುರಿಗೆಯಾಗಿದ್ದ ಬೆತ್ತವನ್ನು ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಆ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೆಂದೂ ಕವಿಯೊಬ್ಬರು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಾಚಾರ್ಯ ಶಿ.ಮೂ. (ಸಂ); ೧೯೦೬; ಸಂಧಿ ೪). ಬಹುಶಃ ತಿರುಚಿದ ನಾಗರಹಾವಿನಂತಿದ್ದ ಮುರಿಗೆ ಮುರಿಗೆಯಾದ ಬೆತ್ತವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಿದ್ದುದು ಅವರನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಅಂಶವಾಗಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಅವರಿಗೆ ಬಂದಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರು ಬಹುದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಪಸ್ವಿಗಳು ಆಗಿದ್ದು ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದ ಅವರು ಕ್ಲಿಷ್ಟಕೃತಿಯಿಂದ ಸರಳ ಕೃತಿಯವರೆಗೆ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಾಷಾಪ್ರಯೋಗದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೆಲವು ತತ್ತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರೌಢಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ.

"ಬಹುಶಃ ಮುರಿಗಾ ಶಾಂತವೀರರಂತಹ ಮಹಾನ್ ತಪಸ್ವಿಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ನೆಲವನ್ನು ಮೆಟ್ಟದಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ಗೌರವವು ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ದಕ್ಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅಷ್ಟೇ ನಿಜ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದುರ್ಗದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಸಾಗಿಬಂದ ಶ್ರೀ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ದಿವ್ಯ ದರ್ಶನಲಾಭದಿಂದ ತಲೆಮಾರುಗಳ ಕಾಲ ಜನಸಮೂಹವು ವಂಚಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಸಹ ವಾಸ್ತವ ಸಂಗತಿ" ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣ್ ತೆಲಗಾವಿ ಅವರು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತು ಮನನೀಯವಾಗಿದೆ (ಶಿವಕುಮಾರ್ ಜಿ. ; (ಸಂ); ೧೯೮೯; ಪು ೨೦೪).

ಶಾಂತವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೮೯ಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಧರ್ಮ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದವರು ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ತೀರಾ ಮುಪ್ಪಿನ ವಯಸ್ಸಿನವರಾಗಿದ್ದರು. ತಾನು ದೊರೆಯಾಗಲು ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದವೇ ಕಾರಣವೆಂದು ನಂಬಿದ್ದ ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ ಅವರನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಕರೆತಂದು ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಠ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅವರು ಇಲ್ಲೇ ನೆಲೆನಿಲ್ಲಲು ಕಾರಣನಾದ. ಅನಂತರ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೦೩ರ ಜುಲೈಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಬೆಟ್ಟದ ಕೆಳಗಿನ ಮಠದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಈಗ ಅದನ್ನು 'ಕರ್ತೃ ಗದ್ದುಗೆ'ಯೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇವರ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ೨೬ನೆಯವರಾಗಿ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗಾ ಗುರುಸಿದ್ಧ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಡಾ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರವರೆಗೆ ೨೦ ಗುರುಗಳು ಬಂದರೆ, ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲಿನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭದ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಸಿದ್ಧರಾಮರಿಂದ ಕಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರೆಗೆ ೨೪ ಗುರುಗಳು– ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ೪೪ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಗಳು 'ನಿರಂಜನ ವಂಶರತ್ನಾಕರ', 'ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ', 'ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ' ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲಾ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮುಂದೆ ಪೂರ್ಣ ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯವೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಂಶವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿಲ್ಲ.

೧.೨. ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ

ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಪ್ರಕಟವಾಗದೆ ಇರುವ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಮೌಲ್ಯವುಳ್ಳ ಸಾವಿರಾರು ಕಾಗದ–ಪತ್ರಗಳ ಮತ್ತಿತರ ದಾಖಲೆಗಳ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಇವನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ವಿಷಯವಾರು ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಿಯ ವಿಶೇಷಾಂಶಗಳನ್ನು- ಇಲ್ಲಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಶಾಸನಗಳ ವಿಷಯ, ರಹದಾರಿ ಪತ್ರಗಳ ನಿರೂಪಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು- ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು ಕೂಡಾ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶ.

ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾದ ಮಠದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೋಟವನ್ನು- ಅದರ ಗುರುಪರಂಪರೆಯ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು, ಅವರು ಸಮಾಜದೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ ರೀತಿಯನ್ನು- ಸಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದೂ ಕೂಡಾ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

ಈ ಮಠವು ನೂರಾರು ಶಾಖಾಮಠಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಆ ಮಠಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಮಠದ ನಿರ್ವಹಣೆ, ಅದರ ಕಾರ್ಯಸ್ವರೂಪ, ಆರ್ಥಿಕ ಕ್ರೋಡೀಕರಣ ಮೂಲಗಳೇನು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು ಸಹ ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೆ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಜನಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮೀಯರ ಸ್ವಧರ್ಮೀಯರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕು, ಮುರುಘಾಮಠದೊಂದಿಗಿನ ಅವರ ಸಂಪರ್ಕ, ಮಠದ ಉತ್ಸವ-ಆಚರಣೆಗಳು, ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಊರಿನ ಹಬ್ಬ-ಉತ್ಸವಗಳು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ ಇವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವೂ ಇದೆ.

ಈ ಮಠವು ಬೇರೆ ಮಠಗಳಂತೆ ಕರ್ಮಠ ನಿಲವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತೆ ಅಥವಾ ಉದಾರ ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತೆ, ಇದರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದ್ಧತೆ ಏನಿತ್ತು, ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯಾಗುತ್ತಿರುವ ವೀರಶೈವ-ಲಿಂಗಾಯತ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಏನು ಹೇಳುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಸಹ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ.

ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಳೀಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರ, ಕೆಳದಿ ಹಾಗೂ ಕೊಡಗಿನ ಅರಸರ, ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಸನ್ನದುಗಳು ನಿರೂಪಗಳು ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಕಾಗದ-ಪತ್ರ ದಾಖಲೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳು, ಇವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುವುದು ಕೂಡಾ ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

ಈ ಮಠದಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೃತಿಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಈ ಮಠದ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಗುರುಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡ ಉಭಯಭಾಷಾ ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಕವಿಗಳು ಆಗಿದ್ದರು. ಅಂಥ ಕೃತಿಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಈ ಗುರುಗಳು ರಚಿಸಿದ ಜಾನಪದ ಧಾಟಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜನಪದರು ಈ ಮಠ ಕುರಿತಂತೆ

ಕಟ್ಟಿರುವ ಪದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ- ಇವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವುದು ಸಹ ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿದೆ.

೧.೩. ಅಧ್ಯಯನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠವು ಸುಮಾರು ಮೂರು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕೊಲ್ಲಾಪುರ, ಜತ್ತ, ಕಾಶಿ, ಅನಂತಪುರ, ಕುಂಭಕೋಣಂನಲ್ಲೂ ಅದರ ಶಾಖಾಮಠಗಳಿವೆ. ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಶಾಹು ಮಹಾರಾಜರು ಈ ಗುರುಪೀಠವನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಅನೇಕ ದಾನದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ 'ನವಕೋಟಿ ನಾರಾಯಣ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಮಠವು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ನಾಡಿಗೆ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲ ಬಂದು ಜನ ಹಸಿವಿನಿಂದ ತತ್ತರಿಸಿದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವರಿಗಾಗಿ ಗಂಜಿಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಶ್ರೀಮಠದ ಧಾನ್ಯಸಂಗ್ರಹವನ್ನೆಲ್ಲ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದರು. ಮಠದ ಘನತೆ ಎಂಬಂತಿದ್ದ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆ, ಫೌಜು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅನಗತ್ಯವೆಂದು ಒಬ್ಬರು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವನ್ನು ತೊರೆದದ್ದೂ ಉಂಟು. ಶ್ರೀಮಠದ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳು ಅಪಾರ ಪ್ರಮಾಣದವು. ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲೂ ಕೂಡಾ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯಗಳು, ವಾಚನಾಲಯಗಳು, ಮಹಿಳಾ ಸಮಾಜ, ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಕ್ರೀಡಾಂಗಣ ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವು ಸಮಾಜೋಪಯೋಗಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಉದಾರವಾಗಿ ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಜೈನ, ಮರಾಠ, ಮುಸ್ಲಿಂ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಎಂದು ಭೇದ ಮಾಡದೆ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯ ಬಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ನೆರವಾದರು. ಅಂಜುಮನ್–ಎ–ಇಸ್ಲಾಂನಂಥ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ, ದಲಿತರ ಏಳಿಗೆಗೆ ಉದಾರ ನೆರವು ನೀಡಿದರು.

೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಭೇಟಿಮಾಡಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿವಾರಣೆ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದರೆನ್ನುವುದು ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಘಟನೆ. ಆಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ವಯಂ ಖಾದಿಧಾರಿಗಳಾಗಲು ಒಪ್ಪಿದರಲ್ಲದೆ ಗಾಂಧಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರಿನ ದೊರೆಗಳಾದ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಮತ್ತು ದಿವಾನ್ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಅವರು ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗಳವರ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾಗ ರಾಜರ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ, ಮೈಸೂರಿನ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ೪೦,೦೦೦ ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನಿಂತ ನಿಲವಿನಲ್ಲೇ ನೀಡಿದರು. ೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ಚೀನಾದೇಶದ ಸೈನ್ಯ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆಗ ಇದ್ದ ಜಯವಿಭವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಚಿನ್ನದ ಕಿರೀಟ, ಉಂಗುರಗಳು, ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿ ಹಣವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಕ್ಷಣಾನಿಧಿಗೆ

ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಸ್.ಜೆ.ಎಂ. ವಿದ್ಯಾಪೀಠವೆಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅನೇಕ ಶಿಕ್ಷಣಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ, ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿ ಅನೇಕ ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದ ಅನೇಕ ಬಡವರು ಹಿಂದುಳಿದವರು ಮತ್ತು ದಲಿತರಿಗೆ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಠದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಲು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಒಂದೂವರೆ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು, ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ದತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅನಂತರ ಡಾ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಶರಣರ ಕಾಲದಲ್ಲಂತೂ ಅನೇಕ ಹೊಸ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮಠ ಕಂಡಿದೆ. ಅನೇಕ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದ ಸಮುದಾಯದವರಿಗೆ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಿ, ಮಠ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಜನಪರ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೬೭ ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ತಮ್ಮ ಸಂಶೋಧನ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಎಚ್. ಎಂ. ಸದಾಶಿವಯ್ಯನವರು ಈ ಮಠದ ಚಟುವಟಿಕೆ ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತು ಗಮನಾರ್ಹ (ಸದಾಶಿವಯ್ಯ ಎಚ್.ಎಂ. ; ೧೯೬೭; Preface p. x).

"As Murugha Math is a Jagadguru Math, or one of the Chief Lingayat Monasteries, its task consists mainly in organizing the branch Maths and initiating broad changes in the activities of the Maths. The Educational activities of the Murugha Math consist in organizing the philanthropic resources of the community to the diffusion of education. The various hostels started in different places facilitated the Lingayats to prosecute their studies. The benevolence of the monastic heads extended beyond the limits of the community as is shown by the donations of Chitradurga Swamis to Hospitals, Pathological Laboratory, High Schools and Colleges to Harijan Schools and Muslim Organizations".

ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತು ಈ ಮಠ ಜಾತ್ಯತೀತವಾಗಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಹೇಳುವುದಲ್ಲದೆ, ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಈ ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತುಗಳು, ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿಗಳು, ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು, ತಾಮ್ರಪತ್ರಗಳು, ಕಡತಗಳು ದಾಖಲೆಗಳು, ಅಪಾರ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿವೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ತಾಳೇಗರಿ ಮತ್ತು ಕಾಗದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಕರ್ನಾಟಕದ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳಲ್ಲೇ ಅನನ್ಯವಾದುದು ಎಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ತಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ, ಮರಾಠಿ, ಪರ್ಶಿಯನ್-ಉರ್ದು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಹಸ್ರಾವಧಿ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಕೂಡಾ ಅಪೂರ್ವವಾದುದು, ಈ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗ ಮಾತ್ರ, ಭಾಷೆ, ಲಿಪಿ ವಿಷಯ, ಗಾತ್ರ, ಶೈಲಿ ಇವುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದೊಂದು ದಾಖಲೆಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಕುತೂಹಲಕಾರಿ. ಈ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಭಾಷಿಕ ಮಹತ್ತ್ವದ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಹದಾರಿಪತ್ರಗಳು ಮತ್ತಿತರ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ತಜ್ಞರಾದ ಎಸ್. ಶಿವಣ್ಣನವರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸೂಚಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ; ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕಿದೆ (ಶಿವಣ್ಣ ಎಸ್. ; ೧೯೯೧; ಪು iv-vii).

ಬೃಹನ್ಮಠದ ಕಾಗದದ ದಾಖಲೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹವು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಮಠವು ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಬಹುವಿಸ್ತಾರದ ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದುದು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ. ಈ ಮಠ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಕೇರಳ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಶಾಖಾಮಠಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಿತು. ಇದರಿಂದ ಈ ಮಠದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಬಾಹುಳ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವ ಎಷ್ಟು ಅಪಾರವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಬಹುವಿಸ್ತಾರವಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಅದರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡಲು ಆ ಎಲ್ಲ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಪ್ರಮುಖ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ಆ ದಾಖಲೆ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಕೆಳದಿ, ಕೊಡಗು, ಮೈಸೂರು, ಸೋದೆ, ಸವಣೂರು, ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ, ಶಿರಸಂಗಿ, ಪುಂಗನೂರು, ಸೊಲ್ಲಾಪುರ, ಕೊಲ್ಲಾಪುರ- ಈ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ದೊರೆಗಳು, ದೇಸಾಯಿಗಳು, ನಾಡಗೌಡರು, ನವಾಬರು ಮತ್ತು ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ವಂಶಸ್ಥರು ಬಂಧುಗಳು, ಅಧೀನ ಪ್ರಾಂತಪಾಲಕರು, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಮೀಷನರುಗಳು, ಮಾಮಲೇದಾರರು ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇತರ ಜಾತಿಯ ಮಠಗಳ ಜನರು, ಹೀಗೆ ಅನೇಕರು ನಾನಾ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳು ಇವೆ. ದಾನಪತ್ರಗಳು, ನಿರೂಪಗಳು, ಸನ್ನದು-ಫರ್ಮಾನುಗಳು, ಕ್ಷೇಮ-ಆಶೀರ್ವಾದಯಾಚನಾ ಪತ್ರಗಳು, ರಹದಾರಿ ಪತ್ರಗಳು, ಹುಕುಂಗಳು, ಕೈಕಾಗದಗಳು, ಸವಾಲ್ ಜವಾಬ್ ದಾಖಲೆಗಳು ಹೀಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಮಠ ಹಾಗೂ ಶಾಖಾಮಠಗಳ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಇತರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳು ಇವುಗಳ ನಡುವಿನ ಪತ್ರಗಳು,

ಕಳ್ಳಕಾಕರು ದರೋಡೆಕೋರರಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಲು ಪೋಲೀಸು ವರಿಷ್ಠಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಬಂದೂಕಿನ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ತಾಕೀತು ಮಾಡಿರುವುದರ ಬಂದೋಬಸ್ತು ಹುಕುಂ ಪತ್ರಗಳು- ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಪತ್ರಗಳು ಇವೆ.

ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಮಠದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಮಠದ ಕಡೆಯಿಂದ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ದಿನನಿತ್ಯದ ಖರ್ಚಿನ ವಿವರಗಳು, ಜಗದ್ಗುರುಗಳು ಊರಿನಿಂದ ಊರಿಗೆ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತ ಪ್ರವಾಸ ಹೊರಟಾಗ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಖರ್ಚಿನ ವಿವರಗಳು, ಹೊಸಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣ, ಹಳೆಯ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಖರ್ಚಿನ ವಿವರಗಳು, ಕಾಗದ ಮತ್ತು ಕಡತಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಟ್ಟಿರುವವು ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಜಾತಿಧರ್ಮದ ನಡಾವಳಿಯನ್ನು ಮೀರಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ದೂರುಪತ್ರಗಳು, ಆ ವಿಷಯವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಠವು ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಂಡದ್ದರ ಬಗೆಗಿನ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಪತ್ರಗಳು, ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸಂಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದಾಗ ಮಠದಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಜನರು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕೈ ಕಾಗದಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಬೃಹನ್ಮಠವು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿರುವುದರ ಸಂಬಂಧ ಅನೇಕ ದಾಖಲೆಗಳು ಇವೆ. ಈ ಮಠವು ವೀರಶೈವರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ಹಿಂದುಗಳೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಗಳ ಜನರ ದೂರುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ನ್ಯಾಯದಾನ ಮಾಡಿದ ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಅದಲ್ಲದೆ, ಎಲ್ಲ ಜನರ ಸಂಕಷ್ಟಗಳ ನಿವೇದನಾ ಪತ್ರಗಳು ಸಹ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ.

೧.೪. ಅಧ್ಯಯನದ ವೈಧಾನಿಕತೆ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಧಾನ ಮಠವಾದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಈ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಠದ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ದಾಖಲೆ ಆಕರಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಠವೂ ಒಂದು ಘಟಕವಾಗಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದು ತಿಳಿದೇ ಇದೆ.

ಈ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಆಕರಗಳನ್ನು ವಿಷಯವಾರು ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಗುಂಪನ್ನು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡು, ಶ್ರೀಮಠದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅದರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು, ಅದರ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳನ್ನು, ಸಮಾಜದೊಂದಿಗಿನ ಅದರ ಸಂಬಂದವನ್ನು, ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸುವುದಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಅದರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಹರೆಯನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಸಂಗ್ರಹಿತ ಆಕರ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀಮಠದ ಬಗೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ನೂರಾರು ಲೇಖನಗಳು, ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಾವಿರಾರು ದಾಖಲೆಗಳು

ಇದ್ದರೂ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ದಾಖಲೆಗಳಷ್ಟನ್ನೇ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅವು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಫಲಿತಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಚರಿತ್ರೆಯೊಂದಿಸಿ ಹೇಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೨

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ – ವಿಷಯಪ್ರವೇಶ

೨.೧. ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ – ನಿರ್ವಚನ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ

೨.೨. ಈ ಮತ ಕುರಿತ ಇದುವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ

ಅಧ್ಯಾಯ ೨

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ – ವಿಷಯಪ್ರವೇಶ

೨.೧. ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ – ನಿರ್ವಚನ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವ್ಯಾಪ್ತಿ

ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡುವ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಆಕರಗಳು ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಬಗೆಯ ಆಕರಗಳು ಬರಹದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಚಾಕ್ಷುಷವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆಯೋ ದೇಶಕಾಲಾತೀತವಾಗಿ ಇರುತ್ತವೆಯೋ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ದಾಖಲೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅಂಥ ಆಕರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು : ಶಾಸನಗಳು, ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳು, ಕಡತ, ಬಖೈರು, ನಿರೂಪ, ಬಿನ್ನವತ್ತಳೆ, ದಿನಚರಿ, ಸ್ಥಳಪುರಾಣ, ನಾಮೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬಹುದು, ಮೊದಮೊದಲು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು, ಉಳಿದ ದಾಖಲೆಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಮಹತ್ತ್ವ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ದಾಖಲೆಗಳು ಬಹು ಮಹತ್ತ್ವ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು : "ವಿಜಯನಗರ ಉತ್ತರಕಾಲೀನ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಐತಿಹ್ಯ ಮತ್ತು ವದಂತಿಗಳನ್ನು ಮೇಳವಿಸಿಕೊಂಡ ಚರಿತ್ರೆಯ ನಿರೂಪಣೆ ಇದೆ" ಎಂದು ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯ ದಾಖಲೆಗಳು ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಮಹತ್ತ್ವದ ಆಕರಗಳು. ಇತಿಹಾಸಕಾರರ ಅವಜ್ಞೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಅಂಥ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಇವುಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಮಾಡಿ ಅದರ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ದಾಖಲೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅರಮನೆ, ಗುರುಮನೆ ಅಥವಾ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಶಾನುಭೋಗರು ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ, ಸರಕಾರಿ ಕಛೇರಿಗಳಲ್ಲಿ, ಸಮೂಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ತ್ವ ಪಡೆದಿವೆ. ಇವು ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ, ಹಾಗೆಯೆ ಈ ದಾಖಲೆಗಳು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಶೋಧಿಸುವ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಮೂಲಕ ವರ್ತಮಾನದ ಜೊತೆ ಮೂಖಾಮುಖಿಯಾಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿಗಿಂತ ದಾಖಲೆಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೌಗೋಳಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನೊದಗಿಸುವ ಹಾಗೂ ಶಾಸನಗಳು ಅಲಕ್ಷಿಸಿದ್ದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಸ್ಥಳಪುರಾಣಗಳು, ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳು, ದಿನಚರಿಗಳು, ಬಿನ್ನಹಪತ್ರಗಳು,

ನಿರೂಪಗಳು ಇವುಗಳಿಂದ ಮಾಹಿತಿ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಕೆಲವಂತೂ ಆಕರ ಸಾಮಗ್ರಿ ಮಿತಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಯಾಮ ಪಡೆದಿವೆ.

ಕೆ. ರವೀಂದ್ರನಾಥ್ ರವರು 'ಕನ್ನಡ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ : "ಮೌಖಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಲಿಪಿಮಾಧ್ಯಮದ ಮೂಲಕ ಹುಟ್ಟಿಬಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತೊಂದು ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ. ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುಂಪಿಗೆ ಶಾಸನಗಳು, ಕಡತ, ನಿರೂಪ, ನಾಮೆ, ದಿನಚರಿ, ಕೈಫಿಯತ್ತು, ಬಖೈರು, ಸ್ಥಳಪುರಾಣ, ಮಹಾತ್ಮೆಗಳು ಸೇರುತ್ತವೆ" (ರವೀಂದ್ರನಾಥ್ ಕೆ. ; ೨೦೦೦; ಪು ೪)

ಹಿರಿಯ ಸಂಶೋಧಕರಾಗಿದ್ದ ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು 'ಶಾಸನ ಸೂಕ್ತಿ ಸುಧಾರ್ಣವ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ "ಶಾಸನಗಳು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿವೆ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ "ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಾಸನಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯ, ದಾಖಲೆಗೆ ದಾಖಲೆ ಎನಿಸಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಗುಣದ ಪ್ರಮಾಣ ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಅವುಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಭಾಗವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತ ಬರಲಾಗಿದೆ" ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಆಕರಗಳನ್ನು ನಾವು ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಎತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಗುಣ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗಿದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೂ ಎತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದರು; ಅನಂತರ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ಕರೆದರು. ಆಕರ ಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ನಮ್ಮ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನಗಳು ಬಾದಾಮಿಯ ಕಪ್ಪೆಅರಭಟ್ಟನ ಶಾಸನ, ತಮಟಕಲ್ಲಿನ ಗುಣಮಧುರನ ಶಾಸನ, ಕೃಷ್ಣನ ಜುರ ಶಾಸನ, ನಂದಿಸೇನ ಮುನಿಯ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ ಶಾಸನ ಇವು ಅತ್ಯಂತ ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬಂದಿವೆ. ಅವು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ದಾಖಲೆಗಳೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಪಂಪಭಾರತ, ಗದಾಯುದ್ಧ, ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ, ಕೆಳದಿನೃಪ ವಿಜಯ, ಕುಮಾರರಾಮ ಸಾಂಗತ್ಯ, ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಂಶಗಳಿದ್ದೂ ಕಾವ್ಯಾಂಶಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಡಾ.ಎಂ.ಎಂ.ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಹೇಳುವಂತೆ "ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಇತಿಹಾಸವೆಂದರೆ ಕವಿಗಳು ಬರೆದಿಟ್ಟ ಕಾಳಗದ ಕಥೆಯಲ್ಲ; ಕರಣಿಕರು ಬರೆದಿಟ್ಟ ಕೃತಕ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲ; ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಯಾವ ಆದರ್ಶ ಮೌಲ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಬಾಳಿದರೆಂಬುದು ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆಂಬುದು" (ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ. ; ಪು. ೧೦೦). ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತಾ ಕೆ. ರವೀಂದ್ರನಾಥ್ ಅವರು ತಮ್ಮ 'ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಆಕರಗಳು ಅಧ್ಯಯನ ಇತಿಹಾಸದ ಪುನಾರಚನೆಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕೇವಲ

ರುಜುವಾತು, ನಮೂದು, ಕಾಗದಪತ್ರ, ಆಜ್ಞೆ, ಅಪ್ಪಣೆ ಎಂಬ ನಿಘಂಟು ಮೂಲದ ಸೀಮಿತ ಅರ್ಥವನ್ನು ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಆರೋಪಿಸದೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇಲ್ಲವೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತ್ವದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೊದಗಿಸುವ, ಕಾವ್ಯಗುಣ ಗೌಣವಾಗಿರುವ, ಚರಿತ್ರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಯೋಗ್ಯವಾದ, ಗದ್ಯಪ್ರಧಾನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಮೀಕರಿಸಬೇಕು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕೆ. ರವೀಂದ್ರನಾಥ್ ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಕನ್ನಡ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು, ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗದ ಶಾಸನ, ಕಡತ, ನಿರೂಪ, ಬಿನ್ನವತ್ತಳೆ, ದಿನಚರಿಗಳು; ಇನ್ನೊಂದು, ಆಧುನಿಕಯುಗದ ಕೈಫಿಯತ್ತು, ಬಖೈರು, ನಾಮೆ, ಸ್ಥಳಪುರಾಣ ಮಹಾತ್ಮೆಗಳು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಆಕರಗಳ ನಂತರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಕಾಲ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಯುಗವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ೧೮-೧೯-೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ, ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ, ಮರಾಠರ ಬರುವಿಕೆಯಿಂದ- ಬರವಣಿಗೆಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಕಾಗದ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ನಂತರ- ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧದ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ಕಾಗದದ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುವಂತಾಯಿತು. ಅಧಿಕಾರಗಳ ಸಹಿ ಮತ್ತು ಮೊಹರುಗಳಿಂದ ಅಧಿಕೃತಗೊಂಡ ಇಂಥ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪತ್ರಗಳು ಕೂಡಾ ದಾಖಲೆಗಳಾದುವು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ, ಶೃಂಗೇರಿಯ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮತ್ತಿತರ ಮಠಗಳು, ಆಡಳಿತ ಕಛೇರಿಗಳು, ಇಂತಹ ಕಡೆ ಅಂಥ ಪತ್ರಗಳು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ಉಗಮಕ್ಕೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಕಾರರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅದರದೇ ಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ. ಆರಂಭದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಲೆಗಳ ಮೇಲೆ, ನಂತರ ತಾಮ್ರ ಪತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ, ಅನಂತರ ಕಡತ (ಬಟ್ಟೆಯ ಪುಸ್ತಕ)ಗಳ ಮೇಲೆ, ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ (ಕೈಫಿಯತ್ತು ಬಖೈರು ನಿರೂಪ ಮುಂತಾದವನ್ನು) ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಆರಂಭದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಮಾನ್ಯವಾಗಲು ರಾಜನ ರುಜು, ಹೊರಡಿಸಿದ ದಿನಾಂಕ, ಹಾಗೆಯೆ ಆಯಾ ಧರ್ಮದ ದೇವರ ಸ್ತೋತ್ರ, ತನಗಿಂತ ಹಿಂದಿನ ತಲೆಮಾರು-ಪರಂಪರೆ, ತನ್ನ ವಿವರ, ದಾನತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವರ ವಿವರ, ದಾನದ ರೀತಿ, ಅದರ ಮೇರೆ, ರಾಜಮುದ್ರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇವುಗಳಿಂದ ಅದು ಮಾನ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 'ಶಾಸನ ಸೂಕ್ತಿ ಸುಧಾರ್ಣವ'ದಲ್ಲಿ ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಕಾವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶಾಸನಗಳು ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ, ಅವು "ಕಾವ್ಯಗಳಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಸಮುದ್ರ, ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಗುವ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡವು. ನೂರಾರು ಸಾಲುಗಳಷ್ಟು ಹಬ್ಬಿರುವ ಶಾಸನಗಳಂತೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾವ್ಯದಷ್ಟು ಮಹತ್ತ್ವ ಪಡೆದಿವೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಕಡತಗಳಲ್ಲಿಯ ಲಿಪಿ ಮೋಡೀ ಕನ್ನಡ (ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ಕೊಂಡಿಯಂತೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡ ಅಕ್ಷರಗಳ ಬರವಣಿಗೆ). ಇದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಬರೆಯುವ ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೂಪ. ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಮರಾಠಿಗರು ಇದನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಮರಾಠ ರಾಜವಾಡೆಯಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಮೋಡಿ ಲಿಪಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಚಿಟ್ನೀಸ್ ಆದ ಬಾಲಾಜಿ ಆವಜಿಯಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕಡತ, ನಿರೂಪ, ಬಿನ್ನಪತ್ರಳೆ, ದಿನಚರಿ ಮುಂತಾದವು ಶೃಂಗೇರಿ, ಕೂಡಲಿ, ಗೋಕರ್ಣ, ಮಂಜೇಶ್ವರ, ಕೋಟೇಶ್ವರ, ಕೊಲ್ಲೂರು, ಸ್ವರ್ಣವಲ್ಲಿ, ಶಿರಾಲಿ, ಚಿತ್ರಾಪುರ, ಪರ್ತಗಾಳಿ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ; ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠ, ಕವಲೇದುರ್ಗದ ವೀರಶೈವ ಮಠ, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ, ಕೆಳದಿ ಅರಸರ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ; ದೇಸಾಯಿಗಳ, ಕುಲಕರ್ಣಿಗಳ, ಸೇನಬೋವರ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಎಷ್ಟೋ ದಾಖಲೆಗಳು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಪತ್ರಾಗಾರ ಇಲಾಖೆ, ಮದ್ರಾಸಿನ ಪ್ರಾಚ್ಯ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ವಿದೇಶಗಳ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಹಲವರು ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ನಾಡಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿವರಗಳನ್ನು ಹೊರಗಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠದ ಕಡತಗಳನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಡಾ. ಎ.ಕೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಅವರು 'ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಡತಗಳು' 'ಶೃಂಗೇರಿ ಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನ' ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಡತಗಳು ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ, ಕೆಳದಿ, ಮೈಸೂರು ಅರಸರು, ಮರಾಠರು, ಹೈದರಾಲಿ, ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ್, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠದೊಂದಿಗೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂಬಂಧದ ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಕೆ.ಜಿ. ವಸಂತಮಾಧವ ಅವರ 'ಕರಾವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸ' ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನ ಕೃತಿ ಕರಾವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುತ್ತದೆ. 'ಶ್ರೀ ಕೂಡ್ಲಿ ಶೃಂಗೇರಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನ ಲೇಖನ ಸಂಗ್ರಹ ಭಾಗ-೧' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ಪ್ರಮುಖ ರಾಜಮನೆತನಗಳು, ಪಾಳೆಯಗಾರರು, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ದೇಸಾಯಿಗಳು ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಜೊತೆಗೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ನೂರಾರು ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಎ.ಕೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರ ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠದ ದಾಖಲೆಗಳ ಕಿರುಪರಿಚಯ (ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ ಸಂ. ೧೦; ಪು ೧೮೬-೧೮೯), ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಳದಿ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಜೋಯಿಸ್ ಅವರ ಚಿನ್ನಭಂಡಾರದ ಅನಂತಯ್ಯನ ಕುರಿತ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆ (ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ ಸಂ. ೧೨; ಪು ೫೭-೬೦), ಮುಕ್ಕುತಿಮ್ಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಮಾದಯ್ಯನವರ ಮಲ್ಲಯ್ಯ ಬರೆದರೆನ್ನಲಾದ 'ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನ ದಿನಚರಿ' (ಆಚಾರ್ಯ ವಿ.ಎಸ್. ; ೧೯೮೩)- ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳು ಲೇಖನಗಳು ಬಂದಿವೆ.

ಕೈಫಿಯತ್ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದವನು ಕರ್ನಲ್ ಮೆಕೆಂಜಿ. ಇವನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ೧೭೮೨ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಈಸ್ಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಕಂಪನಿಗೆ ಮೇಜರ್ ಕರ್ನಲ್ ಆಗಿ ಬಂದಾಗ ಭೂಪರಿವೀಕ್ಷಣೆ, ಭೂಪಟರಚನೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಾಗ, ತನ್ನ ೩೮ ವರ್ಷಗಳ ಸೇವಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ೧೫೬೫ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ, ೨೦೭೦ ಕೈಫಿಯತ್ತು, ೮೦೭೦ ಶಾಸನಗಳ ಪ್ರತಿಗಳು, ೨೬೩೦ ಚಿತ್ರಗಳು, ೬೨೧೮ ನಾಣ್ಯಗಳು, ೧೦೬ ವಿಗ್ರಹಗಳು, ೭೯ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಈ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಹಣ, ಆರೋಗ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡನಾದರೂ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಮರನಾದನು. ಅವನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಮೂಲ ಆಧಾರಗಳಾಗಿವೆ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ತಾವು ಮತ್ತು ಕರ್ನಲ್ ಮೆಕೆಂಜಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳು' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೈಫಿಯತ್ ಹೋಲುವ ವಂಶಾವಳಿ, ಪಟ್ಟಾವಳಿ, ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿ, ಭಟಾಂಗಿನಿಗಳಿಗಿಂತ ಸ್ಥಳಪುರಾಣ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ದಿನಚರಿಗಳೂ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿವೆ. ದೇಶಿವಿದೇಶಿ ಪ್ರವಾಸಿಗರು ತಾವು ಕಂಡ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿವರಗಳು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿವರಗಳು, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿವರಗಳು, ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆಗಳು, ಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳ, ಶಿಕ್ಷಣಪದ್ಧತಿ, ಕೃಷಿ, ರಾಜರ ಆಡಳಿತ, ದರ್ಬಾರು, ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳ ಕುರಿತು ಅಭೂತಪೂರ್ವ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಆಯಾ ಕಾಲದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದಲ್ಲದೆ ಚರಿತ್ರೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿವೆ.

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಆಯಾಕಾಲದ ಆಯಾ ರಾಜರು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಭಾಷೆ, ಅದರಲ್ಲಿಯ ಛಂದಸ್ಸು, ತತ್ಸಮ, ತದ್ಭವ, ಶಬ್ದಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಬದಲಾದ ಸ್ವರೂಪ, ರಾಜರು ಬದಲಾದಂತೆ ರಾಜರ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯೂ ಹೇಗೆ ಬದಲಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ, ಹಿಂದಿ, ಉರ್ದು, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು, ಭಾಷೆಗಳು ಹೇಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅದರ ಹಿಂದಿನ ಮನೋಧರ್ಮ, ಹಲವು ಬಾರಿ ಎರಡು ಮೂರು ಭಾಷೆಗಳ ಮಿಶ್ರಣ ಇವೆಲ್ಲ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅದರೊಟ್ಟಿಗಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇವುಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸುವ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಬರಹಗಳು ಅಥವಾ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ದೊರೆತಿವೆ. ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಸನಗಳಿವೆ. ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕನು ಗುರುಸಿದ್ಧದೇವರಿಗೆ ನೀಡಿದ ಗಂಟೆಯ ಶಾಸನ, ಗುರುಪಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಗದ್ದುಗೆಯ ಆಲಯದಲ್ಲಿನ ಗಂಟೆ ಶಾಸನ, ಚಿದಾರಣ್ಯದ ನೆಲಕೋಣೆಗಳೊಳಗಿನ ಬರಹಗಳು ಮುಂತಾದುವು ಇವೆ. ಹಾಗೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ಶಾಸನಗಳು ಹೊರಗೂ ಇವೆ.

ಮೈಸೂರು ಅರಸರಿಗೂ ಮತ್ತು ಮಠಕ್ಕೂ ಕೆಳದಿಯ ಅರಸರಿಗೂ ಮತ್ತು ಮಠಕ್ಕೂ, ಕೊಡಗಿನ ಅರಸರಿಗೂ ಮತ್ತು ಮಠಕ್ಕೂ ನಡೆದ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರದ ದಾಖಲೆಗಳು ನೂರಾರು ಇವೆ. ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಕಾಣಿಕೆಗಳು, ಉಡುಗೊರೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪತ್ರಗಳು, ಮಠದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಕಾವಲು ಪಡೆ ಕೊಡಲು, ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳ ಬೆಂಗಾವಲು ಪಡೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಕಳುಹಿದ ನಿರೂಪಗಳು, ಅದೇಶ ಪತ್ರಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಇವೆ. ಮಠದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಚಿತ್ರಸಮೇತ ಇರುವ ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ (ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿ) ಶೂನ್ಯಪೀಠಾಧೀಶ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯವರೆಗಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹಲವು ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಹೇಗೆ ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ನಡುವಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪತ್ರಗಳಿವೆಯೇ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಮೈಸೂರು ಅರಸರಿಗೆ ಮಠಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧದ ಬಗ್ಗೆ ಹೊಸಬೆಳಕು ಚಲ್ಲುವ ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಹಾಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಹೊರಡಿಸಿದ ಜಾಹಿರಾತು ನಾಮೆಗಳು, ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಬಿರುದು ಬಾವಲಿಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯಲು ಅಧಿಕಾರ ಪತ್ರ, ರಹದಾರಿ ಪತ್ರಗಳು, ಕನ್ನಡವಲ್ಲದೆ ಮರಾಠಿ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗಳವೂ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಮರಾಠಿ ಕಾರಕೂನರ ಕುಂಟುಪಂಕ್ತಿ ಬರಹಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಶ್ರೀ ನಂಜುಂಡ, ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಎಂದು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೇವರ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪ ಹಾಕಿರುವ ಪತ್ರಗಳೂ ಇವೆ.

ಅನೇಕ ದೂರುಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ ತೀರ್ಪು ನೀಡುವ ಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಠವು ಹೇಗೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನೂರಾರು ದಾಖಲೆಗಳು ಇವೆ. ಸವಾಲು-ಜವಾಬು ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ೧೮೬೩ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪರಿಮಳದ ವೀರಭದ್ರ ಎಂಬುವವನಿಗೆ ಸವಾಲುಕೊಟ್ಟು ಜವಾಬು ತೆಗೆದುಕೊಂಡದ್ದರ ಪತ್ರ, 'ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲುಕ ಬಿರೇನಹಳ್ಳಿ ಮಠದ ಚಂದ್ರೈಯ್ಯನ ವಿಚಾರಣೆ ಅದದ್ದು, ತವಂದಿ ಮಠದ ಶಿವೋಂಕಾರೈಯ್ಯನ ಗುಡೆಹಳ್ಳಿ ವಿಚಾರಣೆ ಆದದ್ದು' ಎನ್ನುವ ಪತ್ರಗಳಿವೆ.

ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಕಳ್ಳಕಾಕರ ಭಯವಿದ್ದಾಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ತುಕಡಿಯ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟು ಆದ ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಡಾಬ್ಸ್ ಸಾಹೇಬರು, ಬಂದೂಕುಧಾರಿಗಳಾದ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ರಕ್ಷಣೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಹೇಳುವ ಪತ್ರವಿದೆ. ಹಾಗೆಯೆ ಈ ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬರ ಪಟ್ಟ ವಿವಾದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವು ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಸಾವಳಿಗೆ ಗುರುಶಾಂತಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸರ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ಜಂಗಮರೊಬ್ಬರು ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರ ತನ್ನದೆಂದು ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದಾಗ ವ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿ, ಆ ದೂರು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ರಾಣಿಯವರೆಗೂ ಹೋಗಿ, ರಾಣಿ ಜನತೆಯ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಆ ಜಂಗಮರ ಕೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಅಮಾನ್ಯಗೊಳಿಸಿದ್ದು, ಆಜ್ಞೆಗೆ ಯಾರಾದರೂ ತಡೆಯುಂಟುಮಾಡಿದರೆ ತಕ್ಕ ಕ್ರಮಕೈಕೊಳ್ಳಲು ರಾಣಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದು- ಈ ದಾಖಲೆ ಇದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೩೬ರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ವರ್ತಕರು ಒಂದೆಡೆ ಕಲೆತು ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ದತ್ತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಬರೆದಿರುವ ಸುದೀರ್ಘ ಪತ್ರವೊಂದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ವರ್ತಕರು ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ವಸ್ತುಗಳ, ತೆರಿಗೆಗಳ, ಹೆಸರುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೪೪ರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾದ ಪತ್ರವೊಂದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೭೯ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಹೈದರಾಲಿಯಿಂದ ಪತನವಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದರ ದಾಳಿಯ ಪರಿಣಾಮ ಶ್ರೀ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಶಾಖಾ ಮಠಗಳ ಮೇಲೂ ಹೇಗೆ ಆಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಮೈಸೂರು, ಕೊಡಗು, ಕೆಳದಿ, ಇಕ್ಕೇರಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿಗೌರವದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡ ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಮೈಸೂರು ನಗರ ಸೀಮೆಯ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ ಡಿ॥ ಡಿ॥ ಕೋಲ್ ಸಾಹೇಬರು ಆರ್ಡರ್ ಮಾಡಿದ ಆಜ್ಞಾಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮೈಸೂರು ಅರಸ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಸಹಿಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ನಿರೂಪ ಪತ್ರಗಳಿವೆ ಹಾಗೆಯೆ ಮಠಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಕಾಣಿಕೆಗಳ ವಿವರಗಳಿವೆ. ಒಮ್ಮೆ ಶೃಂಗೇರಿ, ನರಸೀಪುರ, ಸೋಸಲೆ ಮಠದವರು ಮುರುಘಾಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮಂತೆ ಬಿರುದು ಬಾವಲಿ ಹಿಡಿಯಬಾರದೆಂದು ಖಟ್ಲೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಮೈಸೂರು ಚೀಫ್ ಕಮೀಷನರ್‌ಗಳು ಮೈಸೂರು, ಶೃಂಗೇರಿ, ನರಸೀಪುರ, ಸೋಸಲೆ, ಮುರುಘಾಮಠ, ಮತ್ತಿತರ ೭ ಮಠದವರು ಸಿವಿಲ್ ಕೋರ್ಟುಗಳಿಗೆ ಬರಲು ಆರ್ಡರ್ ಮಾಡಿದ ಹುಕುಂಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಕ್ತರು ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿಯಮ ನೈತಿಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಅಧಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದ ಪತ್ರಗಳಿವೆ, ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆಯ ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಪಾದರಕ್ಷೆ ಪ್ರಯೋಗ ಆದದ್ದಕ್ಕೆ, ವಿವಾಹೇತರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ ಗಂಡಸು ಹೆಂಗಸರಿಗೆ, ಬೇರೆ ಜಾತಿಯವರ ಸಂಗಡ ಬಳಕೆಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ, ಮಠದ ನಿಷ್ಠೆ ತಪ್ಪಿ ಅನ್ಯ ಪೀಠಗಳಿಗೆ ನಿಷ್ಠೆ ತೋರಿದ್ದಕ್ಕೆ, ನೀತಿ ಜಾತಿ ತಪ್ಪಿದಾಗ ಆರೋಪ ಸಾಬೀತಾದಾಗ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುವುದು, ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಶುದ್ಧಿಪತ್ರ ನೀಡುವುದು ಹೀಗೆ ಮಠಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಕ್ರಮಪಾಲನೆಯ ನ್ಯಾಯಪಾಲನೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಪತ್ರಗಳು ಇವೆ.

ಇದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಜನರ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳು, ಅವರ ನೈತಿಕ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀಮಠವು ಹೊಂದಿರುತ್ತಿದ್ದ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಸ್ಥಾನಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಈ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಗತಿಸಿದ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ಸಂಗತಿಗಳು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳು; ಜನರ ಹೃದಯವಂತಿಕೆ, ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ, ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಪೀಠಾಧೀಶರಲ್ಲಿ ಅತೀವ ಭಕ್ತಿ ಕಳಕಳಿ ಇವು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ರಾಜರು ಸರ್ಕಾರಗಳು ಹೆದರಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತಹ ಬಿಗಿಯನ್ನು ತನ್ನ ನೀತಿ, ಜನರೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುವ ಉದಾರ ಮನೋಭಾವ, ಹೃದಯವಂತಿಕೆ, ಸಮಾಜಹಿತಸಾಧನೆ, ನೀತಿಪೂರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಇವುಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಮಠವು ಜನಮನವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು

ಈ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ದೃಢಪಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಶ್ರೀಮಠದ ಇತಿಹಾಸ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊರಗಿನ ಆಧಾರಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅಲ್ಲಿಯ ಒಳಗಿನ ದಾಖಲೆಗಳಿಂದಲೇ ಕಟ್ಟುವುದು, ಹೆಚ್ಚು ಉಚಿತವಾದದ್ದು. ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ದಾಖಲೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ, ಕರ್ನಾಟಕದ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳಲ್ಲೆ ಅನನ್ಯವಾದದು ಎಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ತಜ್ಞರಾದ ಎಸ್.ಶಿವಣ್ಣ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಶ್ರೀಮಠದ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಸಮಾಜೋಧಾರ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಾತ್ಯತೀತವಾಗಿ ಅದು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ಶ್ರೀ ಮಠವು ಈಎಲ್ಲಾ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಡಿಜಿಟಲೀಕರಣದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿದೆ.

೨.೨. ಈ ಮಠ ಕುರಿತ ಇದುವರೆಗಿನ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಸಮೀಕ್ಷೆ

ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪರಂಪರೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದದು. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶರಣರಾದ ಬಸವಣ್ಣ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಮುಂತಾದವರಿಂದ ನಡೆದ ಶರಣ ಚಳುವಳಿಯ ವಿಸ್ತರಣೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದು ಅನುಭವ ಮಂಟಪ; ಅದರ ಮುಂದುವರಿದ ಭಾಗವೇ ಶೂನ್ಯಪೀಠ. ಆ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಸಮಾಜಕಲ್ಯಾಣ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದು ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭುಗಳಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರದಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ನಂತರದಲ್ಲಿ ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರ ಅರಸರಾದ ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿತು.

ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನು ೧೬೮೯ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವೆಂದರೆ ತನಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ರಾಜನಾಗಲು ಕಾರಣರಾದ ೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮಠವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದು. ನಿರಂತರ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ತೀರಾ ವೃದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವನ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆನಿಂತರು. ಮೊದಲಿಗೆ ಅವರು ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ ದಾವಣಗೆರೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ಮಠ ಕೊಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲಸಿದ ಶ್ರೀ ಶಾಂತವೀರ ದೇಶಿಕರು ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರು. ಶ್ರೀಮಠ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಧಾನ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು.

ಒಂದೆಡೆ ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಲಿಂಗಾಯತನಾದವನು 'ಗುರು'ವಾಗಬೇಕು, 'ಲಿಂಗ'ವಾಗಬೇಕು, 'ಜಂಗಮ'ವಾಗಬೇಕು. ಗುರು ಆಗುವುದೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗುವುದು; ಲಿಂಗವಾಗುವುದೆಂದರೆ ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿಸಿ ಕೊಂಡು ಬದುಕುವುದು;

ಜಂಗಮವಾಗುವುದೆಂದರೆ ಆ ಜ್ಞಾನ-ಕ್ರಿಯಾ ಸಾಮರಸ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಾಮಾಜೀಕರಣಗೊಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಎಲ್ಲರೂ ಶರಣರೇ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಸ್ತುತ ಜಗದ್ಗುರುಗಳಾದ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಶರಣರು ಜಗದ್ಗುರು ಪದವಿ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಕೇವಲ ಶರಣರೆಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡರು. 'ಶರಣ'ನೆಂದರೆ ದೈವೀ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಮಾಜೀಕರಣಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡವರೆಂಬ ಅರ್ಥ ಬರುತ್ತದೆ. 'ಲಕ್ಷಕ್ಕೊಬ್ಬ ಭಕ್ತ, ಕೋಟಿಗೊಬ್ಬ ಶರಣ'- ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರ ಈ ಮಾತು ಬಹು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದುದು.

ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾದ ಈ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ವಿರಕ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ನೂರಾರು ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಂದ ಗುರುಗಳಿಂದ ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಶರಣ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಪ್ರಸಾರವಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೇ ಇದು ಎಂಬಂತಾಯಿತು. ಇದರ ಚಾರಿತ್ರಿಕತೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಥವಾ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಇದರ ಶಾಖಾಮಠಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಹೊರಗೂ ಕೂಡಾ ಇವೆ. ಜಾತಿ, ಮತ, ಧರ್ಮಾತೀತವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವ ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳನ್ನು ಜನ ಸಮುದಾಯ, ರಾಜವರ್ಗ, ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗ, ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಕಂಡಿವೆ. ಅಂಥ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠವನ್ನು ಅದರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವಾರು ಜನ ಲೇಖಕರು ಹಲವಾರು ಲೇಖನಗಳನ್ನೂ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಒಂದು ಅವಲೋಕನ ಇಲ್ಲಿದೆ :

ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಜಗದ್ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಲೇಖನಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡವರೆಂದರೆ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಆದ್ಯ ಸಂಶೋಧಕರೆನಿಸಿದ ಹುಲ್ಲೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಜೋಯಿಸರು. ಅವರು ೧೯೨೮ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಈ ಮಠದ ಸಂಬಂಧ ಸೇರಿದಂತೆ 'ಚಿನ್ಮೂಲಾದ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಕ್ರಾಂತಿಪುರುಷರು', ೧೯೪೯ರಲ್ಲಿ 'ಚಿನ್ಮೂಲಾದ್ರಿಯ ಅರಮನೆ ಗುರುಮನೆ', ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ 'ಬೃಹನ್ಮಠ', ೧೯೫೨ರಲ್ಲಿ 'ಚಿನ್ಮೂಲಾದ್ರಿಯ ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳು' 'ಮಹದೇವ ಕವಿ' 'ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ' ಎಂಬ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೇ ಮುಂದೆ ೧೯೬೦ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಜಿ.ಎಚ್ ಹೊಸೂರ ಎಂಬುವರು 'ಮುರಘರಾಜೇಂದ್ರ ವಿಜಯ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನೂ ದಾವಣಗೆರೆಯ ಕಣಕುಪ್ಪಿ ಕೊಟ್ಟೂರುಬಸವಪ್ಪನವರು ೧೯೬೬ರಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಜಯದೇವ ದಿಗ್ವಿಜಯ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಮಠದ ಚರಿತ್ರಕಾವ್ಯವಾಗಿರುವ 'ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ'ವನ್ನು ಎಲ್. ಬಸವರಾಜು ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಸ್. ಶಿವಣ್ಣನವರು 'ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸ್ತೋತ್ರ ಕರಂಡ' (೧೯೬೬) ಮತ್ತು 'ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕೃತಿಗಳು' (೧೯೬೯), ಎಂ.ಎಸ್.

ಬಸವರಾಜಯ್ಯನವರು 'ಮುರಿಗೆ ತಾರಾವಳಿ' (೧೯೭೬) ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಎಸ್. ವಿದ್ಯಾಶಂಕರ್ ಅವರು 'ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗಾ ಗುರುಸಿದ್ಧರ ಕೃತಿಗಳು– ಸಂಪುಟ ೧'ನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈಹಿಂದೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ 'ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗಾ ಗುರುಸಿದ್ಧರ ಕೃತಿಗಳು' ಎನ್ನುವ ಸಮಗ್ರ ಸಂಪುಟವನ್ನೂ ಸಹ ಈಚೆಗೆ (೨೦೧೫) ಹೊರತಂದಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೭೫ರಲ್ಲಿ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಿ.ಎಸ್. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯನವರು 'ಜಂಗಮಜ್ಯೋತಿ' ಎಂಬ ಸ್ಮರಣಸಂಪುಟವನ್ನೂ ೧೯೮೯ರಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪೀಠಾರೋಹಣ ರಜತ ಮಹೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಿ. ಶಿವಕುಮಾರ್ ಮತ್ತು ಇತರರು 'ಚಿನ್ಮೂಲಾದ್ರಿಚೇತನ' ಎಂಬ ಸ್ಮರಣಸಂಪುಟವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎರಡೂ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಅದರ ಪೀಠಾಧೀಶರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಾನಾಮುಖವಾಗಿ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಲೇಖನಗಳು ಮತ್ತಿತರ ಬರಹಗಳು ತುಂಬಿವೆ.

ಫ.ಗು. ಹಳಕಟ್ಟಿ ಅವರು ಅಜ್ಞಾತಕರ್ತೃ ರಚಿತ 'ನಿರಂಜನ ವಂಶ ರತ್ನಾಕರ ಭಾಗ ೧' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ನಿರಂಜನ ವಂಶ ರತ್ನಾಕರ ಭಾಗ ೨'ನ್ನು ಚನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನರು 'ಸದ್ಧರ್ಮ ದೀಪಿಕೆ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಸವಪ್ಪ ವೀರಪ್ಪ ಕೋಟಿ ಎನ್ನುವರು 'ನಿರಂಜನ ಜಂಗಮ ವಂಶ ದರ್ಪಣ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಹಾಗೂ ಮುರಿಗಾ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ 'ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಾಣೇಬೆನ್ನೂರ ಅಡಿವೆಪ್ಪಾ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಪ್ಪಾ ಕಟ್ಟೆಪ್ಪನವರ ಮತ್ತು ಕುರುವತ್ತಿ ವ ಕೊಡಿಯಾಲ ಶೆಟ್ಟರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುತ್ತಾರೆ (೧೯೦೫).

ಹಾಗೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರದ ಹಿರೇಮಠದ ಚನ್ನಪ್ಪಯ್ಯ ಎನ್ನುವರು ರಚಿಸಿರಬಹುದಾದ 'ಮಹಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಲೀಲಾಸ್ತೋತ್ರ'ವನ್ನು ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಈಚೆಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದು ಅದಿನ್ನೂ ಬೆಳಕು ಕಾಣಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿಯ ರೀತಿಯ ವಿವರಣೆಯಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಆರ್.ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ ಅವರು ಶೂನ್ಯಪೀಠಾಧೀಶ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ವಚನವಿರುವ ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರ "ಷಟ್‌ಸ್ಥಲಜ್ಞಾನ ಸಾರಾಮೃತ" ಎಂಬ ವಚನಸಂಕಲನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡು ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ (ಗುರುಸಿದ್ಧ) ಸ್ವಾಮಿಗಳವರೆಗಿನ ಗುರುಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸೋಮಶೇಖರ ಶಿವಯೋಗಿ ಹೇಳಿರುವ ವಚನ ಟೀಕಾ ಕೃತಿ ಸೇರಿರುವ 'ಬಸವಣ್ಣನವರ ಟೀಕಿನ ವಚನಗಳು– ಸಂಪುಟ ೧ ಮತ್ತು ೨' ಎಂಬ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಎಸ್. ಶಿವಣ್ಣನವರು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುವ ಬೃಹನ್ಮಠದ 'ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸೂಚಿ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಬಹುಮುಖವಾದ ಮಾಹಿತಿ ಇದೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ್ ತೆಲಗಾವಿ ಅವರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದ 'ಹರತಿ ಸಿರಿ' ಎಂಬ ಹೆಬ್ಬೊತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಠದ ಪರಂಪರೆ ಕುರಿತು ಕೆಲವು ಬಹುಮುಖ್ಯ ಲೇಖನಗಳಿವೆ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು 'ಚೀಲಾಳ ಸಮಯ' ಎಂಬ ಲೇಖನವನ್ನು 'ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತಿ'-೨೪ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಿ.ಎಸ್ ಉಜ್ಜನಪ್ಪನವರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ 'ಗುರುಕುಲ' ಎಂಬ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಎಂ.ಎಸ್. ಬಸವರಾಜಯ್ಯನವರು ಬರೆದಿರುವ ಲೇಖನ ಕೂಡಾ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಓ.ಎನ್. ಲಿಂಗಣ್ಣಯ್ಯ ಇವರು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 'ಶೂನ್ಯಸಿಂಹಾಸನ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ 'ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಬೃಹನ್ಮಠ' 'ಹೊಳಲ್ಕೆರೆಯ ಒಂಟಿಕಂಬದ ಮುರುಘಾಮಠ' ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಹಾಗೆಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ 'Sri Jagadguru Murugharajendra Brihanmutt : A Glimpse' ಎಂಬ ಸಚಿತ್ರ ಪರಿಚಯಾತ್ಮಕ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು 'ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ವಿದ್ಯಾಪೀಠ' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಅವರ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರ ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರದ ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬದ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗಳವರನ್ನೂ ಶ್ರೀಮಠವನ್ನೂ ಅದರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೂ ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಲೇಖನಗಳಿವೆ.

ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಾಗಿ ಈ ಮಠವನ್ನು ತುಮಕೂರಿನ ಸಿದ್ಧಗಂಗಾ ಮಠದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತೌಲನಿಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಆಯ್ದುಕೊಂಡವರು ಎಚ್.ಎಂ. ಸದಾಶಿವಯ್ಯನವರು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಅವರ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧ 'A Comparative Study of two Virasaiva Monasteries' (೧೯೬೭). ೧೨ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಆ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅವರು ಆ ಎರಡೂ ಮಠಗಳ ಕಾರ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ದಾಖಲಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ, ಇತ್ತೀಚೆಗೆ 'ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಕುರಿತು ಪುಷ್ಪಾ ಬಸನಗೌಡರ ಅವರು ಸಂಶೋಧನ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ. ಬೋರೇಶಿ ಎಂಬುವರು 'ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪರಿಸರದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು: ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅನನ್ಯತೆ' ಎಂಬ ಸಂಶೋಧನ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಹಂಪಿಯ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ವಿಷಯವೂ ಸೇರಿದೆ. ಜ್ಯೋತಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಇವರು 'ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ

ಬೃಹನ್ಮಠದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸ್ತರಗಳ ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಗಳು' ಎಂಬ ಸಂಶೋಧನ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಶ್ರೀಮಠವನ್ನು ಕುರಿತು, ಅದರ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು, ಹಲವಾರು ಲೇಖಕರು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರಾದರೂ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಇದುವರೆಗೂ ಯಾರೂ ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅಂಥ ಒಂದು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೈಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ವಿನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಹೇಳಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ಶ್ರೀ ಬೃಹನ್ಮಠದ ದಾಖಲೆಗಳು ಅಪಾರವಾಗಿದ್ದು ಅವು ವಿವಿಧ ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮಠವು ಶ್ರೀ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಆ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೩

ಈ ಮತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ – ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯ

೩.೧. ಶಾಸನಗಳು

೩.೨. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು

೩.೩. ಸನ್ನದುಗಳು, ರಹದಾರಿ ಪತ್ರಗಳು, ನಿರೂಪಗಳು

೩.೪. ಇತರ ದಾಖಲೆಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ ೩

ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ – ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠವು ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಸಾಗಿಬಂದಿರುವ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಮಠವಾಗಿದ್ದು, ಅನೇಕ ಶಾಖಾಮಠಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಕೆಲವು ಶಾಖಾಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಬಗೆಯ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಇರುವುದು ಸಹಜ. ಬೃಹನ್ಮಠದ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಇದರ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ವಿಪುಲವಾದದ್ದು. ಅದೆಲ್ಲವನ್ನು ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಂಡಾರ ಎನ್ನಬಹುದು.

೩.೧. ಶಾಸನಗಳು

ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಿವೆ; ಕೆಲವು ತಾಮ್ರಶಾಸನಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಗಂಟೆಯ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರ ದೊರೆ ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನ ಒಂದು ಶಾಸನವಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಎರಡು ಡಕ್ಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಚಿಕ್ಕ ಬರಹಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಗುರುಪಾದಸ್ವಾಮಿಗಳ ಗದ್ದಿಗೆಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಗಂಟೆಯ ಮೇಲೂ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಬರಹವಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಇಲ್ಲಿದ್ದ ಎರಡು ನೆಲಕೋಣೆಗಳೊಳಗೆ ಕಲ್ಲುಚಪ್ಪಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಚಿಕ್ಕ ಬರಹಗಳಿದ್ದುವು. ಈಚೆಗೆ ಆ ನೆಲಕೋಣೆಗಳು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಮಠದ ಕುರುಬರಹಟ್ಟಿ ಗ್ರಾಮದ ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಿಂಗಮುದ್ರೆಯ ಕಲ್ಲುಚಪ್ಪಡಿ ಹಾಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಬರಹ ಇದ್ದುವು. ಈ ಬರಹಗಳು ಮಠದ ಗತಕಾಲದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ.

ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರ ದೊರೆಗಳು ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ತೋರಿದಂತೆ ಕೆಳದಿ, ಕೊಡಗು, ಮೈಸೂರು ಮತ್ತಿತರ ಅರಸರು ಸಹ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅನೇಕ ದಾನ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಈ ಮೂಲಮಠಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಇದರ ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಗೂ ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೆಳದಿಯ ದೊರೆ ೨ನೇ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕನು ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಧರ್ಮಸಂಚಾರ ಕೈಕೊಂಡು ಕೆಳದಿ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ರಾಜಗುರುಗಳಾಗಿ ಕೆಳದಿಯಲ್ಲೇ ನೆಲಸಬೇಕೆಂದು ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪದೆ "ಬೆಕ್ಕಿನಕಲ್ಲು ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಶಾಖಾಮಠದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಬ್ಬರು ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನೇ ನೀವು ನಮ್ಮ ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಿ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ, ಇದು ತಾಮ್ರಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಆ ತಾಮ್ರಶಾಸನ 'ವಿರತಿಯಂಕುರ' ಎಂಬ ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದ್ದ

ಸಂತೇಬೆನ್ನೂರು ಮೊದಲಾದ ದೊರೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಕೂಡ ಬರುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ತಾಮ್ರಶಾಸನ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ದಾಖಲೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ರೀತಿ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿಯ ದೊರೆ ಬಸವಪ್ಪನಾಯಕನು ತನ್ನ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರಾದ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ನೀಲಮ್ಮಾಜಿಯ ಅಭಿಲಾಷೆಯಂತೆ ಕೆಳದಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಾಗೂ ಕೊಡಗು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೀಗೆ ಎರಡು ಮಠಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅವಕ್ಕೆ ಗ್ರಾಮಭೂದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟುದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಕೂಡಾ ಮಠದ ಚರಿತ್ರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ದಾಖಲೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಕೆಳದಿಯ ದೊರೆ ೨ನೆಯ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕನು ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶದ ಒಂದು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದ ಮುರುಘಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿರಕ್ತಮಠಕ್ಕೆ ದಾನ ದತ್ತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲು ತಿಳಿಸಿರುವ ಅವನ ಮೊಹರು ಸಹಿತವಾದ ಎರಡು ಪತ್ರಗಳು ಮಠದ ಕಾಗದ ಪತ್ರದ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿವೆ.

ಕೆಳದಿಯವರ ಹಾಗೆಯೇ ಕೊಡಗಿನ ಅರಸರು ಸಹ ತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುರುಘಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಿವೆ. ಕೊಡಗಿನ ದೊರೆ ೧ನೇ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನು ಒಂದೇ ದಿನಾಂಕದಂದು ಹಾಕಿಸಿದ ಎರಡು ತಾಮ್ರಶಾಸನಗಳಿವೆ. ದೊರೆ ಈ ಮಠದ ಶಾಖಾಮಠವಾದ ಅಬ್ಬಿ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಒಂದು ಶಾಸನ ಹೇಳಿದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬೇಳೂರು ಮಹದೇವಪುರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶಾಖಾಮಠಕ್ಕೆ ಎರಡು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ದತ್ತಿಯಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಎರಡೂ ತಾಮ್ರಶಾಸನಗಳು ೧೭೯೬ರ ಏಪ್ರಿಲ್ ೦೮ರಂದು ಹಾಕಿಸಿದವು. ಎರಡೂ ಶಾಸನಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆ ತನ್ನ ಸಹಿಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಶಾಸನಗಳು ಈಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮೂಲಮಠದಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿತವಾಗಿವೆ. ಇವು ಕೂಡಾ ಮಠದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುಖ್ಯ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿವೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ತಗಡಿನ ದೊಡ್ಡ ಧ್ವಜದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ದೊಡ್ಡ ಕಳಸದ ಮೇಲೆ ಕೊಡಗಿನ ಮುರಿಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಇತರ ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಗೆ ದತ್ತಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುವ ಶಾಸನ ಬರಹಗಳಿವೆ. ಇವು ಕೂಡಾ ಈ ಮಠದ ಹಾಗೂ ಶಾಖಾ ಮಠಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿವೆ.

೩.೨. ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳು

ಈ ಮಠದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ನೆರವಾಗುವ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿವೆ. ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವ ಎಂಬ ಕವಿ ಬರೆದ 'ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ' ಎಂಬ ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ೩೧ ಸಂಧಿಗಳಿದ್ದು ಒಟ್ಟು ೨೦೭೪ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಕವಿ ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವೃತ್ತ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು, ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಂದಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸಹ ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭೂಯಿಷ್ಠವಾದ ಹಳಗನ್ನಡವಿದ್ದು, ಈ ಕೃತಿಯ ಪದ್ಯಗಳು ಬಹುವಿಧದ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರ, ಅರ್ಥಾಲಂಕಾರ, ಭಾವಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಛಂದೋರಚನಾ ಚಮತ್ಕಾರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಇದೊಂದು ಪ್ರೌಢಕೃತಿಯೆನ್ನಲು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಈಕೃತಿ ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಮಹಾಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದ ವಿವಿಧ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿರುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಚರಿತ್ರಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ದಾಖಲೆಯೇ ಆಗಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಈ ಮಠ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳಲು ಮೂಲ ಕಾರಣರಾದ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ನೇರ ಶಿಷ್ಯರೇ ಆದ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ (ಗುರುಸಿದ್ಧ) ಸ್ವಾಮಿಗಳು ರಚಿಸಿದ ಪದ್ಯಕೃತಿ 'ಮುರಿಗೆ ತಾರಾವಳಿ' 'ತಾರಾವಳಿ'. ಎಂಬುದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಂಧ. ತಾರೆ (ಅಂದರೆ ನಕ್ಷತ್ರ)ಗಳು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ೨೭ ಇರುವಂತೆ 'ತಾರಾವಳಿ'ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ೨೭ ಪದ್ಯಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿ ಪದ್ಯದಲ್ಲೂ ಆದಿಪ್ರಾಸವೂ ೧೯ ಪಂಕ್ತಿಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ವೃತ್ತಗಳೂ ಇವೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರು ಯಾವ ಯಾವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು? ಯಾವ ಯಾವ ದೊರೆಗಳು ಅವರಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ತೋರಿದರು? ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ ಅವರನ್ನು ಹೇಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡ? ಇವರು ಯಾವ ದಿನ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು?- ಇಂಥ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮೌಲ್ಯವಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಅಪರೂಪದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದಾಗಿ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಮಾದರಿ ಎನ್ನುವಂತಿದೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ 'ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ನಾಂದ್ಯ' ಇತ್ಯಾದಿ ಚಿಕ್ಕ ಪದ್ಯಕೃತಿಗಳೂ ಇದ್ದು, ಅವು ಸಹ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರ ಬಗ್ಗೆ ಅಪರೂಪದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. 'ಮಹಾಲಿಂಗ ಲೀಲಾ ಸ್ತೋತ್ರ' ಎಂಬ ಒಂದು ಪದ್ಯಕೃತಿ ಕೂಡಾ 'ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ' ದಂತೆ ಮಹಾಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ವಿವಿಧ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆದ ಕೃತಿಯಾದರೂ, ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಹಾಗೂ ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಯ ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಚರಿತ್ರೆಯೇ ಇದರಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯ ಪ್ರತಿಪದ್ಯದಲ್ಲೂ ಕವಿ ೧೪ ಕಡೆ ಪ್ರಾಸ ನೆಯ್ದಿರುವುದು ಕುತೂಹಲದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರ ಭಾಷೆ ಆಡುಮಾತಿನದು ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮ್ಯ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ರೀತಿಯದು.

ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಗೆ ಮೂಲವಾದ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಒಂದು ಗದ್ಯಕೃತಿ 'ನಿರಂಜನವಂಶ ರತ್ನಾಕರ'. ಹಿರಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದ ಫ.ಗು.ಹಳಕಟ್ಟಿ ಅವರು ಇದನ್ನು ೧೯೩೭ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಅದರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ: 'ನಿರಂಜನವಂಶ ರತ್ನಾಕರ' ವು ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಒಂದು

ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮುದ್ರಿಸಿದ್ದೇವೆ.. ಈಗಿನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿಷಯಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಗ್ರಂಥಕರ್ತನು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿ ಬರೆದಿರುವನೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದವಾದದ್ದು. ಅವನು ಇದರಲ್ಲಿ ಬರೇ ಅದ್ಭುತ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ನಿಜವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದು ತೋರಿಬರುತ್ತಿದೆ." ಈ ಮಾತುಗಳು ಈ ಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮತ್ತು ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ. 'ನಿರಂಜನವಂಶ' ಎಂದರೆ 'ಶೂನ್ಯ ತತ್ತ್ವ ಮಾರ್ಗದ ಸಾಧಕರ ಪರಂಪರೆ' ಎಂದರ್ಥ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಾತು ಹೀಗಿದೆ:

"ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾ ಶೂನ್ಯಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರ ಜಗದ್ಗುರುಗಳಾದ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಚನ್ನಬಸವರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರ ವಂಶ ರತ್ನಾಕರ ಪ್ರಭುವಂಶೋದ್ಭವರಾದ ಗುರುಗಳವರ ವಿವರವು" ಅಂದರೆ ಶೂನ್ಯ ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳ ಚರಿತ್ರೆ ಇದು ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರ ಜೊತೆಗೆ ಇದ್ದ ನೋಡಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳವರೆಗೆ ೨೩ ಪಟ್ಟಾಧೀಶರ ಬಗ್ಗೆ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಸಲುವಾಗಿ ಏನೇನು ಮಾಡಿದರು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ, ವಿವರವಾದ ನಿರೂಪಣೆ ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಇದು ಈ ಪೀಠದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸಲೇಬೇಕಾದ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ.

ತರುವಾಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ 'ನಿರಂಜನ ವಂಶ ರತ್ನಾಕರ' ಗದ್ಯಕೃತಿಯ ಮುಂದುವರಿದ ಭಾಗ ಎನ್ನುವ ರೀತಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೊರೆತು ಚನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬುವರು ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ 'ನಿರಂಜನವಂಶ ರತ್ನಾಕರ-ಭಾಗ ೨'ಎಂಬ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಬಹುಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ, ಹಿಂದೆ ಫ.ಗು. ಹಳಕಟ್ಟಿಯವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ 'ನಿರಂಜನ ವಂಶರತ್ನಾಕರ' ದಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಷಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಮುರುಘಾ ಸಮಯ, ಚೀಲಾಳ ಸಮಯ, ಕೆಂಪಿನ ಸಮಯ, ಕುಮಾರ ಸಮಯ, ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಭೇದದ ಗುಂಪುಗಳಾದದ್ದು ಇವೇ ಮುಂತಾದವಿಷಯಗಳು ವಿವರವಾಗಿ ನಿರೂಪಣೆಗೊಂಡಿವೆ. ಹಳಕಟ್ಟಿಯವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಗ್ರಂಥದಷ್ಟು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ನಿರೂಪಣೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ತುಂಬ ಸರಳವೇ ಇದ್ದರೂ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಗೊಂದಲಗೊಳಿಸುವ ರೀತಿಯ ಅಂಶಗಳಿವೆ. ಆದರೂ ಈ ಪೀಠದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಒಂದು ಆಕರವಾಗಿ ಈ ದಾಖಲೆಯನ್ನು ಸಹ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಮತ್ತೊಂದು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ದಾಖಲೆ ಎಂದರೆ 'ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ'. ಇದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕೆಲವರು 'ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿ' ಎಂತಲೂ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ರಚಿಸಲಾದ ಈ ಕೃತಿಯ ಕಾಗದದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು

ಮಠದ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಒಂದನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಬಹು ಹಿಂದೆಯೇ (೧೯೦೫ರಲ್ಲಿ) 'ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಪೂರ್ತಿ ಹೆಸರು 'ಶ್ರೀಮಚ್ಚಿನ್ಮೂಲಾದ್ರಿ ಬೃಹನ್ಮಠ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ಪ್ರಭು ದ್ವಾರಾವತೀ ಶೂನ್ಯಸಿಂಹಾಸನ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರಿಗಾರಾಜೇಂದ್ರ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿ' ಎಂದು. ಇದು ರಾಣೇಬೆನ್ನೂರ ಅಡಿವೆಪ್ಪಾ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಪ್ಪಾ ಕಟ್ಟೆಪ್ಪನವರ ಎಂಬುವರಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದೂ, ಕುರವತ್ತಿ ವ ಕೊಡಿಯಾಲ ಶೆಟ್ಟರಿಂದ ಪರಿಶೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದೂ, ಬ್ಯಾಡಿಗಿಯ ಗಾಯತ್ರೀ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನವರಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತೆಂದೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಸರಳವಾದ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಶರಣ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ೨೩ನೇ ಪಟ್ಟದವರೆನ್ನುವ ಬ್ಯಾಡಿಗಿ ಮುಪ್ಪಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರೆಗಿನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಟ್ಟದ ವಿವರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಆ ಪಟ್ಟದ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ತುತಿ ರೂಪದ ವೃತ್ತ ಪದ್ಯವೊಂದನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಪದ್ಯಗಳು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ 'ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ'ದ ಯಾವ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಛಂದಸ್ಸಿನ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವೃತ್ತ ರಚನಾ ಕೌಶಲ್ಯ ಇರುವವರು ಇವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಸೇರಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ರಾಣೇಬೆನ್ನೂರ ಅಡಿವೆಪ್ಪಾ ಇಲ್ಲವೆ ಕುರುವತ್ತಿ ಶೆಟ್ಟರು ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರಾದರೂ ಅಥವಾ ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಮಾಡಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ವೃತ್ತಗಳಿಗೂ ಮುನ್ನ ಆಯಾ ಪಟ್ಟದ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಎನ್ನುವ ಸಂಸ್ಕೃತದ ವಾಕ್ಯವನ್ನೂ ಸಹ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ನಮಸ್ಕಾರ ವಾಚನ ವಾಕ್ಯಗಳು ಸಹ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು 'ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ'ದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಮಾತೊಂದಿದೆ: ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಇದರಲ್ಲಿ, ಇಡೀ ಪುಟವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿರುವಂತೆ ೨ ಚಿತ್ರಗಳೂ, ಅರ್ಧ ಪುಟ, ಮುಕ್ಕಾಲು ಪುಟ ಆಕ್ರಮಿಸಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವ ೧೯ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಇವೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಬರುವ ಇಡೀ ಪುಟದ ಚಿತ್ರ, ಗಡ್ಡ ಮೀಸೆ ಇರುವ ಶಿವ, ಅವನ ಜಟೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಗೆ, ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ವತಿ, ಅವಳ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಶಿಶು ಗಣಪತಿ, ಶಿವನ ಬಲಗಡೆಯಲ್ಲಿ ವೀರಭದ್ರ, ಎಡಗಡೆಯಲ್ಲಿ ನವಿಲ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಷಣ್ಮುಖ, ಶಿವನ ಪಾದಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವ ಲಿಂಗಮುದ್ರೆಯ ನಂದಿ, ಇವರೆಲ್ಲ ಇರುವ ಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ಪೂರ್ಣ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರ ಶರಣ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರದು. ನಡುವೆ ಹುಲಿಯ ಚರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ವಿಭೂತಿ-ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಧಾರಿಯೂ ದೃಢಕಾಯರೂ ಆದ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು, ಅವರ ಬಲಕ್ಕೆ ಕೈಮುಗಿದುನಿಂತ ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸಿ, ಅವರ ಎಡಕ್ಕೆ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ವೀಣೆ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿರುವ ಇಬ್ಬರು ಶಿಷ್ಯರು ಇವರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಮುಂದಿನ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಕಪನಿ, ರುಮಾಲು, ಬಲಬಗಲಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆದಂಡ ಇರುವ, ಮೀಸೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವ, ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕೈಯಲ್ಲಿ ವೀಣೆ ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಬಾಲಕ ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ನಾಗರಹಾವು ಹೆಡೆಬಿಚ್ಚಿ ನೆರಳು ಮಾಡಿದೆ. ಮತ್ತಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿ ಮೇವು ತಿಂದು ಮಲಗಿ ಮೆಲಕಾಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಸುಗಳ ಮಂದೆ ಇದೆ. ಇದು ಆ ಒಂದು ಚಿತ್ರದ ವಿವರವಾದರೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾದಿ ಚನ್ನಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮರಗಿಡಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಶ್ರೀಮಠದ ವನದಲ್ಲಿ, ಮಠ ಅಥವಾ ಪೂಜಾ ಗೃಹದ ಮೆಟ್ಟಿಲ ಮೇಲೆ, ನಿಂತಿರುವ ಹಾಗೆ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ಇನ್ನು ಇಬ್ಬರು ಮೂವರು ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗಿಡಮರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ವನ, ತೆಂಗಿನ ತೋಟ, ಅಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಿರುವ ನವಿಲುಗಳು, ಇವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮೌನದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವುದು, ಇಂಥ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ.

ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದವು ಎಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರದಿದ್ದರೂ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಮಠ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಮೂರ್ತಗೊಂಡಿದ್ದುವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇವು ಒಳ್ಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆ (ದಾಖಲೆ)ಗಳು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ವಂಶಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಬರಹವನ್ನು 'ವಂಶಾವಳಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ವಂಶಾವಳಿಯ ಹಲವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕನಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿದ್ದ ಕಾರಣ ಅವನು ದುರ್ಗದ ದೊರೆಯಾದ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಂಶಾವಳಿ ರಚಕರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಈ ಮಠವನ್ನು ಕುರಿತು ಕೆಲವು ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಹಾಗೆ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಸಬರಿಗೆ ಪಟ್ಟವಾದುದನ್ನೂ ಮಠದ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಯಾವ ದಿನ ಶಂಕುಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು? ಯಾವಾಗ ಕಟ್ಟಡ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತು? ಇಂತಹ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ವಂಶಾವಳಿಕಾರರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದಾಖಲಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಮಠದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಂಥ ದಾಖಲೆಗಳು ಸಹ ಉಪಯುಕ್ತ ಆಕರಗಳಾಗಿ ನಮ್ಮ ನೆರವಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ.

೩.೩. ಸನ್ನದುಗಳು, ರಹದಾರಿ ಪತ್ರಗಳು, ನಿರೂಪಗಳು

ಕೆಳದಿ ಮತ್ತು ಕೊಡಗಿನ ಅರಸರ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಆಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳನ್ನು ತೋರಿದವರು ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರು. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಿಂದ ಹಿಡಿದು ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಬಂದ ಮೈಸೂರಿನ ಹಲವು ಅರಸರು ಮೂಲಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರನ್ನು ಅರಮನೆಗೆ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾದಪೂಜೆಮಾಡಿ,

ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನಿತ್ತು, ಭಕ್ತಿ ಗೌರವ ಸಂಭ್ರಮಗಳನ್ನು ತೋರಿರುವುದು ಅನೇಕ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ದಾಖಲೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದ್ದು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾದ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಸನ್ನದುಗಳು, ರಹದಾರಿಪತ್ರಗಳು, ನಿರೂಪಗಳು ಇವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬೇರೆ ಊರುಗಳಿಗೆ ಸಂಚಾರ ಕೈಗೊಂಡಾಗ ಕೆಲವರು ಕಿಡಿಗೇಡಿಗಳು ಅವರಿಗೆ, ಅವರ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯವರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸರು ಅನೇಕ ರಹದಾರಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಊರುಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಬಂದೋಬಸ್ತಿನ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಆದೇಶ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಮರ್ಯಾದೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕು ಎಂದು ನೆನಪಿಸಿ ಸರ್ಕಾರದ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅನೇಕ ನಿರೂಪಗಳು ಸಹ ಮಠದ ದಾಖಲೆಗಳ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ದೊರೆಗಳ ಆದೇಶಾನುಸಾರ ಕೆಲವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರಿಗೆ ಅವರ ಸಂಚಾರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತಂಗುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಆಯಾ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ತಾಕೀತು ಮಾಡಿರುವ ಪತ್ರಗಳು ಸಹ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲೂ ಭಾರತೀಯ ದಿನಾಂಕಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಿನಾಂಕಗಳನ್ನು ಹಾಕಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಪತ್ರದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಅಥವಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಹಿ ಇರುವುದನ್ನು ಪತ್ರದ ಮೇಲುಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೇವನಾಗರಿ ಲಿಪಿಯ ಅರಸರ ಮೊಹರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪತ್ರಗಳು ಸಹ ಶ್ರೀಮಠದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

೩.೪. ಇತರ ದಾಖಲೆಗಳು

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಮೀಷನರ್ ಮೊದಲಾದ ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗದವರು, ಪೋಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತಿತರರು ಶ್ರೀಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳು ಸಹ ಇವೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರ ವಂಶಸ್ಥರು ಶ್ರೀಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ನಾನಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಪತ್ರಗಳು ಸಹ ದಾಖಲೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿವೆ, ಸಂತೆಬೆನ್ನೂರು, ಜರಿಮಲೆ, ಪುಂಗನೂರು, ಶೂಲಗಿರಿ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಆಳುವ ವರ್ಗದವರ ಪತ್ರಗಳೂ ಅಲ್ಲಿವೆ. ಅವರುಗಳು ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಗಳವರಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಂದ ಧೈರ್ಯ, ಸಾಂತ್ವನ, ಸಹಾಯ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಅವರ ಪತ್ರಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮೂಲಮಠದ ನೂರಾರು ಶಾಖಾಮಠಗಳ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಭಕ್ತವರ್ಗದವರು, ಹಾಗೆಯೇ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಪೀಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಅವರ ಶಾಖಾಮಠಗಳ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇರೆಬೇರೆಯ ಕಾರಣಗಳಿಗೆ ಬರೆದ ಅನೇಕ ಪತ್ರ ದಾಖಲೆಗಳೂ ಇವೆ. ಲಿಂಗವಂತ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರಾಗಲಿ ಹೆಂಗಸರಾಗಲಿ ಶೀಲ ನಿಷ್ಠೆಗಳಿಗೆ ತಪ್ಪಿದ್ದರೆ, ಅನ್ಯ ಜಾತಿಯವರ ಸಂಗಡ ಬೆರೆತು ನಡಾವಳಿ ತಪ್ಪಿದ್ದರೆ, ಲೈಂಗಿಕ ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಪಾದರಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಅಂಥವರ ಮೇಲೆ ಬಂದ ದೂರುಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮಠವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಒಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ರೀತಿ ಕ್ರಮ ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕಾಗದ-ಪತ್ರ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿರುವ ಸವಾಲ್- ಜವಾಬ್ ಪತ್ರಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಹಾಗೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡು ಮಠ ವಿಧಿಸುವ ಕಠಿಣ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರೆ, ಆಗ ಅಂಥವರಿಗೆ ಶುದ್ಧಿ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಥ ಅನೇಕ ಕಾಗದ ಪತ್ರ ದಾಖಲೆಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ.

ಲಿಂಗವಂತರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅನ್ಯ ಜಾತಿಯ ಭಕ್ತರು ಶ್ರೀಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ದಾನ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿರುವ ಪತ್ರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅವರು ತಮಗೆ ಬಂದ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಶ್ರೀಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿರುವ ಪತ್ರಗಳೂ ಸಹ ಇವೆ. ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಂಚಾರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚಗಳ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು, ಬಟ್ಟೆಯಿಂದ ತಯಾರಿಸಿದ ಕಪ್ಪಗಿನ ಬಟ್ಟೆಯ ಕಡತಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಥ ಕಡತಗಳೂ ಮಠದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಇಂಥ ಎಲ್ಲ ಪತ್ರದಾಖಲೆಗಳು ಶ್ರೀಮಠದ ಸ್ಥಾನ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಎಂಥ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನೂ, ಅದು ಜಾತ್ಯತೀತವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಜನರಿಗೂ ಹೇಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುತ್ತವೆ.

ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾರಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದವರು ಚನ್ನಬಸವಯ್ಯ ಹೇಮಗಿರಿಮಠ ಎಂಬುವರು. ೧೯೦೯ರಿಂದ ೧೯೩೩ರವರೆಗೆ ಸುದೀರ್ಘ ಕಾಲ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರು ಶ್ರೀಗಳವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಊರುಗಳಿಗೆ ಸಂಚಾರ ಹೋದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ವಿವಿಧ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಅವರ ಜತೆಯಲ್ಲೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೦೯ರಿಂದ ೧೯೩೩ರವರೆಗೆ ಅವರು ದಿನಚರಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೧೦, ೧೯೧೫, ೧೯೧೬, ೧೯೧೯, ೧೯೨೭, ೧೯೩೨ ಈ ವರ್ಷಗಳ ದಿನಚರಿ ಕಳೆದುಹೋಗಿದ್ದು, ಉಳಿದ ೧೯ ವರ್ಷಗಳ ದಿಚರಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿದ್ದು ೧೯೯೭ರಲ್ಲಿ ಅವರ ಮೊಮ್ಮಗ ಸಿ.ಪಿ. ಹೇಮಗಿರಿಮಠ ಅವರಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಈ ದಿನಚರಿ ತುಂಬ ಅಪರೂಪದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ನೀಡುವ ಬಹು ಅಮೂಲ್ಯ ದಾಖಲೆಯಾಗಿದೆ. ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ಮಠದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೊಬ್ಬರ ಇಂಥ ದಿನಚರಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆಯೋ ತಿಳಿಯದು. ಚನ್ನಬಸವಯ್ಯನವರು ಆಯಾದಿನದಂದು ನಡೆದ ಮುಖ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ತುಂಬ ಚುಟುಕಾಗಿ

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸುತ್ತ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಮರಾಠಿ ಕೂಡಾ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೂ ಇವೆ. ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸಮಾಜೋಪಯೋಗಿಯಾದ ಕೆಲಸಗಳು, ಕೊಟ್ಟ ದೇಣಿಗೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿವರಗಳನ್ನು ಅವರು ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಮೂಲಮಠದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಶಾಖಾಮಠಗಳ ಇತರ ಮಠಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಅವರು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಿನಂತೆ ಸಾರಿಗೆ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದರು, ಹಾಗೂ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಯಾರುಯಾರ ಭೇಟಿ ಆಗಿತ್ತು, ಅವರು ಏನೇನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮುಂದಾದರು ಎಂಬೆಲ್ಲ ವಿವರವನ್ನು ಈ ದಿನಚರಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ದಿನಚರಿ ಕೂಡಾ ಉಪಯುಕ್ತ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ದಾಖಲೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ವೈವಿಧ್ಯ ಎಂಥದು ಎಂಬುದು ಈ ಮೇಲಿನ ವಿವರಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಬಹುದು, ನಾನಾ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ, ನಾನಾ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ, ನಾನಾ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾದ ಶಾಸನಗಳು, ಪತ್ರಗಳು, ಚರಿತ್ರ ಕಾವ್ಯಕೃತಿಗಳೂ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶ್ರೀಮಠದ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತವೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೪

ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕೇಂದ್ರಮಠದ ಪರಂಪರೆ

೪.೧. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಕೇಂದ್ರಮಠ – ಅದರ ಗುರುಪರಂಪರೆ

೪.೧.೧. ಪೂರ್ವ ಪರಂಪರೆ
೪.೧.೨. ಉತ್ತರ ಪರಂಪರೆ

೪.೨. ಈ ಮಠದ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಸ್ವರೂಪ

೪.೩. ಶಾಖಾಮಠಗಳು
೪.೩.೧. ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಳಗಿನ ಶಾಖಾಮಠಗಳು
೪.೩.೨. ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೊರಗಿನ ಶಾಖಾಮಠಗಳು
೪.೩.೩. ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಪೀಠಗಳು
೪.೩.೪. ಅನ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತರು

ಅಧ್ಯಾಯ ೪

ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕೇಂದ್ರಮಠದ ಪರಂಪರೆ

೪.೧. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಕೇಂದ್ರಮಠ – ಅದರ ಗುರುಪರಂಪರೆ

ಮುರಿಗೆ ಮಠ, ಮರುಗಾ ಮಠ, ಮುರುಘಾಮಠ, ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ, ಮಹಾಮಠ, ಬೃಹನ್ಮಠ ಮುಂತಾದ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಈ ಮಠ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಹಾಶರಣರಾದ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರಿಂದ ಮತ್ತು ಇನ್ನು ಹಲವರಿಂದ ಮುಂದುವರಿದು ಬಂದ 'ಶೂನ್ಯಪೀಠ' ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಶೂನ್ಯಪೀಠ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಶೂನ್ಯಪೀಠವನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನವರು ರಚಿಸಿದರೆಂದು, ಮೊದಲ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಅದನ್ನು ಏರಿದವರು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುದೇವರೆಂದು, ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಸಿಂಹಾಸನವು ಸ್ಥೂಲವೂ ಭೌತಿಕವೂ ಆದುದಾಗಿತ್ತೆ ಅಥವಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ಸಾಂಕೇತಿಕವೂ ಆಗಿತ್ತೆ? ಈ ಬಗ್ಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ನಡೆದಿರುವುದುಂಟು. ಕೆಲವರು ಹೇಳಿರುವಂತೆ 'ಶೂನ್ಯಪೀಠ' ಎಂಬುದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಿದ್ಧಿಯ ಉನ್ನತ ನಿಲುವಿನ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಸ್ಥಾನ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಉಚಿತ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ 'ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆ' ಎಂಬುದು ಶರಣರ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಶೂನ್ಯತತ್ತ್ವ ಮಾರ್ಗದ ಪರಂಪರೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. 'ಶೂನ್ಯಪೀಠ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯ ಭಾವುಕತೆಯ ಅವಾಸ್ತವಿಕತೆಯ ಸ್ಪರ್ಶ ಉಂಟಾಗುವುದು ತಪ್ಪುತ್ತದೆ.

ಈ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಅನೇಕ ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 'ನಿರಂಜನ ವಂಶರತ್ನಾಕರ ಭಾಗ-೧ ಮತ್ತು ಭಾಗ-೨' 'ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ' ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದವು. ('ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ'ವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕೆಲವರು 'ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿ' ಎಂದೂ ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಹಲವು ಆಕರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ 'ಪಟ್ಟಾಂತರವಿವರ' ಎನ್ನುವುದು ಸರಿ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ, ಮಹಾಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳ ಲೀಲಾಸ್ತೋತ್ರ, ಬಸವಣ್ಣನವರ ಟೀಕಿನ ವಚನಗಳು ಸಂಪುಟ-೧, ಸಂಪುಟ-೨, ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರ ಷಟ್ಸ್ಥಲ ಜ್ಞಾನಸಾರಾಮೃತ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ವಂಶಾವಳಿ, ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸ್ವರವಚನಗಳು, ಮುರಿಗೆ ತಾರಾವಳಿ, ಇವು ಸಹ ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಧಾರಗಳೆಂದು ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪನವರು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ಆಕರಗಳು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳನ್ನು ಮೊದಲನೆಯವರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಯಾವುದೇ ಕಂದರವಿಲ್ಲದೆ ಅನೇಕರಿಂದ ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಂತೆ ತೋರಿಸಿದರೆ ಕೆಲವು ಆಕರಗಳು ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಅವರಾದ ಮೇಲೆ ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರಿಂದ ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ಇದ್ದುದು ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ. ಅವರಾದ ಮೇಲೆ ಈ ಪೀಠ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯತಿಗಳಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯಿತು ಎನ್ನುವುದು- ಕೆಲವು ಶತಮಾನಗಳಷ್ಟು ಕಾಲದ ಕಂದರ ಏರ್ಪಡುವುದರಿಂದ- ಸರಿತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಆಕರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಸಮಾನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕೆಲವು ಅತಿಮಾನುಷ ಅಸಹಜವೆನಿಸುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಇತಿಹಾಸದ ಮೂಲಕ ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

೪.೧.೧. ಪೂರ್ವ ಪರಂಪರೆ

ನಿರಂಜನವಂಶ ರತ್ನಾಕರ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ ಇವುಗಳು ಹೇಳುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನೋಡಿದಾಗ ಪರಂಪರೆ ಈ ರೀತಿ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ : ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರ, ಅನಾದಿಗಣನಾಥ, ಆದಿಗಣೇಶ್ವರ, ನಿರ್ಮಾಯ ಗಣೇಶ್ವರ, ನಿರಂಜನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಆತ್ಮಗಣವರ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗಣನಾಥ, ರುದ್ರಮುನಿ (ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ) ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಬಸವಪ್ರಭು ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಆದಿಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಚೆನ್ನವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಗೋಸಲ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಶಂಕರದೇವರು, ದಿವ್ಯಲಿಂಗದೇವರು, ಗೋಸಲ ಚೆನ್ನಬಸವರಾಜೇಂದ್ರರು, ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರು, ನಿರಕ್ಷರ ಬೋಳಬಸವೇಶ್ವರರು, ಗುಮ್ಮಳಾಪುರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗರು, ಗೂಳೂರು ಸಿದ್ಧವೀರರು, ಗಗನಾದಾರ್ಯರು, ಕಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗರು, ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ (೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ) ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಗುರುಸಿದ್ಧ (ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ) ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಸ್ವಾದಿ ಚೆನ್ನಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಶಿರಹಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, (ನಾಯಕನಹಟ್ಟಿ) ದೊಡ್ಡಗುರುಪಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಮೂರುಸಾವಿರದ ಸಣ್ಣಗುರುಪಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಒಪ್ಪೊತ್ತಿನ ಚೆನ್ನವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳು, ವ್ಯಾಕರಣದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ನೈಘಂಟಿನ ಸಿದ್ಧಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಸಣ್ಣಬರಹದ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಸಾವಳಿಗೆ ಗುರುಶಾಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಸಣ್ಣಪಾದದ ಚನ್ನವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಶಿರಸಂಗಿ ಮಹಾಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಹೆಬ್ಬಾಳು ರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಬ್ಯಾಡಗಿ ಮುಪ್ಪಿನೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಜಯವಿಭವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿರುವ ಈಗಿನ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು- ಹೀಗೆ ಸುದೀರ್ಘ ಪರಂಪರೆ ಇದೆ.

ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹಿರಿಯ ಶರಣರಾದ ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ ವಚನ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಆಕರ. ಈ ವಚನಕ್ಕೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ತ್ವವಿದೆ. ಅವರು ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಪೀಠದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅನಾದಿಗಣೇಶ್ವರರಷ್ಟು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ತಮ್ಮವರೆಗಿನ ಹದಿನಾರು ಗುರುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರ ತರುವಾಯ ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಇಮ್ಮಡಿ

ಮುರಿಗಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದವರೆಗಿನ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಸೋಮಶೇಖರ ಶಿವಯೋಗಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೪೩) ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಶೂನ್ಯಪೀಠಾಧಿಕಾರದ ಗುರುತಿನ ವಸ್ತುವಾಗಿ, ಕೆಲವು ಆಕರಗಳು ಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿದರೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಆಕರಗಳು ಶಿಖಾ ಶೈಲ ಮುದ್ರೆ ಎಂಬುವುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನಿಂದ ಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನ, ಶಿಖಾ ಶೈಲ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ಈ ಶಿಖಾ, ಶೈಲ, ಮುದ್ರೆ ಎಂಬ ಮೂರು ಶಬ್ದಗಳೂ 'ಮೊಹರು' ಎಂಬ ಒಂದೇ ಅರ್ಥದ ಶಬ್ದಗಳಾಗಿವೆ. (ಸಿಕ್ಕಾ- ಪರ್ಶಿಯನ್, ಶೈಲ- ಸೀಲ್ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಮುದ್ರಾ- ಸಂಸ್ಕೃತ ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಯ ಒಂದೇ ಅರ್ಥದ ಶಬ್ದಗಳು). ಆದ್ದರಿಂದ ಇವು ವಿವಿಧ ಮೊಹರುಗಳಿರಬಹುದು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ 'ಮುರಿಗಾ ಪರಂಪರೆ' ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಆರಂಭದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುರಿಗೊಂಡ ಶರಣ ಪರಂಪರೆ ನಂತರ ೩ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ತ್ವರಿತಗತಿಯಲ್ಲಿರದೆ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಯತಿಗಳಿಂದ ಹೊಸ ಚೈತನ್ಯ ಪಡೆದು ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ತರುವಾಯ ೧೭-೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲಗೊಳಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ (೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ) ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಿನ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಗೆ 'ಮುರಿಗಾ ಪರಂಪರೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡ ಬಳಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಆರಂಭವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಮುರಿಗಾ ಸಮಯ ಅಥವಾ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಏಕೆಂದರೆ 'ಮುರಿಗೆ' ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ಇದ್ದುದು ಅವರಿಗೆ. ಹೀಗೆ ಮುಂದಿನ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅವರ ವಿಶೇಷಣದ ಹೆಸರಿನಿಂದ 'ಮುರಿಗಾ ಪರಂಪರೆ' ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ತ ಎಂದು ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ ಮತ್ತಿತರ ಆಕರಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿವರಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ದೊರೆತ ಶೂನ್ಯಪೀಠಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಮುಂದುವರಿದ ಮುರಿಗಾ ಪರಂಪರೆ ಈ ಎರಡಕ್ಕೂ ಸೇರಿದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ವಿಸ್ತಾರದ ಭಾಗವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಿ ಒಂದು ಕಿರುಪರಿಚಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

೪.೧.೧.೧. ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುದೇವರು (೧)

ಕಲ್ಯಾಣಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನು ರಾಜನಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಬಸವಣ್ಣನು ತನ್ನ ಭಕ್ತಿಸಾಧನೆಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದನು. ಬಸವಣ್ಣನ ಭಕ್ತಿ ಕಾರ್ಯಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲಕಾಲಾನಂತರ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಶೂನ್ಯಪೀಠವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಅಲ್ಲಮನನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಗೊಳಿಸಿ, ಪೂಜಿಸಿದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುದೇವರು ಹಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಭಕ್ತ ಮಾಹೇಶ್ವರರ ಭಕ್ತಿಗೋಸ್ಕರ ಧರ್ಮಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾದ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲಬ್ರಹ್ಮಿ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣರನ್ನು ಶೂನ್ಯಪೀಠಾಧೀಶರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ೧೨ ವರುಷದ ನಂತರ ಬರುತ್ತೇವೆಂದು ಹೊರಟರು. ಹಾಗೆ ಹೊರಟವರು, ಚೋಳದೇಶ, ಕಂಚಿ-ಕಾಳಹಸ್ತಿ, ಚಿದಂಬರ, ತಿರುವಣ್ಣಾಮಲೈ ಮುಂತಾಗಿ ಅನೇಕ (೬೮ ಸ್ಥಳ) ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ, ಭಕ್ತರನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಕೆಲಕಾಲದ ನಂತರ ಮತ್ತೆ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಬಸವಣ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಶರಣರು ಅವರನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯ ಭಾವದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಮುಕ್ತಿಹೊಂದಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಪ್ರಭುದೇವರು ಕೆಲಕಾಲ ಶರಣರೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದು, ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲರನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಶ್ರೀಶೈಲದತ್ತ ನಡೆದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಗೋರಕ್ಷನಾಥನಿಗೆ ಇನ್ನಿತರರಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ನೀಡಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಕದಳೀವನದೊಳಗಿದ್ದ ಮಠದೊಳಗೆ ಬಯಲಾದರು. ಅವರು ಬಯಲಾದ ಮಠ ಪಾತಾಳಗಂಗೆಯ ಸಮೀಪವೇ ಇತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

೪.೧.೧.೨. ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು (೨)

ಪ್ರಭುದೇವರ ಅನಂತರ ಶಿವಾನುಭವ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ಕರ್ತೃಗಳಾಗಿ ಶೂನ್ಯಸಿಂಹಾಸನದ ಅಧಿಪತಿಗಳಾದರು. ಅವರು ಶಿವಾನುಭವ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣ ಪ್ರಭುದೇವ ಮುಂತಾದ ಶರಣರಿಂದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದರು. ಹೀಗೆ ಇರುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಲಕ್ಷಣ ಘಟನೆ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿದ್ದು ಆಮೇಲೆ ಶಿವಶರಣನಾದ ಮಧುವರಸನ ಮಗಳು, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಮಗಾರ ಆಗಿದ್ದು ಆಮೇಲೆ ಶಿವಶರಣನಾದ ಹರಳಯ್ಯನ ಮಗ, ಇವರಿಗೆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಶಿವಭಕ್ತ ಸಮಾನತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿವಾಹವಾಯಿತು. ಆಗ ಶರಣೇತರರು ಈ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ ದೊರೆ ಬಿಜ್ಜಳನಿಗೆ ದೂರು ಸಲ್ಲಿಸಲು ಬಿಜ್ಜಳನು ಹರಳಯ್ಯ ಮಧುವರಸರಿಗೆ 'ಎಳೆಹೂಟೆ' ಎನ್ನುವ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ನೊಂದ ಬಸವಣ್ಣ ಪ್ರಧಾನಿ ಪಟ್ಟವನ್ನು ತೊರೆದು ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೂಡಲಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಬಸವಣ್ಣನವರು ಕಲ್ಯಾಣ ಬಿಡುವ ಮುನ್ನ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಪಟ್ಟ ನೇಮಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಹೋದರು. ಇತ್ತ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಪ್ರಧಾನ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾ ಇದ್ದಾಗ ಹರಳಯ್ಯ ಮಧುವರಸರಿಗೆ 'ಎಳಹೂಟೆ' ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಜಗದೇವ ಮೊಲೆಬೊಮ್ಮಣ್ಣ ಎಂಬ

ಅಶಾಂತರಾದ ಶರಣರು ಹಿರಿಯ ಶರಣ ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಿದೇವರ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಬಿಜ್ಜಳ ಶಿವದ್ರೋಹ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಅವನನ್ನು ಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದರು.

ಇದರಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕ್ಷೋಭೆಯೇ ಆಯಿತು. ಬಿಜ್ಜಳನ ಕಡೆಯ ಸೈನಿಕರು ಶರಣರನ್ನು ಸಿಕ್ಕಸಿಕ್ಕಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ ಶರಣರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ಮುಂದೆ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಅನಾಹುತಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ, ಶಿವಾನುಭವ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರರಿಗೆ ವಹಿಸಿ, ಅನೇಕ ಶರಣರ ಸಹಿತ ಉಳುವಿಯತ್ತ ಹೊರಟರು. ಶರಣರನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂದ ಬಿಜ್ಜಳನ ಸೈನಿಕರಿಗೂ ಶರಣರಿಗೂ ಕಾದಾಟವಾಯಿತು. ಸೋತು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕ ಬಿಜ್ಜಳನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ದುರ್ಗಮವಾದ ಉಳುವಿಯ ಕಾಡು, ಹೊಳೆ, ಬೆಟ್ಟ ಇವುಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅಲ್ಲೆ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು 'ಮಹಾಮನೆ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅನೇಕ ಶರಣರ ಹೆಸರಿನ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಅಲ್ಲಿವೆ.

೪.೧.೧.೩. ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರರು (೩)

ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರರು ಶೂನ್ಯಪೀಠಸ್ಥರಾದಮೇಲೆ ಸೊನ್ನಲಾಪುರದಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಶೈಲ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅನೇಕ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದರು. ಅನೇಕ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತಾ, ಗಣಸಮೂಹದೊಂದಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಭಕ್ತಾದಿಗಳಿಗೆ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಕೆಲಕಾಲ ಇದ್ದು ಕಲ್ಯಾಣದ ತ್ರಿಪುರಾಂತಕದ ಬಳಿಯ ಮರಿದೇವರ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿದ್ದ ರುದ್ರಮುನಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಇದ್ದರು. ಈ ರುದ್ರಮುನಿಯವರು ರೇವಣಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರರ ಪುತ್ರರು. ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರರು ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ರುದ್ರಮುನಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯ ಅನಾದಿಗಣನಾಥನಿಗೆ ಕೊಡಲು ಹೇಳಿದರು. ಅದರಂತೆ ಅನಾದಿಗಣನಾಥರನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಿ, ಸೊಲ್ಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಅದು ಈಗಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿದೆ.

೪.೧.೧.೪. ಅನಾದಿ ಗಣನಾಥರು (೪)

ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರು ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಶರಣ ಸಮೂಹದೊಂದಿಗೆ ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ, ಆ ಕಾಲದ ವೈಷ್ಣವ ಜೈನಪಂಥೀಯರನ್ನು ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಮೂಲಕ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸುತ್ತಾ, ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳು ಕೊಂಕಣದೇಶದ ಸಮುದ್ರ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ 'ಗೊಹೆ' ಎಂಬಲ್ಲಿದ್ದ ಗುಹೇಶ್ವರಲಿಂಗದ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತ ದಾಸೋಹ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದು, ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಮ್ಲೇಂಛರಿಂದ ಶಿವಮತಕ್ಕೆ

ಧಕ್ಕೆಯಾಗುವುದೆಂದು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಆದಿಗಣ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲೇ ಬಯಲಾದರು. ಅವರ ತೋರುಗದ್ದುಗೆ ಗೊಹೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೪.೧.೧.೫. ಆದಿ ಗಣನಾಥರು (೫)

ಆದಿಗಣೇಶ್ವರ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಇವರು 'ಗೊಹೆ' ಮಠದಲ್ಲಿಯೇ ಶರಣ ಸಮೂಹದ ಜೊತೆ ಜಂಗಮದಾಸೋಹ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾಗ ಆ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಮ್ಲೇಂಛರು (ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು?) ಬಂದರು. ಆಗ ಶಿವಭಕ್ತರು ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟರು. ಹೊರಡುವಾಗ ತಾವಿದ್ದ ಕಲ್ಲುಮಠದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಕಲ್ಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ, ಮುಂದೆ ಪ್ರಭುವಂಶದ ಗಣದವರು ಬಂದು ಶಿವಾರ್ಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಮ್ಯೇಂಛ ಮತವು ಅಳಿಯುತ್ತದೆ; ಶಿವಮತವು ಉದ್ದಾರವಾಗುತ್ತದೆ; ಆಗ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆದು ಗುಹೇಶ್ವರಲಿಂಗದ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುವುದೆಂದು ಶಾಸನ ಕೆತ್ತಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ಅವರು ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕಪಿನಿ ಕಾವೇರಿ ತೀರದ ತಲಕಾಡಿನ ಸಮೀಪದ ಶಿವಯೋಗಿ ನಿಜಗುಣರು ಮಹಾಕವಿ ಷಡಕ್ಷರದೇವರು ಇದ್ದ ಶಂಭುಲಿಂಗನ ಬೆಟ್ಟದ ಸಮೀಪ ಇನ್ನೊಂದು ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿಂತರು. ಆ ಪ್ರಾಂತದ ಭಕ್ತರು ಅವರಿಗಾಗಿ ಮಠ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟರು. ಆದಿಗಣನಾಥ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲವಿದ್ದು ಶಿವಾನುಭವ ಪಟ್ಟವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಯ ಗಣನಾಥರಿಗೆ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಅದೇ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದು ಅದನ್ನು 'ಪ್ರಭುಸ್ವಾಮಿ ಗದ್ದುಗೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

೪.೧.೧.೬. ನಿರ್ಮಾಯ ಗಣನಾಥರು (೬)

ಇವರಿಗೆ ನಿರ್ಮಾಯ ಗಣೇಶ್ವರ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರೂ ಇತ್ತು. ಗುರುವಿನ ಆದೇಶವನ್ನು ಮೀರಲಾಗದೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಭಕ್ತ ಸಂಗಪ್ಪನವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಆ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು 'ಜಾಲಾಜಿ' ಎಂಬ ಮಲೆಯಾಳ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಶೈವರಿಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ವೀರಶೈವೋಪದೇಶ ಮಾಡಿಸಿ, ತಾವು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಧಿಸ್ಥರಾಗುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ, ನಿರಂಜನ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿ, ಲಿಂಗಪೂಜೆ ದಾಸೋಹದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರಂತರ ಪಾಲಿಸಲು ಹೇಳಿ, ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಅಲ್ಲೇ ಬಯಲಾದರು. ಆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ 'ನಿರ್ಮಾಯ ಬೆಟ್ಟ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ 'ಮಹದೇಶ್ವರನ ಬೆಟ್ಟ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ನಿರ್ಮಾಯ ಗಣನಾಥರ ಆಪ್ತರಾಗಿದ್ದ ಸಂಗಪ್ಪನವರ ಹೆಸರಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಬೆಟ್ಟವೂ ಇದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಧಾರಣೆಯಾದ ಶೈವರನ್ನು ತಮ್ಮಡಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯುವುದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

೪.೧.೧.೭. ನಿರಂಜನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೭)

ಇವರನ್ನು ನಿರಂಜನಗಣೇಶ್ವರರೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಿರ್ಮಾಯಗಣನಾಥರ ನಂತರ ಶೂನ್ಯ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಇವರು ತಮ್ಮ ಗಣಸಮೂಹದೊಂದಿಗೆ ಬಾಣಾಸುರನ ಬೆಟ್ಟ(?)ಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ನೆಲ್ಯಾಳಸೀಮೆಯ (ಮಲೆಯಾಳ) ಅರಸನಿಗೆ ತಮ್ಮ ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ವೈಷ್ಣವರನ್ನು ಗೆದ್ದು ರಾಜನಿಗೂ ಅವನ ಬಂಧುವರ್ಗದವರಿಗೂ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ನೀಲಗಿರಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಹೊಯ್ಸಳ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಕವಿ, ಭಕ್ತ, ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳಿಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪುರಾಂತಕ ಕೆರೆಯ ಬಳಿಯಿದ್ದ ರುದ್ರಮುನಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹೆಸರಿನ ಮಠದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಅನಂತರದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಮಠದ ಬಳಿ ಸಾವಿರ ಬಿಲ್ವಮರಗಳನ್ನು ನೆಡಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಅವರು ಬಯಲಾದ ಮಠವಿರುವ ಜಾಗವನ್ನು ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನು 'ಮರಿದೇವರ ಗುಡ್ಡ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಇವರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವಿವರ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ 'ನಿರಂಜನವಂಶ ರತ್ನಾಕರ'ದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳ ದೊರೆ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ, ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕ, ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ, ಭೈರವರಾಜ ಮುಂತಾದವರು ಇವರ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿರಬೇಕು ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ೧೪ನೆಯ ಶತಮಾನದವರಾಗಿದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪ ಗೊಂದಲಗಳಿದ್ದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಮೇಲಿನ ಕೆಲವರು ಸಮಕಾಲೀನರಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

೪.೧.೧.೮. ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೮)

ಈ ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಮಹೇಶ್ವರರು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವರ ಕೆಲ ಶಿಷ್ಯರು ಹಂಪೆ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗೆ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಇತ್ತ ಜ್ಞಾನಾನಂದರು ಪ್ರಭುಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠಕಟ್ಟಿಸಿ ಶೂನ್ಯಸಿಂಹಾಸನ ರಚಿಸಿ ದಾಸೋಹ ಜಂಗಮಾರಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತ ನಂತರದಲ್ಲಿ ದೇಶಸಂಚಾರ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಅನ್ಯಮತಸ್ಥರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಲಿಂಗಮತವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತ ಶ್ರೀಶೈಲಕ್ಕೆ ಬಂದುನಿಂತರು. ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯ ಆತ್ಮಗಣನಾತ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಇರುವ ಮಠವನ್ನು "ಪ್ರಭುದೇವರ" ಮಠವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

೪.೧.೧.೯. ಆತ್ಮ ಗಣವರರು (೯)

ಇವರಿಗೆ ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗರು ಆತ್ಮಗಣೇಶ್ವರ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಏಕಾಂತದ ಧ್ಯಾನ ಅನುಷ್ಠಾನ ಸಾಧನ ಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ಆ ಪಟ್ಟ ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಗಣಸಮೂಹಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಗಣನಾಥರೆಂಬ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಮಾಡಿ ಶ್ರೀಶೈಲದ ಕದಳೀವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದರು.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಗದ್ದುಗೆಯೂ ಇಂಥ ಕಡೆಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವ ನಿರಂಜನ ವಂಶ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಇವರ ಗದ್ದುಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿಲ್ಲ. ಕದಳೀವನದ ವಿಸ್ತಾರವೂ ದುರ್ಗಮವೂ ಆದ ಪ್ರದೇಶದ ಒಳಗೆ ಅವರು ಬಯಲಾಗಿರಬೇಕು.

೪.೧.೧.೧೦. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಗಣನಾಥರು (೧೦)

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗಣೇಶ್ವರರೆಂದೂ ಕರೆದಿರುವ ಇವರು ಗಣಸಮೂಹದೊಂದಿಗೆ ಚೋಳದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜೈನರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಮುಖದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸಿ, ಚಿದಂಬರಂ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಶಿವಭಕ್ತರಿಗೆ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ಮಾಡಿ ತಿರುವಣ್ಣಾಮಲೈಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವಿ ಉಣ್ಣಾಮಲೈ ಅಮ್ಮನವರು ಅವರಿಗೆ ನೀವು ಗಣಸಮೇತ ನಮ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದಳೆಂದು ಐತಿಹ್ಯ ಇದೆ. ಮುಂದೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಗಣನಾಥರು ಆ ಪರ್ವತದ ಒಂದು ಗವಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಪೂಜೆ ದಾಸೋಹ ಮಾಡುತ್ತಾ, ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ರುದ್ರಮುನಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಶಿವಾನುಭವ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಅವರಿದ್ದ ಗವಿಗೆ 'ನಮಃಶಿವಾಯರ ಗವಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುವುದಾಗಿ ಅವರ ತೋರುಗದ್ದುಗೆ ಅಲ್ಲೇ ಇರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೪.೧.೧.೧೧. ರುದ್ರಮುನಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೧೧)

ಈ ರುದ್ರಮುನಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಮುಂದೆ ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದ ಗುರು ನಮಃಶಿವಾಯರನ್ನು ಚಿದಂಬರದ ಮಠದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಸಂಜಿರುಜಿನ (ತಂಜಾವೂರಿನ?) ತಿರುವಣ್ಣಾಮಲೈನ ಮಠಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ, ಪುಲಚೇರಿಯ ಪಾದಪೂಜೆ ಅಂಬಲರು ಮುಂತಾದ ಗಣಂಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ಮಾಡಿ, ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ, ಪರಮತದವರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲುತ್ತ, ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತ ತೀರ್ಥಮಲೆಗೆ ಬಂದರು. ಈ ವಿವರದಿಂದ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಹಲವಾರು ಕಡೆ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದ ಮಠಗಳಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ತೀರ್ಥಮಲೆಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಶೈವರಿಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹದಿನಾಡು, ಎಳಂದೂರು ಮೂಲಕ ಹಾಗೇ ನಿಡುಗಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿನ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಜನಾಂಗದ ರಾಜನು ಅವರ ಭಕ್ತನಾಗಲು (ರಾಜನ ಹೆಸರು ಬರುವುದಿಲ್ಲ), ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಇದ್ದು 'ಶರಣಲೀಲಾಮೃತ' ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ ಚೆನ್ನಪ್ಪಯ್ಯ ಎಂಬ ಕವಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ನೀಡಿ, ಅನೇಕ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ತೋರಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಸಮೀಪದ ಹಟ್ಟಿ(ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿ)ಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಹಟ್ಟಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಪೂರ್ವಿಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾಗಿದ್ದ ಶರಣ ಜಗಲೂರು ಪಾಪನಾಯಕನ ಜತೆ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಪಗಡೆ

ಆಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹಟ್ಟಿಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆನಿಂತರು. ತಮ್ಮ ಶಿವಾನುಭವ ಚರಂತಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಬಸವಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಆ ಊರಲ್ಲಿ ತಿಪ್ಪೆ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಠ ಕಟ್ಟಿಸಿರಲಾಗಿ ಅದರೊಳಗೆ ಅವರು ಸಮಾಧಿಸ್ಥರಾದುದರಿಂದ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂಬ ಹೆಸರು ರೂಢಿಯಾಯಿತು.

ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಮತ ಧರ್ಮವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ ಮುಖ್ಯರಲ್ಲಿ ರುದ್ರಮುನಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಒಬ್ಬರು. ಇವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲಿನ ಗುರುಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ತಮಿಳುನಾಡಿಗೆ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲೇ ನೆಲೆ ನಿಂತರೆ, ಇವರು ತಮಿಳು ನಾಡಿನಿಂದ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತರು. ಇದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಹಟ್ಟಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದದ್ದು. ನಿಡುಗಲ್ಲ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಕೂಡ ಇವರ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೆಂಬ ಸಂಗತಿ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶರಣಲೀಲಾಮೃತದ ಕವಿ ಚನ್ನಪ್ಪ ಇವರ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದನೆಂಬ ಸಂಗತಿ, ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಣೀಯ ಸಂಗತಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅವರು ತಿಪ್ಪೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ತಿಪ್ಪೆರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂಬ ಹೆಸರು ಅವರಿಗೆ ಬಂತು; ಅವರು ಸತ್ತ ಎಮ್ಮೆಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಿ ಹಾಲು ಕರೆದರು; ಅವರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಾಗಿ ಹೈದರ್ ಆಲಿಗೆ ಗಂಡುಮಗುವಾಯಿತು; ಹಾಗಾಗಿ 'ತಿಪ್ಪು ಸಾಬ್' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟರು; ಅದೇ ಮುಂದೆ 'ಟಿಪ್ಪು' ಎಂದಾಯಿತು; ಈಗ ಇವರ ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಅದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವರು ನಾಯಕ ಕೋಮಿನವರಾದ್ದರಿಂದ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಯವರು ಅದೇ ಕೋಮಿನವರಿರಬೇಕು– ಇಂಥ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಹೇಳಿಕೆಗಳು ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಇವೆ. ಈ ಯಾವ ಹೇಳಿಕೆಗಳಿಗೂ ಆಧಾರಗಳಿಲ್ಲ. ಈ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಎನ್ನುವುದು ಖಚಿತವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

೪.೧.೧.೧೨. ಬಸವಪ್ರಭು ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೧೨)

ಇವರ ನಂತರ ಮುಂದೆ ಬಸವಪ್ರಭು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಕೆಳದಿ, ಇಕ್ಕೇರಿ ಮುಂತಾದ ಕಡೆ ಸಂಚರಿಸಿ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಆಗಿನ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮೀರಿದವರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುತ್ತಾ, ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಹಿರೇನೂರು ಹುಕ್ಕೇರಿ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಬಂದು ಜೈನ ಮತೀಯರಿಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹನಗಂಡಿಗೆ ಬಂದು ಜೈನರಾಜನಿಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ, ತೇರದಾಳು ಎಂಬ ಊರಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಭಕ್ತರೆದುರಿಗೆ ಆದಿಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಪೀಠದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ, ಅವರನ್ನು ದೇಶಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಜೀವ ಸಮಾಧಿಯಾದರು. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಶೂನ್ಯಪೀಠವೆಂಬ ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನು

ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೆತ್ತ ಹಾವುಗೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಭು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಗೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತರಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ 'ಮಗಿಪ್ರಭು' ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆ.

೪.೧.೧.೧೩. ಆದಿಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೧೩)

ಆದಿಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯಸಮೂಹದೊಡನೆ ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸೊಗಲ, ಮುರಗೋಡು, ಕಡಕೊಳ್ಳಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಗೊಡಚಿಯ ಬಳಿ ವೀರಭದ್ರನ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಗಣಪರ್ವ ಮಾಡಿಸಿ, ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಶಿಷ್ಯರಾದ ಚೆನ್ನವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿದರು. ನಂತರ ತೊರಗಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಮೇಗುಂಡಿಕೊಳ್ಳದ ತಿರುಕಾಮೇಶ್ವರ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಇದ್ದು, ಕಲ್ಲೂರೆಂಬ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಗುಡ್ಡದ ಬಳಿಯ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ನೀಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಕಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಇದೆ.

೪.೧.೧.೧೪. ಚೆನ್ನವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೧೪)

ಚೆನ್ನವೀರೇಶ್ವರ ದೇವರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಇವರು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ನಂತರ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರ ಸಮೇತ ಮಲೆದೇಶಕ್ಕೆ (ಮಲೆನಾಡಿಗೆ) ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಇತರ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಮುನಿಪಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಮಲೆದೇಶದ ಜೈನ ಧರ್ಮೀಯ ದೊರೆಗಳು ಭೈರರಸರು ಅಥವಾ ಶಾಂತರರು ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಅವರು ತಾವು ಹೋದಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರ ಪುರಾಣ ಪ್ರವಚನ ಆರಂಭಿಸಿ, ಭಕ್ತರಿಗೆ ನಿತ್ಯದಾಸೋಹ ಮಾಡಿಸಲು ನಂಜಣಾರ್ಯನೆಂಬ ಗಣವರನನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಶಿವಗಂಗೆ ಬೆಟ್ಟದ ಗವಿಮಠದ ರುದ್ರಮುನಿ ದೇವರು ಅವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದರು. ಅವರ ಜೊತೆ ಗುರು ಶಿಷ್ಯರಂತೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಕೂಡಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಗೋಸಲ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಎಂಬುವವರಿಗೆ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಅವರ ಶಿಷ್ಯ ರುದ್ರಮುನಿ ದೇವರು ಇವರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಗುರು ಶಿಷ್ಯರ ಗದ್ದುಗೆಗಳು ಮುನಿಪಲ್ಲಿಯ ಪಂಚಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಮಠದಲ್ಲಿ ಇವೆ.

೪.೧.೧.೧೫. ಗೋಸಲ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೧೫)

ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ನಂತರ ಗಣಸಮೂಹದೊಡನೆ ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ, ವೈಷ್ಣವ ಮತವಾದಿಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತ, ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ವಿರಕ್ತರಾದ ಪ್ರಭುದೇವರು ಎಂಬುವರು ಗೋಸಲ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರಿಗೆ ಕಾವೇರಿನದಿಗೆ ಸಮೀಪದ ಹರದನಳ್ಳಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ

ಮಠ ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಲವು ಭಕ್ತರ ಜೊತೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಪೂಜೋತ್ಸವ ನಡೆಸಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಅಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದು ಗೋಸಲ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಪೀಠದ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಾದ ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರೊಂದಿಗೆ ಶಿವಗಂಗೆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಇದ್ದು ತುಮಕೂರು ಬೆಂಗಳೂರು ಮಧ್ಯೆ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರಿಗೆ ಗವಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಬಯಲಾದರು. ಆ ಬೆಟ್ಟವೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ತುಮಕೂರಿನ 'ಸಿದ್ಧಗಂಗೆಯ ಬೆಟ್ಟ'.

೪.೧.೧.೧೬. ಶಂಕರೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೧೬)

ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರು ಇವರನ್ನು ಶಂಕರದೇವರು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಹರದನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ದು ಲಿಂಗಪೂಜೆ, ಜಂಗಮ, ದಾಸೋಹ ಮಾಡುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದ ದಿವ್ಯಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ತಮ್ಮ ಗಣಸಮೂಹದೊಡನೆ ಹಂಪೆಯ ಕಡೆ ಬಂದರು. ಆಗ ವಿಜಯನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯ ಹೆಸರಿನ ದೊರೆ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ. ಇವರು ಕರಸ್ಥಲದ ವೀರಣ್ಣ ಒಡೆಯರು, ಕರಸ್ಥಲದ ನಾಗಿದೇವರು, ಗುರುಬಸವ ದೇವರು, ಬತ್ತಲೇಶ್ವರಿಯರು, ನಿರ್ವಾಣಿ ಬೋಳೇಶ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದ ದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ನಂತರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳು ಬಯಲಾಗಿದ್ದ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಇವರ ಗದ್ದುಗೆ ಕೊರಟಗೆರೆ ಸಮೀಪದ ಸಿದ್ಧರ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿದೆ.

೪.೧.೧.೧೭. ದಿವ್ಯಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೧೭)

ಇವರು ಹರದನಹಳ್ಳಿಯ ಮಠದಲ್ಲಿ ಬಹಳಕಾಲ ಇದ್ದು ಕಾವೇರಿ ನದಿತೀರದ ತಲಕಾಡಿನ ಜೈನರು ವೈಷ್ಣವರು ಶಿವಭಕ್ತರಿಗೆ ತೊಂದರೆಕೊಡುತ್ತಿರುವ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಅವರೊಂದಿಗೆ ವಾದಮಾಡಿ ಶಿವಭಕ್ತಿಯ ಮಹಿಮೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಹರದನಹಳ್ಳಿಗೆ ಮರಳಿ ಗೋಸಲ ಚನ್ನಬಸವೇಶ್ವರರಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಬಯಲಾದರು. ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಅಲ್ಲೇ ಇದೆ.

೪.೧.೧.೧೮. ಗೋಸಲ ಚನ್ನಬಸವೇಶ್ವರರು (೧೮)

ಗೋಸಲ ಚನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವರು ದಾಸೋಹ ಜಂಗಮ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತ ಕೆಲಕಾಲ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು, ತಮ್ಮ ಯತಿಪಟ್ಟವನ್ನು ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಯತಿಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ, ಆ ಊರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಿದ್ಧಗಂಗೆಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಗಣ ಸಮೇತ ಇದ್ದಾಗ ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯನು ಅವರನ್ನು ಗುಬ್ಬಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದನು. ಅವರು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು.

೪.೧.೧.೧೯. ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಯತಿಗಳು (೧೯)

ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಯತಿಗಳು ಹರದನಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದು ಗುರುಗಳ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಗುರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದ ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರು ಬಯಲಾಗಿ ವಿಜಯನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಆಳ್ವಿಕೆ ಮುಗಿದು ೧ನೇ ನರಸಿಂಹನ ಆಳ್ವಿಕೆ ಇದ್ದಿತು. ಶೈವಮತ ಕ್ಷೀಣಿಸಿ ಅನ್ಯಮತಗಳು ಪ್ರಬಲಿಸಿದ್ದವು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ತೋಂಟದಾರ್ಯರಿಗೆ ಏಳುನೂರು ಜನ ಶಿಷ್ಯರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಧ್ಯಾನ ಅನುಷ್ಠಾನ ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಸಿದ್ದ ಬೋಳಬಸವರಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಅವರು ನಿರಕ್ಷರ ಬೋಳಬಸವ ಎಂದೇ ಹೆಸರಾದರು.

ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಯತಿಗಳು ಏಳುನೂರು ಚರಮೂರ್ತಿಗಳ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಅವರುಗಳಿಗೆ ಬುಡಕಟ್ಟು ಹೆಸರುಕೊಟ್ಟು ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಆ ೭೦೦ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದ ೩೦೦೦ ಸಾವಿರ ವಿರಕ್ತ ಮಾಹೇಶ್ವರರಾದರು. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ತೋಂಟದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಜಗದ್ಗುರುಗಳಾದರು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಠಾಧೀಶರಾಗುವ ಕ್ರಮವು ರೂಢಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಅನೇಕ ವಚನಗಳ ಕೃತಿ 'ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ಜ್ಞಾನಾಮೃತ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಇವರು 'ಜ್ಞಾನಾಮೃತ' ಹಂಚುತ್ತ ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಎಡೆಯೂರಿಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಪರಮತದವರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಶಿವಮತ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಅದೇ ಊರಲ್ಲಿ ಮಠ ಕಟ್ಟಿ ಗಣಪರ್ವ ಮಾಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಈಗ ಅದೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದೆ.

೪.೧.೧.೨೦. ನಿರಕ್ಷರ ಬೋಳಬಸವೇಶ್ವರರು (೨೦)

ಗುರುಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಮೂರು ಸಾವಿರ ವಿರಕ್ತರಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದು ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಮದ್ದಗಿರಿಗೆ (ಈಗಿನ ಮಧುಗಿರಿ) ಬಂದು ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಗಡ್ಡದ ಸಿದ್ಧವೀರಣ್ಣನವರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಗಡ್ಡದ ಸಿದ್ಧವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ಆಕರಗಳು ಗುಮ್ಮಳಾಪುರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗದೇವರು ಎನ್ನುತ್ತವೆ. ಇವರು ಗುಮ್ಮಳಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಗೋಳೂರು ಸಿದ್ಧವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು.

೪.೧.೧.೨೧. ಗುಮ್ಮಳಾಪುರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೨೧)

ಕೆಲವು ಆಕರಗಳು ಇವರನ್ನು ಗೂಳೂರು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ದೇವರು ಎಂದಿದೆ. ಪರಮ ಯೋಗಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆಗಿದ್ದ ಇವರು ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಪರಮತದವರಿಗೆ ತೋರಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರಿಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಗೂಳೂರು ಸಿದ್ಧವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ೯೮

ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ ಜೀವಿಸಿ ಗುಮ್ಮಳಾಪುರದಲ್ಲೇ ಬಯಲಾದರು. ಇವರು ಸಂಯೋಜಿಸಿರುವ ವಚನ ಸಂಕಲನ ಕೃತಿ 'ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ'ಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಹೆಸರಾಗಿದೆ.

೪.೧.೧.೨೨. ಗೂಳೂರು ಸಿದ್ಧವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೨೨)

ಇವರನ್ನು ಸಿದ್ಧವೀರಣ್ಣ ಒಡೆಯರು ಎಂದೂ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಗುಮ್ಮಳಾಪುರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅನ್ಯಧರ್ಮೀಯರ ಕಿರಿಕಿರಿಯಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರಿಂದ ಆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಅವರ ಪ್ರವೇಶವಾಗದಂತೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಜ್ಞೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಗದ್ದುಗೆ ಮಠ ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಇವರೂ ಕೂಡಾ ಒಂದು 'ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ' ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಗಗನದಾರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ತಮ್ಮ ೧೦೦ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದರು. ಗೂಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಇವರ ಗದ್ದುಗೆ ಇದೆ.

೪.೧.೧.೨೩. ಗಗನದಾರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೨೩)

ಇವರು ತುಂಬ ಎತ್ತರ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಉದ್ದಾನ (ಉದ್ದನೆಯ) ಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂದೂ, ಗಗನದಯ್ಯ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರೊಂದಿಗೆ ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಶಿವಗಂಗೆಯ ಹತ್ತಿರದ ಮಾಗಡಿಗೆ ಬಂದು ಆ ಊರಿನ ದೊರೆ ನಾಡಗೌಡನಿಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ನಾಡಗೌಡ ಬೆಂಗಳೂರು ಮಾಗಡಿ ಯಲಹಂಕ ಪ್ರಭುಗಳೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಕೆಂಪೇಗೌಡರ ವಂಶಸ್ಥರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಅಲ್ಲಿ ೬೬ ವಿರಕ್ತ ಮಠಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರೆಂದು, ಉತ್ತಮ ವರ್ಣದ ಜನರಿಗೂ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸಿದರೆಂದು, ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಭೈರವದುರ್ಗದ ಜನರ ಆಹ್ವಾನ ಮನ್ನಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಜನರಿಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿ ೯೯ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಯಲಾದರು.

೪.೧.೧.೨೪. ಕಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು (೨೪)

ಇವರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಜಗಳೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಕಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಊರಿನವರೆಂದು ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವರು ಶಿಷ್ಯರ ಸಮೇತ ದೇಶಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಮೈಸೂರಿನ ವೈಷ್ಣವರೇ ಮೊದಲಾದ ಪರಮತೀಯರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು. ಇವರ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು 'ಕಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಯ' ಅಥವಾ 'ಗೋಸಲ ಸಮಯ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದ್ದು ಇದೇ ಮುಂದೆ 'ಮುರಿಗೆ ಸಮಯ'ವಾಯಿತು. ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರು 'ಕಟ್ಟಿಗೆ ತಾರಾವಳಿ' ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ನಿರಂಜನ ವಂಶ ರತ್ನಾಕರ'ದ ಪ್ರಕಾರ ಇಬ್ಬರು ಮರಿಗಳಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಮರಿ ನೋಡ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿ, ಕಿರಿಯ ಮರಿ

ಮುರಿಗೆ ರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ. ಇವರಲ್ಲಿ ನೋಡ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮೊದಲು ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿ, ಅವರಿಂದ ಕಿರಿಯ ಮುರಿಗೆ ರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹ ಕೊಡಿಸಿದರು.

ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಆ ಇಬ್ಬರು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಡಿಳ್ಳಿಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಸತ್ತ ಆನೆಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದರೆಂದೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಪಾಚ್ಛಾ (ಮುಸಲ್ಮಾನ ದೊರೆ) ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸತ್ಕರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದನೆಂದೂ ದಾಖಲೆಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಆಮೇಲೆ ಹೈದರಾಬಾದಿಗೆ ಬಂದು ನವಾಬನ ಸತ್ತ ಆನೆ ಬದುಕಿಸಲು ಅವನು ಸಹ ಅನೇಕ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಗೌರವ ಭಕ್ತಿ ತೋರಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರು ಹೊರಟು, ಸ್ವಾದಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಇಸಳೂರಿಗೆ ಬಂದಾಗ, ನೋಡ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅದೇ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರ ಗದ್ದಿಗೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ನೋಡ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ್ದರಿಂದ, ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಪೀಠದ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದರು. ತದನಂತರ ಕಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹಾಗೇ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಹಾನಗಲ್ಲಿನ ವರದಾನದಿಯ ಸಮೀಪದ ತಿಳುವಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದರು.

೪.೧.೨. ಉತ್ತರ ಪರಂಪರೆ

೪.೧.೨.೧. ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ದೇಶಿಕರು (೨೫)

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೊರೆ ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ (೧೬೮೯-೧೭೨೧) ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ದೇಶಿಕರಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಮಠ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇವರನ್ನು ಮುರಿಗೆಯ ರುದ್ರ, ಕರಿಬಸವರಾಜ ಎಂದೂ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪರಂಪರೆಯಂತೆ ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಆಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರಾಂತದ ಬಿಳಿಚೋಡು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ದನಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಹುಡುಗನೊಬ್ಬ ದನಗಳನ್ನು ಮೇಯಲು ಬಿಟ್ಟು ಮರವೊಂದರ ಕೆಳಗೆ ಮಲಗಿದ್ದನು. ಆಗ ನಾಗರಹಾವೊಂದು ಹೆಡೆಯಗಲಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ನೆರಳು ಮಾಡಿತು. ಆಗ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಈ ದೃಶ್ಯ ಕಂಡಿತು. ಅವರು ಹತ್ತಿರ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಹಾವು ಹರಿದು ಹೋಯಿತು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವನನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ "ನೀನು ದುರ್ಗದ ದೊರೆಯಾಗುವೆ" ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಹೋದರು. ಮುಂದೆ ಆ ಹುಡುಗನೇ ದೊರೆಯಾಗಿ 'ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿ ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ.

ಸಾಮಾನ್ಯನೊಬ್ಬ ಮುಂದೆ ರಾಜನಾಗುವನೆಂದು ಸೂಚಿಸಲು ಭಾರತೀಯ ಜನಪದ ಕಥೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆಶಯ ರೂಪದ ವೃತ್ತಾಂತ ಇದು ಎನಿಸುವುದಾದರೂ ನಾಯಕನಿಗೆ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಲಭಿಸಿರಬೇಕು. ಅಂಥ ಹಿರಿಯರ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದಲೇ ತಾನು ದುರ್ಗದ ದೊರೆಯಾದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿರಬೇಕು. ಮುಂದೆ ತಾನು ದೊರೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರನ್ನು ಹುಡುಕಿಸಿ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆ

ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡ. ನಂತರ ಅವರಿಗೆ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅರಮನೆಯ ಬಳಿ ಮಠ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟ, ಆ ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತುಂಬ ಮುಪ್ಪಿನವರಾಗಿದ್ದರು. ಬೆಟ್ಟದ ಕೆಳಗೆ (ಈಗ ಇರುವ) ವಿಶಾಲವಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಮಠ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟ, ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದರು. ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ ಹಂಪೆಯ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಅವನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ, ನೀನು ದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ಜರುಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಂತೆ. ಅದರಂತೆ ಅವನು ಮರಳಿ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾಗಿದ್ದರಂತೆ. ಅಂದು ೧೭೦೩ ಜುಲೈ ೫ನೆಯ ದಿನವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾಗುವ ಮುನ್ನ ದನುಗೂರಿನ ಮಠಾಧಿಪತಿ ಮಹಾಕವಿ ಷಡಕ್ಷರದೇವನ ವಂಶಸ್ಥರೂ ಉಭಯ ಭಾಷಾವಿಶಾರದರೂ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲೆ ಒಬ್ಬರೂ ಆಗಿದ್ದ ಗುರುಸಿದ್ಧದೇವರನ್ನು (ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು) ತಮ್ಮ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಸ್ವಾದಿಯ ಚನ್ನಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಮರುಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದರು.

ಮುರಿಗಾ ಶಾಂತವೀರರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಲ್ಲುವ ಮೊದಲು ಮೈಸೂರ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜರಾದ ರಣಧೀರ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರು (೧೬೩೮–೧೬೫೯) ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ನಾನಾಮತಗಳ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಜೊತೆ ವಾದ ಸಂವಾದಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸ ಸಮೂಹ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಿಕಂದರಾಬಾದ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಸಿದಾಗ ಆಗ ನವಾಬನಾಗಿದ್ದ ಕುತುಬ್‌ಷಾನ ಆನೆಯೊಂದು ಸಾಯುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದರಂತೆ. ಆಗ ಬಾದಶಹನು ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ತೋರಿದನಂತೆ. ಮುಂದೆ ಅವರು ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯ ಬಸವಂತನಾಯಕ, ಗದುಗಿನ ಡಾಕಿನ ದೇಸಾಯಿ, ಸ್ವಾದಿಯ ಸದಾಶಿವರಾಯ, ಗುತ್ತವೊಳಲ ಹನುಮಂತರಾಯ, ಹಾವನೂರ ದೊರೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣೇಶ್ವರದ ಖಾನಪ್ಪದೇಸಾಯಿ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮುಂತಾದವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರ ಸಂನ್ಯಾಸಪೂರ್ವ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ 'ಶಿವಲಿಂಗ ಚಾರಿತ್ರ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಿಂದ ಹಲವು ಅಂಶಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಹಾಗೇ ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ರಚಿಸಿರುವ 'ಮುರಿಗೆ ತಾರಾವಳಿ' 'ಸ್ವರವಚನಗಳು' 'ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ನಾಂದ್ಯ' ಮುಂತಾದವು.

ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ರಚಿಸಿರುವ ಕೃತಿಗಳು ಹಲವು. ಹಮ್ಮೀರಕಾವ್ಯ ಅಥವಾ ರಾಜೇಂದ್ರ ವಿಜಯ, ಮನುರಾಜೇಂದ್ರನ ತಾರಾವಳಿ, ಕಟ್ಟಿಗೆ ತಾರಾವಳಿ, ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಕಂದ, ವೈರಾಗ್ಯ ಷಟ್ಪದಿ,

ಶಬ್ದರತ್ನಾಕರ– ಈ ಕೃತಿಗಳು ಭಾಷಾ ಪ್ರಯೋಗ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರೌಢಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇವರು ಮೈಸೂರಿನ ಒಡೆಯರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ತರ್ಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪಂಡಿತರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಇವರಿಗೆ 'ಕಲಹಖ್ಯಾತ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳೆ'ಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತ್ತು. ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಗಗಳನ್ನು ಹಾಡಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರಿಂದ 'ಗಮಕಿಗಳ ತಲೆರನ್ನ', 'ನಾನಾ ಕಾವ್ಯ ವಿಚಾರ ಪೂರ ಕವಿತಾ ಕಮ್ಮಟ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾದೇವ ಕವಿ ಶಾಂತವೀರರನ್ನು 'ಅಲ್ಲಮನ ಅಪರಾವತಾರ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ವೀಣೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದರೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಪ್ಪಿನ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಬ ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲಿಗೆ ಬಸವಣ್ಣನವರು, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗರು ಆ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರು ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಗ್ರಹಣ ಬಿಡಿಸಿ ಧರ್ಮದ ಪುನರುತ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಶಾಂತವೀರ ದೇಶಿಕರು (೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು) ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಹೇಳಿಕೆ ಸರಿಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗವು ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಧಾನ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಯಿತು.

ಮುರಿಗೆ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿದೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಎಲ್ಲ ಗುರುಗಳಿಗೂ ಇದು ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮಠ ಮುರಿಗೆಮಠ, ಮುರುಗಿಮಠ, ಮುರುಗೇಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠ ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಮುರಿಗೆ ಎಂದರೆ ನುಲಿನುಲಿಯಾಗಿರುವುದು ಎಂದರ್ಥ. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಬೆತ್ತ, ಧರಿಸಿದ್ದ ರುಮಾಲು ಮತ್ತು ಹೊದ್ದಿದ್ದ ಶಾಲು ಎಲ್ಲವೂ ಮುರಿಮುರಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂತೆಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಇದೆ. ಅದರ ಜೊತೆ ಇನ್ನೊಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ. ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರು ನದಿಯೊಂದರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಾಗ ಎರಡು ಹಾವುಗಳು ಅವರ ಬಳಿ ಬಂದವೆಂದು, ಅವುಗಳತ್ತ ಕೈಚಾಚಿದಾಗ ಅವರ ಶಕ್ತಿಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವೆರಡೂ ಒಂದು ಬೆತ್ತರೂಪ ಪಡೆದವೆಂದು, ಹೀಗೆ ಮುರಿಗೆ ಮುರಿಗೆಯಾದ ಬೆತ್ತವೊಂದನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಆ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ ಎಂದು ಕವಿಯೊಬ್ಬರು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೇಳಿಕೆಗಳಿವೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಇದ್ದು, ಅದು 'ಕರ್ತೃ ಗದ್ದಿಗೆ' ಎಂದು ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ.

೪.೧.೨.೨. ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೨೬)

೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ನಂತರ ಬಂದ ಗುರುಸಿದ್ಧ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಇಮ್ಮಡಿ (ಅಥವಾ ೨ನೆಯ) ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು. ಇವರು ೧೭೦೩ ರಿಂದ ೧೭೪೯ರವರೆಗೆ ಪೀಠಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರನ್ನು ಭರಮಣ್ಣನಾಯಕ ಅವನ ಮಗ ಹಿರೇಮದಕೇರಿನಾಯಕ ತಮ್ಮ ರಾಜಗುರುಗಳಾಗಿ ಭಕ್ತಿಗೌರವದಿಂದ ಕಂಡರು. ಉಭಯ ಭಾಷಾ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಇವರು

ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಷಡಕ್ಷರದೇವ ಕವಿಯ ಸಮಕಾಲೀನರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ 'ಪ್ರಭುಲೀಲಾ' ಮತ್ತು 'ನಂದೀಶ್ವರ ದಂಡಕಮ್' ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ 'ಹಾಲಾಸ್ಯ ಪುರಾಣ' ಮತ್ತು 'ಮುರಿಗೆ ತಾರಾವಳಿ' ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ, 'ಶಿವರಹಸ್ಯ' ಎಂಬ ಬೃಹತ್ ಕೃತಿ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿ(ದೊರೆತಿ)ದೆ. 'ಬಿಜ್ಜಮಹಾದೇವಿ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ' ಮತ್ತು ಸ್ವರವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳು ಇನ್ನೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಕೆಳದಿಯ ದೊರೆ ಇಮ್ಮಡಿ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕ ಭಕ್ತನಾಗಿ ಇವರ ಅಭಿಮಾನಿಯಾಗಿ ಕೆಳದಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುವಂತೆ ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಇವರು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಕೆಳದಿಯಲ್ಲಿಯ ತಮ್ಮ ಶಾಖಾಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ತಮಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಹೇಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೆಳದಿಯ ನಾಯಕರು ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ೧೭೨೦ರಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಅನಂತಪುರದಲ್ಲಿ (ಈಗಿನ ಆನಂದಪುರಂ) ಬಯಲಾದರು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಅದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶಾಖಾಮಠವೇ ಆಗಿದ್ದುದು ಅಲ್ಲಿರುವ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಪಡುತ್ತದೆ.

ಈ ಗುರುಸಿದ್ಧ (ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ) ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಇವರ ಜೊತೆ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ (೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ) ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಚೀಲಾಳಪ್ಪ, ಕುಮಾರಪ್ಪ, ಕೆಂಪಿನಯ್ಯ ಎಂಬುವರು ಪಟ್ಟಾಕಾಂಕ್ಷಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಸಿಗದಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಠಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಚೀಲಾಳಪ್ಪನವರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಾಯಕರ ವೈರಿಗಳಾದ ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ನಾಯಕರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತರು. ಕುಮಾರಪ್ಪನವರು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತು ತಮ್ಮದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಮಠಗಳು ಆರಂಭವಾದವು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ವಿರಕ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಸಮಯ, ಚೀಲಾಳ ಸಮಯ, ಕುಮಾರ ಸಮಯ, ಕೆಂಪಿನ ಸಮಯ– ಎಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಭೇದ ಉಂಟಾದುವು.

ಗುರುಸಿದ್ಧ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಠಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗಷ್ಟೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಸೀಮಿತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಧರ್ಮಪರವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಷಡಕ್ಷರದೇವನ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಇವರ ಹೆಸರೂ ಕೂಡಾ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀಮಠವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ೨೦–೩೦ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲೇ ಅದು ಜನಸಮುದಾಯದ ಮೇಲೆ ಬೀರಿದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಶಾಖಾಮಠಗಳು

ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಆನರು ಅವಕ್ಕೆ ವಿರಕ್ತಮಠಗಳೆಂದು ಮುರಿಗೆಮಠಗಳೆಂದು ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಪ್ರಭುಗಳು ದತ್ತಿ ದಾನ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ, ಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿದರು. ಲಿಂಗಾಯಿತರಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಗಳ ಜನರೂ ಇಸ್ಲಾಂ ಧರ್ಮದ ನವಾಬರೂ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಭಕ್ತಿ ನಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ತೋರಿದರೆಂಬುದು ಈ ಮಠದ ಜಾತ್ಯತೀತ ಹಿರಿಮೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

೪.೧.೨.೩. ಸ್ವಾದಿ ಚನ್ನಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೨೭)

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೬೯ರಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ತರುವಾಯ ಈ ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿ ಬಂದ ಸ್ವಾದಿ ಚನ್ನಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಷ್ಟು ವರ್ಷ ಪೀಠದಲ್ಲಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಬಲ್ಲಿದರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ರಚಿಸಿದ 'ವೀರಶೈವೋತ್ಕರ್ಷ ಪ್ರದೀಪಿಕಾ' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಯೊಂದು ಮಾತ್ರ ದೊರೆತಿದೆ.

ಒಂದು ಸಲ ಸಕಲ ಶಿಷ್ಯ ಸಮೇತ ಇವರು ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಹರಪನಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಊರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸದೆ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡದ ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಆಗ ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯ ರಾಜ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕನೇ ಸ್ವಯಂ ಬಂದು ಕರೆದಾಗಲೂ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಊರೊಳಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಈ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಮೊದಲು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನೇ ಕೊಂದು ಅಧಿಕಾರದ ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನು ಏರಿದ್ದನು. ಇದು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಸೋಮಶೇಖರನಾಯಕ ಕರೆದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಮೌನದಲ್ಲಿದ್ದು "ಹೃದಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವನು ನೀನು. ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬರಲು ನಮಗೆ ದಾರಿ ಇಲ್ಲ" ಎಂದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೊರತಾದವನೆಂದು ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಪತ್ರ ಬರೆಸಿದರು. ಅನಂತರ ಹಿರೇಮಾಗಡಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲೇ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಅವರ ತರುವಾಯ ಶಿರಹಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದರು.

೪.೧.೨.೪. ಶಿರಹಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೨೮)

ಇವರು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ೧೭೫೭ರವರೆಗೆ ಪಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಎಡೆಯೂರಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಗುರುಸ್ಥಳದ ಪಟ್ಟದ ಸ್ವಾಮಿಗಳೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸುಳ್ಳು ಆರೋಪಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಿದುದು ಅದರಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಅವಮಾನವಾಗಿದ್ದುದು ಇವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಈ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವರ ಮೇಲಿನ ಆರೋಪಗಳು ನಿರಾಧಾರವಾದವು ಎಂದು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದರು. ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿದ ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಾಣಿ ಕೊಯಿಮತ್ತೂರು ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಎಂಬಾಕೆ ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದಳು. ಜನರಲ್ಲೂ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆ 'ಶುದ್ಧಿಘೋಷಣೆ'ಯನ್ನು ಒಪ್ಪದಿರುವಂತೆ ಜನರನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಮೊದಲಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದ ಜನ ಸತ್ಯ ತಿಳಿದು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪರ

ನಿಂತರು. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ರಾಣಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಆಕೆ ತನ್ನದು ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದು ೨೦೦೦ ಹೊನ್ನನ್ನು ಪಾದಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ನೀಡಿ ಶಿವತತ್ತ್ವೋಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಅನಂತರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಅವಳ ಅರಮನೆಗೆ ಭೇಟಿಯಿತ್ತು ಅವಳಿಗೆ ಉಪದೇಶ ನೀಡಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿರು. ಹಾಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನಿಷ್ಠುರವಾಗಿ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೂ ಅರಸರಿಗೂ (ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ) ಹೆದರದೆ ದಿಟ್ಟತೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಅವರು ಕೊಡಗು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಚಂಗಡಿಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು, ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಇದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು.

೪.೧.೨.೫. ನಾಯಕನಹಟ್ಟಿ (ದೊಡ್ಡ) ಗುರುಪಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೨೯)

ಶಿರಹಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇರುವಾಗಲೆ ೧೭೪೫ರಲ್ಲಿಯೇ ಇವರು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಶ್ರೀಮಠದ ದಾಸೋಹ, ಅನುಷ್ಠಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಘಟನೆ ನಡೆಯಿತು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ನಾಯಕರು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಠದ ಸಂಬಂಧ ಹದಗೆಡುವ ಸಂದರ್ಭ ನಡೆಯಿತು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರಾಂತದ ಕೋಗುಂಡೆ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕೆಳಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಹಾಗೂ ನೈತಿಕವಾಗಿ ಸರಿಯಿಲ್ಲದ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳ ಚೆಲುವಿಗೆ ಮನಸೋತು ಅವಳನ್ನು ಕೂಡಿದುದಲ್ಲದೆ ಅವರು ಧರಿಸಿದ ಇಷ್ಟಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಅವಳು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರನ್ನಾಗಿಸಿದಳು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಳಿ ದೂರು ಬಂದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವರನ್ನು ಕರೆಸಿ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದರು. ಆ ಯುವಕರು ದೊರೆ ಮೆದಕೇರಿನಾಯಕನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿ ತಮ್ಮ ಪರ ಮಾತನಾಡಿ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ತೆಗೆಸಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಮೆದಕೇರಿ ನಾಯಕ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಯುವಕರ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನೊಂದು ನಿಂತ ನಿಲವಿನಲ್ಲಿಯೇ ದುರ್ಗವನ್ನು ತೊರೆದು ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಗುಲಬರ್ಗಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗುಣಮೆಟ್ಟುಕಲ್ಲು (ಈಗಿನ ಗುರುಮಠಕಲ್) ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಕೆಲಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲೇ ಬಯಲಾದರು. ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಮಠದಲ್ಲಿದೆ. ಇತ್ತ ಕಡೆ ಗುರುಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮಠವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ದುರ್ಗದ ಪತನವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗುವಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇ ಕಾರಣ ಎಂದು ಜನ ಭಾವಿಸಿದ್ದಾಗಿ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

೪.೧.೨.೬. ಮೂರುಸಾವಿರದ (ಸಣ್ಣ) ಗುರುಪಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೩೦)

ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಬರಿದಾಗಿದ್ದ ಮಠಕ್ಕೆ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿ ಬಂದವರು ಮೂರುಸಾವಿರದ ಗುರುಪಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ್ಳಿವರು ಮೂರು ಸಾವಿರದ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದವರಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾಗಿ ಅದು ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಂತೆಯೆ ಇವರೂ ಸಹ ಮಠದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು

ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಹೈದರಾಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಾಗ, ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದು ನುಗ್ಗಿ ಲೂಟಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಜುಗುಪ್ಸೆಗೊಂಡರೆಂದೂ ತರುವಾಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮಗಾದ ನೋವಿನಿಂದ ಶಿವಯೋಗದ ಮೂಲಕ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆಂದೂ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

೪.೧.೨.೭. ಮೂರು ಸಾವಿರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೩೧)

ಮೂರು ಸಾವಿರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ೧೭೭೯ರಿಂದ ಎಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರೋ ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಠದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರು ಜಂಗಮರು ಎಂಬ ತಾರತಮ್ಯ ಬಂದು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೂ ಕೆಲವರು ವಿರೋಧಿ ವರ್ತನೆ ತೋರಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗಿ ಅಪರಾಧ (ದಂಡ) ಕಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದರು.

ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಕಲ ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗೆ ರಾಣೆಬೆನ್ನೂರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟದಪ್ಪ ಎಂಬುವನು ಜಕಿಣಿ ಕುಂಭ ಪತಾಕಿಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳದಿದ್ದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಜಾರಿ ಮಾಡಿದರು. ಅನಂತರ ಪಟ್ಟದಪ್ಪನು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹತ್ತಿರ ತಪ್ಪು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗ ಅವನಿಂದ ಅಪರಾಧ (ದಂಡ) ಪಡೆದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸೊರಬದ ಬಳಿಯ ಮಾಗಡಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಮಠದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಕಳೆದು ಅಲ್ಲೇ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಈಗಲೂ ಮಠದಲ್ಲಿದೆ. ಸದಾನಂದ ಶಿವಯೋಗಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಇವರ ಶಿಷ್ಯ 'ವೀರಮಹೇಶ್ವರಾಚಾರ ಸಾರೋದ್ಧಾರ' ಎಂಬ ಕೃತಿಗೆ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಒಪ್ಪೊತ್ತಿನ ಚನ್ನವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು.

೪.೧.೨.೮. ಒಪ್ಪೊತ್ತಿನ ಚೆನ್ನವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೩೨)

ಒಪ್ಪೊತ್ತಿನ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದವರಾದ್ದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಇದೇ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ೧೭ ದಿನಕ್ಕೆ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಪರಮ ವಿರಕ್ತರೂ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದ ಇವರಿಗೆ ಮಠದ ಮತ್ತು ಜಗದ್ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದವರು ನಡೆಯಬೇಕಾದ ರೀತಿ ರಿವಾಜುಗಳು ಆನೆ ಕುದುರೆ ಒಂಟೆ ಸಿಂಹಾಸನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಮಠದಿಂದ ಹೊರಟು ಹಾನಗಲ್ಲು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತಿಳುವಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಗೆ ಮಠಾಧೀಶರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆಯೂ ಬಂಧನವೇ ಎಂದುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಈ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ನಿಲವು ನಡೆಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

೪.೧.೨.೯. ವ್ಯಾಕರಣದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೩೩)

ಒಪ್ಪೊತ್ತಿನ ಚೆನ್ನವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ನಂತರ ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದವರು ವ್ಯಾಕರಣದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇವರು ವ್ಯಾಕರಣದ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದವರು. ಇವರು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ತರ್ಕ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಮಾಮಾಂಸೆ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಷಟ್‌ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಿ ಹೊಂದಿದವರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪಡೆದವರು. ಪರಮತವಾದದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದವರು. ದೇಶಸಂಚಾರ ಕೈಗೊಂಡು ಧರ್ಮಜಾಗೃತಿ ಪ್ರಸಾರ ಕೈಕೊಂಡು ಮಾಗಡಿ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದರು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇವರ ಗದ್ದುಗೆ ಇದೆ. ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಅವಾವುವೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಇವರ ನಂತರ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾದವರು ನೈಘಂಟಿನ ಸಿದ್ಧಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು.

೪.೧.೨.೧೦. ನೈಘಂಟಿನ ಸಿದ್ಧಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೩೪)

ಇವರನ್ನು ನೈಘಂಟಿನ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇವರ ಪೀಠಾಧಿಕಾರದ ವರ್ಷ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಯಲಾದದ್ದು ೧೭೯೬ರಲ್ಲಿ. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಘಟನೆ ಹೀಗಿದೆ: ಬನವಾಸಿಯ ಗೌಡನ ಮಗ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯಳೊಬ್ಬಳ ಸಂಗ ಮಾಡಿದ್ದನೆಂಬ ಸಂಗತಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಅರಿಕೆಯಾಗಿ ಅವರು ಆ ಕುರಿತು ತಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾದ ಎಲ್ಲರನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆಗ ದೊಡ್ಡಪ್ರಮಾಣದ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿ ಚಿಕ್ಕಪ್ರಮಾಣದ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ದಂಡ ವಿಧಿಸಿದರು. ಈ ಪ್ರಕರಣ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಇಷ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಕೊಡಗಿನ ದೊರೆಗಳು ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಮುರುಘಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳಿಗೆ ಭೂಮಿ ದತ್ತಿ ದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು. ಕೊಡಗಿನ ದೊರೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ೧ನೆಯ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ೧೭೮೧ ರಿಂದ ೧೮೦೯ರವರೆಗೆ ಕೊಡಗನ್ನು ಆಳಿದನು. ಇವನು ಕೊಡಗಿನ ಚಂಗಡಿಹಳ್ಳಿ ಮುರುಗಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ವೀರಶೈವ ತತ್ತ್ವ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ನೈಘಂಟಿನ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದರೆ ಅವರು ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕು. ಈ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹಾವೇರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯೇ ೧೭೯೬ರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಕೂಡಾ ಸುಂದರವಾದ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಅವ

ರ ಗದ್ದುಗೆ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದೆ. ಮುಂದೆ ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದವರು ಸಣ್ಣಬರಹದ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು.

೪.೧.೨.೧೧. ಸಣ್ಣಬರಹದ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೩೫)

ಇವರು ನೈಘಂಟಿನ ಸಿದ್ಧಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ನಂತರ ಶ್ರೀಮಠದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತ ಉತ್ತರದ ಕಾಶಿ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ರಾಮೇಶ್ವರದವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದ ವಿರಕ್ತ ಮಠಗಳ, ಏಳುನೂರು ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ, ಪ್ಯಾಟಿ ದೈವದವರಿಗೆ, ವಿವಿಧ ದೊರೆ ಸಂಸ್ಥಾನದವರಿಗೆ ಮಠದಿಂದ ನಿರೂಪಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತ, ಖಾಸಾ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಕಳುಹಿಸಿ ತಪ್ಪು ಕಾಣಿಕೆ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಧರ್ಮ ವಿರೋಧಿವರ್ತನೆ ಮಾಡಿದ ಜನಗಳಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುತ್ತ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡುತ್ತ, ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾಗಿ ಮಠದ ಕಾರ್ಯಭಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರು.

ಹೈದರಾಲಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಾಳಾಗಿದ್ದ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಈ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಘರ್ಷಣೆಯ ಪ್ರಸಂಗವೊಂದು ಜರುಗಿತು. ಮಠದ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಹಸಿಬಿ ಶಿವಬಸಪ್ಪ ಎಂಬಾತ ನೈಘಂಟಿನ ಸಿದ್ಧಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ ನಂತರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಂಗಡವಿದ್ದ ಪೀಠಾಧೀಶ ಸ್ಥಾನಲಾಂಛನಗಳಾದ ಶಿಖಾಶೈಲಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಒಯ್ದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಅವನು ಮತ್ತು ಹಾವೇರಿಯ ಶೆಟ್ರು ದೈವದವರು ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಆಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದ ಹರಗುರು ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ದುರ್ಗದ ಪೇಟೆಶೆಟ್ಟರು ದೈವದವರು, ಹಾವೇರಿಯವರ ನಿರ್ಧಾರ ಒಪ್ಪದೆ ಪಟ್ಟ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಜರುಗಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶಿಖಾ ಶೈಲ ಮರಳಿಸಲು ತಿಳಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಹಾವೇರಿಯವರು ಕಿವಿಗೊಡದಿದ್ದಾಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮಠದ ಕಡೆಯಿಂದ ಕರ್ನಲ್ ಎಂಜಿನ್ ಎಂಬ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗೆ ದೂರು ಕೊಟ್ಟಾಗ, ಅವನು ನಾಲ್ಕು ಬಂದೂಕುಧಾರಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಹಾವೇರಿಯವರಿಗೆ ಶಿಖಾ ಶೈಲ ಕೊಡಲು ಆದೇಶಿಸಿ ಭಕ್ತ ಜನಗಳ ಜೊತೆ ಹಾವೇರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಆಗ ಹಾವೇರಿಯ ಜನ ಘರ್ಷಣೆಗೆ ದಾರಿಯಾಯಿತೆಂದು ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಲಿ; ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದರು. ಶಿಖಾ ಶೈಲಗಳನ್ನು ದುರ್ಗದ ಭಕ್ತರ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟರು. ದುರ್ಗದವರು ಅವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದಕೂಡಲೇ ಹಾವೇರಿ ಪೇಟೆಯವರು ಪಟ್ಟ ಮೆರವಣಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಹೀಗೆ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರ ಜರುಗಿತು.

ಸಣ್ಣ ಬರಹದ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಠ ವಿರೋಧದ ಹಲವು ಘಟನೆಗಳು ನಡೆದವಾದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅವರು ಸೊಪ್ಪುಹಾಕದೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾದರು. ಮೈಸೂರು ಅರಮನೆಗೆ ಆಹ್ವಾನ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗಿ ಬಂದರು. ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಅವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕ ರಕ್ಷಣೆಯ ಮೂಲಕ

ಪ್ರತಿಊರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ಪುರಪ್ರವೇಶ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಲು ನಿರೂಪಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ವೈಭವದಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟರು. ಹೀಗೇ ಇರುವಾಗ ಕೆಲವು ಜನರು ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದು ಉದ್ಧಟತನದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿ ಮಠಕ್ಕೆ ನಷ್ಟ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಮೈಸೂರಿನ ದೊರೆಗಳು ಸೈನ್ಯ ಕಳುಹಿಸಿ ಮಠಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿದರು. ನಷ್ಟವಾದ ಎಲ್ಲ ಪರಿಕರಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರು.

'ರೈತ ಬಂಡಾಯ' ಎಂದು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲಾದ ಒಂದು ಬಂಡಾಯ ನಡೆದಾಗ ಜನರು ಮಠಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾದಾಗ, ಸರ್ಕಾರ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕೆಲವರ ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಿ, ಕೆಲವರ ಮೇಲೆ ಕಠೋರ ಕ್ರಮ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಆಗ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮೈಸೂರು ದೊರೆಗಳ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಆಡಳಿತ ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಲು ಅವರಿಗೆ ಇದ್ದ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಠದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ದೊಂಬಿ ಹಿಂಸೆಗಳು ಕೂಡ ಸೇರಿದ್ದವು.

ಈ ಘಟನೆಯ ನಂತರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಂದು ದಿನ ಇಚ್ಛಾಮರಣದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕೈಲಾಸದ ಬಾಗಿಲು ಎಂಬ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಂಚ ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡು ಶಿವಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಆರು ತಾಸು ಮೌನವ್ರತ ಮಾಡುತ್ತ "ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿಮ್ಮ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಸರ್ಕಾರ ಇದೆ" ಎಂದು ಉದ್ಗರಿಸಿ ಮಠದ ಬೀಗದಕೈಯನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಅದೇ ವೇಳೆ ಅವರು ಆಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದಂತೆ ಮೋಡ ಗುಡುಗು ಮಿಂಚುಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ನಗಾರಿ ನೌಬತ್ತು ವಾದ್ಯಗಳ ಶಬ್ದ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದರೆಂದು ಜನ ಅಂದುಕೊಂಡರು. ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಠದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನು ಬಂದೋಬಸ್ತು ಮಾಡಿಸಿ ಮೊಹರು ಮಾಡಿಸಿ ಪಹರೆ ಇಟ್ಟರು. ಮಠದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟಕಾಲ. ಈ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನೂ ಬಹಳ ದಿಟ್ಟವಾಗಿ ಎದುರಿಸಿದರು. ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿ ಇದೆ.

೪.೧.೨.೧೨. ಸಾವಳಿಗೆ ಗುರುಶಾಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೩೬)

ಇವರು ೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ ಪೀಠಾರೋಹಣವಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಏನೂ ಮಾಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮಠದ ಭಕ್ತ ಸಮೂಹದಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜಂಗಮರೊಬ್ಬರು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ತಾವೆಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ವಿವಾದ ಸುಮಾರು ೩ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಡೆದು ಕಡೆಗೆ ಅದು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ರಾಣಿಯವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಆಕೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಗುರುಶಾಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಬಂದರೆ ಸೈನ್ಯ ಕಳಿಸಲು ಆದೇಶಿಸಿ ಜನಾದೇಶಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಕೊಡಲು ಹೇಳಿದರು.

ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕ್ರಿಯಾಶಾಲಿಗಳಾಗಿ ಮಠವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಿರಾಶನಾದ ಸ್ವಾದಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಬಸವಲಿಂಗನಾಯಕ ಎಂಬ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೂ ಅವನ ತಾಯಿಗೂ ವಿರಸ ಉಂಟಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನ ಅಧಿಕಾರ ತೊರೆದು ಸಂನ್ಯಾಸ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು, ಅವನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಕರೆಯಿಸಿ, ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿತ್ತೋಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಪುಂಗನೂರು ದೊರೆಯ ಮಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಸಿ ಅವನ ಬದುಕನ್ನು ನೇರ್ಪುಗೊಳಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನಂತರ ಕೆಲಕಾಲ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾ ಹರಗುರುಚರಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದ ಪುರಾಣಶ್ರವಣವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಹಿಂದಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳಂತೆ ಇಂತಹ ದಿನವೇ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತೇವೆಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಒಂದು ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಜೀವಸಮಾಧಿ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಣ್ಣಪಾದದ ಚೆನ್ನವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಧ್ಯಾನಸ್ಥರಾಗಿ ೧೮೪೫ರಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ಬಯಲಾದರು.

೪.೧.೨.೧೩. ಹಾವೇರಿ ಸಣ್ಣಪಾದದ ಚನ್ನವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೩೭)

ಚನ್ನವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ೧೮೪೫ ರಿಂದ ೧೮೬೨ರವರೆಗೆ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪೀಠಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದರು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಮಠದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಣೆ, ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹ, ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ದಾವಣಗೆರೆಯ ಮಾಯಕೊಂಡದ ಹಾಲುಮತ ಗೌಡನೊಬ್ಬ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಬಹಳವಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತ ಹೋದಾಗ ಆತ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದನು. ನಂತರ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬರುವಾಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ದಾವಣಗೆರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮೆರವಣಿಗೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಿದರು. ಈ ಸಂಘರ್ಷದ ವಿಷಯ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆ ಜರುಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ತೀರ್ಪಾಯಿತು. ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಿದವರ ಮೇಲೆ ಕಾನೂನು ಕ್ರಮ ಜರುಗಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದ ನಂತರ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಮಠದಲ್ಲಿ ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಇದೆ. ಮುಂದೆ ಶಿರಸಂಗಿ ಮಹಾಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟವಾಯಿತು.

೪.೧.೨.೧೪. ಶಿರಸಂಗಿ ಮಹಾಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೩೮)

ಶಿರಸಂಗಿ ಮಹಾಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಹಾಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳು. ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳೆಂದರೆ, "ನಮಗೆ ಪಟ್ಟವಾದ ಮೇಲೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತೇವೆ. ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗೆ ದೇಶಸುತ್ತಿ ಬರುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಯಾರೂ ಅಡ್ಡಿ ಪಡಿಸಬಾರದು ಎಂಬ

ಷರತ್ತಿನೊಂದಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಒಪ್ಪಿಗೆ ಆದರೆ ಸರಿ, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬೇಡ" ಎಂದು. ಭಕ್ತ ಜನರು ಒಪ್ಪಿ ತಮ್ಮ ಆದೇಶನುಸಾರ ನಾವು ನಡೆಯುತ್ತೇವೆ ಎಂದಮೇಲೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಪಟ್ಟ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿದರು.

ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಠವು ವಿದ್ಯಾದಾನ ಮುಂತಾದ ಜಾಗೃತಿ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮಠದ ಖಜಾನೆಯಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ ತೆಗೆಸಿ ಮಠದ ಘನತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆನೆ, ಒಂಟೆ, ಕುದುರೆ, ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಿದರು. ಹಾಗೆ ದೇಶ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ದಾವಣಗೆರೆ, ಹರಿಹರ, ಬ್ಯಾಡಗಿ, ಹಾವೇರಿ, ದೇಸೂರು, ಕಾಟನಹಳ್ಳಿ, ಬಂಕಾಪುರ, ಕರ್ಜಗಿ, ಅಗಡಿ, ಧಾರವಾಡ ಮುಂತಾದ ಊರುಗಳ ಜನರ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಸವಣೂರಿಗೆ ಬಂದರು. ಇವರ ಮಹಿಮೆ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಸವಣೂರಿನ ನವಾಬ ಗೌರವದಿಂದ ಎದುರುಗೊಂಡು ಸೇವೆಗೆ ನಿಂತನು. ಸವಣೂರಿನ ಕೆಲವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದರು. ನವಾಬನು ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಛೀಮಾರಿ ಹಾಕಿದನು. ಮುಂದೆ ನವಾಬನು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆ ಮತ್ತಿತರ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಅವರು ಮುಂದೆ ಹೋಗಲು ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಮುಂದೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ, ನರಗುಂದ, ನವಲುಗುಂದ, ಹಂದಿಗನೂರು ಈ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ದೇಸಾಯರ ಬಿನ್ನಹ ಕೈಗೊಂಡು ಅವರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅವರು ಅರ್ಪಿಸಿದ ಆನೆ ಕುದುರೆ ಮುಂತಾದ ಗೌರವ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಮುಳುಗುಂದ ಮತ್ತಿರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದರು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಇದ್ದು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತುಮ್ಮಿನಕಟ್ಟಿ, ರಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ ಹಿರೇಕೆರೂರು, ಶಿಕಾರಿಪುರ, ಸ್ವಾದಿ, ಶಿರಸಿ, ಸಿದ್ದಾಪುರ, ಕುಮಟ, ಬನವಾಸಿ, ಹಾನಗಲ್ಲು, ತಿಳುವಳ್ಳಿ, ಬೊಮ್ಮೇನಳ್ಳಿ ಹೀಗೆ ಊರುಗಳಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟು, ಬಯಸಿದವರಿಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತ, ಕೊಟ್ಟಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಮತ್ತೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಇದ್ದು ಮತ್ತೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟು ಮೇಲುಗೈಯಲ್ಲಾಪುರದ ಭಕ್ತರ ಕಾಣಿಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಉಳವಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಉಳವಿಯ ಅಮಲ್ದಾರರು ರಸ್ತೆಯನ್ನು ಅಗಲೀಕರಣಗೊಳಿಸಿ ಸರಿಪಡಿಸಿ ಅವರಿಗೂ ಸಕಲ ಪರಿವಾರಕ್ಕೂ ಹೋಗಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರು. ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಸೇರಿ ಜಾತ್ರೆಯೇ ಆದಂತಾಯಿತು. ಸರ್ಕಾರದ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದೂಕಿನ ಕುದುರೆ ಪಡೆಗಳೂ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಚನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ ರಥೋತ್ಸವ ಮತ್ತು ಚನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ ಪುರಾಣಗಳು ಆರಂಭವಾದವು.

ಉಳವಿಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಸೊಲ್ಲಾಪುರ, ಮಹಾಲಿಂಗಪುರ, ಸವದತ್ತಿ, ನಿಡುಸೋಸಿ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಅಂಬಾರಿ ಹಾಕಿಸಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಪ್ರಯಾಣಿಸುವಾಗ ಅವರಿಗೆ ತೀವ್ರ ಕಾಯಿಲೆಯಾಗಿ ಅವರು

ಅಲ್ಲಿಂದ ಶಿರಸಂಗಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ೧೮೬೯ರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಶಿರಸಂಗಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಗದ್ದುಗೆ ಇದೆ.

ಇವರ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆ, ಸಂಚಾರ, ಇವರು ಮಾಡಿದ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರಗಳ ಬಗೆಗೆ ಮಹಾದೇವ ಎಂಬ ಕವಿ ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ 'ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ' ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕವಿ 'ಮಹಾಲಿಂಗ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಲೀಲಾಸ್ತೋತ್ರ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಎರಡೂ ಕೃತಿಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮತ್ತು ಈ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಆಕರಗಳಾಗಿವೆ.

ಮಹಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾದದ್ದು. ಬೃಹನ್ಮಠ ವಿದ್ಯಾದಾನದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಪರೂಪದ ಘಟನೆಯೊಂದು ನಡೆಯಿತು. ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ಕೊನೆಯುಸಿರಿನವರೆಗೂ ದುಡಿದ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪನವರು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯವನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಉದಾರ ನೆರವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಹೀಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯವನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಕಾರಣರಾದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಜಗದ್ಗುರುಗಳು ಎಂಬ ಕೀತಿಗೆ ಅವರು ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಬೃಹನ್ಮಠದ ವಿದ್ಯಾದಾನದ ಕಾರ್ಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಬಂದು ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಂಥ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯಗಳು ಅತಿಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದವು. ಅಲ್ಲಿಂದೀಚೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಮುಂದೆ ಇವರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಹೆಬ್ಬಾಳು ರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾದರು.

೪.೧.೨.೧೫. ಹೆಬ್ಬಾಳು ರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು (೩೯)

ಹೆಬ್ಬಾಳು ರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ನಂತರ ಶಿರಸಂಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆ, ಮೇನಾ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ತರಿಸಿಕೊಂಡು ದಾವಣಗೆರೆ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಹೊಸದುರ್ಗ, ಹೊನ್ನಾಳಿ, ಹರಿಹರ ಮುಂತಾದ ಕಡೆ ಸಂಚರಿಸಿ, ಭಕ್ತರಿಂದ ಕಾಣಿಕೆ ಗೌರವ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ದಾವಣಗೆರೆಗೆ ಬಂದರು. ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜೃಂಭಣೆಯ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರು ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಹರಿಹರ ರಾಣೆಬೆನ್ನೂರುಗಳಲ್ಲೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಹಿರೇಕೆರೂರಿನ ಭಕ್ತರು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ದಸರಾ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಸರ್ವ ಬಿರುದುಗಳೊಂದಿಗೆ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿ, ಭಕ್ತಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ, ನಡೆಸಿದರು. ಮತ್ತೆ ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆನೆ ಅಂಬಾರಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಉಳವಿ ಉತ್ಸವ ಎಂದು ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮುಂದೆ ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲ ಬಂದಿತು. ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಗಂಜಿ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಜನರ ಹಸಿವಿನ ಬವಣೆ ನೀಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಧಾನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದರು. ನಂತರ ಹಾವೇರಿಯ ಭಕ್ತರು ಅವರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಕ್ಷಾಮ ತೀರುವವರೆಗೂ ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದಾಗ ಆ ಮನವಿಗೆ ಒಪ್ಪದೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಮರಳಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಠವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಚರಮೂರ್ತಿ ಸಿದ್ಧರಾಮಯ್ಯ, ನಿರ್ವಾಣಪ್ಪ ಮತ್ತು ದುರ್ಗದ ಶೆಟ್ಟಿ ಇವರು ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ತರುವಂತಹ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮೆಟ್ಟಿಲೇರಿದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮದ ಭೀಕರತೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಜನ ಗುಳೇ ಹೋದರು; ಕೆಲವರು ಸತ್ತರು; ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಕಾಡು ಸೇರಿ ಗಡ್ಡೆಗೆಣಸು ತಿನ್ನಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕೆಲವರು ಮಠದಲ್ಲಿ ದುಂಡಾವರ್ತಿ ಮಾಡಿ ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಂಗಾರ, ಲಕ್ಷಾಂತರ ಹಣ, ಧಾನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ ದೋಚಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪರವಾದ ತೀರ್ಪು ದೊರೆತು ಮಠದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವತ್ತುಗಳು ಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಸಾಹೇಬ ಎಂಬುವನು ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿದನು. ನಿರ್ವಾಣಪ್ಪ ಸಿದ್ಧರಾಮಯ್ಯ ಶಿರಸಂಗಿಗೆ ಓಡಿಹೋದರು. ಹೋಗುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಗಾಡಿಯ ಮೇಲಿಂದ ಕಮರಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಮೃತರಾದರು. ಮಠಕ್ಕೆ ಮೋಸ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಅವರೇ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಬಲಿಯಾದರು. ಮುಂದೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಜ್ಜಂಪುರ, ಬೀರೂರು, ಆಲೂರು ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಿಗೆ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ ಆಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಉತ್ಸವ, ವಿಜಯದಶಮಿ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿ, ತರೀಕೆರೆಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಬೆಂಕಿಪುರದ ಮೂಲಕ ಬೆಕ್ಕಿನಕಲ್ಲು ಮಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊನ್ನಾಳಿ ಕಲ್ಲುಮಠ, ಹಾರನಹಳ್ಳಿ, ನ್ಯಾಮತಿ, ಮಲೆಬೆನ್ನೂರು ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹರಿಹರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೆಬ್ಬಾಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ತೀವ್ರ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದಮೇಲೂ ಅದು ಕಡಿಮೆಯಾಗದೆ ೧೮೮೧ರಲ್ಲಿ ಕೈಲಾಸವಾಸಿಗಳಾದರು. ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಮಠದಲ್ಲಿದೆ. ಬ್ಯಾಡಗಿ ಮುಪ್ಪಿನಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದರು.

ಹೆಬ್ಬಾಳು ರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬರಗಾಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಮಠದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಂದಲೇ ಮೋಸ ವಂಚನೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆಮಧ್ಯೆ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಧರ್ಮ ಜಾಗೃತಿಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿದರು.

೪.೧.೨.೧೬. ಬ್ಯಾಡಗಿ ಮುಪ್ಪಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೪೦)

೧೮೮೧ ರಿಂದ ೧೯೦೩ರವರೆಗೆ ಬ್ಯಾಡಗಿ ಮುಪ್ಪಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಹಿಂದಿನವರಂತೆಯೇ ದೇಶಸಂಚಾರ ಹೊರಟು ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ದಾವಣಗೆರೆಯ ಪಲ್ಲಾಗಟ್ಟೆಯ ಭರಮಣ್ಣ ಎಂಬ ಭಕ್ತನ ಆಗ್ರಹದ ಮೇರೆಗೆ ಅವನ ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ

ಅವನ ಮಗು ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾದ ಕಾಯಿಲೆಯಾಗಿ ಸಾಯುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಆ ಮಗುವಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ವೈದ್ಯ ಮಾಡಿದಾಗ ಅದು ಬದುಕುಳಿಯಿತು. ಬಹುಶಃ ಅವರಿಗೆ ಆಯುರ್ವೇದ ವೈದ್ಯ ಗೊತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಇವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಳ್ವಿಕೆ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ೧೦ನೆಯ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅನಂತರ ಅವರ ಹಿರಿಯಮಗ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗುವ ಮೊದಲು ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದಿನ ತಮ್ಮ ವಂಶಸ್ಥರು ಹೊಂದಿದ್ದ ಗೌರವ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದರು. ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಗಳು ಮೈಸೂರಿಗೆ ದಯಪಾಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಬಿನ್ನಹಪತ್ರ ಕಳಿಸುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲಾಗದೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ಖಾಸಾ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಶುಭವನ್ನು ಹಾರೈಸಿದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಡೆಯರ ಮತ್ತು ಮಠದ ಹಾರ್ದಿಕ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತಷ್ಟು ಬೆಳೆಯಿತು.

ನಂತರದಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆಯ ಭಕ್ತರು ೧೯೦೨ರಲ್ಲಿ ದಸರಾ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡು ದಾವಣಗೆರೆಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಶಿವಬಸವಯ್ಯ ಎಂಬುವನು ವಜ್ರವೈಢೂರ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶಿರಪೇಷ್, ಬಾಹುಬಂಧ, ಲಕ್ಷಾವಧಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಕದ್ದು ಓಡಿಹೋದನು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ವಿಚಲಿತರಾಗದೆ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವಂತೆ ಉತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಮತ್ತೆ ದಾವಣಗೆರೆಯ ಕೆಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಬಿರುದಾವಳಿ ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗೆ ದೂರು ಕೊಟ್ಟರು. ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಕೊಟ್ಟ ಸನ್ನದಿನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಸರಕಾರದ ಪರವಾನಗಿ ಇಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲೂ ಸಂಚರಿಸಬಾರದೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದರು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜಿ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮೊಕದ್ದಮೆ ಹೂಡಿ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯ ಆದೇಶ ರದ್ದುಮಾಡಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಆಭರಣ ಕದ್ದ ಶಿವಬಸಯ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ. ಆದರೆ ಆಗಲೇ ಅವನು ಕೆಲವು ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಮಾರಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು.

ಆ ನಂತರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಬ್ಯಾಡಗಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದು ಆರೋಗ್ಯ ಕೆಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಯಾರು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸಿರಲಿಲ್ಲವಾಗಿ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಇಬ್ಬರು ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿದ್ದರು; ಹಾನಗಲ್ಲು ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯವರು ಮತ್ತು ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಜಯದೇವ

ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆಯ್ಕೆಯಾದರು. ೧೯೦೩ ರಿಂದ ೧೯೫೬ರವರೆಗೆ ಶ್ರೀಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಮಠವನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಉನ್ನತಿಗೆ ಒಯ್ದರು.

೪.೧.೨.೧೭. ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೪೧)

ಇವರ ಕಾಲಾವಧಿ ಶ್ರೀಮಠದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾದುದು. ಗದುಗಿನ ಸಮೀಪದ ಬಿನ್ನಾಳವೆಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ, ಗದುಗಿನ ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಮಠದಲ್ಲಿ ಮರಿಯಾಗಿ, ಮುಂದೆ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ಮುಗಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದರು. ಅದರ ಮರುವರ್ಷವೇ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಪಟ್ಟಾಭಿಷಕ್ತರಾಗಿ ಮಹರಾಜರಾದರು. ಈ ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸ ಅಪಾರ. "ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ರಾಜಋಷಿ ಎನಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಋಷಿರಾಜರೆನಿಸಿಕೊಂಡರು" ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆ ಇದೆ. ಇವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಿಂತ, ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ್ಕಿಂತ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರವನ್ನೆ ಗುರಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹಾಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಜ್ಞಾನ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಗಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಹಳೆ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ, ಕನ್ನಡಿಗರಿದ್ದ ದಕ್ಷಿಣ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಜಾಹಿತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು, ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯಗಳು, ವಾಚನಾಲಯಗಳು, ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳು, ಮಹಿಳಾ ಸಮಾಜ, ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಕ್ರೀಡಾಂಗಣ– ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವು ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿ ದೇಣಿಗೆ, ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಇದು ಯಾವುದೇ ಜಾತಿ–ಧರ್ಮ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಬಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ನೆರವಾದರು. ಹಾಗೆ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ದೇಶವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ, ವೈದ್ಯರಾಗಿ, ಇಂಜಿನಿಯರಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಈ ಅನುಕೂಲ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾವು ಈ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಅನೇಕ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ, ದಲಿತರ ಏಳಿಗೆಗೆ, ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮೀಯರಿಗೆ ನೆರವು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಂದ ನೆರವು ಪಡೆದು ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋದವರಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಸಚಿವ ಬಿ. ಬಸವಲಿಂಗಪ್ಪ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ ಇವರು ಸೇರಿದ್ದಾರೆ.

೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಾವೇರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಅವರಿಬ್ಬರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಖಾದಿ, ಬಡತನ, ಅಸ್ಪಶ್ಯತೆ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ದೇಶೋದ್ಧಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದರು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಖಾದಿ ಧರಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಹಾಗೇ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ದೊರೆಗಳಾದ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಮತ್ತು ದಿವಾನ್ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್‌ರವರು ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಮೈಸೂರಿನ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗವೊಂದರ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ದೇಣಿಗೆ ಕೇಳಿದಾಗ ನಿಂತ ನಿಲುವಿನಲ್ಲೇ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದ ೪೦,೦೦೦ ರೂ.ಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಈಗಲೂ ಆ ವಿಭಾಗವಿದೆ. ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಈ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆ ಕುರಿತು 'ಕರ್ನಾಟಕ ಮಠಾಧೀಶ್ವರರು' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಲೇಖಕರಾದ ಎಸ್.ಟಿ. ನೆಸ್ವಿಯವರು ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ : "ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರಕ್ಕೂ ಅನಾಥರಿಗೂ ಇವರಷ್ಟು ಧನಧಾರೆ ಎರೆದು ಸಹಾಯಮಾಡಿದವರು ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಅನೇಕ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಜಾತಿ, ಮತ, ಧರ್ಮ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ೧೮ ಲಕ್ಷಗಳಿಗೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಮತದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ್ದರೂ ಸರ್ವದೇಶ, ಸರ್ವದರ್ಶನ ಸರ್ವಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಪ್ರೇಮ ಪಸರಿಸಿದೆ. ತಮ್ಮಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಮಠದಿಂದಲೂ ಸುಖವೂ ಉಪಕಾರವೂ ಆಗಬೇಕೆಂಬುದು ಶ್ರೀಗಳ ಮನೀಷೆ. ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂದರೆ ಪ್ರೇಮದ ಮೂರ್ತಿ, ಸದ್ಗುಣಗಳ ಖಣಿ, ಧರ್ಮದ ದೇವತೆ, ದೀನ ದರಿದ್ರರ ಕೈವಾರಿ" (ನೆಸ್ವಿ ಎಸ್.ಟಿ. ; (೧೯೫೩); ಪು ೫). ಈ ಮಾತುಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿ.

ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಹಣದ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಕುರಿತ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ : ಮೈಸೂರಲ್ಲಿ ರೋಗ ಪರಿಹಾರ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಯೋಗಾಲಯ ಶಂಕುಸ್ಥಾಪನೆ ನೆರವೇರಿಸಿದ ಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ "೧೮ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಬೃಹನ್ಮಠ ಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನವು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ" ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿನ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಎಸ್. ನಿಜಲಿಂಗಪ್ಪ "೫೦,೦೦,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಎಲ್ಲ ಸಮುದಾಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ. ಈಗಿನ ದರದಲ್ಲಿ ೮-೧೦ ಕೋಟಿಗಳಾಗಬಹುದು" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸದಾ ಸಮಾಜದ ಏಳಿಗೆಗೆ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಜಯವಿಭವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿ ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ದಾವಣಗೆರೆ ನಗರದ ಶಿವಯೋಗ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಾವು ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಶಾಲೆ, ವಾಚನಾಲಯ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಪ್ರಸಾದನಿಲಯ ಇವೆಯೇ ಎಂದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಯಾ ಊರಿನ ಭಕ್ತಾದಿಗಳಿಂದ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹಮಾಡಿ ಹಣವನ್ನು ಆ ಊರಿನ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಒಂದು ಟ್ರಸ್ಟ್ ಮಾಡಿ ತಾವೂ ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಣ ನೀಡಿ, ಆಗಲೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಒಳಗೆ

ಹೊರಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ದಾವಣಗೆರೆ, ತುಮಕೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಸತಾರ, ಸಾಂಗ್ಲಿ, ಬಿದ್ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯಗಳು ಆರಂಭವಾಗಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ತಿಪಟೂರು, ಧಾರವಾಡ, ಬ್ಯಾಡಗಿ, ಕಾರವಾರ, ಕೊಲ್ಲಾಪುರ, ಕಾಶಿ, ಜತ್ತ, ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಖಾಮಠಗಳಲ್ಲಿ ವಸತಿ, ಪ್ರಸಾದದ ಅನುಕೂಲ ಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ದಲಿತ ಬೋವಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ದೇಣಿಗೆ ನೀಡಿದರು. ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ದಲಿತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಸತಿ ನಿಲಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಕೊಲ್ಲಾಪುರದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಮರಾಠ ಮುಸ್ಲಿಂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು.

ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಗತಿಪರರಾಗಿದ್ದ ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಮಹಾರಾಜ ಶಾಹು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ತನ್ನ ವಿಸಯ ತೋರಿದರು. ಹಾಗೆ ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ನಗರದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದು ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕಲ್ಲಿನ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಶಾಖಾಮಠ ಮಾಡಿದಾಗ, ಎಲ್ಲ ಸಮುದಾಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಓದಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿ ಅದು ಈಗಲೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಶಿರಸಂಗಿಯ ಲಿಂಗರಾಜರು, ಅರಟಾಳ ರುದ್ರಗೌಡರು, ವಾರದ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಇಂಥ ವೀರಶೈವ ಗಣ್ಯರು ಕೆ.ಎಲ್.ಇಯಂಥ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು; ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿ ಅನೇಕರಿಂದಲೂ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಬೃಹನ್ಮಠ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯುವಂಥಾಯಿತು.

೪.೧.೨.೧೮. ಜಯವಿಭವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೪೨)

ಇವರು ೧೯೪೯ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದರೂ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದು ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ. ಇವರೂ ಕೂಡಾ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವರು. ಜಯದೇವ ಜಗದ್ಗುರುಗಳಂತೆಯೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು.

ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಶೇಷವೊಂದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ೧೯೬೨ರಲ್ಲಿ ಚೀನಾ ದೇಶದವರು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಎದುರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಸೈನ್ಯಬಲ, ಯುದ್ಧೋಪಕರಣಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ದೇಶದ ನಾಯಕರು ರಕ್ಷಣಾ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಾಗ ಜಯವಿಭವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧೀಶರು ವಿಶೇಷ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಂಗಾರದ ಕಿರೀಟ, ಉಂಗುರಗಳು ಮತ್ತು ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮೊತ್ತ ಇವನ್ನು ರಕ್ಷಣಾನಿಧಿಗೆ

ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ದೇಶದ ಭದ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಾತ್ರವೂ ಇದೆ ಎಂದುಕೊಂಡು ಮಠದ ಅಮೂಲ್ಯ ನಿಧಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ ತೋರಿ ಇತರ ಮಠಗಳಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾದರು.

ಇವರು ಮೃದುಭಾಷಿಗಳೂ ಸತ್ಕಾರ್ಯನಿರತರೂ ಸರಳರೂ ಆಗಿದ್ದು ಮಠಾಧಿಪತಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನಷ್ಟೆ ಮಾಡದೆ ಜನಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಅನಾರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾಗುವ ಮುನ್ನ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಹಾವೇರಿಯ ಹೊಸಮಠದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲು ಸೂಚಿಸಿದ್ದರು.

೪.೧.೨.೧೯. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (೪೩)

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾಜಿಬೀಳಗಿಯವರು. ಅಥಣಿಯ ಗಚ್ಚಿನಮಠದಲ್ಲಿ ಮರಿಯಾಗಿದ್ದ ಇವರು ಜಯದೇವ ಜಗದ್ಗುರುಗಳ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಶಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿ ಹಲವು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ 'ವ್ಯಾಕರಣಾಚಾರ್ಯ' ಎಂಬ ಉನ್ನತ ಪದವಿ ಪಡೆದರು. ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆಯ ವಿರಕ್ತಮಠಕ್ಕೆ, ಅನಂತರ ಹಾವೇರಿಯ ಹೊಸಮಠಕ್ಕೆ ನೇಮಕಗೊಂಡರು. ಹಾವೇರಿಯ ಹೊಸಮಠದಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷಇದ್ದು, ಅನಂತರ ೧೯೬೪ ರಿಂದ ೧೯೯೪ರವರೆಗೆ ೩೦ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿ ಮಠವನ್ನು ಮಠದ ಕಾರ್ಯ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು.

ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡವು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವರು 'ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ವಿದ್ಯಾಪೀಠ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಶಿಶುವಿಹಾರದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪದವಿ ಪದವಿಪೂರ್ವ, ತಾಂತ್ರಿಕ ದಂತ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಮುಂತಾದ ಕಾಲೇಜುಗಳು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ವಿಜ್ಞಾನ, ರೇಷ್ಮೆಕೃಷಿ, ಔಷಧ ವಿಜ್ಞಾನ, ವೃತ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಣ, ಲಲಿತಕಲೆ, ಶುಶ್ರೂಷೆ, ಮುಂತಾದ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕಾಲೇಜು ಆರಂಭಿಸಬೇಕೆಂಬ ಅವರ ಆಸೆ ಮುಂದೆ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಶರಣರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈಡೇರಿತು. ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ, ಬೃಹನ್ಮಠದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅವರು ಗಮನಾರ್ಹ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿದರು.

೧೯೯೪ರಲ್ಲಿ ಅನಾರೋಗ್ಯದ ಕಾರಣ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ತೆರಳಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ಒಂಟಿಕಂಬದ ಮಠವನ್ನು ತಮ್ಮ ಗದ್ದುಗೆಗಾಗಿ ಆಗಲೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರ ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಕುಶಾಲು ತೋಫು ಹಾರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀಗಳಿಗೆ ಗೌರವ ತೋರಿಸಿತು. ನಾನಾ ಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಭಕ್ತರು, ಅಭಿಮಾನಿಗಳು, ಮಠಾಧೀಶರು ಶ್ರದ್ಧಾಂಜಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಅವರು ಬಹುದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾದರೂ ಪಾಮರರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವ ವಾಗ್ಮಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

ಸಮಾಜಮುಖಿ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಸಾರದ ಆಸಕ್ತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲಾ ಪ್ರೇಮ, ವಿದ್ವಜ್ಜನರ ಗೋಷ್ಠಿ ಇವು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದುವು. ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಶೇಷ ಜನರ ನೆನಪಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹಾಗೇ ಇದೆ.

೪.೧.೨.೨೦. ಡಾ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು (೪೪)

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ೧೯೮೧ರಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ೧೯೯೪ರಿಂದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವರು. ವೈಚಾರಿಕರು, ಪ್ರಗತಿಪರರು ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು ಡಾ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು. ೧೯೮೧ರಲ್ಲಿ ಆಯ್ಕೆಯಾದಾಗಿನಿಂದಲೇ ಪ್ರಗತಿಪರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ, ೧೯೯೪ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಶ್ರೀಮಠದ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ದೇಶ ವಿದೇಶಗಳಿಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಶರಣರು ಅತ್ಯಂತ ವೈಚಾರಿಕ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿಪರಚಿಂತನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಶರಣರ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನಲ್ಲೂ ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲೂ ಆಚರಣೆಗೆ ತಂದರು. ಶ್ರೀಮಠದ ಪರಂಪರೆಗೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನೇ ನೀಡಿದರು. ಅರ್ಥಹೀನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಆಚರಣೆ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ವಿರುದ್ಧ ಯಾವ ಹಿಂಜರಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸಮಾಜದ ಪ್ರತಿಭಟನೆಯ ನಡುವೆಯೂ ಹೊಸ ಹೊಸ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಲಿಂಗಸಮಾನತೆ, ಜಾತಿಸಮಾನತೆ ಜಾರಿಗೆ ತಂದು ನೂತನ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅಣಿಗೊಳಿಸುವ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು.

'ಬಸವೇಶ್ವರ ಗ್ರಾಮವಿಕಾಸ ವೇದಿಕೆ' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ, ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪಾದಯಾತ್ರೆಯ ಮೂಲಕ ಜಾಗೃತಿ ಉಂಟುಮಾಡಿದರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಮನೆ, ಶರಣ ಸಂಗಮ, ಸಹಜ ಶಿವಯೋಗ ಶಿಬಿರ, ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದ ಚಿಂತನೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಮೂಲಕ, ರೂಪಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಆಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೊಸಅರಿವನ್ನು ತಂದರು.

ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ೧೧ ದಿನಗಳ 'ದಸರಾ ಉತ್ಸವ'ವನ್ನು 'ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಉತ್ಸವ' ವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸಿದರು. ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಪಾದಯಾತ್ರೆಯಾಗಿ, ಜಗದ್ಗುರು ಪದವಿ ತ್ಯಜಿಸಿ 'ಶರಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಆನೆ, ಬೆಳ್ಳಿ ಅಂಬಾರಿ, ಬಂಗಾರದ ಕಿರೀಟ, ಬೆಳ್ಳಿ ಸಿಂಹಾಸನ ತ್ಯಜಿಸಿ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಕಿರೀಟ ಧರಿಸಿ, ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ರುದ್ರಾಭಿಷೇಕದ ಬದಲಾಗಿ ವಚನಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಕರ್ತೃ ಗದ್ದಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿ ಶಿವನ ಮುಖಪದ್ಮ ತೆಗೆದು ವಚನಗಳ ಕಟ್ಟನ್ನು ಇಡಿಸಿದರು. ಮಠದ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಚೌಡಿ ಆರಾಧನೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ದಲಿತರಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಗದ್ದುಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೆ ಪ್ರತಿತಿಂಗಳು ಶರಣರ ಸ್ಮರಣೆ, ಜೊತೆಗೆ 'ಉಚಿತ ಸಾಮೂಹಿಕ ವಿವಾಹ' ಏರ್ಪಡಿಸತೊಡಗಿದರು. ಆ ದಿನ ಹುಣ್ಣಿಮೆ,

ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಆಷಾಡ, ಶನಿವಾರ, ಮಂಗಳವಾರ ಏನೇ ಬಂದರೂ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಡೆಯಾಗದಂತೆ ವಿವಾಹ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲಾ ಜನಾಂಗದವರು ಇದರ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಲಿಂಗಾಯತೇತರ ಕೋಮುಗಳಿಗೆ ಅವರ ಕೋರಿಕೆಯನುಸಾರ ಅವರಿಗಾಗಿ ವಟುಗಳನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮಠಗಳ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನೀಡಿ ನೈತಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಶರಣರ ತತ್ತ್ವ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು 'ಬಸವ ತತ್ತ್ವ' ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯವನ್ನು, ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಓದನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಲು 'ಮತನಕಮ್ಮಟ'ದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು, ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ ಸಾಧಕ ಸಾಧಕಿಯರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದಲ್ಲದೆ, ವಿಧವೆ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಬ್ಬರಿಂದ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಉತ್ಸವದ ಉದ್ಘಾಟನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ವಿಧವೆ ಅಪಶಕುನವಲ್ಲ ಎಂದು ತೋರಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಅವಹೇಳನ ಮಾಡದಿರುವಂತೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆಗೆ ಹೆಣ್ಣಿನಿಂದ ಗಂಡಿಗೆ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ದಲಿತರ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯಧರ್ಮೀಯರ ಜೊತೆ ಅವರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾದ ಸೇವನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅನಾಥ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ರಕ್ಷಣೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 'ಬಸವ ಮಕ್ಕಳ ಕುಟೀರ' ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳ ಕಟ್ಟಡವೇ ಇದೆ.

ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಮಾಜೋದ್ಧಾರ ಕೆಲಸವೇ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಜನಪರ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮತೀಯ ಸಾಮರಸ್ಯ ಕೆಟ್ಟಾಗ, ಭೂಕಂಪ ಪ್ರವಾಹ ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳು ನಡೆದಾಗ, ಜನರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಮರಸ್ಯ ಮೂಡಿಸಲು ಶಾಂತಿ ಪಾದಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಜೈಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮಾಡಿ ಖೈದಿಗಳ ಮನಃಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ಮಶಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಗ್ರಹಣ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮಾಡಿ ಭಯ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಅಪಶಕುನ ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರೈಲ್ವೆ ಹೋರಾಟ, ಅಪ್ಪರ್ ಭದ್ರಾ ತರಲು ಹೋರಾಟ, ನೆಲ, ಜಲ, ಭಾಷೆಗೆ ಹೋರಾಟ ಹೀಗೆ ಇತರೆ ಮಠಾಧೀಶರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಸೇವೆಯನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅಹರ್ನಿಶಿ ಜಾಗೃತಿಯ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಬಸವತತ್ತ್ವ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವು ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮಾವೇಶಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ, ರೈತರ, ಸ್ತ್ರೀಯರ, ಮಕ್ಕಳ, ಅಲೆಮಾರಿಗಳ, ಹಿಂದುಳಿದವರ, ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ, ಜನಪದರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣಗಳನ್ನು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಾಧಕರಿಗೆ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರಿಗೆ, ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ, ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ 'ಬಸವಶ್ರೀ',

'ಮುರುಘಾಶ್ರೀ' ಮುಂತಾದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸುವ ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೆ ನಿರಂತರ ದಾಸೋಹ, ವಸತಿ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಭವನ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಆದಿಮಾನವ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಹೋರಾಟಗಾರರು, ಶರಣರು ಮುಂತಾದ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಿಮೆಂಟಿನಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಮುರುಘಾವನವೆಂಬ ವನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ವರೂಪಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಈಗ ಒಂದು ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳವಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಹಿಂಭಾಗ ೩೨೫ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಬಸವೇಶ್ವರ ಕಂಚಿನ ಪ್ರತಿಮೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ.

ಶರಣರು ತಮ್ಮ ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಜನರ ಮೌಢ್ಯ ಕಂದಾಚಾರ ಓಡಿಸಲು ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಲು ವಚನಗಳನ್ನು ರೂಪಕಗಳನ್ನು ನೂರಾರು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಕ್ರಾಂತಿ, ವಚನಶ್ರೀ, ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕನಸು, ಅಗ್ನಿಗಾನ, ಜೇನು, ಸಾಂತ್ವನ, ನಿಮ್ಮೊಂದಿಗೆ, ಅರಿವಿನ ಗುರು ಮುಂತಾದ ೫೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇವರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕಾಲೇಜು-ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ನರ್ಸಿಂಗ್, ಔಷಧೀಯ ಕಾಲೇಜು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿವೆ. ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಉಪಚಾರ ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ೧೫೦ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ೪,೦೦೦ ನೌಕರ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯಗಳಿವೆ.

ಇವರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ೧೦೦ ಸುಸಜ್ಜಿತ ಕೊಠಡಿಗಳ ಸಮುಚ್ಚಯ, ವಿಶಾಲ ದಾಸೋಹ ಭವನ, ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೇಂದ್ರ, ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯ, ಅಲ್ಲಮ ಸಂಶೋಧನ ಕೇಂದ್ರ, ಕಲಾಲೋಕ ಮಾಹಿತಿ ಕೇಂದ್ರ, ಎಸ್.ಜೆ.ಎಂ. ಸುತ್ತಾಟ, ಕಲಾಲೋಕ, ಅನುಭವ ಮಂಟಪ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ.

ಡಾ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಶರಣರು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಹಲವು ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಜಾತೀಯತೆ-ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ನಿವಾರಣೆ, ಮಹಿಳಾ ಸಮಾನತೆ, ಅನಾಥಾಶ್ರಮ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ೨೦೦೬ನೇ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿ, ನೆಲ್ಸನ್ ಮಂಡೇಲಾ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಪೆರಿಯಾರ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ- ಇನ್ನೂ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಡಾ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಶರಣರು ಶೂನ್ಯ ಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ, ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೊಸ ಇತಿಹಾಸವನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ವತೋಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜ ಸೇವೆಯೇ ಅವರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆನಂದವಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಗತಿಪರ ಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂದು ಅವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ ಶೂನ್ಯಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಳಳ ಗುರುಗಳು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪರಂಪರೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಗಮನೀಯವಾದದ್ದು, ಮೌಲ್ಯಯುತವಾದದ್ದು. ಪ್ರಪಂಚದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನಾವೇನಾದರೂ ಕೊಡಬಹುದಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ವಚನ ಶಾಹಿತ್ಯ. ಅಂಥ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಈ ಶೂನ್ಯಪೀಠ. ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳು ಅವರ ಕಾಲಾವಧಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಡಬಹುದಾದದ್ದು. ಈ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು ದೇಶದುದ್ದಕ್ಕೂ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ, ಜನರಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತ, ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತುತ್ತ, ಸಾಗಿದವರು. ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಮಿಳುನಾಡು, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮುಂತಾದ ಕಡೆ ಪಸರಿಸಿದವರು. ಹಾಗೆಯೇ ನೂರಾರು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರಿಂದ ಪೂಜಿತರಾಗಿ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳನ್ನು ಪಡೆದವರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಎಡೆಯೂರು, ಸಿದ್ಧಗಂಗೆ, ಧಾರವಾಡ, ಮುಂತಾದ ಮಠಗಳು ಅವುಗಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೇವೆಗೆ ದೇಶಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿವೆ. ಅವೆಲ್ಲವು ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಯ ವಿರಕ್ತ ಮಠಗಳು.

ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಈ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅನೇಕ ಗುರುಗಳು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಿ ಬಂದ ಬಹುದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರು; ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವ ವಾಗ್ಮಿಗಳು; ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡ ಉಭಯ ಭಾಷಾ ಪಂಡಿತರು; ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು. ಹಾಗೆಯೇ ಜನರ, ರಾಜರ ದುಃಖದ ಕಷ್ಟಗಳ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂತ್ವನ ನೀಡಿದವರು. ಕಠಿಣ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿದವರು. ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಲೆ ಹಾಕಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ರಾಣಿಯವರೆಗೂ ಹೋಗಿ ನ್ಯಾಯ ಪಡೆದವರು. ನೂರಾರು ಶಾಖಾಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದವರು. ಸರ್ಕಾರದಿಂದ, ಜನವರ್ಗದಿಂದ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ, ರಾಜರಿಂದ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರು. ರಾಜಮಹಾರಾಜರ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳೂ ಅಳಿದರೂ ಈ ವಿರಕ್ತಮಠ ಉತ್ತರೋತ್ತರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಇಂದಿಗೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಈ ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೇಂದ್ರವೇ ಆಗಿದೆ.

ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರ ಪೂರ್ವ ಪರಂಪರೆ
(ಪಟ್ಟಿ)

ಗುರುಗಳು	ಕಾಲ	ಐಕ್ಯಸ್ಥಳ
೧.ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು	ಕ್ರಿ.ಶ.೧೨ನೇ ಶ.ಮಾ	ಕದಳೀವನ (ಶ್ರೀಶೈಲ)
೨.ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣ	೧೨ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಉಳವಿ
೩.ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರ	೧೨ನೇ ಶತಮಾನ	ಸೊನ್ನಲಾಪುರ
೪.ಅನಾದಿಗಣನಾಥ	ಸು.೧೩ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಗೊಹೆ (ಗೋವಾ?)
೫.ಆದಿಗಣೇಶ್ವರ	ಸು.೧೩ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಪ್ರಭುಸ್ವಾಮಿಬೆಟ್ಟ
೬.ನಿರ್ಮಾಯಗಣೇಶ್ವರ	ಸು.೧೩ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಮಹದೇಶ್ವರಬೆಟ್ಟ
೭.ನಿರಂಜನಸ್ವಾಮಿಗಳು	ಸು.೧೪ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಮರಿದೇವರಗುಡ್ಡ
೮.ಜ್ಞಾನಾನಂದಸ್ವಾಮಿಗಳು	ಸು.೧೪ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಶ್ರೀಶೈಲ
೯.ಆತ್ಮಗಣನಾಥ	ಸು.೧೫ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಕದಳೀವನ (ಶ್ರೀಶೈಲ)
೧೦.ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಗಣನಾಥ	ಸು.೧೫ನೇ ಶ.ಮಾ.	ತಿರುವಣ್ಣಾಮಲೈ
೧೧.ರುದ್ರಮುನಿ(ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ)ಸ್ವಾಮಿಗಳು	ಸು.೧೫–೧೬ನೇ ಶ.ಮಾ.	ನಾಯಕನಹಟ್ಟಿ
೧೨.ಬಸವಪ್ರಭುಸ್ವಾಮಿಗಳು	ಸು. ೧೬ನೇ ಶ.ಮಾ.	ತೇರದಾಳ
೧೩.ಆದಿಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು	ಸು. ೧೬ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಕಲ್ಲೂರು
೧೪.ಚೆನ್ನವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳು	ಸು. ೧೬ನೇ ಶ.ಮಾ.	ತೊರಗಲ್ಲು
೧೫.ಗೋಸಲ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಸ್ವಾಮಿಗಳು	ಸು. ೧೬ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಸಿದ್ಧಗಂಗೆ
೧೬.ಶಂಕರೇಶ್ವರಸ್ವಾಮಿಗಳು	ಸು. ೧೬ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಸಿದ್ಧರ ಬೆಟ್ಟ
೧೭.ದಿವ್ಯಲಿಂಗೇಶ್ವರಸ್ವಾಮಿಗಳು	ಸು. ೧೬ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಹರದನಹಳ್ಳಿ
೧೮.ಗೋಸಲ ಚೆನ್ನಬಸವೇಶ್ವರರು	ಸು. ೧೬ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಗುಬ್ಬಿ
೧೯.ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರು	ಸು. ೧೬ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಎಡೆಯೂರು
೨೦.ನಿರಕ್ಷರ ಬೋಳಬಸವೇಶ್ವರರು	ಸು. ೧೬ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಮದ್ದಗಿರಿ(ಮಧುಗಿರಿ)
೨೧.ಗುಮ್ಮಳಾಪುರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗರು	ಸು. ೧೬ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಗುಮ್ಮಳಾಪುರ
೨೨.ಗೂಳೂರು ಸಿದ್ಧವೀರರು	ಸು. ೧೬ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಗೂಳೂರು
೨೩.ಗಗನದಾರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	ಸು. ೧೬–೧೭ನೇ ಶ.ಮಾ.	ಭೈರವನದುರ್ಗ
೨೪.ಕಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು	ಸು. ೧೭ನೇ ಶ.ಮಾ.	ತಿಳವಳ್ಳಿ

ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರ ಉತ್ತರ ಪರಂಪರೆ
(ಪಟ್ಟಿ)

ಪೀಠಾಧೀಶರು	ಕಾಲಾವಧಿ	ಐಕ್ಯಸ್ಥಳ
೨೫. ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೬೪೨?-೧೭೦೩	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ
೨೬. ಗುರುಸಿದ್ಧ (ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ)ಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೭೦೩-೨೯	ಅನಂತಪುರ
೨೭. ಸ್ವಾದಿ ಚೆನ್ನಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೭೨೯-?	ಹಿರೇಮಾಗಡಿ
೨೮. ಶಿರಹಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	?-೧೭೫೭	ಚಂಗಡಹಳ್ಳಿ
೨೯. (ದೊಡ್ಡ) ಗುರುಪಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೭೪೫/೫೭-?	ಗುಣಮೆಟ್ಟುಕಲ್ಲು
೩೦. ಸಣ್ಣ ಗುರುಪಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	?-೧೭೭೯	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ
೩೧. ಮೂರುಸಾವಿರ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೭೭೯-?	ಹಿರೇಮಾಗಡಿ
೩೨. ಒಪ್ಪೊತ್ತಿನ ಚೆನ್ನವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	?-?	ತಿಳವಳ್ಳಿ
೩೩. ವ್ಯಾಕರಣದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	?-?	ಹಿರೇಮಾಗಡಿ
೩೪. ನೈಘಂಟಿನ ಸಿದ್ಧ ಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	?-೧೭೯೬	ಹಾವೇರಿ
೩೫. ಸಣ್ಣ ಬರಹದ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೭೯೬-೧೮೩೨	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ
೩೬. ಸಾವಳಿಗೆ ಗುರುಶಾಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೮೩೨/೩೫-೪೫	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ
೩೭. ಸಣ್ಣಪಾದದ ಚನ್ನವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೮೪೫-೬೨	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ
೩೮. ಶಿರಸಂಗಿ ಮಹಾಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೮೬೩/೬೯	ಶಿರಸಂಗಿ
೩೯. ಹೆಬ್ಬಾಳು ರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೮೬೮/೬೯-೮೧	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ
೪೦. ಬ್ಯಾಡಗಿ ಮುಪ್ಪಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೮೮೧-೧೯೦೩	ಬ್ಯಾಡಗಿ
೪೧. ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೯೦೩-೫೬	ದಾವಣಗೆರೆ
೪೨. ಜಯವಿಭವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೯೪೯/೫೬-೬೪	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ
೪೩. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು	೧೯೬೪-೯೪	ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ
೪೪. ಡಾ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು	೧೯೯೧/೯೪-	

೪.೨. ಮಠದ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಸ್ವರೂಪ

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸುಗಮವಾಗಿ ಸಾಗಿಬರಲು ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅವು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವಂತ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಇಡೀ ನಾಡಿನ ಜೀವನಾಡಿಯಾಗಿದ್ದವು. ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ಪುಣ್ಯದ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ಹಾಗೂ ನಿಯಮಬದ್ಧವಾದ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆಂದೇ ಅನೇಕ ರಾಜಮಹಾರಾಜರು, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ರಾಣಿಯರು, ಸಾಮಂತರು ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಈಶ್ವರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಅವನು ಈಶ್ವರನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇತ್ತು, ಹಾಗೆ ಒಂದು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ದತ್ತಿ ದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಡೀಕರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಯಾವ ಅಡೆತಡೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಡೆದು ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಡಾ.ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರು 'ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ "ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮಠಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ, ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ಅವುಗಳ ಅಂಗವಾಗಿ ಮಠವಿದ್ದಿತು, ಮಠಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಅವೆರಡೂ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿನ್ನ. ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಮಠದಲ್ಲಿ. ಮಠವು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ಅಥವಾ ಒಂದೇ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಬಹು ಸಮೀಪವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು, ಮಠಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆಸ್ತಿಯು ಇರಲಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮಠವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿಸಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಭಾವನ ಗಂಧವಾರಣ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ತುಂಬೇಶ್ವರವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ (ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಎಂ. ; ೧೯೭೯; ಪು ೪೯).

ಆರಂಭದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಮಠಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾದರೂ ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ತರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತ ಮಠಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರ, ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ, ಕೆಳದಿ ಹಾಗೂ ಕೊಡಗಿನ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಧಾನ ಮಠವಾದ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠವು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತು. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶರಣರ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಇದರ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರ ಮತ್ತು ಶರಣಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿಯೆ ಇದ್ದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದಾಗಿ, ೨೫ನೆಯ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾದ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರು (೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು)

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡರು. ದೊರೆ ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನು ಅವರಿಗಾಗಿ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಒಂದು, ಕೆಳಗೆ ಇನ್ನೊಂದು– ಹೀಗೆ ಎರಡು ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮಠವು ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದು ಎತ್ತರವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಮಹಾದ್ವಾರ, ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಬೃಹತ್‌ಕಟ್ಟಡ, ಒಳಗೆ ಬಂದರೆ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಲ್ಲಿನ ಸಾಲು ಕಂಬಗಳಿರುವ ರಾಜಾಂಗಣ, ಅದರ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಕರ್ತೃಗದ್ದುಗೆ ಅದರ ಸುತ್ತ ಚೌಕಾಕಾರವಾಗಿ ಅನೇಕ ಅಂಕಣಗಳ ಕಟ್ಟಡಸಂಕೀರ್ಣ– ಇವೇ ಮುಂತಾದವು ನೋಡುಗರ ಮನಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಎರಡು ಕೆರೆಗಳಿವೆ. ಬಲಗಡೆ ಸುಂದರವಾದ ಉದ್ಯಾನವನ, ಎಡಗಡೆ ಸುಂದರವಾದ ತೆಂಗಿನ ತೋಟ, ಇಂಥ ಪ್ರಶಾಂತ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಈ ಬೃಹನ್ಮಠವಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಈ ಮಠ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಬಂದಂಥ ನಾಯಕರು ಕೂಡ ಮಠ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಅರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಒದಗಿಸಿರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ದಾಖಲೆಗಳು ದೊರೆತಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ 'ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿ' ಅಥವಾ 'ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ' ಇದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರಕಾರ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಮುರುಘಾಮಠವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿನ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಅಥವಾ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವರ ಗಣ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಾದಿಗಳೇ ಭರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಒಂದು ಕಡೆ ನೆಲೆನಿಲ್ಲುವವರಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಬಳಸುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ, ಹಾಗೆ ಅವರು ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರೋ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅವರ ಗದ್ದುಗೆಗಳು ಇದ್ದು, ಜನರೇ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಹರಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಈ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಯವರು ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತು ಕೆರೆ ಕಟ್ಟಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದಾಗಲೂ ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಣವೇನು ಇಲ್ಲದೆ ಜನರಿಂದಲೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಮಗೆ ಬಂದ ಕಾಣಿಕೆ ದಕ್ಷಿಣೆಗಳಿಂದ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರೆಂದು ಜನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪರಂಪರೆಯ ಗೋಸಲ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಗಣಸಮೂಹದೊಡನೆ ದೇಶ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಅನ್ಯಮತದವರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ವಿವಿಧ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದ ಲಿಂಗವಂತ ಬಣಜಿಗರು ತಮ್ಮ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬಾರದ ವಿರಕ್ತರಾದ ಗೋಸಲ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಕಾವೇರಿ ನದಿಗೆ ಸಮೀಪವಾದ ಹರದನಹಳ್ಳಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ, ಒಂದು ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಕೆ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಪೂಜೋತ್ಸವವಾದಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. ಈ ಬಣಜಿಗ ಭಕ್ತರೆಲ್ಲರೂ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ತಾವು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮಠವನ್ನು ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದರು.

ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಕರ್ತೃಗಳಾದ ಗುಮ್ಮಳಾಪುರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಗೂಳೂರು ಸಿದ್ಧವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಗುಮ್ಮಳಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾವಿರಾರು ಜನರಿಗೆ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ತೋರಿ, ಸಾವಿರಾರು ಜನರಿಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ, ಉಪದೇಶ ನೀಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ಅವರನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮೀಯರ ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಕಿರಿಕಿರಿ ಉಂಟಾದಾಗ ಆ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಅವರ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ತಡೆಯುವಂತೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರ ವಸತಿಗಾಗಿ ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಜನರು ಗುರುಗಳ ಗದ್ದುಗೆಯ ಮಠವನ್ನು ಗೂಳೂರು ಸಿದ್ಧವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಭೂಮಿ, ಕಾಣಿಕೆ, ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು,

ನಿರಂಜನ ವಂಶರತ್ನಾಕರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ೨೪ನೆಯ ಗುರುಗಳಾದ ಕಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿ ಸಿದ್ದಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಗಣಸಮೂಹದೊಂದಿಗೆ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಕಲ್ಯಾಣ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ಗಣ ಸಮೂಹವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಡಿಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಪಾಚ್ಛಾನ (ಬಾದಶಹನ) ಸಾಯುವಂತಿದ್ದ ಆನೆಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದರು. ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಬಾದಶಹ ಇವರಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ತೋರಿ ಧನಕನಕಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸತ್ಕರಿಸಿದನು. ಆ ನಂತರ ಅವರು ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಲು ತಕ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಅವರು ಹೈದರಾಬಾದಿಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ನವಾಬರು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಹಿಮೆ ಕೇಳಿ ಸಾಯುವಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಆನೆಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಲು ಕೇಳಿದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರೆಂದು ಅವನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಅನೇಕ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ನಂತರ ಅವರು ಸ್ವಾದಿ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಇಸಳೂರಿಗೆ ಬಂದರು. ನಂತರ ಸ್ವಾದಿಯ ಮಹಾರಾಜ ಮತ್ತು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕರೆಸಿ ತಾವು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾಗುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಸ್ವಾದಿಯ ರಾಜರು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಠವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅದರ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ನೀಡಿದರೆಂದು ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರು ಬರೆದ 'ಕಟ್ಟಿಗೆ ತಾರಾವಳಿ'ಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರ ಪೂರ್ವದ ಗುರುಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗೆಗೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ನಂತರದಲ್ಲಿ ೨೫ನೆಯವರಾದ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮಠದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತಾಗ ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಮಠ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಬಹುಶಃ ದೊರೆ ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನು ಮತ್ತು ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ನೀಡಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

೪.೨.೧. ಮಠದ ಅರ್ಥವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯ ೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಥವಾ ಶಾಂತವೀರ ದೇಶಿಕೇಂದ್ರರು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಪಾಂಡಿತ್ಯ

ಪಡೆದವರಾಗಿದ್ದರು. ಹೈದರಾಬಾದ್‌ನ ಕುತುಬ್‌ಷಾನಂತಹ ಬಾದಶಹ, ಹೊಳೆಹೊನ್ನೂರಿನ ಖಾನ್‌ಸಾಹೇಬ್ ಮುಂತಾದವರು ಅವರನ್ನು ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ಕಂಡಿದ್ದರು. ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯ ಬಸವಂತನಾಯಕ, ಗದುಗಿನ ಡಾಕಿನ ದೇಸಾಯಿ, ಸ್ವಾದಿಯ ಸದಾಶಿವರಾಯರು, ಗುತ್ತವೊಳಲ ಹನುಮಂತರಾಯ, ಹಾವನೂರ ದೊರೆ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ದೊರೆ ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಗೌರವ ತೋರಿ ಭೂಮಿ, ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು.

ಮುಂದೆ ಕೆಳದಿಯ ದೊರೆ ೨ನೇ ಸೋಮಶೇಖರನಾಯಕನು ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕೆಳದಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಲು ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ ಅವರು "ನಾವು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದೇವೆ. ಬೆಕ್ಕಿನಕಲ್ಲು ಮಠದ ದೊಡ್ಡಚನ್ನವೀರ ದೇಶಿಕರು ನಮ್ಮ ಶಾಖಾಮಠಾಧೀಶರು. ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿರುವ ಅವರಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಿ" ಎಂದಾಗ ಮುಂದೆ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡು, ಅವರಿಗಾಗಿ ಮಠ ಕಟ್ಟಿಸಿ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಣ ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಾಯಿತರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅನ್ಯ ಮತದವರೂ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅನೇಕ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲುವಂತೆ ದೊರೆ ತಾಮ್ರಶಾಸನ ಮಾಡಿಸಿರುವುದಾಗಿ ದಾಖಲೆಯೊಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವವವರು ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆ ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಂಚಾರ ಹೋದಾಗ, ಸಾಕಷ್ಟು ಭಕ್ತರು ರಾಜರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಡುವ ಹಣ, ಕಾಣಿಕೆ, ಕೊಡುಗೆಗಳು ಮಠಕ್ಕೆ ಸಂಪನ್ಮೂಲವಾಗಿ ಅದರಿಂದ ಮಠದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಾಂಗವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಮಠವು ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದಾಸೋಹ, ಜಂಗಮಸೇವೆ, ವಟುಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ, ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳ ಆಚರಣೆ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಹಣ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಅರಮನೆಗಳಿಂದಲೂ ಹಣ ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ಹಾಗೆಯೇ ವರ್ತಕರು ತಾವು ಮಾರುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೃಷಿ ಬೆಳೆ ತರಕಾರಿಗಳನ್ನು ದಾಸೋಹಕ್ಕಾಗಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಅವರವರ ಶಕ್ತಿಭಕ್ತಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಬೆಳೆದ ಮೊದಲ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಮುರುಘೇಶನಿಗೆ ಎಂದು ಮೀಸಲು ಇಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಮಠಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಗಳು ಗಂಟೆ, ಧೂಪಾರತಿ, ಮುಖಪದ್ಮ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹರಕೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತರ ಹೆಸರುಗಳು ಇವೆ.

ಕೊಡಗಿನ ದೊರೆಗಳು, ಕೆಳದಿಯ ದೊರೆಗಳು, ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಶಾಹು ಮಹಾರಾಜ, ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯ ನಾಯಕರು ಮುಂತಾದವರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಪಾರ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಶಾಖಾ ಮಠಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು ಆ ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠವೇ

ಮರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಮಠಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವು ಕಾಣಿಕೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಅಥವಾ ಮಠದ ಕಾರಭಾರಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ನೈಘಂಟಿನ ಸಿದ್ಧಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನ ದೊರೆಗಳು ಮುರುಘಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಸಾವಿರಾರು ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಮಠಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪ್ರಧಾನ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ ಬರುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಮಠದ ಏಜೆಂಟರು ಅದನ್ನು ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಅಲ್ಲಿನ ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಶಿರಸಂಗಿ ಮಹಾಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಂಚಾರದ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತರಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ, ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು, ಮಠಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಆನೆ, ಒಂಟೆ, ಕುದುರೆ, ಮೇವು ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಮಾಡಿದರು. ಮಹಾದೇವ ಕವಿಯ 'ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಂತೆ ಕೆಲವು ವಿವರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ.

ಮಹಾಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದಾಗ ವಿದ್ಯಾದಾನದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ಮಠ ತನ್ನನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಘಟನೆಯೊಂದು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ದುಡಿದ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪನವರು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕನ್ನಡ ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯವನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಉದಾರ ನೆರವನ್ನೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ನೀಡಿದರು. ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ೩೦೦ ರೂಗಳಂತೆ ನೀಡಿ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಮಠದ ವಿದ್ಯಾದಾನ ಕಾರ್ಯ ಕ್ರಮೇಣ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಬಂದು ಇಂದು ನೂರಾರು ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿವೆ. ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ಶ್ರೀಮಠ ಭಕ್ತರಿಂದ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಭಕ್ತರಿಗೇ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾ ಸಾಗಿಬಂದಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಹೆಬ್ಬಾಳು ರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಪಟ್ಟವಾದ ತರುವಾಯ ನೂರಾರು ಕಡೆ ಸಂಚರಿಸಿ ಧನ ಕನಕ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು.

ಕೊಡಗಿನ ದೊರೆ ದೊಡ್ಡವೀರರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಶಾಖಾಮಠಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿಗಳೊಬ್ಬರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರವು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಕೊಡಗಿನ ಶಾಖಾಮಠವಾದ ಚಂಗಡಿಹಳ್ಳಿ ಮಠದ ಗುರುಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನೈಘಂಟಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಠದ ಖರ್ಚಿಗಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ೧೮೧೭ರ ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಕೆಲವು ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಡು ಬಂದಿರುವಂತೆ ಎಡೆ, ನಂದಾದೀಪ ದೇವಾಲಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ತಸ್ತೀಕು ಹಣವನ್ನು ನಿಗದಿಮಾಡಿ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ನೀಡುವಂತೆ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಅಮೀಲನಿಗೆ ಆದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೩೬ರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ವರ್ತಕರು ಒಂದೆಡೆ ಕಲೆತು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ದತ್ತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಬರೆದಿರುವ ಸುದೀರ್ಘ ಪತ್ರವೊಂದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಪತ್ರದ ಆರಂಭ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಸ್ಥಳನಾಮಗಳಿದ್ದು ಅವು ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕ, ಆಂಧ್ರ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ನೂರಾರು ಸ್ಥಳಗಳ ಹಿಂದಿನ ಹೆಸರುಗಳು, ಈ ಪತ್ರದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೩೦೦ ಜನರ ಸಹಿ ಇದೆ. ಅಂದರೆ ಮಠದ ಕಾರ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಅದರ ಆರ್ಥಿಕ ಸಬಲತೆ– ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಇದು ಶಾ.ಶ. ೧೭೫೮ರದ್ದಾದರೂ ಶಕ ೧೬೪೯, ೧೬೭೯, ೧೬೯೦ ಈ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದಾನಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಆಗಿನ ವರ್ತಕರು ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಗೆಬಗೆಯ ವಸ್ತುಗಳ ಹಾಗೂ ತೆರಿಗೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಇದು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ಮಠಕ್ಕೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಹಣ ಹರಿದು ಬಂದು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ದೃಢವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಹೆಬ್ಬಾಳು ರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ (೧೮೭೦–೮೧) ಬರಗಾಲ ಬಂದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಗಂಜಿಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಜನರ ಹಸಿವಿನ ಬವಣೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರು. ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಸತತವಾಗಿ ಗಂಜಿಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ವಿತರಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಮಠವು ಭಕ್ತಾದಿಗಳಿಂದ ಪಡೆದ ಹಣವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಮರಳಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಮುಂದೆ ಬ್ಯಾಡಗಿ ಮುಪ್ಪಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಜ್ಯಭಾರವು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಮೀಷನರ್ ಅವರಿಂದ ಮರಳಿ ೧೦ನೆಯ ಚಾಮರಾಜರಿಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅನಂತರ ಅವರ ಹಿರಿಯ ಪುತ್ರ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲು ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಶ್ರೀಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು ಅನೇಕ ಧನ, ಕನಕ, ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಹೋದರು. ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್‌ರವರ ಶ್ರೀಮಠದೊಂದಿಗಿನ ಸಂಬಂಧ ಮುಂದೆ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಗಾಢವಾಯಿತು. ಈಮಧ್ಯೆ ಮಠದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಜೊತೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಶಿವಬಸಯ್ಯ ಎಂಬುವನು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ವಜ್ರ, ವೈಢೂರ್ಯ ನವರತ್ನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶಿರಪೇಷ್, ಬಾಹುಬಂಧ ಮುಂತಾದ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋದನು. ಮುಂದೆ ಅವನು ಸೊಲ್ಲಾಪುರದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾರುವಾಗ್ಗೆ ಪೀಠದ ಪರಮಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ರಾವ್‌ಸಾಹೇಬ್ ವಾರದ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಎಂಬುವರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ಹಣ ಆಭರಣಗಳು ಮಠಕ್ಕೆ ಮರಳಿದುವು. ಹೀಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಏಳುಬೀಳುಗಳು, ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಚಯ ಮಾಡುವುದು, ಖಾಲಿಯಾಗುವುದು ನಡೆದೇ ಇದ್ದುವು. ಮುಂದೆ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀಮಠವು

ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಪನ್ನವಾಯಿತು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು 'ನವಕೋಟಿ ನಾರಾಯಣ' ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದರು. 'ಕೆರೆಯ ನೀರನು ಕೆರೆಗೆ ಚೆಲ್ಲಿ' ಎನ್ನುವಂತೆ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹಣವನ್ನು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಧಾರೆಯೆರೆದರು.

೧೮೧೫ರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಪತ್ರ ಗವಿಮಠಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಮುರುಘಾಮಠಕ್ಕೆ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ತಿಂಗಳೊಂದಕ್ಕೆ ೩೦ ಕಾರಿಕಾಯಿ, ೩೦ ವರಹದಂತೆ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೩೬೦ ವರಹ ತಸದೀಕು ಕೊಡುತ್ತಾ ಬರಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರ ಸಹಿಯೊಂದಿಗೆ ಇದೆ. ಹಾಗೇ ಇನ್ನೊಂದು ನಿರೂಪದಲ್ಲಿ ೧೩ ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಮೀನ್ ಕಿಲ್ಲೇದಾರರಿಗೆ ಮಠದ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಸಂವತ್ಸರ ಒಂದಕ್ಕೆ ೫ ಸೇರು ದವಸವನ್ನು ಪೂರ್ವದಾರಭ್ಯದಂತೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು, ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಸುಂಕ ಕೇಳಬಾರದೆಂದು, ತಾಕೀತು ಮಾಡಿ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಅಪ್ಪಾಜಿರಾವು ಮುನ್ಷಿಯವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಮಹಾರಾಜರ ಸಹಿಯೊಂದಿಗೆ ಕಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ನಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ಮೂಲಾದ್ರಿ ಮುರಿಗಾರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಗಣಸಮೇತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಬರುವಾಗ ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕ ಸಕಲ ವಿನಿಯೋಗ (ಅಂದರೆ ಖರ್ಚುವೆಚ್ಚಗಳನ್ನು) ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ಅರಮನೆ ಗಡಿಗಳ ಅಮೀನ್ ಕಿಲ್ಲೇದಾರರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಮಠದ ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದಾಗ ಕೊಡುವ ಮಾಹೆಯನ ೩೦ ವರಹ ಕಂಠಿರಾಯಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೆಚ್ಚು ಕೊಡಲು ಕೇಳಿದಾಗ ಮಹಾರಾಜರು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೨೦ ವರಹ ಅಥವಾ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೧೪೪೦ ವರಹವನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಮೈಸೂರಿನ ಶಿರಸ್ತೇದಾರರಿಗೆ ನಿರೂಪ ಕಳಿಸಿರುವ ಪತ್ರ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಸ್ವತಃ ಮಹಾರಾಜರು ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಬರೆದ ಸೂಚನೆಯೊಂದಿಗೆ ಅವರ ಸೈನು ಮೊಹರು ಇವೆ.

ಹಾಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರರ ದೊಡ್ಡಮಠಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ತುಮಕೂರು ಸೀಮೆಯ ವರ್ತಕರು ಮೂಲವೀಸ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ಮುನುಷಿ ಮಹಾರಾಜರ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಪತ್ರವಿದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ದೊಡ್ಡಮಠದ ಚರಂತಿಗಳು ಭಿಕ್ಷಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದ ದವಸಕ್ಕೆ ಸುಂಕ ಕೇಳಬಾರದು ಎಂದು ಮಹಾರಾಜರು ನಿರೂಪ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಚಿನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ, ಮಠದ ಚರಂತಿಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪತ್ರ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಬಂದಿವೆ. ಈಗ ನಾವು ಕಳುಹಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳು ಹೀಗಿವೆ: ಪದಕ, ವಜ್ರ, ಮುತ್ತು, ಲೋಲಕ, ೧೧೭ ಪೈಠಣಿ, ಮರ್ದಾವಿ, ಹಳದಿ ಮಡಿ, ಹಸುರು ಮಡಿ, ನಾಗಪುರ ಧೋತ್ರ ಜೋಡು ೨, ಕಿಂನ್ಕಾಪ

ತಾನು, ಜೀರ, ಸರಿಗೆ, ತುರಾಯಿ, ಕಂಬಿ, ಶಹಲ್ ಜೋಡಿ, ಬೆಳ್ಳಿ ಕಾಪು ಹಾಕಿದ ಚಾಮರ ಜೋಡಿ, ಚಿನ್ನದ ಕಲಶ ಹಾಕಿದ ಕಿನ್ಖಾಪು ಜೋಡಿ, ಶ್ವೇತಛತ್ರಿ ೨, ಚಿನ್ನದ ಕಲಶಹಾಕಿದ ಸೂರ್ಯಪಾನು, ೨ ಆನೆ, ೨ ಕುದುರೆ, ೨ ಒಂಟೆ ಹೀಗೆ ಹಲವು ವಸ್ತುಗಳ ಪಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆ ತಿಳಿಸುವುದು. ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದ ಸದಾ ಇರಲೆಂದು ಸ್ವತಃ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರೆ ಸಹಿಮಾಡಿ ೧೮೧೭ ರಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಪತ್ರ ಇದೆ.

ಹಾಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅರಮನೆ ಸೀಮೆಗಡಿಗಳ ಅಮೀನ ಕಿಲ್ಲೇದಾರರಿಗೆ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬರುವಾಗ, ಆನೆಗೆ ೫ ಸೇರು ಅಕ್ಕಿ, ಬೆಲ್ಲ ಸೇರು ೧೩/೪, ಚಾರುಬಿಂಡೆ, ಹುರುಳಿ ೮ ಸೇರು, ಆನೆಗೆ ಹುಲ್ಲು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಮಠದ ಗೊತ್ತುಗಾರರ ಕೈಯಿಂದ ರಸೀದಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದು ಸಹಿ ಮಾಡಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಅರಮನೆಯೇ ಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಮಠದ ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ವರಹಗಳು, ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಗೌಡರುಗಳಿಂದ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಧಾನ್ಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಸರ್ಕಾರವೇ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಹಣಕಾಸಿನ ತೊಂದರೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಂಚಾರದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗೇರಿ ಸ್ವಾಮಿಯವರಿಗೆ ಯಾವ ಅನುಕೂಲ ಹಣಕಾಸು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿದೆಯೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಇವರಿಗೂ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶೃಂಗೇರಿ ಗುರುಗಳಷ್ಟೇ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಗಳಿಸಿದ್ದರೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೇ ಮಠದ ಆದಾಯಕ್ಕೆ ತೆರಿಗೆಗಳಿಂದ ವಿನಾಯಿತಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ನೀಡಿತ್ತು. ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರದ (ಈಗಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ) ದೇಸಾಯಿಯೂ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಸೀಮೆಯ ನಾಡಗೌಡನೂ ಆಗಿದ್ದ ಖಾನಪ್ಪ ಗೌಡನು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೭೫೩ರಲ್ಲಿ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗುಡಿಗೆರೆ ಗ್ರಾಮದ ವಿರಕ್ತಮಠಕ್ಕೆ ಅದೇ ಗ್ರಾಮದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ ಪತ್ರ, ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳ ಅಕ್ಷರ ಶೈಲಿ ಅರೇಬಿಕ್ ಮತ್ತು ನಾಗರೀ ಲಿಪಿಯ ಮೊಹರು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸಹಿ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಕೆಳದಿಯ ಅರಸರು ಸಹ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ದತ್ತಿ ದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೨೫ ರಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿಯ ದೊರೆ ೨ನೆಯ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕನು ಮಂಗಳೂರು ಹೋಬಳಿ ಸೀಮೆಯ ಅರ್ಕಲಿಗೋಡದ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ನಾಯಕನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ನೇರಂಕಿ ಸೀಮೆಯ ಗೋಳಿಕಟ್ಟಿನ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ವಿರಕ್ತಮಠಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ದಾನದತ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಹೇಳಿದಾಗ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ನಾಯಕನು ದೊರೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ದತ್ತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಜಾರಿ ಮಾಡಲು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಶಾನುಭೋಗನಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಬರೆದ ಒಂದು ಪತ್ರವೂ ಇದೆ.

ಹಾಗೆಯೆ ಅನೇಕ ಭಕ್ತರುಗಳು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಹೋದಾಗ, ಏಕಾಂಗಿಗಳಾಗಿ ತಾವು ಬದುಕುವುದು ಕಷ್ಟ ಆದಾಗ, ತಮ್ಮ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಮನೆಯನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಬರೆದು ಒಪ್ಪಿಸಿ, ತಿಂಗಳಿಗಿಷ್ಟು ಎಂದು ಹಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂಥದೊಂದು ಪತ್ರ ಇದೆ. ಶಿವಗಂಗೆ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪನ ಹೆಂಡತಿ ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಹಳೆಯ ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ಮನೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಾಗ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರು ಆ ಮನೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು "ನೀವು ಮಠ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶಿಷ್ಯಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ವಾಸಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ" ಎಂದು ನಿರೂಪ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಎನ್ನುವ ಮೊಹರು ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಮಠಕ್ಕೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹಣ ವಸ್ತು ಆಸ್ತಿ ಕ್ರೋಡೀಕರಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಜಯದೇವಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದಾಗ ಮಠದ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅಷ್ಟು ಸರಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬರಗಾಲದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಮಠದೊಳಗೆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರ ಬೆಳ್ಳಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕಂಡಕಂಡವರು ಬೀಗ ಮುರಿದು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ನಗರ ಬಂಡಾಯ ಆದಾಗ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ೨೦ ಸಾವಿರದವರೆಗೆ ಜನ ಬಂದು ಮಠಕ್ಕೆ ಖರ್ಚು ಬರುವಂತೆ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಸಭ್ಯವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಾಗ, ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಬೇಸರವಾಗಿ ದೇಶಾಂತರ ಹೊರಟರು. ಈ ವಿಷಯ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಮಠಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತು ಪರಿಕರ ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೆ ಖರ್ಚುವೆಚ್ಚವನ್ನು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಆದೇಶ ಬರೆದು, ಎರಡು ಸಾವಿರ ಕುದುರೆ ನಾಲ್ಕುಸಾವಿರ ಕಾಲಾಳುಗಳನ್ನು ಕಾವಲಿರಿಸಿ ಮಠಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿ, ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮರಳಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಬೇಡಿಕೊಂಡರಂತೆ. ನಂತರ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮರಳಿ ಬಂದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮಠದಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಕದ್ದೊಯ್ದಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಆರ್ಥಿಕ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಠದ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಿದರು. ಆಗ ಅವರನ್ನು 'ನವಕೋಟಿ ನಾರಾಯಣ' ಎಂದು ಕರೆದರೆಂದು ಜನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಜಯದೇವಸ್ವಾಮಿಗಳ ಖಾಸಾ ಚರಮೂರ್ತಿ ಚನ್ನವೀರದೇವರು ಮಠದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದವರು. ನಿತ್ಯದಾಸೋಹವನ್ನು ಸುತ್ತುಮುತ್ತಲಿರುವ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ದವಸಧಾನ್ಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವರು ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ತಂದು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಖಾಸಾ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗೆ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಜಂಗಮ ಮೂರ್ತಿ ಹೇಳಿದ 'ಸುತ್ತು ಕಟ್ಟು' ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಜನರಿಂದ ಧನಕನಕಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ತಂದು, ಕೆಲವು ಸಲ ಅದಕ್ಕೆ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಠದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ತಂದುಕೊಂಡರು. ಹಾಗೆಯೇ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಮಠಕ್ಕೆ, ಮಠದ ಉಸ್ತುವಾರಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ

ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ, ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ನಿಂತುಹೋಗಿತ್ತು. ಅದು ಮತ್ತೆ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

ಸಮಾಜದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ದೊರೆಯಬೇಕು; ಆ ಮೂಲಕ ಯುವಕರು ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು ಎಂದು ಅನೇಕ ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯಗಳನ್ನು ತೆರೆದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರತಿ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ ಹಣವನ್ನು ಒಂದು ಟ್ರಸ್ಟ್‌ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಿಗೇ ಅದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಾಚನಾಲಯವನ್ನೋ ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯವನ್ನೋ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರವನ್ನೋ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಹೇಳಿ, ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಮಠದ ಹಣವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಕ್ತರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಹಣವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೇ ಮಠದ ಪರಿವಾರದ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೆ ಖರ್ಚುಮಾಡದೆ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದರು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮಠದಲ್ಲಿ ಸಂಚಯವಾದ ಹಣದಲ್ಲಿ, ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವರಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ರೋಗ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಯೋಗಾಲಯಕ್ಕೆ ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತು ಸಾವಿರ (೪೦,೦೦೦) ರೂ. ಹಣವನ್ನು ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ದೇಣಿಗೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದರು. ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಹೊರರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕೊಲ್ಲಾಪುರ, ಕಾಶಿ, ಕಾರವಾರ, ಬ್ಯಾಡಗಿ, ತಿಪಟೂರು, ಧಾರವಾಡ, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು, ಹಾವೇರಿ, ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಜೈನ, ಮರಾಠ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಜೊತೆಗೆ ದಲಿತ ಬಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕೂಡಾ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಓದಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ೫೦ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಅವರು ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದರು. ಅದು ಈಗ ೧೦ ರಿಂದ ೧೫ ಕೋಟಿಗಳಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ಅಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಂದರು, ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು, ಎಂಬುದೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸಬಹುದು. ಅವರ ಸಮಾಜಸೇವೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಮನಸೋತ ಜನ ಉದಾರವಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಾರಣ ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹಣವನ್ನು ಜಾತ್ಯತೀತವಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಹಿತಕ್ಕೆ ವ್ಯಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶರಣರ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮಠದ ಮೌಲ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಅದರ ಆರ್ಥಿಕಸ್ಥಿತಿ ಯಾವಾಗಲೂ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿತ್ತು.

ಭಕ್ತರು ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊಡಗಿನ ರಾಜರು ಮೂರು ಸಾವಿರ ಎಕರೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಉಳುಮೆ ಮಾಡಿದರೂ ಕಾಫಿ, ಕಿತ್ತಳೆ, ಏಲಕ್ಕಿ, ಮೆಣಸು, ಭತ್ತ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಆದಾಯವು ೧ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೇ ಹತ್ತಿ, ನೀರುಳ್ಳಿ, ಮೆಣಸು, ಸೇಂಗಾ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಜಾತಿ ವಿಜಾತಿಯ ಜನರು ಕೂಡಾ ಪುಣ್ಯ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ

ದಂಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ನಂತರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಸ್ತಿ ಅನ್ಯರ ಪಾಲಾಗಬಾರದು ಎಂದು ಅದೆಲ್ಲವನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೩೦-೯-೧೯೧೬ರ ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಎಂಬ ಸೆಟ್ಟಿಬಣಜಿಗ ವ್ಯಕ್ತಿ ಒಂದು ಮನೆಯನ್ನು ಮೂರು ಎಕರೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಒಟ್ಟು ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ೩೦೦೦ ರೂ ಮೊಬಲಗಿನ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಅದೇ ರೀತಿ ೧೨-೧೧-೧೯೨೩ರ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅರೆಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಊರಿನ ಪರಶುರಾಮಸ್ವಾಮಿ ನಾಯಕ ಎನ್ನುವವರು, ೧ ಎಕರೆ ೨೨ ಗುಂಟೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಿ, ಇದರ ಆದಾಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದ ಪ್ರತಿ ಸೋಮವಾರ ಮಠದಲ್ಲಿ ದೀಪ ಬೆಳಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೋರಿ ದಾನ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ೨೦-೧೨-೧೯೨೧ರ ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಐಮಂಗಲದ ಕಮ್ಮಾರೆಡ್ಡಿ ಎಂಬುವವನು ತನ್ನ ೫ ಸಾವಿರ ಬೆಲೆಯ ಮೊತ್ತದ ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಮನೆಯನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದನು. ಹಾಗೆಯೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಸಂಗಪ್ಪ ಎನ್ನುವನ ಪತ್ನಿ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ನೀಲಮ್ಮ ಎಂಬುವಳು ತನ್ನ ಪತಿಗೆ ಪುಣ್ಯಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿ ಎಂದು ಒಂದು ಮನೆಯನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾಳೆ.

ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆಯಲು ಬಂದಾಗ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಅವರ ಪಾದದ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟು ಗೌರವಸೂಚಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಒಂದು ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೧೨-೧೩ ಸಾವಿರ ರೂ. ಗಳಷ್ಟು ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಡತವೊಂದರಲ್ಲಿ ೧೯೫೭, ಜನವರಿಯಿಂದ ೧೯೫೭ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೩೧ ರವರೆಗಿನ ಕಾಣಿಕೆ ಆದಾಯ ೧೨,೧೦೦/- ಎಂದು ನಮೂದಾಗಿದೆ.

ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಜಾತಿಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಾ ಸಮುದಾಯದ ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಕರೆಸಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಿ ಪ್ರವಚನ ಏರ್ಪಡಿಸಿ, ಪಾದಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಕಾಣಿಕೆಕೊಟ್ಟು ಗೌರವಿಸಿ ಧನ್ಯತೆಯ ಭಾವನೆ ತಾಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮಠದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ದಸರಾ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ೭-೮ ದಿನಗಳ ದಸರಾ ಆಚರಿಸಿ ಕೊನೆಯ ದಿನ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಕಿರೀಟ ಧರಿಸಿ, ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದಾ 'ಸಿಕ್ಕಾ' ವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕುಳಿತಾಗ ಸಾವಿರಾರು ಭಕ್ತರು, ಅಭಿಮಾನಿಗಳು, ರಾಜರ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿ 'ನಜರನ್ನು' ಅಂದರೆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ೫೦೦೦/- ರೂಪಾಯಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಣಿಕೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೂ ಮಠದ ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೂ ದಾಸೋಹಕ್ಕೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ ವ್ಯಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

೪.೨.೨ ಮಠದ ಕಾರ್ಯಸ್ವರೂಪ

ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಮಾಜದಿಂದಲೇ ಬಂದವುಗಳು. ಆರಂಭ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ಮಠ ನೆಲೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನಿರಂತರ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದು, ಹಣವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೇ ಭಕ್ತಾದಿಗಳಿಗೆ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ, ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ, ದೀನದಲಿತರಿಗೆ, ಜಾತ್ಯತೀತವಾಗಿ ಅಲ್ಲೇ ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಅವರು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾಗುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅಲ್ಲಿ ಅವರ ಗದ್ದುಗೆಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಜನರೇ ಅವುಗಳ ಪೂಜೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ಗುರುಗಳು ಬಹುದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಉಭಯಭಾಷಾ ಪಂಡಿತರು, ತಪಸ್ವಿಗಳು, ಕವಿಗಳು, ಸಾಹಿತಿಗಳು ಆಗಿದ್ದು ಅನೇಕ ರಾಜರಿಂದ, ಅಧಿಕಾರಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಸಮಾಜೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಪೀಠದ ಗುರುಗಳು ಎಲ್ಲರ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಸದಾ ಕರ್ತವ್ಯಶೀಲರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಅನ್ನದಾನಪ್ಪನವರು, ನಿರ್ವಾಣಪ್ಪನವರು, ಪಚ್ಚೆಕಂತೆ ಬಸವಲಿಂಗಪ್ಪನವರು, ಲೀಲಾಖ್ಯದ ಪಂಚಾಕ್ಷರಪ್ಪನವರು, ದಾಸೋಹದ ನೀಲಕಂಠಪ್ಪನವರು, ಸಿದ್ಧರಾಮಪ್ಪನವರು, ಶಾಂತಮಲ್ಲಪ್ಪನವರು, ಶಾಂತಲಿಂಗದೇವರು, ಕಲ್ಯಾಣದ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಪ್ಪನವರು, ಶಿವಪೂಜಾ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಚನ್ನವೀರದೇವರು– ಹೀಗೆ ವಿಶೇಷಣಗಳ ಸಮೇತ ಇರುವ ಹೆಸರುಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ನಂತರದಲ್ಲಿ, ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ೨೫ನೇ ಗುರುಗಳಾದ ೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೊರೆ ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನು ಮಠ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೊಂದು ನಿರ್ವಹಣೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವ ತೋರುತ್ತ ಬಂದ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಭಕ್ತರ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡುಗೆಗಳಿಂದ, ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಭೂಮಿ ದತ್ತಿಗಳಿಂದ, ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ವರ್ಷಕ್ಕಿಷ್ಟು ಎಂದು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಗೌಡರು ಶಾನುಭೋಗರುಗಳು ರಾಜರ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇಲೆ ಕೊಡುವ ದಾಸೋಹದ ದಿನಸಿಗಳಿಂದ, ದಾಸೋಹ ಪೂಜೆಗಳು ನಡೆಯತೊಡಗಿದವು.

ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು, ಕೆಳದಿ, ಮೈಸೂರು, ಉಮ್ಮತ್ತೂರು, ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಪ್ರಭುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ತೋರಿ ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರಲು ಬೇಡಿಕೊಂಡಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು "ನಮ್ಮ ಮೂಲಸ್ಥಾನ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ

ಬೃಹನ್ಮಠವೇ ಆಗಿದೆ; ಚರಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತೇವೆ" ಎಂದಾಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಶಾಖಾಮಠಗಳಾದವು. ಅವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ಒದಗಿತು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಂದಲೂ– ಅವರು ಜನರಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ– ಒಂದಿಷ್ಟು ಭಾಗ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಬರತೊಡಗಿತು. ಹಾಗೆ ಶಾಖಾಮಠಗಳು ದುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಳಗಾದಾಗ ಶ್ರೀಮಠವೂ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಶಾಖಾಮಠಗಳಾಗಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳು ದಾನರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು, ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಮುರುಗಿಮಠ ಅಥವಾ ವಿರಕ್ತಮಠಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದವು. ಒಂದೊಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಮಠಗಳು ಕೈತಪ್ಪಿಯೂ ಹೋದವು. ಬೃಹನ್ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ದೂರದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವುದು ನಿಂತು, ಚರಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡದೆ, ಮಠ ಅದರ ಆಸ್ತಿ ಪರಭಾರೆಯಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಇವೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಅಭಿಮಾನಿ ವರ್ತಕರು ಲಿಂಗವಂತ ಭಕ್ತರು ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ದತ್ತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಭಕ್ತರು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಯಾವ ಕಾಣಿಕೆಗೂ ಸರ್ಕಾರ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದು ದೊರೆಗಳು ನಿಯಮ ಮಾಡಿದರು. ಹಾಗೇ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಕೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ತೆರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿದರು.

ಅಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಮಠವು ನೈತಿಕತೆ, ಧಾರ್ಮಿಕತೆ, ಜಾತಿಯ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮೀರಿದವರಿಗೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಆರೋಪ ಸಾಬೀತಾದಾಗ ಅಪರಾಧ (ದಂಡ) ವಿಧಿಸುವುದು, ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುವುದು, ಶುದ್ಧಿಪತ್ರ ನೀಡುವುದು ಹೀಗೆ ನ್ಯಾಯಪಾಲನೆಯನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಮಠವು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಾಗ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷದವರೂ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಶುಲ್ಕ ರೂಪದಲ್ಲೋ ಹೇಗೋ ಒಂದಿಷ್ಟು ಮೊತ್ತವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೂ ಕೂಡಾ ಶ್ರದ್ಧಾಭಾವನೆಯಿಂದ ಇದ್ದು ತಮ್ಮ ಕೈಲಾದ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠವು ಸಮಾಜವನ್ನು ನೈತಿಕವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿಡಲು 'ಆಚಾರ ಬಾಬು' ಎನ್ನುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ವೀರಶೈವರು ಪಂಚ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪಾಲಿಸದೆಹೋದವರ ಬಗ್ಗೆ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ದೂರುಗಳು ಬಂದರೆ ಆ ದೂರುಗಳನ್ನು ಪರಿಶಿಲಿಸಿ, ದೂರುಕೊಟ್ಟವರನ್ನು ಆಪಾದಿತರನ್ನು ಒಂದು ದಿನಾಂಕ ತಿಳಿಸಿ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ, ಆಪಾದಿತರು ತಪ್ಪು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ, ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆಪತ್ರ ಮತ್ತು ತಪ್ಪುಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳ ದೊಡ್ಡಗಂಟೇ ಮಠದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಎಲ್ಲ ವೀರಶೈವ ಸಮುದಾಯದವರೂ ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಸ್ವಾಮಿಗಳ

ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ಇರುವವರಿಗೆ, ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಬರದ ಇರುವವರಿಗೆ ದೂರು ಕೊಟ್ಟ ಊರಿನ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರನ್ನು ಆಪಾದಿತನ ಸಂಬಂಧಿಕರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಅವರಿಗೆ ಆಪಾದಿತನಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದ ಪತ್ರ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂಥ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನ ಇಲ್ಲಿದೆ :

೧೯೫೩ ಮಾರ್ಚ್ ೨೫ರಂದು ಕಲ್ಲೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಹೊಳೇನಹಳ್ಳಿಯ ಗ್ರಾಮದ ಛೇರ್ಮನ್ ಪಟೇಲ್ ಮತ್ತಿತರರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದ ಇಬ್ಬರು ವೀರಶೈವ ಯುವಕರ ದುಂಡಾವೃತ್ತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ದೂರು ಕೊಟ್ಟರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಲಿಂಗಾಯತ ಯುವಕರು ಓದಲಿಕ್ಕೆಂದು ೬-೭ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಗ್ರಾಮದ ಹೊರಗೆ ಇದ್ದು ಈಗ ಊರಿಗೆ ಮರಳಿದ ನಂತರ ಊರಿನ ವಾತಾವರಣವೇ ಕೆಟ್ಟಿದೆ. ಸಣ್ಣ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಜಗಳವಾಡುತ್ತ, ಗುರುಹಿರಿಯರೆನ್ನದೆ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಿರಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಬುದ್ಧಿಹೇಳಹೋದರೆ ಅವರನ್ನು ಅವಾಚ್ಯ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ನಿಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ವೀರಶೈವ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಅವಮಾನವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಮುದಾಯ ಇತರರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಮುದಾಯದ ಪ್ರಧಾನ ಗುರುಗಳಾದ ತಾವು ಸಂಸ್ಥಾನಮಠದವರು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಸರಿಯಾದ ನಡತೆ ಕಲಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಮುರುಘಾ ಸಂಸ್ಥಾನವು ೧೯೫೩ ಏಪ್ರಿಲ್ ೮ರಂದು, ಆಪಾದಿತರು ಮೇ ೬ರಂದು ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ದೂರಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೆ ನೋಟೀಸನ್ನು ಕಳಿಸಿದರು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಬರದಿದ್ದರೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಗೈರುಹಾಜರಿಯಲ್ಲೇ ತೀರ್ಪು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು ಆದರೆ ಅವರಿಬ್ಬರು ನೋಟೀಸನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲೂ ಇಲ್ಲ; ಮಠಕ್ಕೆ ಬರಲೂ ಇಲ್ಲ. ಆಗ ಅದೇ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರನ್ನು ಕರೆಸಿ, ಆ ಇಬ್ಬರು ಯುವಕರ ಉದ್ಧಟತನದ ನಡೆವಳಿಕೆಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಇವರನ್ನು ಹೀಗೇ ಬಿಟ್ಟರೆ ಇಂಥ ನಡೆವಳಿಕೆಯು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಬಹುದೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವರ ಗೈರುಹಾಜರಿಯಲ್ಲೇ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ತಲಾ ೫೦ ರೂಪಾಯಿಗಳ ದಂಡಹಾಕಿದರು. ಆದರೆ ಆ ಇಬ್ಬರು ಅದಕ್ಕೂ ಯಾವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ೨೭ ನವೆಂಬರ್ ೧೯೫೩ರಂದು, ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಪತ್ರ ಹೊರಡಿಸಿ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ೫-೬ ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಸಂಬಂಧಿಕರೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಯಾರೂ ಅ ಇಬ್ಬರಿಗೆ ನೀರನ್ನಾಗಲಿ ಊಟವನ್ನಾಗಲಿ ಕೊಡಕೂಡರು; ಮಾತನಾಡಿಸಕೂಡದು; ಹಬ್ಬಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಕರೆಯಬಾರದು– ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸಹಿ ಇರುವ; ೧೦೦ ಜನ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಸಹಿ ಇರುವ, ಬಹಿಷ್ಕಾರಪತ್ರವನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲಾನಂತರ ಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆದರಿದ ಯುವಕರು ೧೦ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೯೫೪ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಕರೊಡನೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ದಂಡವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ತೆಗೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಮಠದ ಬಹಿಷ್ಕಾರದ ಭಯ ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಜನರನ್ನು ಎಂಥ ನೈತಿಕ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿಟ್ಟಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಗೌಡ್ರ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಎಂಬುವನು ತಾನು ತನ್ನ ಸೋದರ ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದ ತಲಾ ಎರಡೆರಡು ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳನ್ನು ಜಗದ್ಗುರು ಸನ್ನಿಧಿಗೆಂದು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜೋಪಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ಬರುವ ತೆಂಗಿನ ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತಪ್ಪದೆ ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸುವುದಾಗಿಯೂ ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಭಕ್ತರು ತಾವು ಬೆಳೆದ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬರುವ ಬೆಳೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಮೀಸಲು ಎಂಬುದಾಗಿ ಧಾನ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದು ಮಠದ ಆದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೇ ಮಠ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಬಡವರಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಹೀಗೆ ಮಠಕ್ಕೆ ನಾನಾರೂಪಗಳಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ಬರುತ್ತಿತ್ತು, ಅದನ್ನು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆಪ್ತರಾದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾದ ಕಾರಭಾರಿಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿವಿಧ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಹಣ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು ಮಠಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಏಜೆಂಟರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಣ ಬಂದಾಗ ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಜಮೆಯಾದ ಹಣಕ್ಕೆ ರಸೀತಿ ಕೊಡುವುದು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಆಗುವ ಖರ್ಚನ್ನು ನೋಡಿ ಜಮಾ ಖರ್ಚಿನ ಲೆಕ್ಕ ಬರೆಯುವ ಲೆಕ್ಕಾಧಿಕಾರಿಗಳು, ಇವೆಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಮನಕೊಟ್ಟು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಡತಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ದಿನವೊಂದಕ್ಕೆ ದಿನಸಿ, ಎಣ್ಣೆ, ಬೇಳೆ, ಕಾಳು, ತರಕಾರಿ ಮುಂತಾದ ಖರ್ಚುಗಳು, ಮಠದ ಗದ್ದುಗೆಗೆ ಪೂಜೆಗೆ ಆಗುವ ವೆಚ್ಚ, ಮಠದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಸಂಬಳದ ವೆಚ್ಚ, ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪರಿವಾರ ಸಮೇತ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಆಗುವ ವೆಚ್ಚ, ಹಬ್ಬ ಉತ್ಸವಗಳಿಗೆ ಆಗುವ ವೆಚ್ಚ, ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಾದಿಗಳಿಂದ ಬಂದ ಕಾಣಿಕೆ ಮತ್ತು ನಾನಾ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ಕಾಣಿಕೆಗಳು, ವಸ್ತುಗಳು, ಬಂಗಾರ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಆಭರಣಗಳ ಇವುಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಇಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಠವು ಸಮಾಜ ಸೇವೆಗೆ, ಉಚಿತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯಗಳಿಗೆ, ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಹಣದ ಲೆಕ್ಕ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಕಡತಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿವೆ. ಹೀಗೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಹೊಂದಿರುವ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವರೂಪ, ಅಷ್ಟೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಅದು ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ಅಲ್ಲಿರುವ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಠದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಪೂರ್ಣ ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿ. ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಇಬ್ಬರು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕರು– ಮ್ಯಾನೇಜರು ಮತ್ತು ಗುಮಾಸ್ತರು– ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಡಳತಾತ್ಮಕ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿ ನಿರ್ವಹಣೆ ಹಾಗೂ ಹಣಕಾಸು ಲೆಕ್ಕಪತ್ರ ಇತರೆ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಅವರು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶಾಖಾಮಠಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಬ್ಬ ಮ್ಯಾನೇಜರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಕೇಂದ್ರ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಖಾಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕೇಂದ್ರಮಠದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಸಮಾಜದ ಸೇವೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ. ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವಬೋಧನೆ, ದಾಸೋಹ ಮಾಡುತ್ತ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮೇಲೆ ಗುರುತರವಾದ ಆಪಾದನೆ ಬಂದರೆ, ಅದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂಥವರನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವ ಹಾಗೂ ಅವರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗಿತ್ತು.

ಕೇಂದ್ರಮಠದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಚರಮೂರ್ತಿಯು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಠದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಮಠದ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದ್ದರು. ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಭಕ್ತರು ಪಾದಪೂಜೆಗೆ ಕರೆದಾಗ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವರೇ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಚರಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಾದಪೂಜೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪಾದಪೂಜೆಯ ವೇಳೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಕೊಡುವುದು, ವೀರಶೈವ ತತ್ತ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವುದು ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಲಿಂಗಾಯತರಲ್ಲದವರ ಮನೆಗೂ ಪಾದಪೂಜೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಸಾದವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಖಾಮಠಾಧಿಪತಿಗಳೂ ಕೂಡಾ ಪಾದಪೂಜೆಗೆ ಹೊಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಲಿಂಗಾಯತ ತತ್ತ್ವಬೋಧನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದು (ಎಡ್ಗರ್ ಥರ್ಸ್ಟನ್ ; ೧೯೦೯; ಪು ೪೫೧).

ಚರಮೂರ್ತಿಗಳ ತರುವಾಯ ಮಠದಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದವರೆಂದರೆ, 'ಮರಿದೇವರುಗಳು'. ಅವರಿಗೆ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾಗುವ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಗೂ ಹೀಗೇ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 'ಮರಿ' ಎಂದರೆ 'ಸಣ್ಣಸ್ವಾಮಿ' ಎಂದರ್ಥ. ಅವರು ೧೨ ರಿಂದ ೧೮ ವರ್ಷದವರೆಗಿನವರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೋದ ಕಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹೋಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸ್ನಾನ, ಪೂಜೆ, ಪ್ರಸಾದ ಇವುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆಶಯದಂತೆ ಅವರ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಠದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಲಿಕೆ, ವೀರಶೈವ ತತ್ತ್ವದ ಕಲಿಕೆ ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೂಡಾ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೇ ಅವರಿಗೆ ಗ್ರಾಮೀಣ ಜನದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಶಾಖಾಮಠಗಳ ಬಗೆಗಿನ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ೧೯೫೪-೫೬ರ ಕಾಲದ ದಾಖಲೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಮಠದಲ್ಲಿ ಆಗ, ಮೂವರು ಅಡುಗೆಯವರು ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರು ಧಾನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರು ಇದ್ದರು. ಮಠದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಸಮುದಾಯಗಳ, ವಿವಿಧ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ, ೨೫ ಜನ ಕೆಲಸಗಾರರು ಇದ್ದರು.

ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕಸಗುಡಿಸಿ ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡುವವರೂ ದನ ಕರು ಆನೆ ಕುದುರೆ ಒಂಟೆ ಇವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವರೂ ಇದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಜಾಸಾಬ್ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ವ್ಯಕ್ತಿ ಇದ್ದನೆಂದೂ ಅವನು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದೂ ಅವನಿಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೨ ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಿದ್ದರಾಮಪ್ಪ ಎಂಬ ಕುರುಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ದನಕರುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೂ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೨ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆನೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಇಬ್ಬರು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ತಲಾ ೫೦ ರೂಪಾಯಿ, ಕಾರುಚಾಲಕನಿಗೆ ೫೦ ರೂಪಾಯಿ, ಇತರರಿಗೆ ತಲಾ ೩೮ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಠದಲ್ಲೇ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಬಳ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವರೆಂದರೆ, ಮಠದ ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರ ಅಥವಾ ಕಾರಭಾರಿ (ಸೀನಿಯರ್ ಏಜೆಂಟ್). ಅವರಿಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೨೦ ರೂಪಾಯಿ. ಈ ಎಲ್ಲರ ಸಂಬಳಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಮೊತ್ತ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೫೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತಿದಿನ ಮಠದಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಠದಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯ ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಲು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಮಠದ ಕುರುಬರಹಟ್ಟಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ೨ವರೆ ರೂಪಾಯಿ ದಿನಗೂಲಿ ಮತ್ತು ಊಟ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಹಾಗೆಯೇ ಮಠದ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಾರಭಾರಿಗಳು ಅಥವಾ ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಮಠಕ್ಕೆ ಬರು–ಹೋಗುವವರ ಬಗ್ಗೆ, ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪ್ರವಾಸದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅಥವಾ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಇಂಥ ಕೆಲಸ ಎಂದು ಹೇಳುವ, ಜಮೀನುಗಳ ಆದಾಯ–ಖರ್ಚು–ಹಣಕಾಸಿನ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಇಡುವ, ಬಗ್ಗೆ ಸಹ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಠದ ಭೂಮಿಯ ಸಾಗುವಳಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಲಿಂಗಾಯತರೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಜಯದೇವಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮುರಿದು, ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ದಲಿತರಿಗೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಇದು ಮಠದ ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಗುವಳಿದಾರರು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಂತಿಷ್ಟು ಹಣ ಮಠಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿಗದಿಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು.

೪.೩. ಈ ಮಠದ ಶಾಖಾಮಠಗಳು

ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರ ಕಾಲದವರೆಗೆ 'ಚರ'ವಾಗಿದ್ದ ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಪರಂಪರೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ 'ಸ್ಥಿರ'ಗೊಂಡು ನೆಲೆಸಿದ ಅನಂತರ ಅದು 'ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ' ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅದರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಯಿತು. ನಿಧಾನವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಭಕ್ತರ, ರಾಜರ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮನವಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಶಾಖಾಮಠಗಳು ಆರಂಭವಾದವು. ವಿಸ್ತೃತಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದ ಶಾಖಾ ಮಠಗಳೊಂದಿನ ಸಂಬಂಧದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪತ್ರಗಳು ಕಡತಗಳು ಶ್ರೀಮಠದ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿವೆ. ೧೭ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ದೊರೆ ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಠ ನೆಲೆಗೊಂಡಾಗಿನ

ಗುರುಗಳಾದ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ಅಥವಾ ೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಮುರಿಗಾ ಪರಂಪರೆ ಎರಡು ಮೂರು ದಶಕಗಳ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲದೆ ದೂರದ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲೂ, ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಹೊರಗೂ ವೀರಶೈವದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮತ್ತು ಇತರ ಧರ್ಮದ ಮಠಗಳು ಇದ್ದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಾ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಮುರಿಗೆಮಠಗಳೆಂದೂ, ವಿರಕ್ತಮಠಗಳೆಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥ ನೂರಾರು ಮಠಗಳು ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಆರಂಭವಾದವು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಠಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಪಾಳೆಯಗಾರ ದೊರೆಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳು ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡರೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಳಗಿನ ಮತ್ತು ಹೊರಗಿನ ಶಾಖಾ ಮಠಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳೀಯರು ಪ್ರಭುಗಳು ಅದೇ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೊರಗಿನ ಹಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಕೇರಳ, ತಮಿಳುನಾಡುಗಳಲ್ಲೂ- ಒಟ್ಟಾರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಮಠಗಳು ಆರಂಭವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾದಾನ, ದಾಸೋಹ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ, ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಮಠಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಕುರಿತಂತೆ ಬರೆಯಲಾದ ಪತ್ರಗಳು, ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಬಂದ ಪತ್ರಗಳು, ಇವು ಸಹ ಮಠದ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಶಾಖಾಮಠಗಳು ಆರಂಭಗೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣ ಬಹುಶಃ ಮುರಿಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಈ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂಥ ಚರಗುರುಗಳು ಇರಬೇಕು ಎಂಬ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ಣ ಆಶಯವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಎಂ.ಎಸ್. ಬಸವರಾಜಯ್ಯ ಅವರು 'ಮುರಿಗೆ ತಾರಾವಳಿ' ಕೃತಿಯ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಬಸವರಾಜಯ್ಯ ಎಂ.ಎಸ್. (ಸಂ); ೧೯೭೬; ಪು ೩) ಹೇಳುವಂತೆ "ಕ್ರಿ.ಶ.೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ವೀರಶೈವದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಗುರುವಿನ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಿಷ್ಯಸಂತಾನ ಪರಂಪರೆಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಇಂಥ ಪರಂಪರೆಗೆ 'ಸಮಯ' 'ಸಂಪ್ರದಾಯ', 'ಬಗೆ' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ 'ಮುರಿಗಾ ಸಮಯ', 'ಕುಮಾರಸಮಯ', 'ಚೀಲಾಳ ಸಮಯ' ಮತ್ತು 'ಕೆಂಪಿನ ಸಮಯ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಆಯಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳು ರೂಪುಗೊಂಡವು."

ಆನಂದಪುರದ (ಹಿಂದಿನ ಹೆಸರು ಅನಂತಪುರ) ಮುರಿಗೆಮಠದ ಬಗೆಗಿನ ಒಂದು ತಾಮ್ರಶಾಸನ (ಉಮಾಪತಿಶಾಸ್ತ್ರಿ ಗೌ.ಮ. (ಸಂ); ೧೯೮೦, ಪು ೮೪) ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಕೆಳದಿಯ ಕಡೆ ಹೋದಾಗ, ಕೆಳದಿಯ ಅರಸ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕನು (೧೭೧೪-೩೯) ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹೀಗೆ ಕೇಳಿದನಂತೆ: "ತಮ್ಮನ್ನು ನನ್ನ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆ. ಅದು ಆಗುವಂತಿಲ್ಲವಾದರೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ದೊರೆ ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳಿಂದ ತಮಗೆ

ಶಿಖಾಪಟ್ಟ ಮಾಡಿಸಿದಂತೆ, ಇಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮರಿಗಳೊಬ್ಬರಿಗೆ ತಾವು ಶಿಖಾಚರಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಬೇಕು. ದುರ್ಗದ ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿ ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕರ ಪುತ್ರ ಮೆದಕೇರಿ ನಾಯಕರು ಗುರು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅವರ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಏನೇನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೋ ಅದನ್ನೇ ನಾನು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಮರಿಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ನಗರ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು. ಅದಕ್ಕೆ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಪ್ಪದೆ "ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ನಾಯಕರು ಅವರ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಾವೇ ಗುರುಗಳಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ಅಲ್ಲೇ ಪಟ್ಟವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಆಹ್ವಾನ ಮನ್ನಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೆ ಇರುವ ಬೆಕ್ಕಿನಕಲ್ಲು ಮಠದ ದೊಡ್ಡಚನ್ನವೀರ ದೇಶಿಕರು ನಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರು. ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕರು ಇದ್ದಾಗ ಅವರು, ಸ್ವಾದಿಯ ಸವಾಯಿ ಬಸವಲಿಂಗರಾಜರು, ತರೀಕೆರೆಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರಾದ ದೊಡ್ಡರಾಮಪ್ಪ ನಾಯಕರು ಮುಂತಾದ ರಾಜರುಗಳ ಸಮಕ್ಷಮದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಚರಪಟ್ಟವನ್ನು ದೊಡ್ಡಚನ್ನವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ವಹಿಸಿದ್ದೇವೆ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿರುದುಗಳ ಸಮೇತ ಮೆರವಣಿಗೆ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಸಹ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿರುವ ಅವರಿಗೇ ನೀವು ಶಿಷ್ಯಭಾವದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಶಾಖಾಮಠವಾಗಿ ಬೆಕ್ಕಿನಕಲ್ಮಠ ಆಗಲೇ ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ತರುವಾಯ ಕೆಳದಿಯ ಅರಸರು ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಾಯತರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇತರ ಅನೇಕ ಮತದವರು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಬಹುಶಃ ಇದೇ ರೀತಿ ಶಾಖಾಮಠಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಆರಂಭವಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಶೂನ್ಯಪರಂಪರೆಯ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಅದರ ಮುಂದುವರಿದ ಭಾಗವಾದ ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಯ ಶರಣರು ಅನೇಕ ಕಡೆ ಸಂಚರಿಸಿ, ಬೀಡುಬಿಟ್ಟು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಸಿದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿ ಅಥವಾ ಗದ್ದುಗೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಅದೂ ಕೂಡಾ ಮಠವಾಗಿ ಅದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯವೂ ಆಗಿ ಶಾಖಾಮಠಗಳು ಬೆಳೆದವು.

ಈ ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಗೆ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳ ನೇಮಕ ಮೂಲಮಠದ ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು, ಆ ಮಠಗಳಿಗೂ ಜನ 'ಮುರಿಗೆಮಠ'ಗಳೆಂದು 'ವಿರಕ್ತಮಠ'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದರು, ಎಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಮೂಲಮಠಕ್ಕೆ, ಮೂಲಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರು ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಗೆ, ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬರುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆ ಆದರೆ ಮೂಲ ಮಠ (ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠ) ಶಾಖಾಮಠಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಶಾಖಾಮಠಗಳ ಆಸ್ತಿ ಇದ್ದರೆ, ಅಲ್ಲಿಂದಲೂ ಕೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಅದರ ಆದಾಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕಾಣಿಕೆ ಸಂದಾಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಶ್ರೀ ಮುರುಘಾಮಠಕ್ಕೆ ದಾಖಲೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನೂರಾರು ಶಾಖಾಮಠಗಳು ಇದ್ದುವು. ಅವು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡಾ ಇವೆ. ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನಿರಂತರ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ಮಠಗಳಿಗೂ ಭೇಟಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವ್ಯಾಜ್ಯ, ತಕರಾರು ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿದ್ದರೆ ಪರಿಹರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಶಾಖಾಮಠಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವೆನ್ನಬಹುದು.

ಶಾಖಾ ಮಠಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳೂ ಕೂಡಾ ವೈರಾಗ್ಯಶೀಲರು ತಪೋನಿಷ್ಠರು ಆಗಿದ್ದು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಕ್ತರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತ, ಶಿಕ್ಷಣ, ದಾಸೋಹ, ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ಆರಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತ, ಜನರಿಗೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಮಠಗಳು ವೈದಿಕ ವಿದ್ಯೆ, ವೈದ್ಯಕೀಯ, ಆಯುರ್ವೇದ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಸಹ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿದ್ದುವು, ಅವು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಂತೆ ಇದ್ದವು. ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಬರುವವರಿಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ವಸತಿ, ಆಹಾರ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ವ್ಯಾಪ್ತಿ ದೊಡ್ಡದಾದಂತೆ ದೂರದ ಅಂತರವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಓಡಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ, ಕೆಲವು ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ ಮೇಲೆ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳ ನೇಮಕ ಆಗದೆ, ಕೆಲವು ಮಠಗಳು ಜೀರ್ಣವಾದವು; ಕೆಲವು ಮಠಗಳು ಅನ್ಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದವು. ಕೆಲವು ಶಾಖಾ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಿಗೂ ಮಠಗಳಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳಿಗೂ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗದೆ ಸಂಘರ್ಷಣೆಯಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದವು.

೪.೩..೧. ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಳಗಿನ ಶಾಖಾಮಠಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹುಹಿಂದೆಯೇ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ನೂರಾರು ಶಾಖಾ ಮಠಗಳು ಆರಂಭಗೊಂಡುವಷ್ಟೆ. ಅಂಥ ಕೆಲವು ಮಠಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

೪.೩.೧.೧. ಅನಂತಪುರ (ಅಥವಾ ಆನಂದಪುರಂ) ಮಠ

ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೭೪೯ರಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯರಾಗುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೆಳದಿ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅನಂತಪುರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶಾಖಾಮಠವು ಆಗಲೇ ಇದ್ದಿತು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹಿರಿಯ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಇದ್ದರು (ಚನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ (ಸಂ); ೧೯೪೫; ಪು ೭೭). ಈ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸೋದೆ ಅಥವಾ ಸ್ವಾದಿ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅನಂತಪುರದ ಮಠಕ್ಕೆಂದು ಹೊರಟು ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ (ಮೇನಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಿಸುವಾಗಲೇ) ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರೆಂದೂ, ಹೀಗಾಗಿ ಅನಂತಪುರದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಗದ್ದುಗೆಯಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ

(ಅದೇ; ಪು ೭೮, ೭೯). ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಈಗಿನ ಆನಂದಪುರದ ಬಳಿಯ ಆಚಾಪುರ ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಮುರಿಗಾಮಠದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಇದೆ.

೪.೩.೧.೨. ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ಮಠ

೨ನೇ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕನ ಅನಂತರ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ೨ನೆ ಬಸವಪ್ಪನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಶಾಖಾಮಠಗಳಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಒಂದು ಶಿಲಾಶಾಸನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಮಠ ಅವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕೆಳದಿಪ್ರದೇಶದಲ್ಲೇ ಆಗಿತ್ತು. ಇನ್ನೊಂದು ಬೇರೆಯವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕೊಡಗಿನ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಗಿದ್ದಿತು. (ಅಡಿವೆಪ್ಪಾ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಪ್ಪಾ ಕಟ್ಟೆಪ್ಪನವರ (ಸಂ); ೧೯೦೫; ಪು ೨೪)

ದೊರೆ ಬಸವಪ್ಪ ನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ೧೭೪೦ರಲ್ಲಿ ಅವನ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರಾದ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ನೀಲಮ್ಮಾಜಿಯವರ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಬಿದನೂರು ಮತ್ತು ಕೊಡಗಿನ ಸೋಮವಾರ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟ ವಿರಕ್ತಮಠಕ್ಕೆ ಮೊಸರೂರು ಸೀಮೆ ಒಳಗಣ ದೂನ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಶಿವಾರ್ಪಿತವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದನೆಂದು ಒಂದು ಶಾಸನ ಹೇಳುತ್ತದೆ (ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ. ;೨೦೦೧(೨); ಪು ೧೬೦–೧೬೧).

೪.೩.೧.೩. ಅಬ್ಬಿಮಠ

ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳು ಕ್ರಿ.೧೭೨೮ ರಷ್ಟು ಮೊದಲಿಗೇ ಆಗಿದ್ದವೆಂಬ ಸಂಗತಿ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನ ಒಂದು ತಾಮ್ರಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ (EC Vol I ; ೧೯೭೨; ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ೬೩). ಅಬ್ಬಿಮಠ ಎನ್ನುವುದು ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒಂದು ಮಠ, ಕೊಡಗಿನ ದೊಡ್ಡ ವೀರಪ್ಪ ಒಡೆಯನು (೧೬೮೭–೧೭೩೬) ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ, ಜಿಗಟಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಪೂರ್ವದ ದಾನಗ್ರಾಮಗಳ ಜೊತೆ ಬಾಚಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಸಹಾ ದೊಡ್ಡ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ರಾಜಧಾನಿ ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವರ ಪಾದ ಹಿಡಿದು ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಬ್ಬಿಮಠಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದನ್ನು ಮೇಲಿನ ಶಾಸನ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮೂಲತಃ ಅಬ್ಬಿ ಶಾಖಾಮಠದ ಅಧಿಪತಿಗಳಿದ್ದು, ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಬ್ಬ ಹಿರಿಯ ಗುರುಗಳಿರಬೇಕು. ದೊಡ್ಡ ವೀರಪ್ಪ ಒಡೆಯನು ಅಬ್ಬಿಮಠಕ್ಕೆ ದಾನಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೨೮ರಲ್ಲಿ. ಆಗ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಇದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಖಾಮಠಗಳು ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಬ್ಬಿಮಠದ ಹಾಗೆ ಬೇಳೂರು, ಬಾಚಳ್ಳಿ, ಮಹದೇವಪುರ ಮಠಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಹರಡಿದವರು ಶಾಂತ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು. ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಅಬ್ಬಿಮಠದಲ್ಲಿದೆ. ಶಾಂತಮಲ್ಲಸ್ವಾಮಿಗಳ ಗುರುಗಳು

ಕೊಡಲಿ ಮಹಂತಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪನವರು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ (ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ. ;೨೦೦೧(೨); ಪು. ೧೬೪).

ಕೊಡಗಿನ ದೊರೆ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನು ಮಹದೇವಪುರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಸಂಗತಿ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. (EC Vol I ; ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ೨೯,೩೧) ಕೊನೆಯ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನ ಒಡೆಯನ ತಂದೆ ೧ನೆಯ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯ ಅಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ಕ್ರಿಯಾ ಸಮಾಧಿ ಮಾಡಿಸಿ, ದೇವಾಲಯ ಕಟ್ಟಿ, ಸಮಾಧಿಯ ಮೇಲೆ ಬಸವೇಶ್ವರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಮುರಿಗೆ ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಸದಾಕಾಲ ದಾಸೋಹ, ಶಿವಪೂಜೆ ಮುಂತಾದುವು ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಹದೇವಪುರದ ಭೂಮಿ, ಚಿಕ್ಕಹರದೆ, ಬೇಳೂರು, ಗುಡುಗೂರು ಮುಂತಾದ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಲಿಂಗಮುದ್ರೆ ಕಲ್ಲನ್ನು ನೆಡಿಸಿ, ಕ್ರಿ.ಶ.೧೮೯೬ರಲ್ಲಿ ಈ ಕುರಿತಾದ ತಾಮ್ರಶಾಸನಗಳನ್ನು ಶಾಂತವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನು ತನ್ನ ಒಪ್ಪಿತ ಹಾಕಿದ್ದಾನೆ.

೪.೩.೧.೪. ಮಹದೇವಪುರ (ಈಗ ಮಾದಾಪುರ) ಮಠ

ಮಹದೇವಪುರ ಮಠದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ.೧೮೯೬ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಯವರ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಕೊಡಲಿಯ ಮಹಂತಸ್ವಾಮಿಯವರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶಾಂತವೀರಸ್ವಾಮಿಯವರು. ಅವರು ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ದೊರೆ ೧ನೆಯ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನು ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಹಿಂದೆ ನೀಡಲಾಗಿದ್ದ ಗ್ರಾಮ ಭೂಮಿಗಳ ಒಟ್ಟು ಉತ್ತಾರ ಮತ್ತು ಕಂದಾಯವನ್ನು ನಿಗದಿಮಾಡಿ, ಆಯಾ ಗ್ರಾಮ ಭೂಮಿಗಳಿಗೆ ಲಿಂಗಮುದ್ರೆ ಶಿಲಾಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಈ ದಾನದಿಂದ ತಮ್ಮ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಶಿವಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿ ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಬೇಕೆಂದೂ ದಾಸೋಹ, ಗಣಾರಾಧನೆ, ಶಿವಪೂಜೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದೂ ಆಶಿಸಿದನು. ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನು ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೫೭ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಜಹಗೀರಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ (ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಡಿ.ಎನ್.; ೧೯೭೪; ಪು. ೩೪೫). ಇದರಿಂದ ಅನೇಕ ಮುರಿಗೆ ಮಠಗಳಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಕೊಡಗಿನ ಅರಸರು ವೀರಶೈವಧರ್ಮ ಅನುಸರಿಸಿದರೂ ಕೆಳದಿಯವರಷ್ಟು ಗಾಢವಾಗಿ ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಎಂಬ ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ (ಡಾ. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಮಾರ್ಗ–೧, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೮, ಪು–೪೧೩). ಆದರೆ, ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ರಾಜರುಗಳು ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರೂ ಜನರಲ್ಲಿ ಅದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹರಡಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಾಗಿ ಡಾ.

ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಇರಬೇಕು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೯೯ ರಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಠಗಳು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟವಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ನಿರ್ವಹಣೆಗೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರೆಂಬುದು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿ.

ಕೊಡಗಿನ ಲಿಂಗರಾಜೇಂದ್ರ ದೊರೆ ಕೊಡ್ಲಿಪೇಟೆಯ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಶಾಂತವೀರ ದೇಶಿಕರಿಗೆ ಬರೆದ ಒಂದು ಪತ್ರವು ತುಂಬಾ ಕಲಾತ್ಮಕವಾದದ್ದು. ಬಂಗಾರದ ರೇಖಿನ ಹೂವುಗಳ ಕಮಾನಿನ ನಡುವೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಖಾಲಿ ಜಾಗದಲ್ಲಿ, ಓರೆಯಾದ ದಪ್ಪ ತಲೆಕಟ್ಟಿನ ಅಕ್ಷರಗಳ ವಿಭಿನ್ನ ಶೈಲಿಯ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೧೩. ದೊರೆ ಲಿಂಗರಾಜೇಂದ್ರನು ಕೊಡಗಿನ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರಿದಾಗ ತಾನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕೊಡಲಿಯ (ಕೊಡ್ಲಿಪೇಟೆಯ) ಮಠದ ಶ್ರೀಗಳವರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಬೇಡಿ ಬರೆದಿರುವ ಪತ್ರ ಇದಾಗಿದೆ.

೪.೩.೧.೫. ಅಥಣಿ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಮಠ

ಅಥಣಿಯ ಶಿವಯೋಗಿಗಳದು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನುಭಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹೆಸರು. ಅವರಿದ್ದ ಮಠವನ್ನು ಗಚ್ಚಿನಮಠ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅಥಣಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಠಗಳು ಇದ್ದರೂ ಅಥಣಿಯ ಹೃದಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಗಚ್ಚಿನಮಠ, ಅಥಣಿ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಮಠ ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಶಾಖಾಮಠವಾಗಿರುವ ಇದು ಗಾರೆಗಚ್ಚಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಗಚ್ಚಿನಮಠ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. "ಹದಿನಾರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರೇವಣಸಿದ್ಧಸ್ವಾಮಿಗಳು ಲೋಕಸಂಚಾರ ಕೈಗೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಜನರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಜಾಗೃತಿ ಮಾಡಿದರು. ಅನ್ನದಾಸೋಹ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯಿತು" ಎಂದು ಲೀಲಾದೇವಿ ಆರ್. ಪ್ರಸಾದ್ ಅವರು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬೇಕು. (ಚನ್ನಪ್ಪ ಎರೇಸೀಮಿ (ಸಂ); ೧೯೯೭; ಪು ೪೯೪).

ಅಥಣಿಯ ಶಿವಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಆ ಮಠದ ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಲು ಭಕ್ತರು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರೂ ಇಷ್ಟಪಡದೆ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಅನೇಕ ಜನೋಪಯೋಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. (ಪುಷ್ಪಾ ಬಸನಗೌಡರ, ೨೦೧೬, ಪು ೫೦-೫೧). ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲವಿನಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. ಶ್ರೀಮಠದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಗದ್ದುಗೆ ಇವೆ. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ದಾಸೋಹ, ಪೂಜೆ, ಭಜನೆ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೆ ಈಮಠ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ತರಬೇತುಮಾಡುವ ಪ್ರಯೋಗ ಶಾಲೆಯಂತೆ ಇತ್ತು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪೀಠಾಧೀಶರಾಗುವ ಮುನ್ನಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಯದೇವಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಈ ಮಠದಲ್ಲಿ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಕೆಲಕಾಲ

ಇದ್ದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದಲ್ಲಿ ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳ ಕಡತವಿದೆ.

೪.೩.೧.೬. ಉಳವಿ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ.

ಉಳವಿಯ ಲಿಂಗವಂತರಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಮಠ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಅನಂತರ ಅನೇಕ ಶರಣರು ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಉಳವಿಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿಯೆ ದಟ್ಟ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿಕೊಂಡರು. ಅನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದು ಮಠವೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಚೆನ್ನಬಸವೇಶ್ವರರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ರಥೋತ್ಸವ ಜರುಗಿ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಜನ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಉತ್ಸವದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಕೊಟ್ಟೂರುಬಸವಪ್ಪ ಕಣಕುಪ್ಪಿ, ೧೯೬೬; ಪು ೨೬೮).

೪.೩.೧.೭. ಸೋಮಾಪುರ ಮಠ

ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊರಟಗೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಹೊಳವನಹಳ್ಳಿ ಸೋಮಾಪುರದ ವಿರಕ್ತಮಠವು ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಯ ಶಾಖಾಮಠ. ಇದು ಎಡೆಯೂರು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿದ ಜಾಗ ಮೊದಲು ಅಲ್ಲಿ ಮಠವಿದ್ದು ನಂತರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಸತಿ ಅಶನಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಂದರೆ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಜಾತ್ಯತೀತವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಜನಾಂಗದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ೧೦ಜನ ವೀರಶೈವ, ೫ಜನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ೫ಜನ ಮುಸಲ್ಮಾನರು, ೫ಜನ ದಲಿತವರ್ಗದವರು ಇದ್ದುದಾಗಿ ಹಳೆಯ ಒಂದು ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿದೆ.

೪.೩.೧.೮. ದಾವಣಗೆರೆ ವಿರಕ್ತಮಠ

ದಾವಣಗೆರೆಯ ವಿರಕ್ತಮಠ ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕಾಗಲೆ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರಭುದೇವರು ಎಂಬ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತರಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲೇ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯಂಜಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಧಿಪತಿಯಾದರು. ಇವರು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಉತ್ತಮೋತ್ತವಾಗಿ ಈ ಮಠದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡಿದರು. ಇವರು ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದರು; ಭಜನಾ ಸಂಘಗಳನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದರು; ಹಾಗೆ ಸಮಾಜದ ಮಕ್ಕಳು ಆಂಗ್ಲ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ವರ್ತಕರು ಚೀಲಕ್ಕೊಂದು ಮುಷ್ಟಿಯಂತೆ ಮಠಕ್ಕೆಂದು ತೆಗೆದು ಕೊಡುವ 'ಫಕ್ಕಿಫಂಡ್' ಏರ್ಪಾಡಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ದಾಸೋಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ

ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಖ್ಯಾತ ಗಾಂಧಿವಾದಿಗಳೂ ಶರಣ ಅನುಯಾಯಿಗಳೂ ಆದ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ, ಶ್ರೀ ಬಸವೇಶ್ವರ ಜಯಂತಿಯನ್ನು ಮೊದಲ ಬಾರಿ ದಾವಣಗೆರೆ ವಿರಕ್ತಮಠದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ಜಯಂತಿಯ ಆಚರಣೆ ಆಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಪ್ರಚಲಿತವಾಯಿತು.

೪.೩.೧.೯. ಧಾರವಾಡ ಮುರುಘಾಮಠ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮಠದ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಖಾಮಠ ಧಾರವಾಡದ ಮುರುಘಾಮಠ. ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿ ತಾವು ಮೊದಲಿಗೆ ಇದ್ದ ದಾವಣಗೆರೆ ಹಾಗೂ ಈಗ ತಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ಧಾರವಾಡ– ಈ ಎರಡೂ ಮಠಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಹಾಗೆಯೇ ದಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಮಾಜೋಪಯೋಗಿಯಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ನೂರಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ವಸತಿನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕೆಲವು ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಭವ್ಯ ಮಂದಿರವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅಖಿಲಭಾರತ ಶಿವಾನುಭವ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಲು ಸಮ್ಮೇಳನ ಮಾಡಿದರು. ಶಿವಾನುಭವದ ಬಗ್ಗೆ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಹಾಗೇ ತುಂಬಾ ಸರಳ ಮನಸ್ಸಿನ ತಾಯಿವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಧಾರವಾಡದ ಮುರುಘಾಮಠ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. "ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಜಾಗೃತಿ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ, ವಿದ್ಯಾ ಪ್ರಸಾರಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ಜೈತನ್ಯ ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ನವಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದರು. ಧರ್ಮ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಪೋಷಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಅಂದು ಅವರು ಹಾಕಿ ಕೊಟ್ಟ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀಮಠ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ" ಎಂದು ಮೃತ್ಯಂಜಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮ.ಗು. ಹಂದ್ರಾಳ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ (ಹಂದ್ರಾಳ ಮ.ಗು. ; ಪು ೧೩).

೪.೩.೧.೧೦. ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಮಠ

ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿಮಠ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮೆಜೆಸ್ಟಿಕ್ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಧಾರ್ಮಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಮಠವು ಸು. ೨೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಆಗಿಹೋದ ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಇವರು ತಿಪ್ಪಶೆಟ್ಟಿಮಠದ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಗುರುಸಿದ್ಧಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು, ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ದೇಶ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ ಮರಳಿದಾಗ ಶ್ರೀಗುರುಸಿದ್ಧಸ್ವಾಮಿಗಳು ಐಕ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರು ಇವರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಮಠ ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಅದೇ ಮಠ ಮುಂದೆ 'ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಮಠ' ಅಥವಾ 'ಸಪ್ಪಣ್ಣಪ್ಪನವರ ಮಠ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಇದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಹೃದಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದು ಅನೇಕ

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ- ಇತಿಹಾಸ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದೆ. ಜಯಂತಿ, ಉತ್ಸವ, ದಾಸೋಹ, ವಿದ್ಯಾದಾಸೋಹ, ವೀರಶೈವ ಮಹಾಪುರುಷರ ಬಗ್ಗೆ, ಶಿವಶರಣರ ಬಗ್ಗೆ ಉಪನ್ಯಾಸ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು-ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ.

ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳು ಕೈವಲ್ಯ ಕಲ್ಪವಲ್ಲರಿ, ಜ್ಞಾನ ಶತಕಂ, ಭುಜಂಗಮಾಲಾ ಶಿವಕೀರ್ತನಂ, ಮುಂತಾದ ಕೀರ್ತನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಕೈವಲ್ಯ ಕಲ್ಪವಲ್ಲರಿ' ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದು, ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆಯಲು ಓದಬೇಕಾದ ಕೃತಿ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು.

ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಮಠ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ನುಡಿ ಚಿಂತನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ತ್ವ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಚಳವಳಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಹೋರಾಟಗಾರರಾದ ಮ. ರಾಮಮೂರ್ತಿ, ಅ.ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಈ ಮಠ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕವಾಗಿತ್ತಲ್ಲದೆ, ನಂತರದಲ್ಲಿ ಗೋಕಾಕ್ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಠದ ಪ್ರೇರಣೆ ಇತ್ತು. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಗಳು ಕಟ್ಟಿದ ಕನ್ನಡ ಶಕ್ತಿ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೂ ಕನ್ನಡ ಉಳಿಸುವ ಧ್ಯೇಯದ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದೆ.

೪.೩.೧.೧೧. ಎಡೆಯೂರು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಗದ್ದಿಗೆ ಮಠ

ಎಡೆಯೂರು ಮಠವೂ ಕೂಡ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಒಂದು ಶಾಖಾಮಠ. ತೊಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರು ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಯ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರು. ಅವರು ಎಡೆಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇವರ ಗದ್ದುಗೆ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಠವೂ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ ೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇವರ ಪ್ರಶಿಷ್ಯ ಪರಂಪರೆಯವರು.

ಎಡೆಯೂರು ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರ ಐಕ್ಯಸ್ಥಳವಾಗಿ ಇದ್ದುದು, ನಂತರದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯ ಎಂಬಂತಾಗಿದೆ. ಇದು ನೇರವಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರಿಗೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿತ್ತು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಗದುಗಿನ ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಮಠದ ಡಾ. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಡೆಯೂರು ಕ್ಷೇತ್ರವು ತಮ್ಮದು; ಅದನ್ನು ತಮಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪನವರು ಮಠದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಕೆಲವು ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ (ಸರ್ಕಾರದ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಮಠಗಳು, ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳು) ಎಡೆಯೂರು ಮಠ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂದು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಸಂಬಂಧವಾದ ದಾಖಲೆಯೊಂದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು: ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೮೯ರ ನವೆಂಬರ್ ೧೪ರಂದು ಆಗಿನ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಫೌಜುದಾರರಿಗೆ (ಆಗಿನ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗೆ) ಕಳಿಸಿರುವ ನಿರೂಪದಲ್ಲಿ, ಎಡೆಯೂರಲ್ಲಿರುವ ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಶ್ರೀಮಠ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂತಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರಿಂದ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ ದೀಪಾರಾಧನೆ ಕಾಣಿಕೆ, ಮಂಡೆಕಾಣಿಕೆ, ಗುರುಕಾಣಿಕೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಪೂರ್ವಾರಭ್ಯದಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವಂತೆ ಈಗಲೂ ಸಲ್ಲಬೇಕೆಂದೂ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಚಕರು ಅದನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸದೆ ಮನಸ್ವೀ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ ಎಂದೂ ಆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಶ್ರೀಗಳ ಅಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಆದೇಶಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸಿ. ಹಯವದನರಾವ್ ಅವರು ಮೈಸೂರು ಗೆಜೆಟಿಯರ್‌ನಲ್ಲಿ (ಹಯವದನರಾವ್ ಸಿ. (ಸಂ); ೧೯೩೦; ಪು.೪೭೩) ಎಡೆಯೂರಿನ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರು ಮುರುಗಿಮಠದ ಗುರುಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಎಂದು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿ ಗದುಗಿನ ಡಂಬಳ ಮಠದ ಬಗೆಗಿನ ಕಡತವೂ ಒಂದಿದೆ. ಆ ಮಠವು ವಿರಕ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮಠಕ್ಕೆ ಇದ್ದಿತು. ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಎಡೆಯೂರು ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ೧೯೨೫ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಮುಜರಾಯಿ ಇಲಾಖೆ ತನ್ನ ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅದರ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಈಚೆಗೆ ೧೯೯೬ರಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ಮಠವು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ದತ್ತಿ ಉಂಬಳಿ ಇಲಾಖೆಗೆ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಸಲ್ಲುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉಂಬಳಿ ರುಸುಮುಗಳ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ಅರ್ಜಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಡೆಯೂರು ಮಠ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಬಿ.ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೪.೩.೧.೧೨. ಸಿದ್ಧಗಂಗಾ ಮಠ

ಗೋಸಲ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರು ತಮ್ಮ ಗಣಸಮೂಹದೊಡನೆ ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ವೈಷ್ಣವ ಮತೀಯರನ್ನು ಗೆದ್ದು ಶಿವಮತ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಕಾವೇರೀ ನದಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾದ ಹರದನಹಳ್ಳಿಗೆ (ವಾಣಿಜ್ಯಪುರ) ಬಂದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದ ಲಿಂಗವಂತ ಬಣಜಿಗರು ಸಮಯಾಚಾರದ ವಿರಕ್ತರಾದ ಪ್ರಭುದೇವರು ತಮ್ಮ ಗೋಸಲಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಈ ಹರದನಹಳ್ಳಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮಠ ದೇವಾಲಯ ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಕೆ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಪೂಜೆ ಉತ್ಸವ ಮಾಡಿದರು. ಗೋಸಲ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಮಠದೇವಾಲಯ ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಕಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರೊಂದಿಗೆ ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ತುಮಕೂರು–ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಕೈಕೊಂಡರು. ತದನಂತರ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಬಯಲಾದರು. ಆ ಬೆಟ್ಟವೇ ಈಗ ಸಿದ್ಧಗಂಗೆ ಬೆಟ್ಟ ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇಂದೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ಭಕ್ತರು ಬರುತ್ತಾರೆ.

೪.೩.೧.೧೩. ಮಕ್ಕಳ ದೇವರಮಠ

ಇದು ಮುರುಘಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒಂದು ಶಾಖಾಮಠ. ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಾಗಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕಣನೂರು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಇದೆ. ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಮಠ. ಇದರ ಹೆಸರೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆತ್ತ ಮೇಲೆ ಪೋಷಿಸಲಾಗದವರು ಮಠದ ಜಗುಲಿಯ ಮೇಲೆ ಆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮಲಗಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಂಥ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸಿ ಅವರ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ದಾರಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಲವು ಮಠಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೂ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಸು. ೧೭೩೫ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರ ಒಡೆಯರಲ್ಲಿದ್ದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ ಕಳಲೆ ನಂಜರಾಜಯ್ಯನವರ ತಾಯಿ ಮೀನಾಕ್ಷ್ಯಮ್ಮನವರು ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ಆ ಮಠದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ, ಹೊನ್ನಾಪುರ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಬಸವರಾಜಪುರ ವೆಂದು ಪುನರ್ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿ ಮಠಕ್ಕೆ ನೀಡಿ, ಆ ಗ್ರಾಮದ ಸಕಲ ಉತ್ಪನ್ನವನ್ನು ಮಠಪತಿಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಡೆಸಲು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಮಠ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅನಾಥಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿ ಪೋಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಆ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಮಠದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಾನವೀಯ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು (ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ. ;೨೦೦೧(೧); ಪು ೧೪೫-೧೫೩).

ಇವಲ್ಲದೆ ನೂರಾರು ಮಠಗಳು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿವೆ.

೪.೩.೨. ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೊರಗಿನ ಶಾಖಾಮಠಗಳು

ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಯ ಮತ್ತು ಅದರ ಪೂರ್ವದ ಗುರುಗಳು ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗೆ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಂಚಾರ ಕೈಕೊಂಡರು. ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಕೇರಳಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ಅನೇಕ ರಾಜರು, ನವಾಬರು ಇವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಹಾಗೆಯೆ ಈ ಗುರುಗಳು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿದರು. ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದಾಗ ಅಲ್ಲೆ ಗದ್ದುಗೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಶಾಖಾಮಠಗಳೂ ಆದುವು. ಅಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಠಗಳ ವಿವರ ಇಲ್ಲಿದೆ:

೪.೩.೨.೧. ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಮಠ

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಹೃದಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಶಾಖಾಮಠ. ಇದು ಜಯದೇವಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಶಿವಾಜಿಯ ವಂಶಸ್ಥನಾದ ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ರಾಜ ಶಾಹು ಮಹಾರಾಜನು ಜಯದೇವಸ್ವಾಮಿಗಳು

ಕೊಲ್ಲಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ವಂಶಸ್ಥರಾದ ಶಿವಾಜಿಯು ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದು, ತಾನೂ ಅವರ ದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ, ನಗರದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಜಾಗವನ್ನು ಜಯದೇವ ಶ್ರೀಗಳಿಗೆ ಜಹಗೀರಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಜಯದೇವಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ೧ಲಕ್ಷ ೩೦ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಖರ್ಚು ಮಾಡಿ ಮಠ ಕಟ್ಟಿ, ೩೦ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಊಟ ವಸತಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಬಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅದನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೊಲ್ಲಾಪುರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿದ್ದು ಪೂಜೆ, ದಾಸೋಹ, ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ವಸತಿನಿಲಯಗಳಿದ್ದು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆ ನಡೆಯುವಂತಾಗಿದೆ. ಈ ಮಠದ ಸುತ್ತಲ ಬಹುಭಾಗದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅನಧಿಕೃತ ಮನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವವರನ್ನು ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮಠದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮೂಲಮಠವೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಡತವು ಮೂಲಮಠದಲ್ಲಿದೆ.

ಇದೇ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯದ ಅಮರಾವತಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಹ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಒಂದು ಶಾಖಾಮಠವಿದೆ.

೪.೩.೨.೨. ಕೇರಳದ ನಿರ್ಮಾಯ ಮಠ

ಶೂನ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ನಿರ್ಮಾಯ ಗಣನಾಥರು ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಬಾಲಾಜಿ ಎಂಬ (ಮೂರು ಬೆಟ್ಟ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿರುವ ಒಂದು ಮಧ್ಯಸ್ಥಳ) ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಶೈವರಿಗೆ ಸಂಸಾರದ ಸಂಗಪ್ಪ ಎಂಬುವರು ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದ ಸಂಗಪ್ಪನವರ ಗದ್ದುಗೆ ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ 'ನಿರ್ಮಾಯನ ಬೆಟ್ಟದ ಮಠ' ಎಂದಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ಅದು 'ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟ' ಎಂದಾಗಿದೆ. ಆ ಬೆಟ್ಟದ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುವ ಹಾದಿಯನ್ನು 'ಬಸವನಬೆಟ್ಟ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಲಿಂಗಾಯತರಾಗಿ, ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವ ಜನರನ್ನು 'ತಮ್ಮಡಿ'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಹಿಂದೆ ಮುರುಘಾರಾಜೇಂದ್ರ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು ಈಗ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದೆ. 'ನಿರಂಜನ ವಂಶ ರತ್ನಾಕರ' ಎಂಬ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ವಿವರವಿದೆ.

೪.೩.೨.೩. ಶ್ರೀಶೈಲದ ಪ್ರಭುದೇವರ ಮಠ

ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಎಂಟನೆಯ ಜಗದ್ಗುರು ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಗಣಸಮೂಹದ ಜೊತೆ ಶ್ರೀಶೈಲಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಆತ್ಮಗಣವರರಿಗೆ ನೀಡಿದ ಆ

ಜಾಗವನ್ನು, ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಇರುವ ಮಠವನ್ನು 'ಪ್ರಭುದೇವರ ಮಠ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕಾಲ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರ ವಿವರ 'ನಿರಂಜನ ವಂಶ ರತ್ನಾಕರ' ಭಾಗ–೧ ಎಂಬ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿದೆ.

೪.೩.೨.೪. ತಮಿಳುನಾಡಿನ (ಅಣ್ಣಾಮಲೈ) ನಮಃಶಿವಾಯರ ಗವಿಮಠ

ಈ ಮಠವು ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಮಠ. ಆ ಪರಂಪರೆಯ ೧೦ನೆಯ ಗುರುಗಳಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗಣನಾಥರು ತಮ್ಮ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಚೋಳದೇಶಕ್ಕೆ (ತಮಿಳುನಾಡು) ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅರುಣಾಚಲ, ಚಿದಂಬರಂ, ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಶೈವರಿಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ತಿರುವಣ್ಣಾಮಲೈಗೆ ಬಂದರು. ಆ ಪರ್ವತದ ಒಂದು ಗವಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಪೂಜೆ ದಾಸೋಹ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ರುದ್ರಮುನಿಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಆ ಗವಿಯ ಮುಂದೆ ಅವರು ತೆಗೆಸಿದ ಬಾವಿ 'ಉಣ್ಣಾಮಲೈ ತೀರ್ಥ' ಎಂದೂ ಅವರಿದ್ದ ಗವಿಗೆ 'ನಮಃಶಿವಾಯರ ಗವಿಮಠ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೆ ಚಿದಂಬರಂನಲ್ಲಿ ಸಹ ಒಂದು ಮಠ, ಹಾಗೆಯೆ ತಂಜಾವೂರಿ(?)ನಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಮಠ ನಿರ್ಮಾಣವಾದುವು. ಹೀಗೆ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರವಾಯಿತು.

ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರಮಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ರುದ್ರಮುನಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆಮೇಲೆ ಇವರು ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿಯ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ತಮಿಳುನಾಡಿನಿಂದ ಕನ್ನಡನಾಡಿಗೆ ಬಂದರೆ, ಇವರ ಗುರುಗಳು ಕನ್ನಡನಾಡಿನಿಂದ ತಮಿಳುನಾಡಿಗೆ ಹೋದವರು.

೪.೩.೨.೫. ಕಾಶಿ ಜಂಗಮವಾಡಿ ಮಠ

ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಜಂಗಮವಾಡಿ ಮಠವು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಉಸ್ತುವಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಕೆಳದಿಯ ರಾಜನಾದ ದೊಡ್ಡ ಸಂಕಣ್ಣನಾಯಕನು ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸುತ್ತ ಕಾಶಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಕನ್ನಡದ ಜನರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದು ನಡೆಯಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಿದನು. ಅದನ್ನು ನಂತರದಲ್ಲಿ 'ಜಂಗಮವಾಡಿ ಮಠ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಹೋದಂತಹ ಯಾತ್ರಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ಹಾಗೂ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ದಾಸೋಹಕ್ಕೆ ಮಠದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕಾಲ ಲಿಂಗಪೂಜೆ, ದಾಸೋಹ, ಭಜನೆ, ಗಣಾರಾಧನೆ ಶರಣಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರವಚನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು.

ಬೃಹನ್ಮಠದ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಆರಂಭ, ಅವರು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿ, ಅವರ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಆಮೇಲೆ ಅವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾದ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಅವರುಗಳ ಸಂಬೋಧನೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಸಾಮಾನ್ಯ, ಬರಬರುತ್ತ ವಿಶೇಷಣಗಳ ಸರಮಾಲೆಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಪೀಠಾಧೀಶರ ಸಂಬೋಧನೆ ಮೊಟಕಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪೀಠಾಧೀಶರಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಬರೆಯಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಅವರಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಬರೆಯುವುದು ವಿನಯವಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಇದ್ದು, ಪೀಠಾಧೀಶರ ಬದಲಿಗೆ ಅವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಂತಿದ್ದ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಬರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಪತ್ರವನ್ನು ಪೀಠಾಧೀಶರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಓದಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಪೀಠಾಧೀಶರು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಅವರು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ, ಈ ಪದ್ಧತಿ ದೊರೆಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಮುಂತಾದವರಂತೆ ಶಾಖಾಮಠಾಧೀಶರಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅದರ ಒಂದು ಮಾದರಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಪೀಠಾಧೀಶರನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿ:

ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜ ನಿರಂಜನ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರಿಗಾರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿನಾಂ ಅಜ್ಞಾ ಪ್ರಕಾರೇಣ ।
ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮ ಪಾವನ ಚಾರಿತ್ರ । ಚಾರುತರ ಸನ್ಮೋಹನಾಂಗ ।
ಮದನ ಮರ್ದನ । ಮಾಯಾ ಕೋಲಾಹಲ । ನಿತ್ಯ ನಿರಂಜನ ನಿರಾಕಾರ ।
ನಿಗಮ ಗೋಚರ । ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ನಿತ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ಣ । ಹೃದಯ ಜಗದ್ವಿಸ್ತಾರ ।
ಮೂಲಸ್ತಂಭಾಯಮಾನ ಪರಶಿವಸ್ವರೂಪ ।
ಶ್ರೀಮದಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಸ್ವಾಮ್ಯನ್ವಯ ಸಂಜನಿತಾನಾಂ ।
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಶೈವಸಿದ್ಧಾಂತಸಕಲಸಿಂಹಾಸನಾಧಿಪ।
ಪರಮಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ಸ್ಥಾಪನಾಚಾರ್ಯವರ್ಯಾಣಾಂ।
ಶ್ರೀ ಮುದ್ರಾಮುರಾಧೀಶ । ದ್ರಾಕ್ಷಾರಾಮಕ್ಷೇತ್ರ ರಾಮನಾಥ ಲಿಂಗೋದ್ಭವ ।
ಶ್ರೀಮಚ್ಚಿನ್ಮೂಲಾದ್ರಿ ಬೃಹನ್‌ಮಠಾಂತರಾಳ ಪರಿಶೋಭಿತ ।
ಸತ್ಪಭು ಮಂಡಿತೋರ್ಧ್ವ ಹೃದಯಾತ್ಮಕ ದ್ವಾರಾವತೀ ಶೂನ್ಯಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರಾಣಾಂ ॥
ಶ್ರೀಮನ್ಮಂಜುಳ ಹೃತ್ಕುಂಜ ಕಿಂಜಲ್ಕ ಪುಂಜ ರಂಜಿತ ರಾಜಚೂಡಾಮಣಿ
ರಾಜೇಷ್ಟಲಿಂಗಪೂಜಾಲೋಲ ದೇವದೇಶಿಕ ಶಿಖಾಮಣಿಗಳಾದಂತಾ ಖಾಸಾದ
ಮಹಾಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ...... ನವರ ಚರಣಾರವಿಂದಕ್ಕೆ

"ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಐದು ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಅನೇಕ ಶಾಖಾಮಠಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಯ ಮಠಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಿರಿದಾದುದು. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ನಾರಣಾಪೂರ ರಚಿಸಿದ 'ಕರ್ನಾಟಕದ ವೀರಶೈವಮಠಗಳು' ಕೃತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಇದುವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಮಯಗಳು ಸೇರಿ 140 ಮಠಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 84ರಷ್ಟು ಮಠಗಳು ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಗೇ ಸೇರಿದವಾಗಿರುವುದು ಅದರ ಶಾಖಾಮಠಗಳ ಸಂಖ್ಯಾಬಾಹುಳ್ಯಕ್ಕೆ

ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ[8]. ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮುರುಘಾ ಸಮಯದ ಶಾಖಾಮಠಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿದೆ :

1. ರುದ್ರದೇವರ ಮಠ– ಶಿರಸಿ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿ.
2. ಶ್ರೀಕಲ್ಲಳ್ಳಿಮಠ – ಕೊಡಲಿಪೇಟೆ, ಕೊಡಗು ಜಿ.
3. ಮುರುಘಮಠ –ಮಾದಾಪುರ, ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ತಾ., ಕೊಡಗು ಜಿ.
4. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಸೋಮವಾರ ಪೇಟೆ, ಕೊಡಗು ಜಿ.
5. ಗವಿಮಠ – ಮುಳಗುಂದ, ಗದಗ ತಾ. ಮತ್ತು ಜಿ.
6. ಶಾಂತಲಿಂಗೇಶ್ವರ ವಿರಕ್ತಮಠ – ಕವಲಗಿ, ಆಳಂದ ತಾ., ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿ.
7. ಕೋರಣ್ಣೇಶ್ವರ ವಿರಕ್ತಮಠ – ಖಜೂರಿ, ಆಳಂದ ತಾ. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿ.
8. ಒಪ್ಪತ್ತೇಶ್ವರ ಮಠ – ಭೂಸನೂರು, ಆಳಂದ ತಾ. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿ.
9. ಒಪ್ಪತ್ತೇಶ್ವರ ಮಠ – ಮಾಡ್ಯಾಳ, ಆಳಂದ ತಾ. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿ.
10. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಮುಗುಳಿ, ಆಳಂದ ತಾ. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿ.
11. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಬಬಲಾದಿ, ಗುಲಬರ್ಗಾ ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿ.
12. ಮುರುಘೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿ ವಿರಕ್ತಮಠ –ಯಡ್ರಾಮಿ
13. ಶಾಂತವೀರಮಠ – ಗುರುಮಠಕಲ್ಲು ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿ.
14. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಸೇಡಂ ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿ.
15. ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರಮಠ – ಮರೆಯಾಲ
16. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಅಗರ, ಯಳಂದೂರು
17. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಕಾರಾಪುರ
18. ಗುರುಮಹಾಂತಮಠ –ಸಿದ್ದಯ್ಯನಕೋಟೆ
19. ಬಯಲು ಬಸವೇಶ್ವರಮಠ – ಮುದ್ದೇನಹಳ್ಳಿ
20. ಹಾಲಸ್ವಾಮಿ ವಿರಕ್ತಮಠ – ಚನ್ನಗಿರಿ, ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿ.
21. ರುದ್ರೇಶ್ವರ ವಿರಕ್ತಮಠ – ಹೆಬ್ಬಾಳು, ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿ.
22. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಸಂಶಿ, ಕುಂದಗೋಳ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿ.
23. ಮುರುಘಾಮಠ – ಧಾರವಾಡ
24. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಮೊರಬ, ಧಾರವಾಡ
25. ಮೃತ್ಯುಂಜಯಸ್ವಾಮಿಮಠ – ಇಂಗಳಹಳ್ಳಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ
26. ತೋಂಟದಾರ್ಯ ವಿರಕ್ತಮಠ– ಕುರುವತ್ತಿ
27. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಹೊಳಗುಂದ, ಹೂವಿನಹಡಗಲಿ
28. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಚಿಮ್ಮಡ, ಜಮಖಂಡಿ
29. ವಿರಕ್ತಮಠ – ತೇರದಾಳ, ಬಾಗಲಕೋಟ
30. ಬಾಗೋಜಿಮಠ – ರಬಕವಿ, ಜಮಖಂಡಿ
31. ದುರುದುಂಡೇಶ್ವರಮಠ – ಮಲ್ಲಾಪುರ, ಬಾಗಲಕೋಟ
32. ಮಹಾಂತತೀರ್ಥ – ಶಿರೂರು, ಬಾಗಲಕೋಟ
33. ಮುರುಘಾಮಠ – ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ, ಬಾದಾಮಿ
34. ಒಪ್ಪತ್ತೇಶ್ವರಮಠ – ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ, ಬಾದಾಮಿ
35. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಅಥರ್ಗ, ಇಂಡಿ ತಾ.

36. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಚಡಚಣ, ಇಂಡಿ ತಾ.
37. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಇಂಗಳೇಶ್ವರ, ಬಾಗೇವಾಡಿ ತಾ.
38. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಬಸವನಬಾಗೇವಾಡಿ
39. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಬಿಜ್ಜರಗಿ, ಬಿಜಾಪುರ ತಾ.
40. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಮಮದಾಪೂರ, ಬಿಜಾಪುರ ತಾ.
41. ಗದ್ದುಗೆಮಠ – ದೇವರಹಿಪ್ಪರಗಿ, ಸಿಂಧಗಿ ತಾ.
42. ಮುರುಘಾಮಠ – ಹುಮನಾಬಾದ್, ಬೀದರ
43. ಗಚ್ಚಿನಮಠ – ಅಥಣಿ
44. ಗೊಟರೆಂಡಿ – ಅಥಣಿ
45. ದಮಯ್ಯನಮಠ – ನಿಪ್ಪಾಣಿ
46. ಶಿವಮೂರ್ತೇಶ್ವರ ವಿರಕ್ತಮಠ – ರಾಮದುರ್ಗ, ಬೆಳಗಾವಿ
47. ಅಡವಿಮಠ – ಹುಕ್ಕೇರಿ
48. ಗುರುವಣ್ಣದೇವರಮಠ – ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ, ಮಾಗಡಿರಸ್ತೆ,
49. ತಿಪ್ಪಶೆಟ್ಟಿಮಠ – ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ, ಗಾಂಧಿನಗರ
50. ನಿಜಗುಣ ಜಂಗಮಮಠ – ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ, ಗವಿಪುರ ಬಡಾವಣೆ
51. ಕುಡಿನೀರುಕಟ್ಟೆ ವಿರಕ್ತಮಠ – ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ, ಬೆಂಗಳೂರು
52. ಕಾಲುವೆಮಠ – ತ್ಯಾಮಗೊಂಡಲು, ನೆಲಮಂಗಲ ತಾ.
53. ಮೂಡಲಮಠ – ತಿಪ್ಪಸಂದ್ರ, ಮಾಗಡಿ ತಾ.
54. ಜಡೆದೇವರಮಠ – ಮಾಗಡಿ ಮಧ್ಯಭಾಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮ
55. ತೋಂಟದಾರ್ಯಮಠ – ಮಡೇನಹಳ್ಳಿ, ಮದ್ದೂರು ತಾ. ಮಂಡ್ಯ
56. ಮುರುಘಾಸ್ವಾಮಿ ವಿರಕ್ತಮಠ – ಶಿರಮಳ್ಳಿ, ನಂಜನಗೂಡು ತಾ.
57. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಸೂರಹಳ್ಳಿ, ನಂಜನಗೂಡು ತಾ.
58. ಹುಲ್ಲಹಳ್ಳಿ ವಿರಕ್ತಮಠ – ಹುಲ್ಲಹಳ್ಳಿ, ನಂಜನಗೂಡು ತಾ.
59. ಮುರುಘಾಮಠ – ರಾವಂದೂರು, ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣ ತಾ.
60. ನೀಲಕಂಠ ಸ್ವಾಮಿಗಳಮಠ – ಮೈಸೂರು ನಗರ
61. ಶಿವಾಯನಮಃ ಮಠ – ಮೈಸೂರುನಗರ, ದೇವರಾಜಮೊಹಲ್ಲಾ
62. ಮುರುಘೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಮಠ – ಮಸರಕಲ್ಲು, ದೇವದುರ್ಗ ತಾ.
63. ರುದ್ರದೇವರಪುರ – ಚೀಕಲಪರ್ವಿ, ಮಾನ್ವಿ ತಾ.
64. ಬೆಕ್ಕಿನಕಲ್ಮಠ – ಶಿವಮೊಗ್ಗ ನಗರ
65. ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನಮಠ –ಆನಂದಪುರಂ, ಸಾಗರ
66. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಹಿರೇಮಾಗಡಿ, ಸೊರಬ
67. ಕೇದಿಗೆಮಠ –ಕೋಳಗುಂದ, ಅರಸಿಕೆರೆ ತಾ.
68. ಬೂದಿಹಾಳುಮಠ –ದೊಡ್ಡಮೇಟಿಕುರ್ಕೆ, ಅರಸಿಕೆರೆ ತಾ.
69. ವಿರಕ್ತ ಮಠ – ಮಾಡಾಳು, ಅರಸಿಕೆರೆ ತಾ.
70. ಚಿಲುಮೆಮಠ – ಅರಕಲಗೂಡು, ಹಾಸನಜಿಲ್ಲೆ
71. ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಆನಂದಾಶ್ರಮಮಠ – ಅರಕಲಗೂಡು, ಹಾಸನ
72. ಸಂಕಲಾಪುರಮಠ – ಸಂಕಲಾಪುರ, ಆಲೂರು ತಾ. ಹಾಸನ
73. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಚಂಗಡಹಳ್ಳಿ, ಸಕಲೇಶಪುರ ತಾ.
74. ತಣ್ಣೀರುಹಳ್ಳದಮಠ – ಹಾಸನ ನಗರ, ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗದ ಹೊರವಲಯ

75. ಪುಟ್ಟಯ್ಯನಮಠ – ದೊಡ್ಡಪೇಟೆ, ರಾಣೆಬೆನ್ನೂರು ತಾ.
76. ಗದಿಗೇಶ್ವರ ವಿರಕ್ತಮಠ – ಸದಾಶಿವಪೇಟೆ ಮಧ್ಯಭಾಗ, ಶಿಗ್ಗಾಂವಿ
77. ಮುರುಘೇಂದ್ರಮಠ – ಹಿರೇಮಣಕಟ್ಟಿ, ಶಿಗ್ಗಾಂವಿ ತಾ.
78. ಕಲ್ಮಠ – ಸವಣೂರಿನ ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗ
79. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಹತ್ತಿಮತ್ತೂರು, ಸವಣೂರು ತಾ.
80. ಅಕ್ಕಿಮಠ – ಅಗಡಿ, ಹಾವೇರಿ ತಾ.
81. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಗುತ್ತಲ ಹಾವೇರಿ ತಾ.
82. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಉಪ್ಪುಹುಣಸೆ, ಹಾನಗಲ್ಲ ತಾ.
83. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಚಿಕ್ಕೆರೂರು, ಹಿರೇಕೆರೂರು ತಾ.
84. ಮುರುಘಾಮಠ –ಮಡ್ಲೂರು, ಹಿರೇಕೆರೂರು ತಾ.

ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಶಾಖಾಮಠಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಮಠಗಳನ್ನು ಮೇಲಿನ ಪಟ್ಟಿಯ ಮುಂದುವರಿದ ಭಾಗವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಬಹುದು :

1. ಪ್ರಭುಸ್ವಾಮಿ ವಿರಕ್ತಮಠ – ಅಗಡಿ, ಹಾವೇರಿ ತಾ.ಜಿ.
2. ಸಿದ್ಧಗಂಗಾಮಠ – ಸಿದ್ಧಗಂಗಾಕ್ಷೇತ್ರ, ತುಮಕೂರು ಜಿ.
3. ಅಮರಾಪುರ ವಿರಕ್ತಮಠ– ಮಡಕಶಿರಾ ತಾ., ಅನಂತಪುರ ಜಿ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ
4. ಮುರಿಗೇಂದ್ರಮಠ – ಅಮರಾವತಿ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ
5. ಅರಕೆರೆ ಮಠ – ಕೆ.ಆರ್. ನಗರ ತಾ., ಮೈಸೂರು ಜಿ.
6. ಅರಕೆರೆಮಠ – ಕುಣಿಗಲ್, ತುಮಕೂರು ಜಿ.
7. ಗವಿಮಠ – ಉರುವಕೊಂಡ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ
8. ಉಳವಿ ಮಹಂತಮಠ – ಸೊರಬ ತಾ., ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿ.
9. ಬಂಡೆಮಠ – ಕಂಚಗಲ್, ತುಮಕೂರು ಜಿ.
10. ಕಲ್ಮಠ – ಸವಣೂರು, ಹಾವೇರಿ ಜಿ.
11. ಕಬ್ಬಾಳುಮಠ – ನೆಲಮಂಗಲ, ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿ.
12. ಕಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿ ಕರ್ತೃಗದ್ದಿಗೆಮಠ – ಜಗಳೂರು ತಾ., ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿ.
13. ಕಲ್ಲುಮಠ – ಗೋಕರ್ಣ, ಉತ್ತರಕನ್ನಡ ಜಿ.
14. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನವಿರಕ್ತಮಠ – ಬೆಳಗಾವಿ,
15. ಹಳ್ಳಿಮಠ – ಚಡಚಣ, ವಿಜಯಪುರ ಜಿ.
16. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಚಡಚಣ, ಇಂಡಿ ತಾ., ವಿಜಯಪುರ ಜಿ.
17. ಸಿದ್ಧನವಿರಕ್ತಮಠ – ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ, ತುಮಕೂರು ಜಿ.
18. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಗುಬ್ಬಿಹೊಸಳ್ಳಿ, ತುಮಕೂರು ಜಿ.
19. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಚುಂಚನಕಟ್ಟೆ , ಮಾಗಡಿ ತಾ., ರಾಮನಗರ ಜಿ.
20. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಗಲಗಲಿ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿ.
21. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಚಾಮರಾಜನಗರ,
22. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಜಮಖಂಡಿ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ ಜಿ.
23. ವಿರಕ್ತಮಠ – ತಾಳಿಕೋಟ, ವಿಜಯಪುರ ಜಿ.
24. ಜಡೇಸ್ವಾಮಿ ಮಠ – ತಣಿಗೆಕಲ್ಲು, ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ ತಾ., ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿ.

25. ವಿರಕ್ತಮಠ – ದೇವಪುರ, ಸುರಪುರ ತಾ. ಯಾದಗಿರಿ ಜಿ.
26. ದೊಡ್ಡಬೆಲೆ ವಿರಕ್ತಮಠ – ನೆಲಮಂಗಲ, ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿ.
27. ಮೇಲಿನಮಠ – ನೀರಲಗಿ, ಸೊರಬ ತಾ. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿ.
28. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಪುಂಗನೂರು, ಚಿತ್ತೂರು ಜಿ. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ,
29. ಹೊಳೆಮಠ – ಬನವಾಸಿ, ಶಿರಸಿ ತಾ. ಉತ್ತರಕನ್ನಡ ಜಿ.
30. ಗೊಂದಿಮಠ – ಬಸವಾಪಟ್ಟಣ, ಚನ್ನಗಿರಿ ತಾ. ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿ.
31. ಬಪ್ಪನಾಡು, ವಿರಕ್ತಮಠ – ಕೊಡಗು ಜಿ.
32. ಬಾಗವಾಡ, ವಿರಕ್ತಮಠ – ಶಿರಹಟ್ಟಿ ತಾ. ಗದಗ ಜಿ.
33. ಬಾರ್ಸಿ, ವಿರಕ್ತಮಠ – ಸೊಲ್ಲಾಪುರ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯ
34. ವಿರಕ್ತಮಠ, ಬುಕ್ಕಾಂಬುದಿ – ತರೀಕೆರೆ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿ.
35. ಹಿಂದಲಮಠ –ಬೀರೂರು, ಕಡೂರು ತಾ. ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿ.
36. ಕೋಡಿಮಠ – ಬಾಣಾವರ, ಅರಸಿಕೆರೆ ತಾ. ಹಾಸನ ಜಿ.
37. ಗಂಜಾಂಮಠ – ಬೆಂಗಳೂರು,
38. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಬೆಟ್ಟದಪುರ, ಹುಣಸೂರು, ಮೈಸೂರು ಜಿ.
39. ಮೇಲಿನಮಠ – ಬಸವನಪುರ, ಬೆಂಗಳೂರು
40. ಖಾನಾಪುರ, ಬ್ಯಾಡಗಿ, ಹಾವೇರಿ ಜಿ.
41. ಮುರುಘಾಮಠ, ಸುರತ್ಕಲ್, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿ.
42. ಖಾನಾಪುರ, ಭೈರವನದುರ್ಗ, ಮಾಗಡಿ ತಾ. ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿ.
43. ಮಣಸನಹಳ್ಳಿ ಗವಿಮಠ – ಕೃಷ್ಣರಾಜಪೇಟೆ. ಮಂಡ್ಯ ಜಿ.
44. ಸ್ವಾಮಿಮಠ –ಸವದತ್ತಿ, ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿ.
45. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಮಿರ್ಜಿ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯ
46. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಮಲೆಬೆನ್ನೂರು, ಹರಿಹರ ತಾ. ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿ.
47. ಗವಿಮಠ – ಮುಳುಗುಂದ, ಗದಗ ಜಿ.
48. ಚೌಕಿಮಠ – ಗದಗ
49. ದೊಡ್ಡಮಠ – ಮೂಗನಾಯಕಹಳ್ಳಿ, ಗುಬ್ಬಿ ತಾ., ತುಮಕೂರು ಜಿ.
50. ಜಪದಕಟ್ಟೆ ಮಠ – ಮೈಸೂರು
51. ಕೃಷ್ಣವಿಲಾಸ ಮಠ – ಮೈಸೂರು
52. ಚಿತ್ರಮಠ – ಎಡೆಯೂರು, ಕುಣಿಗಲ್ ತಾ., ತುಮಕೂರು ಜಿ.
53. ವಿರಕ್ತಮಠ – ಯಮಕನ ಮರಡಿ, ಹುಕ್ಕೇರಿ ತಾ., ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿ.
54. ವಿರಕ್ತಮಠ – ರಟಕಲ್, ಗುಲಬರ್ಗ
55. ತೋಟದ ದೇವರಮಠ – ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ, ಗದಗ ಜಿ.
56. ರಾಜಾಪುರ, ವಿರಕ್ತಮಠ – ಆನೆಕಲ್ಲು, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜಿ.
57. ದೊಡ್ಡಮಠ – ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಪೇಟೆ, ಕೊಡಗು ಜಿ.
58. ವಿರಕ್ತಮಠ – ವಡಬಟ್ಟಿ, ಕುಂದಾಪುರ ತಾ., ಉಡುಪಿ ಜಿ.
59. ಪ್ರಭುದೇವರ ಮಠ – ಸೇಲಂ, ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯ
60. ಬಣ್ಣದಮಠ – ಶಿರಸಿ, ಉತ್ತರಕನ್ನಡ ಜಿ.
61. ಫಕೀರಸ್ವಾಮಿ ವಿರಕ್ತಮಠ – ಶಿರಹಟ್ಟಿ, ಗದಗ ಜಿ.
62. ಶಿವಗಂಗೆ ಮೇಲಣಗವಿಮಠ – ನೆಲಮಂಗಲ, ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿ.
63. ಶೇರಳಗಿಮಠ – ಸಿದ್ದಾಪುರ, ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿ.
64. ಚೌಕಿಮಠ – ರಾಣೆಬೆನ್ನೂರು, ಹಾವೇರಿ ಜಿ.
65. ಸದಾನಂದಸ್ವಾಮಿ ಗದ್ದಿಗೆಮಠ – ಬೆಂಕಿಪುರ, ಚನ್ನಗಿರಿ ತಾ. ದಾವಣಗೆರೆ ಜಿ.

66. ಮನಗುಂಡಿ, ಹೊಸಮಠ – ಮನಗುಂಡಿ, ಧಾರವಾಡ ಜಿ.
67. ಮಕ್ಕಳದೇವರಮಠ – ಕಣನೂರು, ಮಾಗಡಿ ತಾ.,

ಅನ್ಯರಾಜ್ಯದ ಶಾಖಾಮಠಗಳು

68. ವಾರಣಾಸಿ ಜಯದೇವ ಹಾಸ್ಟಲ್ – ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ
69. ರಾಮಲಿಂಗನಮಠ – ಪುಣೆ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯ
70. ಬೀಳೂರು ವಿರಕ್ತಮಠ – ಜತ್ತ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯ
71. ನಾಗಪುರ ವಿರಕ್ತಮಠ – ನಾಗಪುರ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ್ಯ
72. ಮುರುಘೇಸ್ವಾಮಿಮಠ – ಕಂಚಿ, ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯ
73. ಮುರಿಗೇಮಠ – ಅಮರಾವತಿ, ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯ
74. ಅಮರಾಪುರ – ಮಡಕಶಿರಾ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ
75. ಪದಬೂರು ವಿರಕ್ತಮಠ – ಕಡಪಜಿಲ್ಲೆ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ
76. ಕಾಲ್ಲಿಮಠ – ಕರ್ನೂಲ್, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ
77. ವಿರಕ್ತಮಠ – ನಾರಾಯಣ ಪೇಟ್, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ರಾಜ್ಯ

೪.೩.೩. ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಪೀಠಗಳು

ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠವು ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದು ಇತರೆ ಮಠಗಳಿಗೂ ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹಲವು ಮಠಗಳ ಗುರುಗಳು ಈ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳೊಡನೆ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಸಂದರ್ಭಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರು ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಕಾಣುವ ಗುರುವರ್ಗದ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಪೀಠಗಳೂ ಸೇರಿವೆ. ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೂ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಪೀಠಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಅವರ ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಗೂ ತುಂಬ ಹಾರ್ದಿಕವಾದ ಸಂಬಂಧವಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಪತ್ರಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಅದಲ್ಲದೆ ಅಂತಹ ಪತ್ರಗಳು ಬೃಹನ್ಮಠದ ಹಿರಿಮೆಗೂ ಅದು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ಥಾನಮಾನಕ್ಕೂ ಸಹ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಅಂತಹ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ.

ಇಲ್ಲಿಯ ಪತ್ರಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಗಿದೆಯೆಂದರೆ ಮೊದಲು ಈ ಮಠದ ಜಗದ್ಗುರು ಪೀಠಾಧೀಶರನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಇರುವ ಹಲವು ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಪತ್ರ ಬರೆಯುವ ಇತರ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪೀಠ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ವಿಜ್ಞಾಪನೆ ಮಾಡಿ ಪತ್ರ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಪೀಠಗಳೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಐದರಲ್ಲಿ ಉಜ್ಜಯಿನಿ, ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು, ಶ್ರೀಶೈಲ ಪೀಠಗಳ ಅವುಗಳ ಶಾಖಾಮಠಗಳ ಹಲವು ಪತ್ರಗಳು ಬೃಹನ್ಮಠದ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿವೆ. ಇನ್ನುಳಿದ

ಕಾಶಿ ಕೇದಾರ ಪೀಠಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪತ್ರಗಳು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಲಾಗಿಲ್ಲ.

(ಅ) ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ ಮತ್ತು ರಂಭಾಪುರಿ (ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು) ಪೀಠ

ಇದು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರಾನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಒಂದು ಸ್ಥಳ. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಂಭಾಪುರಿ (ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು) ಜಗದ್ಗುರುಗಳ ಮಠವಿದೆ. ವೀರಶೈವ ಪಂಚ ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಶ್ರೀ ರೇಣುಕಾಚಾರ್ಯರು ಇದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಆಚಾರ್ಯ ಪೀಠಕ್ಕೆ ವೀರಸಿಂಹಾಸನ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಮಠದಲ್ಲಿ ಇಕ್ಕೇರಿ ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ನೀಡಿರುವ ತಾಮ್ರಪಟ, ಸನ್ನದುಗಳು ಇವೆ. ಇಂತಹ ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪೀಠಾಧೀಶರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಇಲ್ಲಿವೆ.

ಪತ್ರ ೧ :–ಇದು ಸು. ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆ ಅಥವಾ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಆಗಿನ ಜಗದ್ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ (೧೭೭೬– ೧೮೩೨) ಶ್ರೀ ವೀರಸಿಂಹಾಸನದ ಚರಮೂರ್ತಿ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪನವರು ಬರೆದ ಪತ್ರ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರು ತಾವು ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಅಮರಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತ "ಮುಂದೆ ದುರ್ಗದ ಸಂಚಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆ. ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಇರಬೇಕು. ದುರ್ಗದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ವಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಮಾತುಗಳು ಕೇಳಿದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಪಾದಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಬಿನ್ನಹ ಪತ್ರ ಬರೆದುಕೊಂಡು ಇದ್ದೇನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲ ವರ್ತಮಾನಗಳಿಗೆ ನಂಜುಂಡಮರಿ ತೋಟಪ್ಪ ಇವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಅವರು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಮಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ." ಎಂದು ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ (ಡಾ. ಕೊಟ್ಟೂರುಬಸವಪ್ಪ ಕಣಕುಪ್ಪಿ ; ೧೯೬೬; ಪು ೧೧).

ಪ್ರಸ್ತುತ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಭಾಪುರಿ ಪೀಠದ ಸ್ವಾಮಿಯೊಬ್ಬರು ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರರಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಬೇಡಿ ಬರೆದಿರುವ ಹಾಗೂ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪೀಠಾಧೀಶರ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಆತಂಕ ಅವರನ್ನು ಕಾಡಿರುವ ವಿಚಾರ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಹಿರಿತನವನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಪತ್ರ ೨:– ಶ್ರೀಮದ್ಗುರುದೇಶಿಕೋತ್ತಮ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರರಿಗೆ ಶ್ರೀ ರಂಭಾಪುರಿ ವೀರ ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರ ಮುತ್ತಿನಗದ್ದುಗೆ ಮಠದ ಪಟ್ಟದ ಬಸವಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಯವರು ಬರೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಪತ್ರ, ಕಾಲ ಬಹುಶಃ ಕ್ರಿ. ೧೮ನೆ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗ ಶ್ರೀ ಗುರುಶಾಂತಸ್ವಾಮಿಗಳು (೧೮೩೨–

೧೮೪೫) ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪತ್ರ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ವಿಚಾರಿಸಿ "ರಂಭಾಪುರಿ ಮಠವನ್ನು ತಾವು ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಬೇಕು. ನಾವು ಕೊಟ್ಟೂರಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಭರಮಣ್ಣನಾಯಕನ ದುರ್ಗದಿಂದ ನಮ್ಮ ಕೊಮಾರನನ್ನು ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಎಲ್ಲ ವರ್ತಮಾನ ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ತಮ್ಮ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿದ್ದರೂ ಬರಲಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಯಾವತ್ತು ತಮ್ಮನ್ನೇ ಕೂಡಿ ಇದ್ದಿತು. ಚನ್ನಪ್ಪಶೆಟ್ರು ದೈವಾಚಾರಕ್ಕು ಲೇಖನ ಕಳುಹಿಸಿ ಇದ್ದೇವೆ. ಕೆಲವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಏನೋ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ಕುಮಾರರು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಆಗ ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಶಾಂತವಾದೀತು. ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿದವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಬರೆಸುವುದೇನು" ಎಂದು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ (ಅದೇ; ಪು ೧೧).

ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಂಭಾಪುರಿಯ ಶಾಖಾಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಯವರು ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಬಂದ ದೂರನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸದಿರಲು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಹಾಗೂ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಶ್ರೀಗಳವರಲ್ಲಿ ನಿಜಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಪತ್ರ ೩:- ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಭಾಪುರಿಯ ಮುತ್ತಿನಗದ್ದುಗೆ ಪಟ್ಟದಪ್ಪನವರು ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಗುರುಶಾಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ (೧೮೩೨- ೧೮೪೫) ಬರೆದುಕೊಂಡ ಪತ್ರ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಉಭಯಕುಶಲೋಪರಿ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು, "ಶ್ರೀ ರಂಭಾಪುರಿ ಮಠವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಖಾವಂದರಾದ ತಾವು ಇದ್ದೀರಿ. ಈ ಮಠದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕಡೆ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದೌಲತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾ ಇದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿದ ಯಾರೂ ಶ್ರೀ ರಂಭಾಪುರಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೆ ಈ ಮಠದ ಬಿರುದು, ಬಾವಲಿ, ಸಾಮಾನು ಸರಂಜಾಮು, ಕಂಚು, ತಾಮ್ರ, ನಗ, ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಶುರಾಮ ಎಂಬುವವನು ದೋಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ದೇವತಾಸೇವೆ, ದಾಸೋಹ, ಮುಂತಾದವು ನಡೆಯಬೇಕಿದೆ. ತಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸಿಕೊಡಲು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಮುಂದೆಯೂ ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ" ಎಂದಿದೆ (ಅದೇ; ಪು ೧೨).

ಬಹುಶಃ ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಂಭಾಪುರಿಮಠ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಐಶ್ವರ್ಯ ದೋಚಲ್ಪಟ್ಟು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಹದಗೆಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದಾಗ, ಮಠದಲ್ಲೇ ಆಡಳಿತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪರಶುರಾಮ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಅವನಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಡಿಸಿ ಮಠವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ

ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು ಮಠದ ಆತಂಕ ಮತ್ತು ದುಂಡಾವರ್ತಿ ಜನರಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಬೇಡಿದ ಅಂಶವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠವು ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ರಕ್ಷಿಸಿರಬೇಕು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಅದು ಶ್ರೀಮಠದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದಿರಬೇಕು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಪತ್ರ ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಠವನ್ನು ದೋಚುವ ಜನರೂ ಇದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

(ಆ) ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಶೈಲ ಪೀಠ

ಶ್ರೀಶೈಲ ಮಠವು ಪಂಚಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಶ್ರೀ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯರಿಂದ ಸ್ಥಾಪನೆ ಆಯಿತೆಂದೂ ಇವರು ವೀರಶೈವ ಮತ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪ್ರಬೋಧಗೊಳಿಸಿದರೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪೀಠದ ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳಿವು:

ಪತ್ರ ೧:– ಸು. ೧೮೨೨ರ ಕಾಲದ ಪತ್ರ, ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರರರನ್ನು ಹಲವು ವಿಶೇಷಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ತುತಿಸಿ, ಶ್ರೀಮುರುಘಾಮಠದ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ದೇವದೇಶಿಕಶಿಖಾಮಣಿಗಳಾದ ಕಲ್ಯಾಣದ ಬುಡಕಟ್ಟಿನ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯ ಖಾಸಾದ ಮರಿಗಳಾದ ಕಾಳಹಸ್ತೀಶ್ವರಪ್ಪನವರ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಎಂದು ಆರಂಭಿಸುವ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪತ್ರ ಶ್ರೀಗಿರಿ ಸೂರ್ಯಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರ (ಶ್ರೀಶೈಲಮಠ) ಶ್ರೀ ವೀರಶೈವ ಪ್ರಸನ್ನ ವೀರಭಿಕ್ಷಾವರ್ತಿ ಉದ್ದಾನ ಪಟ್ಟದಪ್ಪನವರು ಬರೆಯಿಸಿದ ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡ ವಿಷಯ ಹೀಗಿದೆ. ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೇದೇವರಪುರದ ಮಠದ ದಾನಪ್ಪ, ಬಸವಲಿಂಗಪ್ಪ, ರುದ್ರಪ್ಪ ಎನ್ನುವವರಿಗೆ ತಾವು ಕೊಟ್ಟ ಪತ್ರದಂತೆ ನಾವು ಯಾರನ್ನೂ ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತಮಗೆ ಯಾರೋ ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ತಪ್ಪು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನಾನೇನಾದರೂ ಆರೀತಿ ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಅದು ಸಾಬೀತಾದರೆ ಅಷ್ಟಾವರಣದ ದ್ರೋಹ ಮಾಡಿದಂತೆ. ಅದಲ್ಲದೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅವರೂ ಸಹ ಪಾದದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆ ಆಗುವವರೆಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾದದಲ್ಲಿ ಏಕಶ್ರೇಯ್ಯವಾಗಿ ಭೃತ್ಯರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಂರಕ್ಷಣ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ನಾವು ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಮ್ಮ ಜೊತೆಗಿರುತ್ತೇವೆ. ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ದಾನಪ್ಪ ಮುಂತಾದವರು ಇಷ್ಟರಲ್ಲೆ ತಪ್ಪುದಂಡ ಕಟ್ಟಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೀಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಇರುತ್ತೇವೆ– ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದ ಬೇಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಪತ್ರ ಶ್ರೀಶೈಲಪೀಠದಿಂದ ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಪತ್ರದ ಒಕ್ಕಣೆ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದರೆ ಶ್ರೀಶೈಲ ಪೀಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೋ ಆರೋಪ ಬಂದಿದೆ. ಅದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದ ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ "ತಾನು ಆರೋಪಿಯಲ್ಲ, ತಾವು ಮಠದ ಭೃತ್ಯರಾಗಿದ್ದೇವೆ; ಹಾಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತೇವೆ" ಎಂದು ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ

ಶ್ರೀಶೈಲಪೀಠದವರೂ ಕೂಡಾ ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು ಎಂದು ಶ್ರುತಪಡುತ್ತದೆ (ಅದೇ ; ಪು ೧೬).

ಪತ್ರ ೨:- ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಇಷ್ಟಲಿಂಗಪೂಜಾಲೋಲ ದೇವದೇಶಿಕ ಶಿಖಾಮಣಿಗಳಾದಂಥ ಶ್ರೀ ಶಿದ್ಧರಾಮಪ್ಪನವರಿಗೆ ಶ್ರೀಶೈಲ ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಶಿರಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸು. ೨ ತಿಂಗಳ ಕೆಳಗೆ ನೀರ್ಲಿಗಿ ದೇವಾಭಕ್ತರು ಮನಸ್ಸಂತೋಷದಿಂದ ೨೦ ರೂಪಾಯಿ ಭಿಕ್ಷೆ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಕೊಡದೆ ಇಂದು ನಾಳೆ ಎಂದು ಸತಾಯಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಕೇಳಿದಾಗ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಚಾಳಿಕುಚಾಳಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೀಗ ಗುರುದ್ರೋಹಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಶಿವಾಚಾರಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಅಂಥವರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಪತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕಾರಕೂನ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಯ್ಯ ಎಂಬುವವರನ್ನು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಹೀರು ಮಾಡಲು ಬ್ಯಾಡಿಗಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನೇರ್ಲಿಗೆ ಭಕ್ತರನ್ನು ತಾವು ಕರೆಸಿ ವಿಚಾರಿಸಿ, ಆಜ್ಞಾಧಾರಕರಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ, ಮಠದ ಕೆಲಸಗಳು ಸರಾಗವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ತಿಳಿಹೇಳಬೇಕು ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ (ಅದೇ ; ಪು ೧೭).

ಶ್ರೀಶೈಲ ಪೀಠಾಧೀಶರು ಯಾರೋ ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಮಠಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡುತ್ತೇವೆಂದು ಭರವಸೆ ನೀಡಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಕಾರಣ ಅವರಂಥವರನ್ನು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಳುತ್ತಾರೆ.

ಪತ್ರ ೩:- ಶ್ರೀಶೈಲ ಮಠಾಧೀಶರು ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮರಿಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶ್ರೀಶೈಲಮಠದ ದಾರು ಬಾಧ್ಯಸ್ತರು ತಾವು, ಪರ್ವತ ಮಠದ ದಾರು ಬಾಧ್ಯಸ್ತರು ತಾವು, ಶ್ರೀಮುರಿಗಾಮಠದ ದಾರು ಬಾಧ್ಯಸ್ತರು ತಾವು ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಜರೂರು ಸವಾರರಾಗಲಿ ತಾವೇ ಅಗಲಿ ಜರೂರು ಬಂದು ಬಂದೋಬಸ್ತು ಮಾಡಿ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಜಾಹಿರು ಮಾಡುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವು ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಮಠಗಳ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಜಂಗಮಯ್ಯಗಳು ತಾವು ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳೆಂದು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ (ಅದೇ ; ಪು ೧೮). ಅದಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಮುರಿಗಾ ಪೀಠಾಧೀಶರನ್ನು ಶ್ರೀಶೈಲ ಮಠಾಧೀಶರು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

(ಇ) ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ ಮತ್ತು ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಪೀಠ

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಮಠ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಅಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ಮರುಳಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಮಠ ಶ್ರೀ ಮರುಳಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುದೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಈ ಮಠ ಶ್ರೀ

ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದೊಂದಿಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವು ಪತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ.

ಪತ್ರ ೧:- ಶ್ರೀಮುರುಘಾ ಶಾಂತವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿಶೇಷಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ತುತಿಸಿ "ಶ್ರೀಮರುಳಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಕರಕಮಲಸಂಜಾತ ಶ್ರೀಮದುಜ್ಜನಾದಿವೀರಶೈವ ಮಹಾಘನಮತ ಸ್ಥಾಪನಾಚಾರ್ಯ ಶಿಖಾಮುದ್ರ ರಾಜರಾಜೇಶ್ರೀ ಶ್ರೀಪಟ್ಟಾಧ್ಯಕ್ಷಃ ಶ್ರೀಮಚ್ಚನಬಸವ ದೇಶಿಕೇಂದ್ರ ಮಹಾಸ್ವಾಮೇನಃರು ಮಾಡುವ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಗಳು" ಎನ್ನುವುದರೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಪತ್ರ, ಶ್ರೀಶಿವಯೋಗ ತಪಸ್ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವೈಭವಂಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ನಿರಂತರವು ನಿರೂಪವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತ ಬಂದ ಸನ್ನಿಧಿಗೂ ಈ ಕಡೆಯವರಿಗೂ ವೈಪರೀತ್ಯ ಬಂದಿರುವುದು ಅನ್ಯಮತಸ್ಥರಿಗೆ ಅಪಹಾಸ್ಯದಂತಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮಠದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲವೆಂದು ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಸಿದ್ದೇವೆ. ಯಾವ ಯಾವ ಸ್ಥಲದ ಆಚರಣೆ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಇರಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡಲು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಬಹುಶಃ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೂ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶ್ರೀಮಠದ ಭಕ್ತರಿಗೂ ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿದ್ದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಮಠದ ಗುರುಗಳು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪತ್ರ ೨:- ಸು. ೧೮೪೩ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಗುರುಶಾಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ (೧೮೩೨-೧೮೩೫) ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮದುಜ್ಜಿನಿ ಸದ್ಧರ್ಮ ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶರಾದ ಶ್ರೀ ಚನ್ನಬಸವದೇಶೀಕೇಂದ್ರ ದೇವರು ಬರೆದುಕೊಂಡದ್ದು. ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ, ಶಿವಯೋಗ ತಪಸ್ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಂದು ಭಸ್ಮ ಘಟ್ಟಿ, ದೋತ್ರ ಜೋಡಿ, ಮಡಿವಸ್ತ್ರ, ಕರ್ಪೂರ, ಲೋಭಾನ, ನಾರಿಕೇಳ ಫಲ ಮುಂತಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕುಮಾರ ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪನವರ ಸಂಗಾತ ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಪಾದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಪತ್ರ (ಅದೇ ; ಪು ೧೯).

ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿ ಇಲ್ಲ ಎನಿಸಿದರೂ ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬೃಹನ್ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಉಡುಗೊರೆ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆಂಬ ಸೌಹಾರ್ದದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಈ ಪತ್ರ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಪೀಠದವರು ಇನ್ನೊಂದು ಪೀಠದವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉಡುಗೊರೆ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಪತ್ರ ೩:- ಶ್ರೀಗುರು ತೋಂಟದ ಶಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಕರಕಮಲ ಸಂಜಾತ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ (೧೭೯೬-೧೮೩೨) ಚರಣಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಮದುಜ್ಜಿನಿ

ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶ್ವರ ಪಟ್ಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಮರಿಯವರು ಬರೆದಪತ್ರ, ಹಿಂದೆಇದ್ದ ಉಜ್ಜಿನಿ ಪೀಠಾಧೀಶರಾದ ಶ್ರೀ ಪಟ್ಟದ ಚನ್ನವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕೈಲಾಸವಾಸಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಈಗ ತಮಗೆ ಪಟ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪಾದಕ್ಕೆ ನೂತನ ವಸ್ತ್ರ ವೀಳ್ಯವನ್ನು ನಮ್ಮ ಕೊಮಾರ ಶಿವಲಿಂಗಮರಿ ರೇವಣಸಿದ್ಧರ ಸಂಗಡ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ತಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಸ್ಥಳದ ಅಭಿಮಾನವೇನೆ ಇದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಪಾದಾರವಿಂದದಲ್ಲಿ ನಾವು ಇದ್ದಂತೆ. ನಾನು ಚಿಕ್ಕಮರಿಯಿದ್ದೇನೆ. ತಾವು ಕಟಾಕ್ಷಣ ಪೂರ್ಣವಿಟ್ಟು ಆಶೀರ್ವಾದ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಅನವರತ ದಯಪಾಲಿಸಬೇಕು. ನನಗೆ ವಕ್ಕಣಿಕೆ ತಿಳಿಯದೆ ತಿಳಿದಷ್ಟು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ- ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳುತ್ತಾರೆ (ಅದೇ ; ಪು ೨೦-೨೧).

ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಪೀಠದ ಬಗೆಗಿನ ಗೌರವ ವಿನಯ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಮಠಗಳಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ಪದ್ಧತಿ ಇರುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ಪತ್ರಗಳು ಇವೆಯಾದರೂ ಕೆಲವೇ ಪತ್ರಗಳ ಅವಲೋಕನ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಪತ್ರಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವ ಅಂಶಗಳು ೧೭-೧೮ನೇ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠ ಕರ್ನಾಟಕ ಹಿರಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳಲ್ಲೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾಚೀನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪಂಚಪೀಠಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ವಿನಯ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಸಮಸ್ಯೆ ಸಂಕಟಗಳು ಬಂದಾಗ ಪರಿಹರಿಸಲು ಅವು ಬೃಹನ್ಮಠವನ್ನು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುವು; ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವೆಲ್ಲದರಿಂದ ಈ ಮಠ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವಯುತವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

೪.೩.೪. ಅನ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತರು

೪.೩.೪.೧. ತಮಿಳುನಾಡು ಮತ್ತು ಕೇರಳದಲ್ಲಿ

ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತರು ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರತಿ ೧೦೦ ತಮಿಳರಲ್ಲಿ ೬ಜನ ವೀರಶೈವರಿದ್ದಾರೆಂದು ಒಂದು ಅಂದಾಜು. ತಮಿಳು ಮತ್ತಿತರ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವ ವೀರಶೈವರಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವವರು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಸೇಲಂ, ಕೃಷ್ಣಗಿರಿ, ಧರ್ಮಪುರಿ, ನೀಲಗಿರಿ, ತಿರುವಳ್ಳೂರು, ಕೊಯಮತ್ತೂರು, ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿ, ಚಿದಂಬರಂ, ತಿರುನೆಲ್ವೇಲಿ- ಇಲ್ಲಿ ೧೦೦ಕ್ಕೆ ೧೮ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗಾಯಿತರಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೆಲ್ಲ ದೇವತಾರಾಧನೆ, ಹೂ ವ್ಯಾಪಾರ, ಪೂಜಾರಿಕೆ, ಧಾರ್ಮಿಕಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಕೆಲವರು ಕೃಷಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ತೆಲುಗು ತಮಿಳು ಮತ್ತು ಮಲೆಯಾಳಿ ಮಾತನಾಡುವ ಜನರು ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಠ ಪೀಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದಿನ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ೧೪-೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯ ಅನೇಕ ಗುರುಗಳು ಚಿದಂಬರಂ, ಅಣ್ಣಾಮಲೈ, ತುರೆಯೂರ್, ತಿರುವೇರೂರು, ರಾಮೇಶ್ವರಂ, ಸೇಲಂ, ಬೊಮ್ಮೆಪಾಳಯಂ, ಕುಂಭಕೋಣಂ, ಕೊಚ್ಚಿ, ಕಂಚಿ, ವಿರುಧಾಚಲಂ(ವೃದ್ಧಾಚಲಂ) ಈ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದರು. ಹಾಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಬೃಹನ್ಮಠದ ಸಂಪರ್ಕ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕೆಲವು ಛತ್ರಗಳಾಗಿವೆ; ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪರಭಾರೆಯಾಗಿವೆ; ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಕಾರುಬಾರ ನಡೆಸುವವರು ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಬಳಿಸಿ ಮಾಲಿಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ನೀಡಲ್ಪಟ್ಟು ಅವರವೇ ಎಂಬಂಥಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಮಾರಾಟವಾಗಿವೆ.

ಇಲ್ಲಿಯ ವೀರಶೈವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ ಬಸವಪುರಾಣ ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಮಿಳಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಿವಪ್ರಕಾಶರೊಬ್ಬರೆ ೩೪ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಶೂನ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳು ಅನೇಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ವೆಲ್ಲೂರಿನಿಂದ ಆಳಿದ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿ ಲಿಂಗಮನಾಯ್ಕನು ಮುರಿಗೇಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲೂ ಲಿಂಗವಂತಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದನು. ಇಂದೂ ಕೂಡಾ ತಮಿಳುನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಬಸವನ ಗುಡಿಗಳಿವೆ. ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಬಸವಜಯಂತಿ ಆರಂಭವಾಗುವ ಮೊದಲೇ ೧೯೦೪ನೆ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ನೀಲಗಿರಿಯ ಕಾಟೇರಿಯಲ್ಲಿನ ವೀರಶೈವರು ಬಸವ ಜಯಂತಿ ಆಚರಿಸಿದ್ದರು.

ತಮಿಳು ಮಾತನಾಡುವ ವೀರಶೈವರು ಕುಂಭಕೋಣಂ ಮಠದ ಗುರುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪೆರಿಯಮಠದ ಗುರುಗಳು ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕೇರಳ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕುಂಭಕೋಣಂ ಪೆರಿಯಮಠದಲ್ಲಿ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು ಎಂದು ಮಾದಪ್ಪ ಕಾಟೇರಿ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ (ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ. ;೨೦೧೭; ಪು. ೪೦).

ಕೇರಳದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ವೀರಶೈವರಿದ್ದಾರೆ, ಕಾಸರಗೋಡು, ಕಣ್ಣೂರು ಮತ್ತು ವೈನಾಡು ತಿರುವಂತಪುರ, ಕೊಲ್ಲಂ, ಕೊಟ್ಟಾಯಂ, ಪಟ್ಟನಂತಿಪು, ಓಚಿರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಠಗಳು ಇದ್ದವೆಂದೂ ಅವು ವೀರಶೈವರ ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಆರಾಧನೆಯ ಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿವೆಯೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಗುರುನಾಥರೆಂಬ ಮಠಾಧೀಶರ ಸಮಾಧಿ ಗದ್ದುಗೆ ಇದೆ. ಗುರುನಾಥರು ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪೀಠಸ್ಥಾಪಿಸಿ. ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮ ಪಂಗಡಗಳ ಜನರು ಬರಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಜನಾಂಗದವರು ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಭಾವಿಗಳು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ

ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಟ್ರಾವಂಕೂರು ರಾಜ್ಯ ಕೈಪಿಡಿಯಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರ ಪಂಟಾರಂ, ವೈರವಿ ಮತ್ತು ಯೋಗೀಶ್ವರ ಪಂಗಡಗಳು ಮೈಸೂರಿನ ಮುರುಗೀ ಮಠದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ವೈರವಿಗಳು ಮಧುರೈನಿಂದ ಸುಚೀಂದ್ರಂಗೆ ಬಂದು ಅನೇಕ ಕಡೆ ಹರಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ತಮಿಳು ಮತ್ತು ಮಲಯಾಳಂ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೇರಳದ ವೀರಶೈವರ ಮೂಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡು ಎಂದು ಟ್ರಾವಂಕೂರು ರಾಜ್ಯ ಕೈಪಿಡಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮುರುಘಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಎಡೆಯೂರು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರು ಕೇರಳರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರ ಸಂಗಡ ಗಣಸಮೂಹ ಬಂದಿತ್ತು. ಆಗ ತಿರುವಾಂಕೂರಿನಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯೊಬ್ಬಳು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಲಿಂಗಾಯಿತರಾಗಲು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವಧರ್ಮ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳಲು ಕಾರಣಳಾದಳು. ಹಾಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರರು ಕೇರಳ ತಮಿಳುನಾಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದರು. ಇವರಲ್ಲದೆ ಘನಲಿಂಗದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮತ್ತು ಕುಂಭಕೋಣಂನ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕೂಡಾ ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮ ಹರಡಿದರು.

ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಜನಾಂಗದ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೦ ಲಕ್ಷವೆಂದು ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಭಾದವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲಿಪಾಡು ವೇಲಾಯುಧನ್ ಪಿಳ್ಳೆ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಕೇರಳ ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಭೆ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಹತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಶಾಖೆಗಳು ರಚನೆಯಾದುವು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದೊಂದಿಗೆ ಈ ವೀರಶೈವ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಏರ್ಪಟ್ಟು ಡಿ.ಎಂ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಈಗಿನ ಪೀಠಾಧಿಪತಿ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು ೨೦೦೨ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾರ ಪಾಲಕ್ಕಾಡಿನಿಂದ ಅಲಪ್ಪುಳ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಭಾ, ಬಸವಸಮಿತಿ ಮತ್ತು ಬಸವಕೇಂದ್ರಗಳು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿವೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ೧ಲಕ್ಷ ವೀರಶೈವರನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಂಗಮ್ ಎಂಬ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮಾಡಿದರು. ಶ್ರೀ ಶಂಕರಪಿಳ್ಳೈ ಅವರು ಸಂಕಲಿಸಿದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ೧೦೮ ವಚನಗಳ 'ಬಸವೇಶ್ವರ ವಚನಸುಧಾ' ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬಸವ ಸಮಿತಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಹಂಚಿದೆ. ದರ ಮಲೆಯಾಳಿ ಅನುವಾದವನ್ನು ಡಾ. ಅಯ್ಯಪ್ಪ ಪಣಿಕ್ಕಾರ್ ಮತ್ತು ಡಾ. ಪ್ರಭುಶಂಕರ್ ಮಾಡಿದ್ದು ಕೇರಳೀಯರು ವಚನಗಳನ್ನು ಓದುವಂತಾಗಿದೆ. ೨೦೦೯ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಬಸವಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಫೆ. ೧೪-೧೫ರಂದು ತಿರುವೆಳ್ಳಾದಲ್ಲಿ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಸವಧರ್ಮ ಸಮಾವೇಶ ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಕೆ. ಪ್ರಸನ್ನಕುಮಾರ್ ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ (ಅದೇ ;ಪುಟ ೪೦೪-೪೦೮)

೪.೩.೪.೨. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ

ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮ ಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದು ಅವರ ಬಗೆಗಿನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು 'ಬಸವಪುರಾಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬರೆದವರು ವಾರಂಗಲ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಾಲಕುರಿಕಿ ಗ್ರಾಮದ ಸೋಮನಾಥರು. ಆನಂತರ ಭೀಮಕವಿ ಬಸವಪುರಾಣವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಹೇಶ್ವರ ಜಂಗಮರು ಪಾಲಕುರಕಿ ಸೋಮನಾಥರು ರಚಿಸಿದ ಬಸವಪುರಾಣವನ್ನು ಪ್ರವಚನದ ಮೂಲಕ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಂಧ್ರ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯರು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಸಮಕಾಲೀನರು. ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋದಾಗ ಅವರು ಕೂಡಲಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ಶೋಕದಿಂದ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಲಿಂಗವಂತ ಮಠಗಳು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಮೆಹಬೂಬ್ ನಗರ, ಹೈದರಾಬಾದ್, ಜಹೀರಾಬಾದ್ ಪ್ರದೇಶಲ್ಲಿ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳು ಸಂಚರಿಸಿ ಲಿಂಗಾಯತಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರಮಾಡಿದ್ದರು. ಮೆಹಬೂಬ್‌ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಲ್ಲಂಪಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ ಪೇಟ, ಕೋಚಂಗಿ ಮುಂತಾದ ಕಡೆ ಬಸವಣ್ಣನ ಗುಡಿಗಳು ಇವೆ. ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ತೆಲಂಗಾಣ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಸವಜಯಂತಿ ಆಚರಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ೧ ಎಕರೆ ಜಮೀನು ಮತ್ತು ೫ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡುತ್ತೇವೆಂದು ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿದ್ದಾರೆ– ಹೀಗೆಂದು 'ತೆಲುಗುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಂತಧರ್ಮ' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಬಸವರಾಜ ಅವರು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ (ಅದೇ ; ಪು ೪೧೨–೪೧೪).

೪.೩.೪.೩. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯ ಲಿಂಗಾಯತರ ಸಂಖ್ಯೆ ೫೦ ಲಕ್ಷದಷ್ಟು. ರತ್ನಗಿರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಾಜಪುರ ಮತ್ತು ಸಂಗಮೇಶ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದೆಯೇ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳಿದ್ದವೆಂದು ಕಪಾಳ ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತ ಮಠಗಳು ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಶಿವಲಿಂಗ ಶಿವಾಚಾರ್ಯರು ಬಸವಣ್ಣನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯವು ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದು ಮಂಗಳವೇಡದಲ್ಲಿ. ಮಂಗಳವೇಡದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶರಣರು ಪರಸ್ಪರ ಭೇಟಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಮಂಗಳವೇಡವು ಲಿಂಗಾಯತ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರೇರಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಡಾ. ಪಂಡಿತ ಅವಳೇಕರರು "ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಜೀವಂತಿಕೆಗೆ ಮಠಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಸೂಚನೆಯಾಗಿದೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲವು ಅಲ್ಲಮ, ಅಕ್ಕ, ಚನ್ನಬಸವ, ಸಿದ್ಧರಾಮ, ಕಾಡಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಜಡೆಯಸ್ವಾಮಿ ಮುಂತಾದವರಿಂದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ".

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತ ಮಠಗಳು ಹರಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಸೊಲ್ಲಾಪುರ, ಕೊಲ್ಹಾಪುರ, ಸಾಂಗ್ಲಿ, ಸತಾರ, ಅಹಮದ್‌ನಗರ, ನಾಸಿಕ್, ಪುಣೆ, ಮೊದಲಾದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿವೆ. ಉತ್ತರ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಇದೆಯಾದರೂ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಇಲ್ಲ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೫

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜನಸಮುದಾಯಗಳು

೫.೧. ಅನ್ಯ ಸಮುದಾಯದವರು

೫.೨. ಸ್ವಧರ್ಮೀಯ ಸಮುದಾಯದವರು

೫.೧. ಮಠದ ಉತ್ಸವ–ಆಚರಣೆಗಳು

೫.೨. ಊರಿನ ಹಬ್ಬ–ಉತ್ಸವಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ ೫

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜನಸಮುದಾಯಗಳು

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಆಸ್ತಿ ಎಂದರೆ ಭಕ್ತವರ್ಗವೇ. ರಾಜ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೂ ಮಠಗಳು ಮಾತ್ರ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪರವಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಹೊಸ ಹೊಸ ಮಠಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಅವುಗಳ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕೆ, ಸೇವೆಯೇ, ಮಠಕ್ಕೆ ಜನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮರಳಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ಅವುಗಳ ಉದ್ದೇಶವೇ ಅವು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬರಲು ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಅಂಥ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮಠವು ಬಹುಪ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದು, ೩೦೦ ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹರಡುತ್ತ, ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲುವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತ, ಹೊಸ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಪ್ರಗತಿಪರ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯನೀತಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯ ಒದಗಿಸುವ ಜನಪರ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಈಗಲೂ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಇಂತಹ ಮಠಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ಭಕ್ತರು ಇದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅನ್ಯಧರ್ಮೀಯರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಗುರುಪರಂಪರೆ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮೀಯರಿಗೂ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮೀಯರಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಲ್ಲ, ಅಧ್ಯಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಷ್ಟೆ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

೫.೧. ಅನ್ಯ ಸಮುದಾಯದವರು

ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಸ್ವಧರ್ಮೀಯರಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಅನ್ಯಧರ್ಮೀಯರಾದ ಭಕ್ತರೂ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳು ಶರಣರ ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದವರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಮೇಲುಕೀಳು ಭಾವನೆ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಅವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಆಚರಿಸಿದವರಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನ್ಯಧರ್ಮೀಯರು ಕೂಡಾ ಇವರಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿ ಭಕ್ತರಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ದೊರೆ ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕನು ಮೂಲತಃ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಪಂಥದ ಆರಾಧಕನಾಗಿದ್ದರೂ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡನು. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೊಂದು ಕೆಳಗೊಂದು ಮಠಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯ ಅನಾದಿ ಗಣನಾಥರು, ನಿರ್ಮಾಯ ಗಣನಾಥರು, ನಿರಂಜನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಗಣನಾಥರು, ರುದ್ರಮುನಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಆಂಧ್ರ, ಕೇರಳ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ತಂಜಾವೂರು, ಅಣ್ಣಾಮಲೈ, ಚಿದಂಬರಂ ಮುಂತಾದ ಕಡೆ ಸಂಚರಿಸಿ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಮಾಡಿ ಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ಶೈವರನ್ನು ವೀರಶೈವರನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲ ಈ ಗುರುಗಳ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಜೈನಮತೀಯರನ್ನು ಅವರ ರಾಜರುಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಮುಖದಿಂದ ಮಣಿಸಿ, ಒಪ್ಪಿಸಿ ಅವರಿಗೂ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸಿದರೆಂದು 'ನಿರಂಜನವಂಶ ರತ್ನಾಕರ' ಹೇಳುತ್ತದೆ (ಹಳಕಟ್ಟಿ ಫ.ಗು. (ಸಂ); ೧೯೩೨; ಪು ೧೪-೨೦). ಹಾಗೆಯೆ ನಿರಂಜನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನೆಲ್ಯಾಳ (ಮಲೆಯಾಳ?) ಸೀಮೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ವೈಷ್ಣವರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜನಿಗೂ ಅವನ ಸಂಬಂಧಿಗಳಿಗೂ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ, ನೀಲಗಿರಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಜನರನ್ನು ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಂದು, ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೊಯ್ಸಳ ದೇಶಕ್ಕೆ ಆನಂತರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದರೆಂದು, ಅದೇ 'ನಿರಂಜನವಂಶ ರತ್ನಾಕರ' ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅನ್ಯಧರ್ಮೀಯರನೇಕರು ಇವರಿಗೆ ಭಕ್ತರಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯ ರುದ್ರಮುನಿ (ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರ) ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಿರುವಣ್ಣಾಮಲೈ ಯಿಂದ ಬರುವಾಗ ತಂಜಾವೂರು, ಚಿದಂಬರ, ತಿರುವಣ್ಣಾಮಲೈನ ಮಠಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿ, ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ತೀರ್ಥಮಲೆಗೆ ಬಂದರು. ಬಹುಶಃ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೆ ಹಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳಾಗಿದ್ದವು; ಅನ್ಯಧರ್ಮೀಯರೂ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ತೀರ್ಥಮಲೈಯಿಂದ ಹೊರಟ ರುದ್ರಮುನಿಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹದಿನಾಡು ಎಳಂದೂರುಗಳಿಂದ ನಿಡುಗಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿಂದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಜನಾಂಗದ ರಾಜನು ಇವರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಅವರ ಭಕ್ತನಾದನು. 'ನಿರಂಜನ ವಂಶರತ್ನಾಕರ'ದಲ್ಲಿ ಅವನ ಹೆಸರು ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿಲ್ಲ, ನಂತರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಸಮೀಪದ ನಾಯಕನಹಟ್ಟಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಹಟ್ಟಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಮೂಲಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಜಗಳೂರು ಪಾಪನಾಯಕನು 'ಶರಣ'ನಾಗಿದ್ದು ರುದ್ರಮುನಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನೆಂದೂ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಪಗಡೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ ಜನಪದಗೀತೆಯಲ್ಲಿದೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ನಾಯಕನಹಟ್ಟಿಯ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಕುಲದ ಪಾಳೆಯಗಾರರಿಗೆ ಒಲಿದು ಅವರ ಗುರುಗಳಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಹೀಗೆ ನಿಡುಗಲ್ಲು, ನಾಯಕನಹಟ್ಟಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು.

ಗಗನದಾರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (ಉದ್ದಾನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು) ದೇಶಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಶಿವಗಂಗೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಮಾಗಡಿಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಆ ಊರಿನ ದೊರೆ ನಾಡಗೌಡ ಇವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಆ ನಾಡಗೌಡ ಬೆಂಗಳೂರು, ಮಾಗಡಿ ಯಲಹಂಕ ಪ್ರಭುಗಳೆಂದು

ಹೆಸರಾದ ಕೆಂಪೇಗೌಡರ ವಂಶಸ್ಥನಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಡುತ್ತಾರೆ (ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ. (ಸಂ) ; ೨೦೧೬; ಪು ೪೮೮).

ಕಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಡಿಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದರೆಂದೂ ಅಲ್ಲ ಪಾಚ್ಛಾನ (ಬಾದಶಹನ) ಸತ್ತುಹೋಗಿದ್ದ ಆನೆಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದರೆಂದೂ ಇದರಿಂದ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಬಾದಶಹ ಇವರಿಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ತೋರಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸತ್ಕರಿಸಿದನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವರು ಮುಂದೆ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ನವಾಬರ ಆನೆ ತುಂಬ ಕಾಯಿಲೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ನವಾಬ ಅದನ್ನು ಬದುಕಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅದನ್ನು ಬದುಕಿಸಲು ಅವನು ಅನೇಕ ಬಿರುದು ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಮುಸ್ಲಿಂ ದೊರೆಗಳೂ ಈ ಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತರಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆಂದು 'ನಿರಂಜನ ವಂಶ ರತ್ನಾಕರ'ದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಪೀಠಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದ ಶಿರಹಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಎಡೆಯೂರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಜನ ಗುರುಸ್ಥಲದ ಪಟ್ಟದ ಸ್ವಾಮಿಗಳೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸುಳ್ಳುಆರೋಪಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅಶಾಂತರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದು ನಿರಾಧಾರ ಆರೋಪವೆಂದು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆಬಗ್ಗೆ ಭಕ್ತರಿಗೆ ತಿಳಿಹೇಳಿದಾಗ ಆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಲಿಂಗಾಯಿತಳಲ್ಲದ ರಾಣಿ ಕೊಯಿಮತ್ತೂರ ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಎಂಬಾಕೆ, ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಜನರನ್ನು ಎತ್ತಿಕಟ್ಟಿದಾಗ, ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆಕೆಗೂ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾಣಿಗೂ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ಎರಡುಸಾವಿರ ಹೊನ್ನನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಶಿವತತ್ತ್ವೋಪದೇಶ ಪಡೆದು ಭಕ್ತಳಾದಳು. ಹೀಗೆ ಸರಿಯಲ್ಲದುದನ್ನು ರಾಣಿಯಾದವಳಿಗೂ ಸಹ ಹೇಳುವ, ಅಂಥವಳಿಗೂ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುವ ಧೈರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಇತ್ತು. ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅವಳು ಅವರ ಭಕ್ತಳಾಗಿರಬೇಕು.

ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಕೂಡಾ ಮುರುಗೇಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಭಕ್ತಿಗೌರವಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ಅವರು ಲಿಂಗವಂತರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಲಿಂಗಾಯಿತ ಮಠಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಗುರುಗಳೆಂದೂ ಮಹಿಮಾನ್ವಿತರೂ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆಗಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ದೇಶಿಕೇಂದ್ರರ ವಿದ್ವತ್ತಿಗೆ ಮನಸೋತು ಅರಮನೆಯ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಾಜ ರಣಧೀರ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರು ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ದೇವರಾಜರು ಗೌರವ ತೋರಿ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು.

ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನವಾಬ ಕುತುಬುಷಾನು ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರ ತಪಶ್ಶಕ್ತಿಗೆ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿದ್ದ. ಅವನ ಪ್ರಿಯವಾದ ಆನೆಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾದಷಹನಿಂದಲೂ ಅವರು ಗೌರವಿತರಾದರು.

ಹಾಗೆಯೆ ಅವರಿಗೆ ಗದುಗಿನ ಡಾಕಿನ ದೇಸಾಯಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರದ ಖಾನಪ್ಪ ಗೌಡ, ಮಗ ಕೆಂಚಣ್ಣಗೌಡ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಛತ್ರಪತಿ ಶಿವಾಜಿ ಮುಂತಾದವರು; ಸ್ವಾದಿಯ ಸದಾಶಿವರಾಯ, ಗುತ್ತವೊಳಲ ಹನುಮಂತರಾಯ ಮುಂತಾದವರು; ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಭೇಟಿ ನೀಡಿ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವ ತೋರಿದ್ದಾರೆ.

ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸರು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಸಣ್ಣ ಬರಹದ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಅವರ ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಹಾದು ಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಮ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಗೌರವದಿಂದ ಉತ್ಸವದೊಂದಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮುಂದಿನೂರಿಗೆ ಅದೇ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಳ್ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದು ತಾಕೀತು ಮಾಡಿದ್ದರು. (ನಿರೂಪಗಳು ರಹದಾರಿಪತ್ರಗಳು) ಅದೇ ರೀತಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸ್ವತಃ ಮಹಾರಾಜರು ಸಮಸ್ತ ಪರಿವಾರ, ಸಕಲವಾದ್ಯವೃಂದ, ಶೃಂಗರಿಸಿದ ಆನೆ, ಕುದುರೆ ಪರಿವಾರಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ರತ್ನ ಖಚಿತ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿ, ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪಾದ ತೊಳೆದು, ರತ್ನ ಪುಷ್ಪ ಇತರ ಪರಿಕರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ, ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು, ಕೆಲದಿನ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಉಪ್ಪನ್ನು ಮಾರಲು ನಾನಾ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಉಪ್ಪಾರ ಜನಾಂಗದವರು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಮತ್ತು ದಾಸೋಹದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ತಮ್ಮಿಂದ ಯಾವುದಾದರೂ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚನೆಮಾಡಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಥಳಕು ಮತ್ತು ಜಗಳೂರಿನ ಕಣಕುಪ್ಪೆ ಗ್ರಾಮಗಳ ಉಪ್ಪಾರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಊರಿನ ಉಪ್ಪು ಉತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಜನ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಊರಿನ ರೈತರು, ಶಾನುಭೋಗರು, ಪಟೇಲರು, ವರ್ತಕರು, ಕುಲವಂದಿಗರ ಜೊತೆ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಳಿ "ನಾವು ವರ್ಷಂಪ್ರತಿ ಮಠಕ್ಕೆ ತಪ್ಪದೆ ಇಂತಿಷ್ಟು ಉಪ್ಪನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಮಠಕ್ಕೆ ನೀಡುತ್ತೇವೆ. ನಾವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ವಂಶಸ್ಥರೂ ಕೂಡಾ ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು (ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು) ಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇವೆ" ಎಂದು ಕ್ರಿ.ಶ. 1838ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಿನಾಂಕಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಗಾತ್ರದ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಮೊದಲ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ 60ಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಗ್ರಾಮಗಳ ಉಪ್ಪಾರರು ಹಾಗೂ ಇತರರು ಹೀಗೆ ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ, "ಮಹಾಸನ್ನಿದಿಯ ದಾಸೋಹ ಸೇವೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರಿಗೂ ನಮಗೂ ನಮ್ಮ ವಂಶಸ್ಥರಿಗೂ ಪುಣ್ಯ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಶಕ್ತ್ಯಾನುಸಾರ ನಮ್ಮ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಗ್ರಾಮಾನುಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿರುವ ಉಪ್ಪಿನ ಮೋಳೆಯುಳ್ಳವರು ಕೋಣಗಳ ಕಾಲುನಡೆ 1ಕ್ಕೆ 2ಗಿದ್ದನ ಉಪ್ಪನ್ನು

ಎಷ್ಟು ನಡೆಗಳಿವೆಯೋ ಅಷ್ಟಕ್ಕೂ ಇದೇ ಮೊತ್ತದ ಉಪ್ಪನ್ನು (1ಗಿದ್ದನ 5ಸೇರು) ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ". ಈ ಪತ್ರಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ "ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಅಡ್ಡಿಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಶಾಪಾಶಯಗಳಿವೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಜನರ ಒಪ್ಪಿತಗಳಿದ್ದು ಎರಡನೆಯದರ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನ ಕಟ್ಟೆಯ ಪಾತಿಗಳನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸುವ ಆಯಾಕಾರದ ಮನೆಮನೆಗಳ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದರ ಮೂಲಕ ಒಪ್ಪಿತ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕಾಲದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಇದ್ದವರು ಸಾವಳಿಗೆ ಗುರುಶಾಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳು. ಈ ಶಾಸನ ಉಪ್ಪಾರ ಜನಾಂಗವು ಮಠಕ್ಕೆ ತೋರಿದ ಪ್ರೀತಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಲ್ಲದೆ, ಶ್ರೀಮಠ ವೀರಶೈವರಿಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮದವರಿಗೂ ಜಾತಿಭೇದ ಮಾಡದೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿ ದಾಸೋಹವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬ ವಿಷಯ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಗದಗಳು ಮಠಕ್ಕೆ ಇಂಥ ದಾನಿಗಳಿಂದಲೂ ಆರ್ಥಿಕ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಹೇಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಗಳು ಸಮಾಜದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಹಕಾರಿ ಯಾಗಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿತಹಾಕಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಾರರ ಜೊತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಲಿಂಗಾಯತ, ವೈಶ್ಯ, ಕುರುಬ, ಕುಂಚಟಿಗ, ಗೊಲ್ಲ, ಬೇಡ, ಬೆಸ್ತ, ಈಡಿಗ ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ಜನಾಂಗಗಳವರು ಸಾಕ್ಷಿ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ, ಗ್ರಾಮಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಇವೆರಡು ಪತ್ರಗಳು ಅನ್ಯ ಭಕ್ತವರ್ಗದೊಂದಿಗಿನ ಮಠದ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ (ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ. ;೨೦೧೬ ; ಪು ೨೫೫).

೫.೨. ಸ್ವಧರ್ಮೀಯ ಸಮುದಾಯದವರು

ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ ಕರ್ನಾಟಕದ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ (ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ) ವಿರಕ್ತರ ಪ್ರಮುಖ ಮಠ. ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲಾ ಲಿಂಗಾಯತ ವಿರಕ್ತಮಠಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರ. ಹಾಗಾಗಿ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲಾ ಲಿಂಗಾಯತರು ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ಮುರಿಗಾ ಶಾಂತವೀರ ಪೂರ್ವದ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳು ನಿರಂತರ ಚಲನೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಅವರದೇ ಒಂದು ಭಕ್ತವರ್ಗದವರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಜರು, ಪ್ರಮುಖರು, ಅಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗದವರು ಸೇರಿದ್ದರು. ಕೆಳದಿ, ಕೊಡಗು, ಪುಂಗನೂರು ಅರಸರು; ಹಂದಿಗನೂರು ಮುಂತಾದ ದೇಸಾಯರು ಸ್ವಧರ್ಮೀಯರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಮತ್ತು ಬೃಹನ್ಮಠದ ಸಂಬಂಧದ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ೧೨ನೆಯ ಪಟ್ಟದವರಾದ ಬಸವಪ್ರಭು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಗಣದೊಂದಿಗೆ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಹಿರೇಸೂರು ಕಿರೇಸೂರು ಎಂಬ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ

ಹುಕ್ಕೇರಿಯ ಪ್ರಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಕೆಲವರು ಜೈನಮತೀಯರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ಶಿವಮತವೇ ಅಧಿಕವೆಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಅವರನ್ನು ಭಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಹನಗಂಡಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜೈನ ಅರಸನಿಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ ತೇರದಾಳ ಊರಿಗೆ ಬಂದರು (ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ. (ಸಂ); ೨೦೧೬; ಪು ೪೬೨).

ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜೈನರು ಲಿಂಗಾಯತರಾಗಿ ಸ್ವಧರ್ಮೀಯ ಭಕ್ತರಾದರು. ಹೀಗೆ ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಅನೇಕ ಗುರುಗಳು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಕೇರಳ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಸರಿಸಿದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಹಲವು ಶಾಖಾಮಠಗಳು ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗಾಯಿತ ಅಥವಾ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮೀಯರು ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಶ್ರೀಮಠದ ಗುರುಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಾ, ನೈತಿಕವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿದವರಿಗೆ 'ಬಹಿಷ್ಕಾರ' ಹಾಕುತ್ತಾ, ತಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡವರಿಗೆ ದಂಡ ಹಾಕಿ ಶುದ್ಧಿಪತ್ರ ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಜನರು ಸಂಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದಾಗ ಅವರು ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟ ಕೈಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಠದಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವನ್ನು ಸಹ ನೀಡುತ್ತ ಬಂದಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಭಕ್ತವರ್ಗದವರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಭೂಮಿ, ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ದಾನಕೊಟ್ಟ ವಿವರಗಳು ಇವೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರದ ದೇಸಾಯಿಯೂ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಮುಂತಾದ ಸೀಮೆಯ ನಾಡಗೌಡನೂ ಆಗಿದ್ದ ಬಹದ್ದೂರು ಖಾನಪ್ಪಗೌಡನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೫೩ರಲ್ಲಿ ಮುರುಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗುಡಿಗೇರಿ ಗ್ರಾಮದ ವಿರಕ್ತಮಠಕ್ಕೆ ಅದೇ ಗ್ರಾಮದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಿದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಪತ್ರವೊಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರ ಲಕ್ಷ್ಮಣೇಶ್ವರದ ಚೌಕಿಮಠಕ್ಕೆ ಅದೇ ಗ್ರಾಮದ ಭೂಮಿಯೊಂದನ್ನು ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಕೆಳದಿಯ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕನು ಮಂಗಳೂರು ಹೋಬಳಿ ಸೀಮೆಯ ಅರ್ಕಲಿಗೋಡ ವೆಂಕಟಾದ್ರಿನಾಯಕನ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನಾಯಕನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ನೇರಂಕಿ ಸೀಮೆಯ ಗೋಳೀಕಟ್ಟಿನ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ವಿರಕ್ತಮಠಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ದಾನದತ್ತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲು ನಿರ್ವಾಣಯ್ಯ ಮಾವನವರು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಆರು ವರಹವನ್ನು ಸ್ವಾಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಶಿವಾರ್ಪಿತವಾಗಿ ಉತ್ತಾರ ಕೊಡುವಂತೆ ಮತ್ತು ಈ ಭೂಮಿಗೆ ಲಿಂಗಮುದ್ರಾ ಶಿಲಾಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಹುಜೂರರಿಂದ ಊಳಿಗದ ಬಸವನ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ (ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ. ;೨೦೦೧ ; ಪು ೧೯೪,)

ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಕೈಲಾದಷ್ಟನ್ನಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂಬ ಮನೋಭಾವದವರಾಗಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ.ಶ.೧೮೫೧ರ ಒಂದು ಪತ್ರ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಶ್ರದ್ಧಾ

ಮನೋಭಾವ ದಾನಗುಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ನಮಸ್ತುಂಗ... ಎಂದು ಆರಂಭವಾದ ಈ ದಾನಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ ಗೌಡರ ಕೊಟ್ರಪ್ಪ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಇವರು ತ್ರಿಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ವಸಂತೋಷದಿಂದ ತಲಾ ಎರಡೆರಡು ತೆಂಗಿನಮರಗಳನ್ನು ಜಗದ್ಗುರು ಸನ್ನಿಧಿಗೆಂದು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಜೋಪಾನ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತಪ್ಪದೆ ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸುವುದಾಗಿಯೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ದೊಡ್ಡ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾದರೂ ತಮ್ಮ ಕೈಲಾದ ಚಿಕ್ಕ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಇಷ್ಟಪಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಭಕ್ತರ ಬಗೆಗಿನ ಅನೇಕ ದೂರುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ ತೀರ್ಪು ನೀಡುವ ಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಬೃಹನ್ಮಠ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೬೩ರಲ್ಲಿ ಪರಿಮಳದ ವೀರಭದ್ರ ಎಂಬುವವನಿಗೆ ಸವಾಲುಕೊಟ್ಟು ಜವಾಬು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡುದರ ಪತ್ರ ಇದೆ. ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ 'ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಬೀರೇನಹಳ್ಳಿ ಮಠದ ಚಂದ್ರೈಯ್ಯನ ವಿಚಾರಣೆ ಆದದ್ದು', ಹಾಗೆಯೇ ಅದೇ ಹಿರಿಯೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು 'ತವಂದಿ ಮಠದ ಶಿವೋಂಕಾರಯ್ಯ ಗುಡಿಹಳ್ಳಿ ವೀರಂಣನ ವಿಚಾರಣೆ ಆದದ್ದು', ಇಂತಹ ಪತ್ರಗಳಿವೆ.

ಮಠದ ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಅಥವಾ ದಾಯಾದಿ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಮಠದ ಗುರುಗಳ ಬಳಿ ತರುತ್ತಿದ್ದರು. ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಬಗೆಹರಿಯದ ಎಷ್ಟೋ ವಿವಾದಗಳು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಗೆಹರಿದಿವೆ. ಕುಟುಂಬದ ಜಗಳಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಮರ್ಯಾದೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದು ನ್ಯಾಯ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸೂಕ್ತ ಎಂದು ಭಕ್ತರು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ದೊಡ್ಡ ಮನೆತನಗಳ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿಗೆ, ಬೀಗರುಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಹುಟ್ಟಿ, ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನಾಶವಾಗುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಅವರುಗಳನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ರಾಜಿಮಾಡಿಸಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ.

ಅಂಥದೊಂದು ಘಟನೆ ಜಯದೇವ ಶ್ರೀಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯದು. ೧೯೦೮ರಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮನೆತನದವರಾಗಿದ್ದ ಉರೇಕೊಂಡದ ಮಲ್ಲೇಶಪ್ಪನವರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಜ್ಯವೊಂದು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಅದು ಬಹುದೀರ್ಘಕ್ಕೆ ಹೋಗಿತ್ತು. ಅದು ಜಗದ್ಗುರುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿದು ತಿಂಗಳಾನುಗಟ್ಟಲೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆಯಿಸಿ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮತ ಮೂಡಿಸಿ ವೈರತ್ವ ದೂರಮಾಡಿ ಒಂದಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

ಹಾಗೆಯೇ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾರಿ ಶ್ರೀಮಂತ ವರ್ತಕರ ಮನೆತನದ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರ ಕುಟುಂಬಗಳು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆದರೆ ಆಸ್ತಿ ವಿಭಾಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಹುಟ್ಟಿತು. ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಇಬ್ಬರೂ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದು ಗುರುಗಳ ಎದುರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಹವಾಲನ್ನು ಇಟ್ಟು ನ್ಯಾಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಗುರುಗಳು ಅವರ

ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತರಿಸಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ನ್ಯಾಯವೆಂದು ಕಂಡ ಕಡೆ ತೀರ್ಪುಕೊಟ್ಟರು. ಈ ತೀರ್ಪು ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಆತ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಈ ವ್ಯಾಜ್ಯ, ಈಗಾಗಲೇ ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತಿಗೆ ತಿಳಿದು ಈ ಸಂಬಂಧದ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಲು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಬೇಡಿಕೆ ಬಂದಿತು. ಯಥಾರ್ಥ ತಿಳಿಸಿ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೊಬ್ಬ ಸೋದರನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುವ ಸಂದರ್ಭ ಇತ್ತು. ಗುರುಗಳ ತೀರ್ಪನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗಿದ್ದವನು, ತೀರ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಂತೆ, ಅವನೂ ಗುರುಗಳ ಭಕ್ತನೇ ಆಗಿದ್ದವನು. ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದವನಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗುರುಗಳು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ತಡಮಾಡಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ತಳ್ಳಿ, ಇಬ್ಬರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕರೆಸಿ ಯಥಾಸ್ಥಿತಿ ತಿಳಿಸಿ ರಾಜಿಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿದರು. ಭಕ್ತರ ಇಂಥ ಎಷ್ಟೋ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಶ್ರೀಮಠ ಮಾಡಿದೆ (ಕೊಟ್ಟೂರುಬಸವಪ್ಪ ಕಣಕುಪ್ಪಿ ;೧೯೬೬ ; ಪು ೨೭೨).

ಹಾಗೆಯೇ ಭಕ್ತರು ಗುರುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ವೈಭವದಿಂದ ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಮೆರವಣಿಗೆ ಉತ್ಸವ ಮಾಡಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶಿರಸಂಗಿ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಉತ್ಸವಮಾಡಿ ನೇರವೇರಿಸಿ ಹಬ್ಬದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭದ ವರ್ಣನೆ ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿದೆ.

ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಉತ್ಸವಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದೆಡೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಮಕ್ಕಳ ಫಲ ಬೇಡುವವರು, ರೋಗ ರುಜಿನಗಳಿಂದ ಬಳಲುವವರು, ನಾನಾ ವ್ರತಸಂಕಲ್ಪನಿಷ್ಠರು, ದೂರ ದೂರದಿಂದ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಪ್ರಯಾಣವೆಂದರೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಊರೇ ಪ್ರಯಾಣ ಹೊರಟಂತಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಖಾಸಾಚರಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಕುದುರೆಗಾಡಿ, ಏಜೆಂಟರಿಗೆ ಮತ್ತು ಗುಮಾಸ್ತರಿಗೆ ಜೋಡೆತ್ತಿನಗಾಡಿ, ಆಳುಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಗಾಡಿಗಳು, ಕುದುರೆ ಸವಾರರು ಬೇರೆ, ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಜನ ಸಮೂಹದ ಕಾವಲಿಗೆ ಸಿಪಾಯಿಗಳು ಇದೆಲ್ಲಾ ಸಾಗಿದ ಮೇಲೆ ಪೂಜಾ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯುವ ಎತ್ತಿನಗಾಡಿಗಳು, ಅವುಗಳ ಕಾವಲಿಗೆ ಎರಡು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಜೋಡು ಕುದುರೆ ಸವಾರರು. ಇನ್ನೂ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಎಪ್ಪತ್ತೇಳು ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡೆಯುವ ಕಾಲಾಳುಗಳು. ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಸವಾರಿ ಮುಂದೆ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಮಕರತೋರಣ, ನಂದಿಧ್ವಜ, ವ್ಯಾಸನತೋಳು, ಚಂದ್ರವಾದ್ಯ, ಚಾಮರ, ಚಂದ್ರಗಾವಿ, ಬಿಚ್ಚುಫಿರಂಗಿ, ಗಂಡುಗೊಡಲಿ, ಪಟಾಪಟ್ಟಿ ಝೂಂಡ್ಯ, ಬೆಳ್ಳಿಕಟ್ಟಿಗೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಜೊತೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದೆ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಸವಾರರು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮೇನಾದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಕುದುರೆ ಸವಾರರು ಬೆಂಗಾವಲಾಗಿರಲು, ಮುಂದುಗಡೆ ಕಹಳೆ ತುತ್ತೂರಿ ಧ್ವನಿಗೈಯುತ್ತಿರಲು, ಹೆಜ್ಜೆಹಾಕುತ್ತ ಕವಾಯಿತು

ಮಾಡುವವರಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ತಳಿರು ತೋರಣ ರಂಗೋಲಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದರೆ, ವಿಭೂತಿ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಫಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ತಟ್ಟೆ ಹಿಡಿದು ಭಕ್ತರು ಒಂದು ಕಡೆ, ಕಳಸ ಕನ್ನಡಿ ಸಹಿತ ಮುತ್ತೈದೆಯರು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ, ನಿಂತು ಇಂಪಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತ ಅಗಸೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೋವಿಗಳು ಮೇನೆ ಹೊತ್ತು ಬರುತ್ತಿರಲು ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊಳಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೇರಿದ ಭಕ್ತ ಸಮೂಹ ಫಲಪುಷ್ಪ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾ ಅಡ್ಡ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಾಮಿಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುತ್ತೈದೆಯರು ಆರತಿ ಬೆಳಗುವರು, ಪುರುಷರು ಕಾಯಿ ಒಡೆಯುವರು; ಕರ್ಪೂರ ಬೆಳಗುತ್ತ 'ಹರಹರ ಜಯ ಮುರುಘೇಶ' ಎಂದು ಜಯಘೋಷ ಮಾಡುವರು.

ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡುತ್ತ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದ ಊರ ಪ್ರಮುಖ ಸದ್ಭಕ್ತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಮಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೧೨ ಮತ್ತು ಸಂಜೆ ೮ ಗಂಟೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಪೂಜೆ ನೆರವೇರಿಸುವರು. ಮೊಕ್ಕಾಂನ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತ ಬಂದು ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವ ಭಕ್ತರಿಗೆಲ್ಲ ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾಲ ಇರುವುದಾದರೆ ಕೆಲವರು ಭಕ್ತರು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಸೇವೆಗೈಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಉತ್ಸವದ ಆ ವೈಖರಿ ವೈಭವ ರಮ್ಯ ದೃಶ್ಯ. ಭಕ್ತರು ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ, ಮೋಹಿತರಾಗಿ, ಮುಗ್ಧರಾಗಿ ಭಕ್ತಿಪರವಶರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾವಿನೆಲೆ ಕದಳಿ ತೆಂಗಿನಗರಿಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ತೋರಣ ಮಂಟಪಗಳು ಕೆಲವು ಇದ್ದರೆ, ಸಪ್ತವರ್ಣರಂಜಿತ ಬಟ್ಟೆ ಹಾಗೂ ರಂಗಮಂಟಪಗಳು ಇನ್ನು ಕೆಲವು. ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚೌಕಗಳಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗಳ ಮುಂದೆ, ಭವ್ಯ ಸುಂದರ ಮಂಟಪಗಳು ಇದ್ದು, ಉತ್ಸವ ಶೋಭೆಯಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಇರುತ್ತಿತ್ತು (ಅದೇ ; ಪು ೬೨).

ಇನ್ನೊಂದು ಘಟನೆ. ಮೂರು ಸಾವಿರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳ (೧೭೭೯) ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರು ಜಂಗಮರು ಎಂಬ ತಾರತಮ್ಯ ಲಿಂಗಾಯತ ಸಮಾಜದೊಳಗೆ ಅಶಾಂತಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿತ್ತು. ಸಣ್ಣ ಬರಹದ ಅಯ್ಯನವರು ತಡಾಕಿ ಮಠದ ರುದ್ರಪ್ಪ, ಶಾಂತವೀರಪ್ಪ, ರಾಣೆಬೆನ್ನೂರಿನ ಶೆಟ್ರುದೈವದವರು ಜೋಳದವರಿಗೂ ಆನೆಯವರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವರುಗಳು ಜಗದ್ಗುರುಗಳಿಗೂ ವಿರೋಧಿ ವರ್ತನೆ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಜಗದ್ಗುರುಗಳು ಅವರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಜಾರಿಮಾಡಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಬುದ್ಧಿ ಬಂದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಪ್ಪುದಂಡ ಕೊಟ್ಟು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು.

ಹಾಗೆಯೇ, ರಾಣೇಬೆನ್ನೂರಿನ ಕೆಲವು ಭಕ್ತರು ರಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪಟ್ಟದಪ್ಪ ಎಂಬುವನು ಲಿಂಗಾಯತನಾಗಿ ಜಕ್ಕಿಣಿ, ಕುಂಭ, ಪತಾಕಿಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಮಾಟ ಮಂತ್ರ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ದೂರಿತ್ತರು. ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಇಂತಹ ವಾಮಮಾರ್ಗದ ಪೂಜೆ

ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದರು. ಆಗ ಪಟ್ಟದಪ್ಪನು ಬಂದು ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ತಪ್ಪುದಂಡ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬುದ್ಧಿಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ಹೀಗೆ ಭಕ್ತರು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಹೇಳಿ ತಿದ್ದುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಧರ್ಮದ ಪಾಲನೆ ಮಾಡದೆ ಹೋದಾಗ 'ಬಹಿಷ್ಕಾರ' ಹಾಕುವುದರ ಮೂಲಕ ಸರಿದಾರಿಗೆ ತರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸಂಘರ್ಷದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರೂ ಕೂಡಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂಥ ಒಂದೆರಡು ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದು: ನೈಘಂಟಿನ ಸಿದ್ಧಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದಾಗ ಮಠದ ಭಕ್ತ ಹಸಿಬಿ ಶಿವಬಸಪ್ಪ ಎಂಬಾತ ಪೀಠಾಧೀಶರ ಸ್ಥಾನಲಾಂಛನಗಳಾದ ಶಿಖಾಶೈಲಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಒಯ್ದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಾನು ಹೇಳಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪೀಠಾಧೀಶರಾಗಬೇಕೆಂದು ಹಾವೇರಿಯ ಕೆಲಭಕ್ತರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಜಗಳಮಾಡಿದ. ಆಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿ ಹರಗುರು ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು, ದುರ್ಗದ ಪೇಟೆಶೆಟ್ರು ದೈವದವರು, ನಾಡಿನ ನಾನಾ ಮೂಲೆಗಳಿಂದ ಬಂದ ಪ್ರಮುಖ ಭಕ್ತರು, ಮಠದ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ನಿಂತು ದೈವದವರು ಈಗಾಗಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವಂತೆ ಪಟ್ಟ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಬರಹದ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಆಗಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶಿಖಾಶೈಲಗಳನ್ನು ಮರಳಿಸಲು ತಿಳಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಹಸಿಬಿ ಶಿವಬಸಪ್ಪ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಭಕ್ತರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಕರ್ನಲ್ ಎಂಜಿನ್ ಎಂಬ ರಕ್ಷಣಾಧಿಕಾರಿಗೆ ದೂರುಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಅಧಿಕಾರಿ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ನಾಲ್ಕು ಬಂದೂಕುಧಾರಿಗಳನ್ನು, ಭಕ್ತಜನರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ, ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಬಲಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ತರುವಂತೆ ಆದೇಶಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಆಗ ಹಾವೇರಿಯ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕೆಲವರು ಘರ್ಷಣೆಗೆ ದಾರಿಯಾದೀತೆಂದು ಹೆದರಿ ಶಿಖಾಶೈಲಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ದುರ್ಗದ ಭಕ್ತರು ನಂತರ ದುರ್ಗದಲ್ಲಿಯೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ ಹೀಗೆ ಭಕ್ತರು ಬೆಂಬಲಿಸಿರುವ ನಿದರ್ಶನಗಳುಂಟು.

ಇನ್ನೊಂದು ಘಟನೆ ಇದೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆದದ್ದು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಕಂಬಳಿದಾನಪ್ಪ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿರುದ್ಧ ವರ್ತನೆ ತೋರಿದನು. ಮಠದ ಅನೇಕ ಭಕ್ತರು ಅವನ ತಪ್ಪನ್ನು ಹೇಳಿ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಅವನು ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳದೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವನಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದರು. ಆಗ ಅವನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಣ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿ ಉಜ್ಜೈನಿ, ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು, ಶ್ರೀಶೈಲ ಪೀಠಾಧೀಶರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಮುಂದೆಯೇ ಡೇರೆ ಹಾಕಿಸಿ, ಕರೆಸಿದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಉತ್ಸವ ಮಾಡಿಸಿದ; ಮಠಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ. ಇದರಿಂದ ಸ್ಥಳೀಯ ಭಕ್ತರು ಮಠದ ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ನಿಂತು, ಮೂವರು ಪೀಠಾಧೀಶರ ಮೇಲೂ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಮುಂದಾದರು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಆ ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗಿ ಕಂಬಳಿದಾನಯ್ಯನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಬಂದಿದ್ದು ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದೂ,

ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಮಠದ ಧರ್ಮಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದೂ, ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ಯೆ ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಬಂದಾಗ ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲಾ ಭಕ್ತರು ಬೆಂಬಲಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು (ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಅಪ್ರಕಟಿತ ಪತ್ರ).

೫.೩. ಮಠದ ಉತ್ಸವ-ಆಚರಣೆಗಳು

ಹಬ್ಬ, ಉತ್ಸವ, ಜಾತ್ರೆಗಳು, ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಜನರ ಆಚರಣೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ನಂಬಿಕೆ, ಮನೋಭಾವ, ಇತಿಹಾಸಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲಾ ದೇಶದ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲೂ ಮತ್ತು ದ್ವೀಪವಾಸಿಗಳಲ್ಲೂ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಜನರಲ್ಲೂ, ಗುಹಾವಾಸಿಗಳಲ್ಲೂ ಸಹಾ ಅವರದೇ ಆದ ಹಬ್ಬ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ಪೂಜಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ಹಬ್ಬಗಳು ಬಂಧು ಮಿತ್ರರೊಂದಿಗೆ ಅವರವರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವ ಸಂಪ್ರದಾಯದವಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸಮುದಾಯದ ಹಬ್ಬಗಳು, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಇಡೀ ಊರಿನ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯ ಜನ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಆಚರಿಸುವ ಸ್ವರೂಪದವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹಬ್ಬ, ಉತ್ಸವ, ಜೊತೆಯಾಗಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ಹಬ್ಬಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೋದರೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಅಂಶಗಳು ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಬಹುತೇಕ ಹಬ್ಬಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭಗಳ ಆನಂದ ಸ್ಮರಣೆಯ ಆಚರಣೆಯಾಗಿ ಬಂದಿರುತ್ತವೆ. ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಅಥವಾ ಹಲವು ಜನಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಒದಗಿದ ತೊಂದರೆ ನಿವಾರಣೆಗೋ ಅಥವಾ ಮಾತೃಶಕ್ತಿಯು ಬೃಹತ್ತಾಗಿ ಕಂಡಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ತೋರಿಸಲೆಂದೋ, ಯಾವುದಾದರೊಂದು ನೋವಿನ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಸ್ಮರಿಸಲೆಂದೋ ಬಂದಿರುವುದುಂಟು. ಹಾಗೆಯೆ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಿದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನೆನಪಿಗಾಗಿಯೂ ಅದರ ಆಚರಣೆಯ ಅಂಗವಾಗಿಯೂ ಹಬ್ಬ ಉತ್ಸವ ಮೆರವಣಿಗೆ ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ, ಸ್ಥಳೀಯರ ಹಾಗೂ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಉತ್ಸವ ಹೇಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಕೆಲವು ದಾಖಲೆಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

'ಮುರಿಗೆ ತಾರಾವಳಿ' ವರ್ಣಿಸುವಂತೆ ಮತ್ತು ಮಹಾದೇವ ಕವಿಯ 'ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ, ದೊರೆ ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವದ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದಾಗ, ಅವನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭ ಉತ್ಸವದಂತೆ ಇತ್ತೆಂದು ವರ್ಣನೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾಮಿಗಳು ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂಬ ವಾರ್ತೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ದೊರೆ ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕನು ಅವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಊರನ್ನೆಲ್ಲ ಸಿಂಗರಿಸಲು ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿ, ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಸೈನ್ಯ, ಅಧೀನ ಪ್ರಭುಗಳು, ವಜೀರರು, ಮಂತ್ರಿಗಳು, ಕವಿಗಳು, ಪಾಠಕರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೆ ತಂಗಿದ್ದ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದು, ದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಲು ಉಡುಗೊರೆ ಅರ್ಪಿಸಿ

ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನಂತೆ. ಅದರಂತೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ದೊರೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯೇರಿ ಹೊರಟರು. ಮಹಾತಪಸ್ವಿಗಳು ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ ರಾಜನಾಗಲು ಕಾರಣರಾದವರು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಸೇರಿದ್ದರಂತೆ; ಸಂಭ್ರಮ ಸಂತೋಷಗಳಿಂದ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸವಾರಿಯ ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳು ಕುದುರೆಗಳು ಸಕಲ ಸೈನ್ಯ ಸಮೂಹ ಸಾಗಿ ಬಂದವು. ಛತ್ರ ಚಾಮರ ಆಲವಟ್ಟ ಬೀಸಣಿಕೆ ಸೀಗುರಿ ಪಾವಡೆ ಮುಂತಾದವೂ ಕೂಡಾ ಜೊತೆಯಲ್ಲೆ ಬಂದವು. ನಾನಾ ವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ಪಂಜುಗಳು, ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಹೊತ್ತಿಸುತ್ತಾ ಬಂದ ಬಾಣ ಬಿರುಸುಗಳು, ನಕ್ಷತ್ರ ಮಂಡಲವೇ ಭೂಮಿಗಿಳಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪುರಪ್ರವೇಶ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಭಕ್ತರು ಉಘೇ ಉಘೇ ಎನ್ನುತ್ತ, ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತ ಇದ್ದಾಗ, ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ತಾನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆಂದೇ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ವಿಶಾಲ ಮಠಕ್ಕೆ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದೊಯ್ದು ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಕೈಗೆ ಕೈಕೊಟ್ಟು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಿಂದ ಇಳಿಸಿ, ಮಠದ ಒಳಭಾಗಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಪೀಠಾರೋಹಣ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಕೆಲಕಾಲ ಸಭೆ ಅಥವಾ ದರ್ಬಾರು ನಡೆದು, ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆಂದೇ ತಯಾರಿಸಿದ್ದ ಷಡ್ರಸ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ವೀಳ್ಯ ಗಂಧ ಹೂ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ, ಈ ಬೊಕ್ಕಸ ಈ ರಾಜ್ಯ ನಿಮ್ಮದು ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಅವರ ಮುಂದೆ ಬೊಕ್ಕಸವನ್ನಿಳಿಸಿ, ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದನಂತೆ. ಅವರ ವಸತಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು ತನ್ನ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋದನಂತೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಪರಿವಾರಸಮೇತ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ರಾಜಮಹಾರಾಜರು ಹೀಗೆಯೆ ಸಂಭ್ರಮದ ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವಾಗತವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸ್ವಾಗತ ಉತ್ಸವವನ್ನು ನೆನಪಿಸುವ ಹಾಗೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂಥ ಉತ್ಸವಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಉಳವಿ, ದಾವಣಗೆರೆ, ಹಿರೇಕೆರೂರು, ಹಾವೇರಿ, ಮೈಸೂರು, ತಿಪಟೂರು, ರಾಣಿಬೆನ್ನೂರು, ಶಿಕಾರಿಪುರ, ಹಾನಗಲ್ಲು, ತುಮ್ಮಿನಕಟ್ಟಿ, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದರ ವಿವರಗಳು ಮಠದ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿವೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಇವರು ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಸಂಗಡ ಇರುವ ಬಿರುದುಗಳು, ನಂದಿಧ್ವಜ, ವ್ಯಾಸನತೋಳು, ಜಾಗಟೆ, ಪಂಚದೀವಟಿಗೆ, ಚಂದ್ರಗಾವಿ ಉಡಾಸು, ಕುದುರೆ, ಆನೆ, ಚಾಮರ, ಬಿಚ್ಚುಫಿರಂಗಿ, ಸೂರ್ಯವಾದ್ಯ, ಹಗಲುದೀವಟಿಗೆ, ಗಂಡುಗೊಡಲಿ, ಬೆಳ್ಳಿದಂಡ, ಕಾವಿ ನಿಶಾನಿ, ಪಟಾಪಟಿ ಜಾಂಡ್ಯ, ಇವುಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿ ಪೂರ್ವಾರಭ್ಯ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಯಾರು ಅಡ್ಡಿಮಾಡಲಾಗದು, ಎಂದು ರಹದಾರಿ ಪತ್ರ ಕೊಟ್ಟು, ಹಳ್ಳಿಯ ಶಾನುಭೋಗರು, ವರ್ತಕರು ಹಣ ಹೂವು ಅರ್ಪಿಸಿ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಗೌರವ ಸನ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಂದಿನ ಊರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞಾಪತ್ರ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರು ಕೊಟ್ಟ ಇಂಥ

ಎಷ್ಟೋ ರಹದಾರಿ ಪತ್ರಗಳು, ಸನ್ನದುಗಳು, ನಿರೂಪಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಬಹುಶಃ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಹೋಗುವಾಗ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತ ಇಂಥ ವೈಭವದಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಪಾಳೆಯಗಾರರ ವಂಶಾವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪಟ್ಟವಾದ, ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ ವಿವರಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರದ ಸಂದರ್ಭ, ಅದರ ವೈಭವ ಸಂಭ್ರಮಗಳು ಹಬ್ಬ ಉತ್ಸವದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವೆಂದು ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಅವರು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದಾಗಿನ ಸಂದರ್ಭ ಆಮೇಲೆ ಕೈಲಾಸ ಸಮಾರಾಧನೆ (ಅದನ್ನು ಅವರು ಗಣಪರ್ವ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ). ಗಣಪರ್ವ ಎನ್ನುವುದು 'ಮರಣವೇ ಮಹಾನವಮಿ' ಎನ್ನುವಂತೆ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಒಂದು ಉತ್ಸವವೇ ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ, ಸಾವಿರಾರು ಗಣಗಳಿಗೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸುವ ಸಂದರ್ಭವಾಗಿತ್ತು. ಗಣಪರ್ವದ ಆಚರಣೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಹಲವು ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿ ೧೧ ದಿನಗಳ ಕಾಲ ನಡೆಯುವ 'ದಸರಾ ಉತ್ಸವ' (ಈಗ ಅದನ್ನು 'ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಉತ್ಸವ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ) ವೈಭವದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ದಸರಾವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇದೇ ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೫೩ರಲ್ಲಿ ಈ ಪೀಠಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದ ಸಣ್ಣಪಾದದ ಚೆನ್ನವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಸರಾ ಮಹೋತ್ಸವ ಹೇಗೆ ಜರುಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬ ವಿವರ ಲಾವಣಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು.

ವರುಷಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆ ದಸರ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಪರುಷೆ ನೆರವುತ್ತೈತೆ
ಹರನ ಪಾಲಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಎನ್ನುವ ತೆರನು ಕಾಣುತ್ತೈತೆ
ಧರಣಿ ನಡುಗುವೊ ತೆರದಿ ದೇಶದ ಜನರು ಕೂಡುತಾರೆ
ಭರದಿಂದ ಕಂಡು ಭಕ್ತವತ್ಸಲನ ಹರುಷವಾಗುತ್ತೈತೆ
ಅಷ್ಟದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬಂದ ಪರಿಷಾಕೆ ಬನ್ನಿ ಮುಡಿವುತಾರೆ
ಪಂಚಭಕ್ಷ್ಯ ಪರಮಾನ್ನದಿಂದಲಿ ತೃಪ್ತಿಬಡಿಸುತ್ತೈತೆ

ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ಸಂಭ್ರಮದ ವಾತಾವಣ ಹೇಗಿತ್ತು ಅನ್ನುವ ಚಿತ್ರ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ, ಲಾವಣಿಕಾರ. ಮಠದ ಎರಡೂ ಬದಿ ಅಂಗಡಿಗಳು ಹೂಡಿವೆ. ತೆಂಗು, ಹಣ್ಣು, ದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಖರ್ಜೂರ, ಬೆಂಡು, ಬತ್ತಾಸು, ಕಡಲೆ, ಎಲೆ, ಅಡಿಕೆ, ಬಾಳೆ, ಪುನುಗು, ಜವಾಜಿ, ಕಸ್ತೂರಿ, ವಿಭೂತಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ. ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ಜನ ಸಡಗರದಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ. ಲಾವಣಿಕಾರ "ಎಷ್ಟೆಂತ ಹೇಳಲಿ ಎಣಿಕೆಗೆ ಸಿಕ್ಕದು ಅಂಗಡಿ ಬಾಜಾರ" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ದಸರಾ ಮಹೋತ್ಸವ ಪ್ರತಿದಿನದ ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರಸ್ವತಿ ಪೂಜೆಗೆ ಅಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವತಃ

ಸ್ವಾಮಿಯವರೇ ಸರಸ್ವತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು, ನಂತರದಲ್ಲಿ ಆಯುಧ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದಿನ ಮಠದ ಭಂಡಾರ, ಕೃಷಿ ಉಪಕರಣಗಳು, ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೦ನೇ ದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಬಂದು ಕಾಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ವಾದ್ಯಗಾರರು ವಾದ್ಯ ನುಡಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬಂಗಾರದ ಹಾವುಗೆ ಧರಿಸಿ, ಅಷ್ಟಮೂಲೆಯ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗೆ ಅಷ್ಟ ಛತ್ರಿ, ಪಟ್ಟದ ಕುದುರೆ, ಮಠದ ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು, ಭಕ್ತಾದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿ, ಎಪ್ಪತ್ತೇಳು ಬಿರುದಿನ ವಾದ್ಯಗಳ ಸದ್ದು, ಮಾವತ್ತೆರಡು ರಾಗದ ಪರಾಕು, ಮೊಳಗುವಾಗ ಹಾಗೇ ಸಾಗುತ್ತ, ಶಮೀವೃಕ್ಷದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಬನ್ನಿ ಮುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮರಳಿದಾಗ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಸಿಂಹಾಸನ ಪರಿಪರಿಯಗಿ ಶೃಂಗಾರ ಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಮುತ್ತು ಮಾಣಿಕ್ಯಗಳ ಮೇಲ್ಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪಟ್ಟೆಪಟ್ಟಾವಳಿ ವಸ್ತ್ರ ಆಭರಣಗಳು ಬಂಗಾರದ ವಜ್ರ ಖಚಿತ ಕಿರೀಟ ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ; ಶಿಖಾ ಶೈಲ ಧರಿಸಿ ಸಿಂಹಾಸನ ಏರುತ್ತಾರೆ. ಸಕಲ ಭಕ್ತರು ಸಂಭ್ರಮಿಸುತ್ತಾ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಬಂದು ಕಾಣಿಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಆ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ೮೪ ಬಿರುದು ವಾದ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಉತ್ಸವ ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಉತ್ಸವದ ಬೆಳ್ಳಿ ದಂಡ (ಕೋಲು) ಹಿಡಿದವರು ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ನಡುವೆ ರಾಜಗೊಂಡೆ. ಶಿಖಾವನ್ನು ಬೆರಳಿಗೆ ಧರಿಸಿ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಸರ, ಅಷ್ಟವರ್ಣದ ಛತ್ರಿ ಪಂಚಕಳಶ, ಭಕ್ತರ ಪರಾಕ್; ಎರಡೂ ಬದಿಯಲ್ಲಿ, ಚೌರಿ, ಮಕರತೋರಣ, ನಂದಿಕೋಲು, ಬಿರುದಾವಳಿ, ವ್ಯಾಸನತೋಳು; ಶೃಂಗರಿಸಿದ ಆನೆ, ಒಂಟೆ, ಪಟ್ಟದ ಕುದುರೆ, ನಗಾರಿ, ತಾಳ, ಕರಡೆವಾದ್ಯ, ಬುರುಗು ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಾದ್ಯಗಳ ಜೊತೆ ಅತ್ಯಂತ ವೈಭವ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಮೆರವಣಿಗೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಚಿದಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ. ರಾತ್ರಿ ಅವರ ದರ್ಬಾರ್ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ೭೭ ಬಿರುದಿನ ಮುಂದೆ ಮದ್ದು ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಇರುತ್ತದೆ. ಬಿರುಸು, ಬಾಣ, ಚಕ್ರಬಾಣ, ಆಕಾಶವನ್ನೇ ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿಸುತ್ತವೆ. ಆಮೇಲೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಎದುರು ಕುಸ್ತಿ ಪ್ರದರ್ಶನ, ಕತ್ತಿ ಕಠಾರಿ ಪ್ರಯೋಗ ಚಮತ್ಕಾರ, ದುರ್ಗದ ಗರಡಿಯಾಳುಗಳ ಸಾಹಸ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಕಾದಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೆಚ್ಚಿದವರಿಗೆ ನಿಶಾನಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ರಾತ್ರಿ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ನಡೆದು ಸೂರ್ಯೋದಯದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಮಠ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ದಸರ ಉತ್ಸವ ಮುಗಿದಂತೆ.

ಆದರೆ, ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ದಸರಾ ಮಹೋತ್ಸವದ ಸ್ವರೂಪ ಬದಲಾಗಿದೆ. ವೈಚಾರಿಕರೂ ಪ್ರಗತಿಪರರೂ ಆಗಿರುವ ಇಂದಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾದ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು ಸರಳವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ದಸರಾ ಉತ್ಸವ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಬೇಕೆಂದು 'ಶರಣಸಂಸ್ಕೃತಿ ಉತ್ಸವ' ಎಂದು ಬದಲಾಯಿಸಿ, ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಕೂರದೆ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬಂಗಾರದ ಕಿರೀಟ ಬೆಳ್ಳಿ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಕಿರೀಟ ಮಠದ

ಸಿಂಹಾಸನ ಏರುತ್ತಾರೆ. ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ೧೦ನೇ ದಿನ ಊರಿನಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಕಲಾವಿದರು, ಸ್ತಬ್ದಚಿತ್ರಗಳು ಇವುಗಳ ತಂಡದೊಡನೆ ಊರಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆಯಾಗಿ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಮಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ ದೊರೆಯ ಮನೆತನದವರ ಭಕ್ತಿಸಮರ್ಪಣೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿ ಮರಳುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲ ೮ ದಿನಗಳು ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಗಳು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು, ಸಹಜ ಶಿವಯೋಗ ಶಿಬಿರ, ಶರಣ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಸಾಧಕರು, ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಸಮಾಜ ಸೇವಕರು, ಮಕ್ಕಳು, ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಿ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶರಣರಾಗಿ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸರಳವಾಗಿ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಉದ್ದೇಶ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದಾಸೋಹ ನಿರಂತರವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಇವಲ್ಲದೆ ಶಿವರಾತ್ರಿ ಜಾಗರಣೆಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾಭಿಷೇಕ, ಪ್ರವಚನ, ರಾತ್ರಿ ಭಜನೆ, ಬಂದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಫಲಾಹಾರ, ಎಳನೀರು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಯುಗಾದಿ ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಭಕ್ತರು ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಚಂದ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿ, ಪಂಚಾಂಗ ಶ್ರವಣ ಕೇಳಿ, ಬೇವು ಬೆಲ್ಲ ಪ್ರಸಾದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ, ಭಕ್ತರೊಂದಿಗೆ ಅವರೂ ಕೆಲಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಗುರುಪೀಠಾಧಿಕಾರವು ಮಹೋತ್ಸವದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಗುರುಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷ ಮೊದಲೇ ಒಬ್ಬ ವಟುವನ್ನು ಮರಿ ಎಂದು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಠದ ಪೂಜೆ, ರೀತಿ, ರಿವಾಜುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿರಿಯರು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ ಮೇಲೆ ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರ ಮಹೋತ್ಸವ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕೂಡಾ ಅತ್ಯಂತ ವೈಭವದಿಂದ ಶಾಖಾಮಠದ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಠದ ಹಿರಿಯ ಗುರುಗಳು ಮಠದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು, ಶ್ರೀಮಂತರು, ವರ್ತಕರು, ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಉತ್ಸವದಂತೆ ಆಚರಿಸಿ, ಉಡುಗೊರೆ, ಕಾಣಿಕೆ, ದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನಿತ್ತು ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮಠದಲ್ಲಿ ದಸರಾದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಭಕ್ತಿ ಗೌರವದಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿ ಅದರ ಚಂದ ನೋಡಬೇಕು; ಅದರ ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚವನ್ನು ನಾವೇ ಭರಿಸುತ್ತೇವೆ– ಎಂದು ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ೧೯ ಮತ್ತು ೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಉತ್ಸವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ, ವಾದ್ಯ ಭಜಂತ್ರಿ ಕಲಾತಂಡಗಳು, ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಬಳಸುವ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ನಿಶಾನಿಗಳು ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಝಗಝಗಿಸುವಂತೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಊರಿನದೆ ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಉತ್ಸವಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಧಾರವಾಡ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ರಾಣೇಬೆನ್ನೂರು, ತುಮಕೂರು, ಹಿರೇಕೆರೂರು, ಶಿರಸಂಗಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ,

ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು, ಹೊಸಪೇಟೆ, ಹಾವೇರಿ, ಕಲಘಟಗಿ, ಹೀಗೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ, ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಉತ್ಸವ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಬೈಲಹೊಂಗಲದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವಾಗ ಕೆಲವು ಮಠದವರು ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಲು ವ್ಯಾಸನತೋಳು ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬರಬಾರದೆಂದು ತಡೆದಾಗ, ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರು ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸದಿರಲು ನಿರೂಪ ಕಳುಹಿಸಿ ವ್ಯಾಸನತೋಳು ಧರಿಸಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಪೂರ್ವಮರ್ಯಾದೆಗೆ ಅಡ್ಡಬರದಿರಲು ಅಲ್ಲಿಯ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಕಮೀಷನರು ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿರೂಪ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅಂತಹ ಅನೇಕ ನಿರೂಪಗಳು ಮಠದಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಇಂಥ ವಿಷಯ ಮಠದ ಕಾರಭಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ 'ಚನ್ನಬಸವಯ್ಯ ಹೇಮಗಿರಿಮಠ ಅವರ ದಿನಚರಿ'ಯಲ್ಲಿಯೂ ದಾಖಲಾಗಿವೆ.

ಹಾಗೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಾಖಾಮಠಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಉತ್ಸವ ಊರ ಹಬ್ಬಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಭಕ್ತರು ಆಹ್ವಾನ ನೀಡಿದಾಗ ಬೃಹನ್ಮಠದಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿಜಯದಶಮಿಯಂದು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಚರಣೆಯಲ್ಲೂ ಹಬ್ಬದಂತೆ, ಆಯುಧಪೂಜೆ, ಶಮೀಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಶಮೀಧಾರಣ ಮಾಡಿ, ಗುರುಹಿರಿಯರಿಗೆ ಬಂಧುಮಿತ್ರರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಬನ್ನಿಪೂಜೆ, ಬನ್ನಿಧಾರಣೆಯ ಅನಂತರ ನಾಗತಿಯರು ಬಂಧುಗಳೊಂದಿಗೆ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಆರಾಧ್ಯ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು, ಕಾಣಿಕೆ, ದಕ್ಷಿಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಮರಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿಂತುಹೋಗಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ವಿಜಯದಶಮಿಯ ದಿನ ಮೇಲುದುರ್ಗದ ಮಠಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಪರಿವಾರಸಮೇತ ಪಾಳೆಯಗಾರ ವಂಶಸ್ಥರು ಬಂದು ಭಕ್ತಿಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿ, ಫಲಪುಷ್ಪ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

೫.೪. ಊರಿನ ಹಬ್ಬ-ಉತ್ಸವಗಳು

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರದೇಶವು ಹಲವು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಸೇರಿರುವ ಹಾಗೆ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಆಳಿದ ಪ್ರದೇಶ. ಗೊಲ್ಲರು, ಕುರುಬರು, ನಾಯಕರು, ಅಗಸರು, ಗಂಗೆಮತಸ್ಥರು (ಬೆಸ್ತರು/ಸುಣ್ಣಗಾರರು), ಆದಿಜಾಂಬವರು ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಗಳಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಹಬ್ಬ ಉತ್ಸವ ಜಾತ್ರೆಗಳು ವಿಭಿನ್ನವೇ ಆಗಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಸಮುದಾಯದವರಷ್ಟೇ ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಉಳಿದವರೂ ಅವರ ಜೊತೆಗೂಡಿ ಇದು ತಮ್ಮದೇ ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ.

ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗುಹಾಲಯಗಳೇ ದೈವಾರಾಧನೆಯ ನೆಲೆಗಳಾಗಿದ್ದು ನಂತರದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟವು. ಬಹುಹಿಂದಿನಿಂದ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆ ದೇವರುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪೂಜಾಚಾರಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿರುವ ಹುಲೆಗೊಂದಿ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ದೇವರ ಉತ್ಸವಾದಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಹಾಗೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೨೮೬ರಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳ ದೊರೆಯ ಅಧೀನನಾದ ಪೆರುಮಾಳೆದೇವ ದಣ್ಣಾಯಕನು ಪೆರುಮಾಳೆಪುರ ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮಪುರಿಯಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಂಚೆಕೇಶ್ವರ ಐಂದ್ರಪರ್ವ ಹಬ್ಬದ ಸಲುವಾಗಿ ಒಂದಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಿದಂತೆ ಶಾಸನ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಐಂದ್ರಪರ್ವ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟ ಪಡಿಸಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಉತ್ಸವ ಇರಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಹಳೆಯ ಜನಿವಾರ ತೆಗೆದು ಹೊಸದನ್ನು ಹಾಕುವ ಚೈತ್ರಪವಿತ್ರ, ದೀಪೋತ್ಸವ ಮುಂತಾದ ವಿಶೇಷ ಆಚರಣೆಗಳಿದ್ದವು.

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ, ಅವರು ೧೫೪೯ ರಿಂದ ೧೭೭೯ರವರೆಗೆ ೨೩೧ ವರ್ಷ ಚಿತ್ರದುರ್ಗವನ್ನು ಆಳಿದರು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ಹಬ್ಬಗಳು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಆಚರಣೆಗಳ ವಿವರಗಳು ಅವರ ವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

೧ನೆಯ ಓಬಣ್ಣನಾಯಕ (೧ನೆಯ ಮೆದಕೇರಿ ನಾಯಕ) ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಸಂಪಿಗೆ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ದೇವರ ಸೇವೆ ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ದುರ್ಗದ ಬೆಟ್ಟ ಕಾಡುಗಳ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದ ಸಿದ್ಧಪುರುಷರು ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವರು ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದ ಜನ ರಸಸಿದ್ಧರ ಮೇಲೆ ಕೋಲು ಹೊಯ್ಯುತ್ತ ಪದಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದು ಬಹುಶಃ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ಉತ್ಸವ ಆಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಆಮೇಲೆ ಅದು ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯದು.

ತಿಮ್ಮಣ್ಣನಾಯಕನು ೧೫೨೨ರಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸನಿಗೆ ಕಲ್ಬುರ್ಗಿಯ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಡಲು ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ತಮ್ಮ ಮನೆದೇವರಾದ ನೀರತಡಿ ಗ್ರಾಮದ ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮಿಗೆ ಹರಿಸೇವೆ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೋರಡುತ್ತಾನೆ. ಪಾಳೆಯಗಾರ ನಾಯಕರು ಯುದ್ಧಗಳಿಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಸಕಲ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತ ಹೋಗಿ ದೇವರಿಗೆ ಉತ್ಸವ ಸೇವೆ ಮಾಡಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಒಂದು ಹಬ್ಬದ ವಾತಾವರಣ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಜಗಳೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಣಚಕಲ್ಲು ಗುಡ್ಡದ ಓಬಳ(ರಂಗನಾಥ)ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಬೆನಕನ ಚೌತಿಯ ಅಷ್ಟಮಿಯನ್ನು ಹಬ್ಬದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಹಬ್ಬಕ್ಕಾಗಿ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಮೆದಕೇರಿನಾಯಕ ದೊರೆ ೧೬೫೪ರಲ್ಲಿ ಮೆದಕೇರನಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿ, ಆ ಗ್ರಾಮದ ಗೌಡಿಕೆ ಹಕ್ಕನ್ನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರಿಗೆ ಮತ್ತು ತಳವಾರಿಕೆಯ ಹಕ್ಕನ್ನು ಮಾದಿಗರ ಸಿದ್ದ ಎಂಬುವನಿಗೆ ನೀಡಿದನೆಂದು ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ನಾಯಕ ದೊರೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಮಾಡುವಂತೆ, ಮಕ್ಕಳ ಫಲಕ್ಕಾಗಿ ಉಚ್ಚಂಗಿದುರ್ಗದ ಉಚ್ಚಂಗಿ ಎಲ್ಲಮ್ಮ ದೇವರಿಗೆ ನಾಗತಿ ಸಮೇತ ಎಲ್ಲರೂ ಬೇವಿನ ಉಡುಗೆ ಧರಿಸಿ ವಿಶೇಷ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಎಂದು ಅವರ ವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದೆ ಉಚ್ಚಂಗಿದುರ್ಗದಿಂದ ಉಚ್ಚಂಗಿದೇವಿಯ ಉತ್ಸವ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ತರಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮರದ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಅದರ ಉತ್ಸವ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಏಕನಾಥಮ್ಮನಿಗೆ ಸಿಡಿಕಂಬ ತರಿಸಿ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೬೬ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭಗೊಂಡ ಅದರ ಸಿಡಿ ಉತ್ಸವ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ. ಈ ಸಿಡಿಹಬ್ಬವನ್ನು ನೋಡಿದ ಐರೋಪ್ಯನೂ ಭಾರತೀಯ ಶಾಸನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವನೂ ಆದ ಹುಲ್ಷ್ ತನ್ನ ವರದಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ:

ಮೈಸೂರಿನ ಕೌತುಕಕಾರಿ ವಸ್ತುಗಳು ಎತ್ತರವಾದ ಉಯ್ಯಾಲೆ ಕಂಬಗಳು. ಇವು ದೇವಾಲಯಗಳ ಬಳಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸರಪಳಿ ತೂಗಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮರದ ಹಲಗೆಯನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ದೇವಿಯನ್ನು ಕೂರಿಸಿ ತೂಗುತ್ತಾರೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೂ ಏಕನಾಥೇಶ್ವರಿ ಎಂಬ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಉಯ್ಯಾಲೆ ಕಂಬವೊಂದಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿ ಒಂದು ಸಿಡಿಮರ ಇದೆ. ಅದರ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಪುರುಷರು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹರಕೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡವರು ನೆಲಕ್ಕೆ ಅವರ ಮುಖ ಅಭಿಮುಖವಾಗುವಂತೆ ಬೆನ್ನಿನ ಮಾಂಸಖಂಡಗಳಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕೊಂಡಿ ಚುಚ್ಚಿ ಸಿಡಿಯಮರದ ತುದಿಗೆ ಅದನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಅದರ ಹರಕೆ ಹಟ್ಟಿಕೊಂಡಷ್ಟು ಸುತ್ತುಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿಸಿ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಸಿ, ಬೆನ್ನ ಗಾಯ ಮಾಯಿಸಲು ಬೇವಿನ ಸೊಪ್ಪಿನಿಂದ ತಿಕ್ಕುತ್ತಾರೆ.

ಸಿಡಿ ಉತ್ಸವ ಈಗಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಜಾತ್ರೆಯಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕೊಂಡಿ ಚುಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ, ಬಟ್ಟೆ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಮಾಘ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಟಮದೇವರು, ಉಚ್ಚಂಗಿದೇವರು ಮಾಡಲು ಪರಿವಾರ ಸಮೇತ ಕಣಕುಪ್ಪಿ ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, 'ಕಾಳು ಹೊಯ್ಯಿಸಿ', ಬೇವು ಉಟ್ಟು, ಗಂಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ, ತದಿಗೆ ದಿವಸ ಜೋಗುಲಾಡಿ, ರಾತ್ರಿ ಸಿಡಿ ಆಡಿದರೆಂದು 'ವಂಶಾವಳಿ'ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ (ಉಮೇಶ್ ಬಿ. (ಸಂ); ೨೦೦೫; ಪು ೧೧೯).

ಹೀಗೆ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ದೇವರು ಮಾಡುವುದು, ದೊರೆ ಜೋಗಿವೇಷ ಧರಿಸಿ ಹೊರಟರೆ ಪ್ರತಿ ಗ್ರಾಮದ ಗೌಡನು ಗ್ರಾಮ ೧ಕ್ಕೆ ೧೨ ವರಹ ಜೋಗಿ ಕಾಣಿಕೆ ಹಾಕಬೇಕು. ಗ್ರಾಮದ ತಳವಾರರು ೧ ಟಗರು, ೧ತುಪ್ಪದ ಗುಂಬ ತರಬೇಕು.

ವಿನಾಯಕ ಜಾತ್ರೆ ದಿವಸ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಠದ ಅಯ್ಯನೂ ಕರ್ಜಿಕಾಯಿ ಮಾಡಿ ತಂದು ಅರಮನೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಡೆಯಬೇಕು ಎಂಬ ಕಟ್ಟುಪಾಡು ಇತ್ತು.

ಹಾಗೆಯೇ ಹೋಳಿಗೆಮ್ಮ ಅಥವಾ ಅಜ್ಜಿ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಊರಿನ ಸ್ತ್ರೀ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಮನೆಯವರು ಹೋಳಿಗೆ, ಅನ್ನಸಾರು, ಪಲ್ಯ, ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೊಸ ಮೊರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ದೇವಿಗೆ ಎಡೆ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಬರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ತಳವಾರರು ಊರ ಹೊರಗೆ ಇಟ್ಟು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ಎಡೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿ ಮನೆಯವರು ಅದನ್ನು ಹಬ್ಬದಂತೆ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಈಗಲೂ ನಡೆದುಬಂದಿದೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶಕ್ತಿಮಾತೆಯರ ಉತ್ಸವಗಳು, ದೇವರನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವುದು, ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಂಗಮ್ಮ, ಏಕನಾಥೆಮ್ಮ, ಬರಗೇರಮ್ಮ, ಎಲ್ಲಮ್ಮ, ಬನಶಂಕರಮ್ಮ, ತಿಪ್ಪನಗಟ್ಟಮ್ಮ, ಗೌರಸಂದ್ರ ಮಾರಮ್ಮ, ಕಣಿವೆ ಮಾರಮ್ಮ, ಕಾಳಿ ಕಮಠೇಶ್ವರಿ ಮುಂತಾದ– ನವದುರ್ಗಿಯರೆನ್ನುವ– ದೇವತೆಗಳ ದೇವಾಲಯಗಳು ದುರ್ಗದಲ್ಲಿವೆ. ಜನ ಅವಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಸಿಡಿ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ದೇವರುಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ ಹರಕೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮನೆ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಕರೆಸಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೇವತೆಗೆ ಮಡಿಲಕ್ಕಿ, ಹಣ್ಣು, ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ, ಕಾಣಿಕೆ, ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂಧು ಬಾಂಧವರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಊಟ ಮಾಡಿಸಿ, ಹಬ್ಬ ಮಾಡಿದಂತೆ ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಪುಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ; ತಾಯಿ ಸಂತುಷ್ಟಳಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲೆಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾಳೆ– ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇದೆ. ದೇವರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಪೂಜೆಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಈಗಲೂ ಹಲವು ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ದೇವಿಯರ ಬಗೆಗಿನ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಬಹುದು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ದೇವಿಯರ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು 'ಭೇಟಿ ಉತ್ಸವ'. ಜನಪದ ದೈವಗಳಾದ ಬರಗೇರಮ್ಮ ತಿಪ್ಪಿನಗಟ್ಟಮ್ಮ ಇಬ್ಬರು ಸಹೋದರಿಯರು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ದೊಡ್ಡಪೇಟೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎದುರು ಬದರಾಗಿ ಬಂದು ಒಂದೆರಡು ಕ್ಷಣ ಪರಸ್ಪರ ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಮರುಕ್ಷಣವೇ ಅಗಲುವ 'ಭೇಟಿ', ಬಹಳ ಜನರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವ ವಿಶೇಷ ಉತ್ಸವ. ಊರಿನ ಜನರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಊರುಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಬಂಧಿಕರು ಮಿತ್ರರು ಬಂದು ಸೇರಿ ಮಿಲನದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಆ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿ ದೇವತೆಯರ ಜಗಳ ಮತ್ತು ರಾಜಿಯ ಒಂದು ಐತಿಹ್ಯವಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೬

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜಾತಿ-ಧರ್ಮಗಳ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ

೬.೧. ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ : ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲವು

೬.೨. ವೀರಶೈವ - ಲಿಂಗಾಯತ : ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ ೬

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜಾತಿ-ಧರ್ಮಗಳ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ

೬.೧. ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ : ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲವು

ಈಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠವು ಶರಣರ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಮುಂದುವರಿದ ಸಂಸ್ಥೆ. ಈ ಮಠದ ಮೂಲಭೂತ ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲವೇ ಜಾತ್ಯತೀತವಾದ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟ, ಸರ್ವ ಸಮಾನತೆ ಇಂಥ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ದಾಖಲೆಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಶ್ರೀಮಠದ ಪೂರ್ವಕಾಲೀನ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರಕಾಲೀನ ಗುರು ಪರಂಪರೆಯವರು ಸಕಲ ಜೀವರಾಶಿಗಳ ಲೇಸನ್ನೇ ಬಯಸುವವರಾಗಿದ್ದರು, ಉದಾರ ನಡೆಯವರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ದಾಖಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಶರಣರ ಚಳುವಳಿಯ ಅನಂತರ ಎಲ್ಲ ಶರಣರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಚನಕಟ್ಟುಗಳ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು ೨ನೆಯ ಶೂನ್ಯ ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ಉಳವಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲಸಿದರು. ನಿರಂಜನ ವಂಶರತ್ನಾಕರ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿಯ ಪ್ರಕಾರ ನಂತರದ ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದವರು ಚಲನಾತ್ಮಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾಗುವ ಮುನ್ನ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬರಿಗೆ ಪೀಠಾಧಿಕಾರ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಅದರಂತೆ ನಿರ್ಮಾಯ ಗಣನಾಥರು, ನಿರಂಜನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಂಧ್ರ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಮಲೆಯಾಳ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ತಳವರ್ಗದವರಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿದ್ದರಿಂದ ಅಂದು ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಲಿಂಗಾಯತರಾದರು. ಇದು ಅವರ ಜಾತ್ಯತೀತ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಹೇಳುವಂತೆ,

“ದಾಸೀಪುತ್ರನಾಗಲಿ, ವೇಶ್ಯಾಪುತ್ರನಾಗಲಿ, ಶಿವದೀಕ್ಷೆಯಾದ ಬಳಿಕ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿವನೆಂದು ವಂದಿಸಿ ಪಾದೋದಕ ಪ್ರಸಾದ ಕೊಂಬುದೇ ಯೋಗ್ಯ. ಹೀಗಲ್ಲದೆ ಉದಾಸೀನ ಮಾಡಿ ಬಿಡುವವರಿಗೆ ಪಂಚಮಹಾಪಾತಕ ನರಕ ಕಾಣಾ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ”, ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರು ಎಂಬಲ್ಲಿ “ಉಡುವಲ್ಲಿ ಕುಲವಳಿಯೆತ್ತೆಂಬಿರಿ. ಕೊಂಬಲ್ಲಿ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಕುಲವನರಸುವ ಮಾದಿಗರನೇನೆಂಬೆನಯ್ಯ”. ಈ ವಚನ ಮೇಲು ಕೀಳು ಎನ್ನುವ ಜಾತಿಯ ಭೇದಭಾವವನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡುವರೊ ಅವರೇ ನಿಜವಾದ

ಹೊಲೆಯರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಒಂದೇ ಎನ್ನುವ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳು ನಡೆದುಕೊಂಡರು.

ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಆರಂಭಕಾಲದ ೬ನೆಯ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಮಲಯಾಳ ಪ್ರದೇಶದ ಎರಡು ಮೂರು ಬೆಟ್ಟಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಶೈವಪೂಜಕರಾದ ಜನರಿಗೆ ವೀರಶೈವ ದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ಶರಣಸಂಸ್ಕೃತಿಯತ್ತ ತಿರುಗಿಸಿದರು. ಆ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಮೊದಲು 'ನಿರ್ಮಾಯನ ಬೆಟ್ಟ' ಎನ್ನುತಿದ್ದು ಈಗ ಅದನ್ನು 'ಮಹದೇಶ್ವರನ ಬೆಟ್ಟ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ದೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಮುದಾಯವನ್ನು 'ತಮ್ಮಡಿ'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ, ಇದು ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸಮುದಾಯವಾಗಿ ಮೈಸೂರು, ತುಮಕೂರು, ಮೊದಲಾದೆಡೆ ಹರಡಿ ನಂಜನಗೂಡಿನ ನಂಜುಂಡೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅರ್ಚನೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಇದ್ದಾರೆ. 'ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ವಿವರದ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧೧ನೆಯ ಪಟ್ಟದ ರುದ್ರಮುನಿಸ್ವಾಮಿಗಳು (ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು) ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಎಳಂದೂರು ಹದಿನಾಡು ಮೂಲಕ, ನಿಡುಗಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಜನಾಂಗದ ರಾಜನು ಭಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ರಾಜನ ಹೆಸರು ದೊರೆತಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಅವರು ನಾಯಕನಹಟ್ಟಿಗೆ ಆಗಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿಯ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಕುಲದವರು ಅವರ ಶಿವಭಕ್ತಿಗೆ ಒಲಿದು ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ನೆಲೆನಿಲ್ಲುವಂತಾಯಿತು. ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಮುದಾಯದವರಿಗೆ ಗುರುವಾಗಿ ಯಾವ ಜಾತಿಭೇದವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಸ್ಥಳೀಯರಿಗಾಗಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರಂತೆ. ತಿಪ್ಪೆಯಿದ್ದ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮಠದಲ್ಲಿ ಅವರು ವಾಸಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು, ಆ ಮಠದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯವರಿಗು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶವಿದ್ದಿತು. ಇಂದು ಅವರ ಗದ್ದಿಗೆಯನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡುವವರು ನಾಯಕ ಸಮುದಾಯದವರು. ಇಂದಿಗೂ ನಡೆಯುವ ಅವರ ರಥೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಬೆಳಗಾಂ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಮೈಸೂರು ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಬರುವ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯ ಅಭಿಮಾನಿ ಭಕ್ತ ಸಮೂಹವು ಲಕ್ಷಾಂತರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಅದೊಂದು ಜಾತ್ಯತೀತ ಜಾತೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವೇ ಇಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಜಾತಿಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಸಮಾಜೋದ್ಧಾರದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೆಲಸಗಳು. ಇವರು ಮಾಡಿದರೆನ್ನುವ ಪವಾಡಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳಿವೆ.

ಉತ್ತರಕಾಲೀನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮೊದಲು ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಒಬ್ಬ ಲಿಂಗಾಯತ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅನ್ಯಮತೀಯ ಕೆಳಜಾತಿಯ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳೊಬ್ಬಳನ್ನು ಲಿಂಗಕಟ್ಟಿಸಿ ವಿವಾಹವಾಗಿ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಖವಾಗಿದ್ದ. ಆದರೆ ಸ್ವಜಾತಿ ವೀರ

ಶೈವರು ಅವನ ಮನೆಗೆ ಬರುವುದು ಹೋಗುವುದು ಮಾಡದೆ ದೂರವಿಟ್ಟು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರಿಗೆ ದೂರು ಕೊಟ್ಟರಂತೆ. ಆಗ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸುಖವಾದ ಸಂಸಾರ ನೋಡಿ ಲಿಂಗ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಆಕೆ ಲಿಂಗಾಯತರವಳು; ಅವಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಕುಲವನರಸಬಾರದು ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಲಿಂಗಧಾರಣೆಮಾಡಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿನ ವೀರಶೈವರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಹೋಗಲು ಹೇಳಿಹೋದರೆಂದು ದಾಖಲೆಯೊಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಉದಾರ ನಡವಳಿಕೆ ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲುವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಹಾಗೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೈದರಾಬಾದಿನ (ಗೋಲ್ಕೊಂಡದ) ನವಾಬನನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಅವನ ಗೌರವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆಂದು ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಸಣ್ಣಬರಹದ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಗರಬಂಡಾಯ ಎಂಬ ರೈತದಂಗೆಯಾದಾಗ ಸು. ೨೦,೦೦೦ ರೈತರು ನಗರದ ಸೀಮೆ ದುರ್ಗದ ಸೀಮೆಯಿಂದ ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದರು ಆಗ ಅವರು ಮಠದ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತು ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಜಾತಿಭೇದ ಮಾಡದೆ ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯನೀಡಿದ್ದು.

೩೮ನೆಯ ಪಟ್ಟದ ಶಿರಸಂಗಿ ಮಹಾಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಉತ್ತರದ ಕಡೆ ಪ್ರವಾಸ ಹೋದಾಗ ಸವಣೂರ ನವಾಬ ಇವರನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದನಂತೆ, ಆಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವನು ಅನ್ಯಮತೀಯ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸದೆ ಅವನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರಂತೆ. ಅವರು ಹೊರಡುವಾಗ, ಆಗ ಅವರ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಒಂದು ಫೌಜು ಕೊಟ್ಟು ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆ ಮತ್ತಿತರ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಭಕ್ತಿ ತೋರಿದನೆಂದು ದಾಖಲೆಯೊಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ..

ಹೆಬ್ಬಾಳು ರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾದ ಬರಗಾಲ ಬಂದಾಗ, ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದ ದವಸ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಗಂಜಿಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮೂರುತಿಂಗಳುಗಳ ಕಾಲ ಎಲ್ಲ ಸಮುದಾಯದ ಬಡಜನರ ಹಸಿವಿನ ಬವಣೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರು. ಮುಂದೆ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹ ಮಠ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲವುಗಳನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಮಠಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೆ ಇದ್ದ ಕುರುಬರಹಟ್ಟಿಗೂ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೂ ಬಹಳ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧ. ಈ ಹಳ್ಳಿಯ ಒಟ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ೧೦೦೦ ಇತ್ತು. ಇಡೀ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಕುರುಬರು ಸು. ೪೦ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕುಟುಂಬ ಕುರುಬರು, ೨೫ರಷ್ಟು ಹರಿಜನ, ೨೦ರಷ್ಟು ಒಕ್ಕಲಿಗರು, ೧೫ ಕುಟುಂಬಗಳಷ್ಟು ಮುಸ್ಲಿಮರು. ಕೇವಲ ೩ ಕುಟುಂಬ ಲಿಂಗಾಯತರು, ೩ ಕುಟುಂಬ ಮಡಿವಾಳರು, ೨ ಕುಟುಂಬ ಕ್ಷೌರಿಕರು, ೧ ಕುಟುಂಬ ಕುಂಬಾರರು. ಇವರೆಲ್ಲ ಕೃಷಿಭೂಮಿ ಇದ್ದರೂ ಅದು ಮಳೆ

ಅವಲಂಬಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಕೂಲಿ ಕೆಲಸದಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುವವರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕುರುಬರು ೧೫೦ರಿಂದ ೫೦೦ ಕುರಿಗಳನ್ನು ಸಾಕಿಕೊಂಡು ಅನುಕೂಲವಾದವರು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಕುರಿಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಡೆಗೆ ಹೊಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಆದಾಯವಿದೆ.

ದಸರೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕುರುಬರ ಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಜನ ಚಪ್ಪರಹಾಕುವುದು, ಬೇಕಾದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದು, ಆವರಣ ಸ್ವಚ್ಚಗೊಳಿಸುವುದು, ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ದಿನಗೂಲಿ ಮತ್ತು ೨ ಹೊತ್ತಿನ ಊಟ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಊರಿನ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಮಠದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಸ್ಕೂಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ೬ರಿಂದ ೭ ಹರಿಜನಮಕ್ಕಳೂ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಮಠದಿಂದ ಊರು ದೂರವಿರುವುದರಿಂದ ಊರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಕೂಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಡಲು ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದಾಗ, ಅದಕ್ಕೆ ಮಠ ಒಪ್ಪಿ ಕಟ್ಟಡ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ, ಮಠದಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲಸಮಾಡುವವರಿಗೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿದೆ. ಹಳ್ಳಿಯವರು ಮಠದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಹಬ್ಬ ಜಾತ್ರೆ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ ಮಠ ಜಾತಿಭೇದ ಮಾಡದೆ ಅವರು ಮಠಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರಿಗೆ ಅವರು ಎಷ್ಟು ಹತ್ತಿರ ಎಂದೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಭಕ್ತನನ್ನು ಅವರು ಹೆಸರುಹಿಡಿದು ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಜಿ.ಎಚ್.ಹೊಸೂರು, ಮುರಘರಾಜೇಂದ್ರ ವಿಜಯ) ಇದು ಸ್ವಾಮಿಗಳವರಿಗೆ ತಳಸಮುದಾಯದವರ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ಜಾತ್ಯತೀತ ಮನೋಭಾವ ಇವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಮಠದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ, ಎಲ್ಲಾ ಸಮುದಾಯಗಳ, ೨೫ ಜನ ಕೆಲಸಗಾರರು ಇದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕಸಗುಡಿಸುವವರೂ, ದನ ಕರು ಆನೆ ಕುದುರೆ ಒಂಟೆ ಇವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವರೂ, ಇದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಜಾಸಾಬ್ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ವ್ಯಕ್ತಿ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದೂ ಅವನಿಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೨ ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಿದ್ದರಾಮಪ್ಪ ಎಂಬ ಕುರುಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ದನಕರುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೂ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೨ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಠದ ಭೂಮಿಯ ಸಾಗುವಳಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಲಿಂಗಾಯತರೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಜಯದೇವಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮುರಿದು, ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ದಲಿತರಿಗೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಇದು ಮಠದ ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಶಾಖಾಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಾ ಕೆಲಸಗಾರರಾಗಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯ ಜನರೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬಳಿಯ ಹುಲಿಗೊಂದಿ (ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ)ಯ ಅಂಕಳಸ್ವಾಮಿ ಮಠ ಎನ್ನುವ ಶಾಖಾಮಠದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮುಸ್ಲಿಂ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಕೆಲಸದವನಿದ್ದ ಎಂಬುದು ಆ ಮಠದ ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀ ಮುರುಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಲಿಂಗಾಯತ ಭಕ್ತರು ದೂರುಗಳನ್ನು ತಂದಾಗ ವಾದಿ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳನ್ನು ಕರೆಸಿ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೇ ರೀತಿ ಲಿಂಗಾಯತರಲ್ಲದ ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದಾಗ, ದೂರುಗಳು ಬಂದಾಗ, ಅವರುಗಳನ್ನೂ ಕರೆಸಿ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ, ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಚಲವಾದಿ ಜನಾಂಗದವನೊಬ್ಬ ತಾನು ಊದುವ ಕಹಳೆಯನ್ನು ಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಊದಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನ ಮೇಲೆ ಅಪಾದನೆ ಬಂದಿತು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವನನ್ನು ಕರೆಸಿ ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಅವನು ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಅವನ ಬಡತನ ಗಮನಿಸಿ ಕೇವಲ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿಗಳ ತಪ್ಪುಕಾಣಿಕೆ (ದಂಡ) ಹಾಕಿದರೆಂದು ದಾಖಲೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ದಾಖಲೆ ಪ್ರಕಾರ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೇ ಕ್ಷೌರಿಕ ಕುಟುಂಬಗಳು ಇದ್ದವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕುಟುಂಬ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆ ಕ್ಷೌರಿಕನು ಲಿಂಗಾಯತರಿಗೆ ಕ್ಷೌರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಳು ಅಥವಾ ಹಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಇತರ ಕ್ಷೌರಿಕರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಪೂರ್ಣ ಸಸ್ಯಾಹಾರಿಯಾಗಿದ್ದ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಲಿಂಗಾಯತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆಯಲು ಭೋಜನ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಅಡುಗೆ ಮನೆಗೂ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆಯಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲರ ಜೊತೆ ಸಹಭೋಜನ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶವೂ ದೊರೆಯಿತು.

ಹಾಗೆಯೇ ಸೋಮವಾರಪೇಟೆಯ 'ಅಬ್ಬಿಮಠ' ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಶಾಖಾಮಠ. ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಹಬ್ಬ ಶಿವರಾತ್ರಿ ಹಬ್ಬ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಗೌಡ ಜನಾಂಗದವರು ಮತ್ತು ದಲಿತರು ಮಠಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಮಠದ ಗುರುಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ 'ಮಾದೇಶ್ವರ ಪರ್ವ' ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ 'ಹುತ್ತರಿ ಹಬ್ಬ'ದ ದಿನ ವಾದ್ಯ ಸಮೇತ ಬರುವ, ಕೊಡವರು, ಗೌಡರು, ದಲಿತರು ಭತ್ತದ ಕದಿರನ್ನು ತಂದು ಮಠಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಗದ್ದುಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಮನೆಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಮಠದ ಬಗ್ಗೆ ಜನರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಗೌರವ. ಹಾಗೇ ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ಆ ಎಲ್ಲ ಜನ ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದು ತೀರ್ಥ ಪ್ರಸಾದ ಪಡೆದು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಶ್ರೀಮಠ ಎಲ್ಲಾ ಜನಾಂಗದವರಿಗೂ ಸ್ಪಂದಿಸಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಗಾಂಧಿವಾದಿ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರು ವೀರಶೈವರಲ್ಲವೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಎದ್ದಾಗ, ಕೆಲವರು ಅದನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದ್ದು ಹಿಂದೆ 'ಮೈಸೂರು ಸ್ಟಾರ್' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ಬನವಾಸಿಯ ವೀರಶೈವ ದೇವದಾಸಿಯ ಮಗ ಎಂಬ ವದಂತಿಯ ಮಧ್ಯೆ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ವೀರಶೈವರು ಅವರ ಜೊತೆ ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಮುಜುಗರಪಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ, ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಥಣಿಗೆ ಅವರನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು, ಅವರಿಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ, ಈ

ಮುಜುಗರವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿದರೆಂದು ದಾಖಲಾಗಿದೆ. ಅವರ ಶುದ್ಧ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋದ ಜನತೆ ಮುಂದೆ ಅವರನ್ನು 'ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಾಂಧಿ' ಎಂದು ಗೌರವಿಸಿತು. ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪನವರನ್ನು ಒಬ್ಬ ಯೋಗ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿ ಜಾತ್ಯತೀತ ಮನೋಭಾವ ತೋರಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ (ಹಾಲಪ್ಪ ಗ.ಸ. (ಸಂ); ಪು. ೮೪೭).

೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ, ನಿಜಾಮ ಸರ್ಕಾರದ ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ, ಕಲ್ಲಪ್ಪ (ದಗಡುಅಪ್ಪ) ಎಂಬ ವೀರಶೈವ ಹುಡುಗ ಆರ್ಯ ಸಮಾಜ ಸೇರಿ ಜನಿವಾರ ಧರಿಸಿದ, ಆರ್ಯ ಸಮಾಜದ ವೇದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಪಂಡಿತ ಜ್ಞಾನದೇವ ಎಂದು ಬದಲಿಸಿಕೊಂಡ. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದ ನಂತರ ಅವನಿಗೆ ವೀರಶೈವಧರ್ಮವೇ ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ತಮವೆನಿಸಿ ವೀರಶೈವಕ್ಕೇ ಮರಳಿ ಬರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಮಠಾಧೀಶರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ, ಆಗ ಮುರುಘಾ ಮಠದ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು 'ಮೈಸೂರು ಸ್ಟಾರ್' ಪತ್ರಿಕೆಗೆ (ಜೂನ್ ೨೯, ೧೯೧೪) ಜಾಹಿರಾತು ನೀಡಿ ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಯಾರದಾದರೂ ಆಕ್ಷೇಪವಿದ್ದರೆ ತಿಳಿಸಲು ಪ್ರಕಟಣೆ ನೀಡಿದರು. ಆನಂತರ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ವೀರಶೈವಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದರು (ಮಠದ ದಾಖಲೆಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಶುದ್ಧಿಪತ್ರ).

ಶ್ರೀಮಠ ಲಿಂಗಾಯತರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ಸಮುದಾಯದವರಿಗೂ ಒಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಜನರು ನಾನಾ ರೀತಿಯ ದೂರುಗಳನ್ನು ತಂದು ನ್ಯಾಯ ನೀಡುವಂತೆ ಕೋರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದು ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರ ಆಸ್ತಿಜಗಳವೋ, ಮೋಸ ಕಳ್ಳತನದ ಪ್ರಕರಣಗಳೋ, ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿ ಜಗಳವೋ, ಅನೈತಿಕ ಸಂಬಂಧದ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರಕರಣವೋ, ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳ ಜಗಳವೋ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಜಗಳಗಳೋ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೇವಲ ಲಿಂಗಾಯತರಷ್ಟೇ ಆಗಿರದೆ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮ, ಅನ್ಯ ಜಾತಿಯವರೂ ದೂರುಗಳನ್ನು ತರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಬಗ್ಗೆ ಇದ್ದ ಗೌರವ ಮತ್ತು ಅವರ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ನ್ಯಾಯ, ಉದಾರ ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲವು. ಜಾತಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಲಿನ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರು ತಮ್ಮ ದೂರುಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾಯಕರು, ಮುಸ್ಲಿಮರು, ಕುರುಬರು, ಗೊಲ್ಲರು, ಚಲವಾದಿ, ಮುಂತಾದ ದಲಿತರು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಅನೇಕ ದೂರು ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು ದೂರುದಾರ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಎದುರು ಪಾರ್ಟಿಯವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಂಡು, ಅವರು ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿರಲಿ, ಬಡವರಾಗಿರಲಿ, ಲಿಂಗಾಯತರಿರಲಿ, ಯಾವ ಜಾತಿಯವರಿರಲಿ, ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ, ವರ್ಷವಾದರೂ ಸರಿಯೆ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದವರು ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೊಳಗಾದವರಿಗೆ ದಂಡ ಕೊಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಮಠಕ್ಕೂ ತಪ್ಪುಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಪ್ರಕರಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಮುಸ್ಲಿಂ ಯುವಕನೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಅವಳ ಅಣ್ಣ ತವರೂರಿನ ತನ್ನ

ಮನೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಮರಳಿ ಕಳಿಸಿಕೊಡದೆ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ; ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮರಳಿ ಕರೆಸಿ ನ್ಯಾಯಕೊಡಿಸಬೇಕು- ಎಂದು ಮನವಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಸುದೀರ್ಘ ಸುರುಳಿ ಪತ್ರವೊಂದು ಮಠದಲ್ಲಿದೆ.

ದಾವಣಗೆರೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಣಜಿವಾಸಿ ಅಗಸರ ತಿರುಕಪ್ಪನಿಗೂ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಈತನ ಸಂಬಂಧಿಕರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಜಗಳವಾಗಿ, ಕುಲಾಚಾರ ನಡಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ, ಈ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ೧೯೦೯ರಲ್ಲಿ ಇತ್ಯರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಇದು ೩ರಿಂದ ೪ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ದಾವಣಗೆರೆ ಬಳಿಯ ನರಗನಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದ ಮಠದ ಗುರುಸಿದ್ಧಯ್ಯನವರು ಮಠದಲ್ಲಿ ಸುಬೇದಾರರಾಗಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅವರು ಅಷ್ಟೇನು ಓದಿರದಿದ್ದರೂ ಕುಶಾಗ್ರಮತಿ, ಲೋಕಾನುಭವಿ, ವಾಗ್ಮಿ, ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುವ ವ್ಯಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿಪುಣರಾಗಿದ್ದರು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಅಗಸರ ವ್ಯಾಜ್ಯ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಮೂರು ವರ್ಷ ಹಿಡಿಯಿತು. ಸುತ್ತಲು ನೂರು ಮೈಲಿ ಸುತ್ತಳತೆಯ ಗಣ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಅಗಸ ಜನಾಂಗದ ಯಜಮಾನರುಗಳನ್ನು ಕರೆಸಿ ಸಂಬಂಧ ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿ ಪುರಾವೆಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ನ್ಯಾಯ ಕೊಟ್ಟರು. ಅದನ್ನು ಎರಡೂ ಪಂಗಡದವರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಹಾಗೆಯೇ ದಾವಣಗೆರೆ ಹರಿಹರ ಊರುಗಳ ಗೌಳಿಗರಲ್ಲಿ ಭೋಜನದ ಬಗ್ಗೆ ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಜ್ಯವೊಂದು ಹುಟ್ಟಿ, ಎರಡು ವರ್ಷ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ತೀರ್ಮಾನವಾಯಿತು.

ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠವು ಸಮಾಜದ ತೀರ ತಳವರ್ಗದವರ ಹಾಗೂ ದಲಿತರ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ಆದಿಕರ್ನಾಟಕ ಸಮಾವೇಶವೊಂದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಸಮಾವೇಶ ಮುಗಿದ ನಂತರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಜನರ್‍ಯಾರೂ ಬಾಯಾರಿದ ಅವರಿಗೆ ನೀರನ್ನೂ ಕೂಡಾ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ, ಹಸಿದು ಬಾಯಾರಿದ ಅವರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವರನ್ನು ಮಠದೊಳಗೆ ಕರೆದು ನೀರುಕೊಟ್ಟು ಊಟಮಾಡಿಸಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಂಡಾಗ, ಅವರೆಲ್ಲ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ಜಯದೇವಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವರಿಗೆ "ಭಾರತಮಾತೆಯ ಪುತ್ರರೇ" ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿ, "ನಿಮಗೆ ಚಾಂಡಾಳ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದ ನಿಮ್ಮ ಕೃತಿಯಿಂದ ಬಂದಿದೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಕಾರಣ ಇಲ್ಲ, ನೀವು ಹೊಲಸು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು, ಮದ್ಯಮಾಂಸಗಳನ್ನು ಬಿಡಿ. ಶವದ ಮೇಲಿನ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಡಿ. ದಿನಾಲು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ. ಹೊಲಸು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಬೇಡಿ. ನಿಮ್ಮ ಕೇರಿ ಮನೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ. ಕುರಿ ಕೋಣಗಳನ್ನು ಕಡಿಯಬೇಡಿ. ನಿಧಾನವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯಿರಿ" ಎಂದು ತಿಳುವಳಿಕೆ ಹೇಳಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಜನರಿಗಾಗಿ ಮಠದ ಬಳಿಯ ಅವರ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ

ಅವರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಶಾಲೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಗ್ರಾಮಗಳ ತಳವರ್ಗದ ಅನೇಕರಿಗೆ ಮಠದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಕುರುಡರು, ಕುಂಟರು, ಮೂಕರು ಮೊದಲಾದ ಅಂಗವಿಹೀನರ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅನಾಥಾಲಯಗಳನ್ನು ಧರ್ಮಛತ್ರಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲು, ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು, ದೇಣಿಗೆ ನೀಡಲು ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿದರು. ಅವರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ಶ್ರೀಮಂತರು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಉದ್ಯಮಿಗಳು, ಸಾಕಷ್ಟು ದಾನ ನೀಡಿದರು. ಯಾದಗಿರಿಯ ಧರ್ಮವೀರ ಶಂಕರಪ್ಪನವರು ಶ್ರೀ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯವರನ್ನು ನೋಡಲು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ಅವರ ಬೋಧನೆಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿ ೨ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರು. ತಿಪಟೂರಿನ ಜಿ. ಕೊಟ್ಟೂರಪ್ಪನವರು ಶ್ರೀಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಶ್ರೀಗಳು ತಿಪಟೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ 'ವೀರಶೈವಾಶ್ರಮ'ಕ್ಕೆ ೨೫ ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ದೇಣಿಗೆ ನೀಡಿದರು.

ಶ್ರೀಮಠದ ಜಾತ್ಯತೀತ ಮನೋಭಾವಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ವೀರಶೈವ ಸಮಾಜದ ಹಿಂದುಳಿದ ಹಾಗೂ ತಳಮರ್ಗದ ಜನರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆಯಲು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಪಡೆಯಲು, ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಮುಖ್ಯಮಾರ್ಗ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯಲು ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲ ಎಂದು ಧರ್ಮಾರ್ಥ ವಿದ್ಯೆ ದೊರಕಿಸುವ ಯೋಚನೆಮಾಡಿ, ಕರ್ನಾಟಕದುದ್ದಕ್ಕೂ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಉಚಿತ ವಸತಿ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಜಾತಿಯವರ ಗಮನ ಅವರವರ ಜಾತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದಾಗ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ ವೀರಶೈವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೇನೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ಎಲ್ಲ ಮತೀಯರಿಗೂ ಉಚಿತ ವಸತಿ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟದ್ದು ಅದರ ಜಾತ್ಯತೀತ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ತಿಪಟೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು ತುಮಕೂರು, ಧಾರವಾಡ, ಮೈಸೂರು, ಬೆಳಗಾಂ, ಹೊಸದುರ್ಗ, ಅರಸೀಕೆರೆ, ಹಾವೇರಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಮುಂತಾದ ಕಡೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜೇಂದ್ರ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ೪೦೦೦ ರೂ., ಆದಿಕರ್ನಾಟಕ ಹಾಸ್ಟಲಿಗೆ ೧೦೦೦ರೂ., ಹೊಸದುರ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕು ಜಾನಕಲ್‌ನ ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಮುದಾಯದ ಅಂಜುಮನ್ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ೫೦೦೦ ರೂ., ತಿಪಟೂರಿನ ವೀರಶೈವಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ೧೫,೦೦೦ ರೂ., ತುಮಕೂರಿನ ವೀರಶೈವ ಹಾಸ್ಟಲಿಗೆ ೨೫,೦೦೦ ರೂ.– ಹೀಗೆ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಹಾಯಧನ ನೀಡಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು. ತುಮಕೂರಿನ ಹಾಸ್ಟೆಲಿನಲ್ಲಿ ೧೦೫ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಂಗ್ಲ ಭಾಷೆ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದರು, ಕೊರಟಗೆರೆಯ

ಸೋಮಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಶಾಖಾಮಠದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರು ೧೦ ಜನ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ೫ ಜನ, ಮುಸ್ಲಿಮರು ೫ ಜನ ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯ ಅನಾಥ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಉಚಿತ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಸಮುದಾಯದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳಿಗೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ದಾನವೇ ಅಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ೨೦ ಲಕ್ಷದ ಮೇಲಿದೆ. ಧಾರವಾಡ ಹೊಳವನಹಳ್ಳಿಯ ಅಂಜುಮನ್ ಇಸ್ಲಾಂ ಫಂಡಿಗೆ ೫೦೦೦ ರೂ., ಸವಣೂರು ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ೫೦೦ರೂ., ಧಾರವಾಡದ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಟೌನ್‌ಹಾಲಿಗೆ ೧೦,೦೦೦ರೂ., ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜು ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ೫೦೦೦ ರೂ., ಅಂಜುಮನ್ ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ೫೦೦ರೂ., ಸೊಲ್ಲಾಪುರದ ವಾರದವರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಲೆಗೆ ೧೦೦೦ರೂ., ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಅವರು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಧನಸಹಾಯ ನೀಡಿದರು. ಕೊಲ್ಲಾಪುರದಲ್ಲಿ ೧,೩೦,೦೦೦ ರೂ., ವ್ಯಯಮಾಡಿ ಒಂದು ಭವ್ಯವಾದ ಮಠ ಮತ್ತು ಹಾಸ್ಟೆಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರ ಜೊತೆಗೆ (ಜೈನ, ಮರಾಠ, ಮಹಮ್ಮದೀಯ, ದಲಿತ– ಹೀಗೆ) ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಂಗ್ಲಿ, ಸತಾರ, ಔಧ, ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಅಥಣಿ, ಕಾಶಿ, ಬ್ಯಾಡಗಿ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಯೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಹಾವೇರಿಯಲ್ಲಿ ಆದಿಕರ್ನಾಟಕರಿಗೆ ಶಾಲಾಕಟ್ಟಡ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ಮಹಿಳಾ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ, ಗ್ರಂಥಾಲಯಕ್ಕೆ, ಧನ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು.

ಹಾಗೆಯೇ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ 'ಪೆಥಾಲಜಿ ಲ್ಯಾಬೋರೇಟರಿ' (ರೋಗಪರಿಹಾರ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆ)ಗೆ ೪೦,೦೦೦ ರೂ., ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ೧೦,೦೦೦ ರೂ., ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ೧೯೩೮ರಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಮಹಾರಾಜರ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ೧೦,೦೦೦ ರೂ., ಕೊಡಲಾಯಿತು. ದಾವಣಗೆರೆ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂಡಲಿಗೆ ೫೦೦೦ ರೂ., ಅಸ್ಸಾಂ ಪರಿಹಾರ ನಿಧಿಗೆ ೫೦೦೦ ರೂ., ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಬಗೆಯ ಜನೋಪಯೋಗಿ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಪೆಥಾಲಜಿ ಲ್ಯಾಬೋರೆಟರಿ(ರೋಗ ಪರಿಹಾರ ಪ್ರಯೋಗಶಾಲೆ) ಶಂಕುಸ್ಥಾಪನ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ (೧೩–೨–೧೯೪೯ರಂದು) ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರಾಗಿದ್ದ ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣವು ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವಂತಿತ್ತು. ಆ ಭಾಷಣದ ಸಾರಾಂಶ ಇಲ್ಲಿದೆ :

"ಶ್ರೀಮಠದ ಪರೋಪಕಾರ ಕಾರ್ಯಗಳು ಶಿಷ್ಯವರ್ಗದ ಮಟ್ಟಿಗಾಗಲಿ ವೀರಶೈವ ಮತೀಯರಿಗಾಗಲಿ ಮೀಸಲಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಉದಾರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ವೀರಶೈವರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಇರುವ ಅನುಕೂಲ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ

ತಮ್ಮ ಮತೀಯರು ಅರ್ಪಿಸಿದ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲಾ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಮಠದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದುಂಟಾಗಿರುವ ಅನುಕೂಲಗಳು ಸೌಲಭ್ಯಗಳೂ ಸಂಕುಚಿತವಾದ ಜಾತಿ ಮತ ಭೇದಗಳಾವವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ದೊರೆಯುವಂತಾಗಿವೆ. ಶ್ರೀಮಠವು ಮತೀಯ ಎಲ್ಲೆಯಿಲ್ಲದ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗದವರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಶ್ರೀಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪ್ರತಿಭಾಯುಕ್ತ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಮಠವು ತನ್ನ ಔದಾರ್ಯದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಜಾವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬೀರಿರುವುದು ನಮಗೆ ತೃಪ್ತಿಯೂ ಸಂತೋಷವೂ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಗಳ ಮಠವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಸಿ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವವರೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ, ಭರವಸೆ ಇದೆ."

೬.೨. ವೀರಶೈವ – ಲಿಂಗಾಯತ : ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು

ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಕ್ಕೆ ಈ ಉಪಅಧ್ಯಾಯದ ನೇರ ಸಂಬಂಧ ಇಲ್ಲವಾದರೂ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗಾಯತ ಎನ್ನುವ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳು ರೋಚಕ ಸಂವಾದಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಈ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಬೃಹನ್ಮಠದ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಏನು ಹೇಳುತ್ತದೆ? ವೀರಶೈವ, ಲಿಂಗಾಯತ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೋ ಅಥವಾ ಒಂದೇಯೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಬಹುದೆನ್ನಿಸಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಚರ್ಚಿತವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ವೀರಶೈವವೇ ಬೇರೆ ಲಿಂಗಾಯತವೇ ಬೇರೆ ಎನ್ನುವುದು. ಇನ್ನೊಂದು, ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಸ್ಥಾಪಕರು ಬೇರೆ, ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಸ್ಥಾಪಕರು ಬೇರೆ ಎಂಬುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಮತ್ತೊಂದು, ವೀರಶೈವ ಸರಿಯಾದುದೆಂದು ಕೆಲವರು, ಲಿಂಗಾಯತ ಸರಿಯಾದುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಪರಸ್ಪರ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಲಿಂಗಾಯತ ಎಂಬುದು ಬಸವಣ್ಣನವರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಧರ್ಮ ಎಂಬುದು ಒಂದು ವಾದ. ವೀರಶೈವವು ಬಸವಣ್ಣನಿಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ಪಂಚ ಆಚಾರ್ಯರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು ಎಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ವಾದ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಇದರಲ್ಲಿರುವುದು ಪಂಚಾಚಾರ, ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ, ಗುರು ಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ಎಂಬ ತ್ರಿವಿಧ, ಅಷ್ಟಾವರಣ, ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅವರವರ ವಾದಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತ, ಸಂವಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಬೇರೆ ಬೇರೆಯ ಸಮಾವೇಶಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ನಿಲವು ಹೀಗಿದೆ– ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗಾಯತ ಎರಡೂ ಒಂದೇ. ಒಂದಕ್ಕೊಂದನ್ನು ಪರ್ಯಾಯ ಪದವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಸಮುದಾಯದ ಹೆಸರು ಕೇಳಿದಾಗ ಲಿಂಗಾಯತವೆಂದೂ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರು ಕೇಳಿದಾಗ ವೀರಶೈವವೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹಲವಾರು ಒಳಪಂಗಡಗಳಿದ್ದರೂ

ಎಲ್ಲವೂ ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗಾಯತದ ಒಳಗೇ ಬರುತ್ತವೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಒಡೆಯುವ ಕೆಲಸವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ- ಎಂದು ಈ ಯಾವ ಪಂಥ-ವಿವಾದಕ್ಕೂ ಬರದೆ ಕೆಲವರು ತಟಸ್ಥವಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ : ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತ ಹಿಂದೂ ಮೂಲದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೆ ಅಥವಾ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮವೇ ಎನ್ನುವುದು. ಕೆಲವರು ಇದು ಹಿಂದೂ ಮೂಲದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವೇ ಆಗಿದೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ದೊರಕಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಆಕರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮ ಎಂದು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಮಾನ್ಯಮಾಡಬೇಕು. ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗಾಯತ ಎರಡೂ ಸೇರಿದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಧರ್ಮ ಮಾನ್ಯತೆಗಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಮನವಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾನ್ಯತೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಲಿಂಗಾಯತ ಎನ್ನುವ ಒಂದೇ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಾನ್ಯತೆ ದೊರೆಯಬಹುದು ಎಂದು ಲಿಂಗಾಯತ ಸಮುದಾಯದ ಗಣ್ಯರು ಮುಖಂಡರು ಸಾಹಿತಿಗಳು ರಾಜಕೀಯ ನಾಯಕರು ಹೊಸ ಮನವಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಲಿಂಗಾಯತ ಅಥವಾ ವೀರಶೈವ ಸಮುದಾಯದ ಹಲವಾರು ಸಾಹಿತಿಗಳು, ರಾಜಕೀಯ ನಾಯಕರು, ಗಣ್ಯರು, ಮುಖಂಡರು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳು, ವೀರಶೈವ ಪದವೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮಾನ್ಯತೆಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಹಿಂದೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಅರ್ಜಿಯು ತಿರಸ್ಕೃತವಾಗಿದೆ. ಆ ಹೆಸರು ಹಿಂದೂ ಮೂಲದ್ದು ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಬರುವಂತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಿಂಗಾಯತ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮದ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಬೇಕಾದ ಸಮರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಾನೂನಾತ್ಮಕ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮದ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಇವುಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಎಂದರೆ ಇದು ರಾಜಕೀಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದ ವಿವಾದ. ಮೊದಲು ಒಂದೇ ಸಮುದಾಯವಾಗಿ ಇದ್ದವರನ್ನು ಒಡೆದು ಅದರ ಲಾಭ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಕುತಂತ್ರದಿಂದ ಈ ವಿವಾದ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರೇರಣೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಬಾರದು ಎಂಬುದು ಸಮುದಾಯದ ಹಿರಿಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಹೀಗೆ ಹಲವು ವಿವಾದಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠವು ಕ್ರಿ.ಶ.೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶರಣರುಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳಿಂದ ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಬಂದ 'ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆ'ಯದ್ದು. ಮೊದಲು ಜಂಗಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಮಠಕ್ಕೆ ೩೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇದು ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರ, ವಿರಕ್ತ ಮಠಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಹಾಗೇ ಇದು ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ, ಸಮಾಜಿಕರ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ, ಗೌರವ ಮನ್ನಣೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದದ್ದು.

ಇಲ್ಲಿಯ ಆರಂಭದ ಆಕರಗಳು ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗಾಯತ ಶಬ್ದದ ಬಗೆಗೆ ಏನು ಹೇಳುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ಕುತೂಹಲಕರ. ಶರಣರ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ನಿಲವುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಅದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುಬಂದ ಇದರ ಆಕರಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದು ಮುಖ್ಯ, ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶರಣರು ತೀವ್ರಗ್ರಾಮಿಯಾದ ಪ್ರಗತಿಪರವಾದ, ಸಮಾನತೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದರ ಮಾದರಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಫಲವೇ ಇಂದಿನ ಲಿಂಗಾಯತ ವೀರಶೈವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದ ಸಮಾಜ ರಚನಾ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿಯ ವರ್ಗ-ವರ್ಣ-ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಆಡುಬಾಷೆಯನ್ನು ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಾನತೆಯ ಒಂದು ಸ್ವಸ್ಥ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಖ ಸಮೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಆಧುನೀಕರಣದತ್ತ ಒಯ್ಯುವುದು ಅದರ ಆಶಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗವೆ ಲಿಂಗಾಯತ ಅಥವಾ ವೀರಶೈವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ 'ಮಠ'. ಈ ಮಠಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆ ಗಮನಾರ್ಹ. ಸಮಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಮಠಗಳು- ಧಾರವಾಡದ ಮುರುಘಾಮಠ, ಬೆಳಗಾವಿಯ ನಾಗನೂರುಮಠ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಘಾಮಠ, ಸಿರಿಗೆರೆಯ ತರಳಬಾಳುಮಠ, ಸಿದ್ಧಗಂಗಾ ಮಠ, ಮೈಸೂರಿನ ಸುತ್ತೂರು ಮಠ - ನಾಡಿನ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಚಿತ ಊಟ, ವಸತಿ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಸಾರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿವೆ.

ಸುರೇಂದ್ರನಾಥ್ ದಾಸಗುಪ್ತ ಅವರು ಹೇಳುವಂತೆ, ಲಿಂಗಾಯತರು ತಮ್ಮನ್ನು ವೀರಶೈವರೆಂದು ಕರೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಶಿವನೊಬ್ಬನೆ ದೇವರೆಂದು ನಂಬಿರುವ ಇವರು ಶಿವನ ಸಂಕೇತ ರೂಪವಾದ ಲಿಂಗವನ್ನು, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ನರು ಶಿಲುಬೆಯನ್ನು ಧರಿಸುವಂತೆ ಸದಾಕಾಲವೂ ತಮ್ಮ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಎದೆಯಮೇಲೆ ಧರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ ದಯಾಮಯಿಯೂ ಲಿಂಗಸ್ವರೂಪಿಯೂ ಆದ ಶಿವನಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರು ಲಿಂಗಾಯತರು ತೋರುವ ಕಡುನಿಷ್ಠೆ ಹಾಗೂ ಅಚಲ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳೆ ಅವರಿಗೆ 'ವೀರಶೈವ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುಶಃ ಲಿಂಗಪೂಜೆ,

ಜಂಗಮಸೇವೆ, ದಾಸೋಹ, ಪಂಚಾಚಾರ, ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ, ಅಷ್ಟಾವರಣಗಳನ್ನು ವೀರನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸಿದ್ದುದೇ ವೀರಶೈವ ಎನ್ನಲು ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು.

ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣ್ಣ ಶರಣರ ಕನ್ನಡ ವಚನಗಳು ಆರ್ಷೇಯ ಋಷಿ ಸೂಕ್ತಿಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತ "ಶೈವಗುರುವಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವಾದ ಲಿಂಗವನ್ನು *ವೀರಶೈವ* ಗುರುವಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮರಳಿ ಕೊಂಡಡೆ ಆತ ಇಹಲೋಕ ಪೂಜ್ಯ" ಎಂದಿದ್ದಾನೆ. ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯನ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧಶೈವವು ವೀರಶೈವದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಗುತ್ತ ದೇವಾಲಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಇಷ್ಟಲಿಂಗರೂಪವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ವೀರಶೈವದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಲಿಂಗದೇವನು(೧೪೩೦) ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳ ವಚನಗಳಿಗೆ ಟೀಕೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನನ್ನು 'ಪರಮ *ವೀರಶೈವಾಗಮಾಚಾರ್ಯ*' ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು (ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಎಂ. ; ೨೦೦೦; ಪು. ೧೧೭).

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಲು ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಶರಣರ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಈ ಶೂನ್ಯಪೀಠವು ತನ್ನ ಹಲವು ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಎನ್ನುವ ಪದಕ್ಕೇ ಹೆಚ್ಚು ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಆಕರಗಳು ಮತ್ತು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳು ರಚಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರುವ ಪದವೇ ವೀರಶೈವ ಅದರಲ್ಲೂ ಪ್ರಮುಖ ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿ, ನಿರಂಜನ ವಂಶ ರತ್ನಾಕರ, ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ, ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ವೀರಶೈವ' ಶಬ್ದದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಇದು ಲಿಂಗಾಯತ ಅಥವಾ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಧಾನ ಮಠವಾಗಿದು ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಮಠದ ಪೂಜ್ಯರ ಮಾತೇ ಅಂತಿಮ ಎನ್ನುವಂತಿತ್ತು, ಶೂನ್ಯ ಪೀಠದ ಪರಂಪರೆಯ ಪೂಜ್ಯರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೊರಗೆ ಒಳಗೆ ತಮ್ಮ ಸಂಚಾರದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರಿಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ಲಿಂಗಾಯತಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ವೀರಶೈವಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ವೀರಶೈವ-ಲಿಂಗಾಯತ ಎರಡಕ್ಕೂ ತಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಇಲ್ಲ. ಧರ್ಮ ಮೂಲ ತತ್ತ್ವಗಳಾದ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ, ಅಷ್ಟಾವರಣ, ಪಂಚಾಚಾರ, ಲಿಂಗಪೂಜೆ, ಗುರುಪೂಜೆ, ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹ, ಪೂಜಾವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತದಲ್ಲಾಗಲಿ ವೀರಶೈವದಲ್ಲಾಗಲಿ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಎರಡೂ ಬೇರೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಬಂದಿತೋ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಎಂ.ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ ಅವರು ತಮ್ಮ 'ವಚನಧರ್ಮ ಸಾರ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ "ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಭಕ್ತ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮಾಹೇಶ್ವರ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಪ್ರಸಾದಿ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಿ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಶರಣ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಐಕ್ಯನೆಂಬರು ನಿಮ್ಮ ಶರಣರು. ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನು ವೀರನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನಡೆಸುವವನೆ *ವೀರಶೈವ*" ಎಂಬ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನ ವಚನದಲ್ಲಿ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲಗಳನ್ನು ವೀರನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನಡೆಸುವವನೆ 'ವೀರಶೈವ' ಎಂಬ ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು 'ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ಜ್ಞಾನ ಚಕ್ರವರ್ತಿ' ಎಂದು ಗೌರವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಗುರುಪರಂಪರೆಯವರು ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ, ಅಷ್ಟಾವರಣ ಪಂಚಾಚಾರ, ಗುರು–ಲಿಂಗ–ಜಂಗಮ ಪೂಜೆ ಈ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅನುಸರಿಸಿದವರು. ಈ ಗುರುಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ 'ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿ'ಯೆಂಬ ದಾಖಲೆಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಂದು ವಾಕ್ಯ "ಶ್ರೀ ಚನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವರು ಶೂನ್ಯಸಿಂಹಾಸನಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿಯೂ, *ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಶೈವ* ಮತೋದ್ಧಾರಕ'ರಾಗಿಯೂ ಗುರು–ಲಿಂಗ–ಜಂಗಮ ಮೋಹಶೀಲ ರಾಗಿಯೂ.." ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. (ಅಡಿವೆಪ್ಪಾ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಪ್ಪಾ ಕಟ್ಟೆಪ್ಪನವರ (ಸಂ); ೧೯೦೫ ; ಪು ೧). ಮುಂದೆ ಒಂದು ಕಡೆ ಬರುವ ಒಂದು ಉಲ್ಲೇಖ ಹೀಗಿದೆ:

"೪ನೆಯ ಪಟ್ಟ ಸಿದ್ಧವೀರಸ್ವಾಮಿ ಸ್ವಾಮಿಯೆಂಬುವರಿಗಾಯಿತು. ಇವರ ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರವೀಣರಾಗಿ ಶ್ರೀ ವೀರಶೈವಧರ್ಮ ಪಾರಾವಾರ ರಾಕಾಶಶಾಂಕ ಪ್ರಾಯರಾಗಿ ಪರವಾದಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ, *ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಶೈವಮತ* ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ಬೋಧಿಸಿ, ೧೨ಸಾವಿರ ಜನರಿಗೆ *ವೀರಶೈವ* ಮತವ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅವರಿಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು". ಅದೇ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ (೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ)ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಬರುತ್ತದೆ (ಅದೇ ; ಪು ೧೧).

"ಶ್ರೀಮದ್‌ಜಗದ್ಗುರು ಮುರಿಗ್ಯಾರಾಜೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂಬ ಶಿವಯೋಗೀಶ್ವರರು ಭೂಮಿಯ ಜನರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಶ್ರೀ *ವೀರಶೈವಮತ*ವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯು ಕೈಲಾಸದಿಂದ ಅವತರಿಸಿ ಬಂದರು. ಅವರ ತೇಜಸ್ಸು ಪ್ರಕಾಶಮಯದಿಂದ ಶಿವಚಿನ್ಹವು ಉಕ್ಕೇರಿ ಮೇಲ್ವರಿಯುವುದಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಿತು". (ಅದೇ ; ಪು ೧೫).

೧೨ನೆಯ ಪಟ್ಟದ ಶ್ರೀ ಗುರುಪಾದಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶೂನ್ಯಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ಕೊನೆಯ ಮೆದಕೇರಿನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಂಗುಂಟೆ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದ ಒಬ್ಬ ಚಾಂಡಾಲ ಜಾತಿಯ ಸೂಳೆಯೊಬ್ಬಳು ನೂರಿನ್ನೂರು *ಲಿಂಗಾಯತರ* ಸಂಗವಂ ಮಾಡಿ ತನ್ನೊಡನೆ ಸಂಗಮಾಡಿದವರೆಲ್ಲರ ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ಕಸಿದು ತನ್ನ ಬಳಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಳಂತೆ, ಆಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಳಿ ದೂರು ತಂದು ಅವರುಗಳಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿಸಿದರು". (ಅದೇ ; ಪು ೨೭).

೧೨ನೆಯ ಪಟ್ಟದ ನೈಘಂಟಿನ ಸಿದ್ಧಬಸವಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಪೂಜಾ ಜಂಗಮದಾಸೋಹಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಭಕ್ತರಿಗೆ *ವೀರಶೈವ* ತತ್ತ್ವಾದಿಗಳಂ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿರ್ದು" ಹೀಗೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ (ಅದೇ ; ಪು ೩೮).

೧೮ನೆ ರಾಚೋಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪಟ್ಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಕ್ತರು ಸೇರಿರುವುದನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವಾಗ, 'ಸರ್ವದೇಶಗಳ *ವೀರಶೈವ* ಸಮಸ್ತ ಭಕ್ತರು' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ (ಅದೇ ; ಪು ೪೦).

ಇನ್ನು ಆ ಕೃತಿಯ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ "ಈ ಕೃತಿಯು ನಮ್ಮ *ವೀರಶೈವ* ಮತದವರಿಗೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾದದು. ವಾಚನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿ ಸಾಧನೆಯಾಗುತ್ತದೆ" ಎಂಬ ಮಾತಿದೆ. (ಅದೇ ; ಪು. ೬೫).

ಹೀಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ವೀರಶೈವ' ಎನ್ನುವ ಪದವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದು 'ಲಿಂಗಾಯತ' ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದ ತುಂಬ ವಿರಳವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು 'ನಿರಂಜನ ವಂಶರತ್ನಾಕರ' ಎನ್ನುವ ಕೃತಿ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಇನ್ನೊಂದು ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿ. ಇದು ಕೂಡಾ ಗುರುಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ವೀರಶೈವ ಮತ' 'ಶಿವಮತ' ಎಂಬ ಪದಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. '೧ನೆಯ ಪಟ್ಟ' ಎಂಬಲ್ಲಿ "ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳ ಶಿವಾನುಭವ ಚರಂತಿಕೆ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣಕರ್ತರಾದ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾನಿರಂಜನ ಜಗದ್ಗುರು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಚನ್ನಬಸವರಾಜೇಂದ್ರರ ಬಳಿವಿಡಿದು ನಡೆದುಬಂದ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಯುಗದಲ್ಲಿ *ವೀರಶೈವ* ಮತಕ್ಕೆ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲಬ್ರಹ್ಮಿ ಪರಶಿವನೆ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿ ಷಣ್ಮುಖನೆ ಗುರುಗಳಾಗಿ *ಶಿವಮತ* ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದವನು ಬಸವಣ್ಣ"– ಈ ಮಾತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿ *'ವೀರಶೈವ' 'ಶಿವಮತ'*– ಈ ಎರಡೂ ಶಬ್ದಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಅರ್ಥದ ಅಂದರೆ ಒಂದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುವ ಶಬ್ದಗಳಾಗಿವೆ. (ಅದೇ ; ಪು ೧).

ನಿರಂಜನ ಜಗದ್ಗುರು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನ ಬಳಿವಿಡಿದು ಅವರ ನಂತರದಲ್ಲಿ *ವೀರಶೈವಮತಕ್ಕೆ* ಷಟ್‌ಸ್ಥಲಬ್ರಹ್ಮಿಯಾದ ಮೂಲಗುರುವಾದ ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರು ಜನ್ಮಿಸಿದರು ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ಜ್ಞಾನಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳೆಂಬ ಅಭಿದಾನದಿಂದ ಪರಮತ ಜಯಿಸುತ್ತ *ವೀರಶೈವಮತವನುದ್ಧಾರ* ಮಾಡುತ್ತ ಇದ್ದರು. (ಹಳಕಟ್ಟಿ ಫ.ಗು. ;೧೯೩೨ ; ಪು. ೨)

"ಅನಾದಿಗಣನಾಥರೆಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪೀಠಾಧೀಶರು ತಮ್ಮ ಗಣಸಮೂಹದ ಜೊತೆ ೭೨ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ವೈಷ್ಣವಾದಿ ಜೈನಮತಂಗಳ ಗೆಲಿದು *ವೀರಶೈವ* ಮತವನ್ನುದ್ಧರಿಸುತ್ತ ಕೊಂಕಣ ಸಮುದ್ರ ತೀರದ ಗೊಹೆಗೆ(ಗೋವೆಗೆ?) ಬಂದರು" (ಅದೇ ; ಪು ೧೪).

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ನಿರ್ಮಾಯ ಗಣೇಶ್ವರರು ಮಲೆಯಾಳಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಮೂರುಬೆಟ್ಟಗಳ ಮಧ್ಯದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಚಿತ್ತೈಸಿ, ಅಲ್ಲಿರುವ ಶೈವರಿಗೆ ವೀರಶೈವ ದೀಕ್ಷೆಯಂ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ 'ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ 'ಬಸವನದಾರಿ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣವಾಗಿ ವೀರಶೈವರಾದವರನ್ನು 'ತಮ್ಮಡಿ' ಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ದೇವಾಲಯದ ಪೂಜೆ ಇವರ ಕಾಯಕ. ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಲವು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಡಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. (ಎಕ ಸಂಪುಟ ೩, ಶಾಸನ ಸಂಖ್ಯೆ. ೩೩೯, ೨೯೦, ೫೩೩, ೫೪೮, ೬೯೫). ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು

ದೇವಾಲಯಗಳ ಪೂಜಾರಿಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರು ಇದ್ದಾರೆ. ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ೧೧೭೧ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 'ಹರಪದಯುಗ ಭೃಂಗವಾದ ತಮ್ಮಡಿ ರುದ್ರ' ಎಂಬುವನ ವೀರಮರಣ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ (ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಆರ್., (ಸಂ); ೧೯೭೮; ಪು ೧೭೦).

ಮೈಸೂರು ಚಾಮುಂಡಿ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅರ್ಚಕರಿಗೆ ತಮ್ಮಡಿಗಳು ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಎಂ.; ೨೦೦೦; ಪು ೩೫೩). ಮೈಸೂರಿನ ತಮ್ಮಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವರು ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ವಾಂಸರಿದ್ದರು. ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನಹಳ್ಳಿಯ ಲಿಂಗಧಾರಿಗಳಾದ ತಮ್ಮಡಿಗಳು ಪೂಜಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೭೫ರ ಹಿಂದುಗಳಿದ ವರ್ಗದ ಆಯೋಗ ದಾಖಲೆ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸು. ೨೦೦೦ ಶಿವಾಲಯಗಳ ಅರ್ಚಕರಾಗಿರುವ ಇವರ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಸು. ೧೦,೦೦೦. ಸರ್ಕಾರವು ಅವರನ್ನು ಲಿಂಗಾಯತರೆಂದು ವೀರಶೈವರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದೆ.

ನಂಜನಗೂಡು ದೇವಾಲಯದ ಪರಿಚಾರಕರು ಕಾವಲುಗಾರರು ತಮ್ಮಡಿಗಳೇ ಆಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿನ ನಂದಿಪೂಜೆಯನ್ನು ಅವರೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆರಂಭದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಂಜನಗೂಡು ನಂಜುಂಡೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಪೂಜೆಯು ಲಿಂಗಧಾರಿ ತಮ್ಮಡಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು 'ರಾಜಾವಳಿ ಕಥಾಸಾರ'ದಲ್ಲಿ (ಸಣ್ಣಯ್ಯ ಬಿ.ಎಸ್. (ಸಂ); ೧೯೮೮ ; ಪು ೨೦೭) ದೇವಚಂದ್ರ (೧೭೭೦–೧೮೪೧) ದಾಖಲಿಸಿರುವ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗೆ ಈ 'ತಮ್ಮಡಿ' ಎಂಬ ಸಮುದಾಯದ ಉಗಮಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಲಿಂಗಾಯತರನ್ನಾಗಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಈ ನಿರ್ಮಾಯ ಗಣೇಶ್ವರರೇ ಕಾರಣ.

ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ನಿರಂಜನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಆತ್ಮಗಣವರರು, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಗಣನಾಥರು, ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ನೀಡುತ್ತ ವೀರಶೈವ ಮತವನ್ನುದ್ಧರಿಸುತ್ತಾ ಆಂಧ್ರ, ಮಲಯಾಳ, ತಮಿಳುನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿದರೆಂಬ ಉಲ್ಲೇಖ ಬರುತ್ತದೆ.

೧೧ನೆಯ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ, ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿಯ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ, ರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಚಿದಂಬರಂ, ತಂಜಾವೂರು, ತಿರುವಣ್ಣಾಮಲೈ ಪುಲಚೇರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮಠಗಳಿಗೆ ಶಂಕರೇಶ್ವರರು ಪಾದಪೂಜ ಅಂಬಲರೆಂಬ ಶಿವಪ್ರಕಾಶರು ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಸ್ವಾಮಿಗಳಾಗಿ ನೇಮಿಸಿ, ಗಣಗಳಿಗೆ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲಜ್ಞಾನೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪರಮತದವರನ್ನು ಗೆಲಿದು, ತೀರ್ಥಮಲೆಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಶೈವಗಣದವರೆಗೆ *ವೀರಶೈವದೀಕ್ಷೆಯಂ* ಮಾಡಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹದಿನಾಡ ಸೀಮೆಗೆ ನಿಜಗಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದರು (ಅದೇ ಕೃತಿ, ಪು ೨೧). ಹೀಗೆ ೧೫ನೆಯ ಪಟ್ಟದ ಗೋಸಲ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರು, ದಿವ್ಯಲಿಂಗೇಶ್ವರರು, ತೋಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಯತಿಗಳು ಪರಮತಮಂ ಗೆಲಿದು ಶಿವಮತಮಂ ಉದ್ಧರಿಸಿ *ವೀರಶೈವಮತ* ದೀಕ್ಷೆನೀಡಿ (ಅದೇ ; ಪು ೨೬, ೩೫, ೫೪) ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖ ಬರುತ್ತದೆ.

"ನಿರಕ್ಷರ ಬೋಳಬಸವೇಶ್ವರರು *ವೀರಶೈವ* ಮತೋದ್ಧಾರಕರಾಗಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಶಿವಮತವನ್ನುದ್ಧರಿಸುತ್ತ ಮದ್ದಗಿರಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದರು". ಹಾಗೇ ೨೧ನೆಯ ಪಟ್ಟದ ಗುಮ್ಮಳಾಪುರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗರು ಒಂದೆಡೆ "ಈ ಪುರದಿ ಲಿಂಗಾಂಗಿಗಳಾದ *ವೀರಶೈವ* ಮತಸ್ಥರಲ್ಲದೆ ಭವಿಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬರಲಾರೆ" ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ (ಅದೇ ; ಪು ೫೮). ೨೩ನೆಯ ಪಟ್ಟದ ಗಗನದಾರ್ಯರು "ಮಾಗಡಿಪುರಕ್ಕೆ ಚಿತ್ತೈಸಿ ಊರ ಅರಸ ನಾಡಗೌಡನಿಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸಿ *ವೀರಶೈವ* ಮತೋದ್ಧಾರಕರಾಗಿ ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ" ದೇಶ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದರು (ಅದೇ ; ಪು ೬೦).

ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕದ ನಂತರ ಹರಿಹರಾಚಾರ್ಯ, ರಾಘವಾಂಕ. ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ ಚಾಮರಸ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳು ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಮತೋದ್ಧಾರಕರಾದ ಸೋಸಲೆ ಭೈರವರಾಜ, ಒಕ್ಕಲರ ಕಲ್ಲಪ್ಪ ಉಳವಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಚನ್ನಬಸವೇಶ್ವರರ ಜೊತೆ ಬಂದ ೧೨,೦೦೦ ವಿರಕ್ತರ ಪೈಕಿ ಉಳಿದು ಬಂದ ೩೦೦೦ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಚನ್ನಂಜಯ್ಯ ದೇವರೇ ಗುರುಗಳಾಗಿ ವೀರಶೈವಮತ ನಿಷ್ಠಾಪರರಾದ ಭಕ್ತಮಾಹೇಶ್ವರರಿಗೆ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ನಿರ್ಣಯಂಗಳಂ ಪೇಳಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನಿತ್ತು ನಿರ್ವಯಲಾದರು (ಚನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ (ಸಂ); ೧೯೩೨; ಪು ೧೫೩).

'ನಿರಂಜನ ವಂಶರತ್ನಾಕರ'ದ ಪೀಠಪರಂಪರೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿ ವೀರಶೈವ ಮತೋದ್ಧಾರವೆಂದೂ ಶಿವಮತೋದ್ಧಾರಕರೆಂದೇ ಹೇಳುವ ದಾಖಲೆ–ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ಬೋಧಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳೂ ಬರುತ್ತವೆ. ಲಿಂಗಾಯತ ಎನ್ನುವ ಪದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆಯಾದರೂ ಅದನ್ನು ಮತವೆಂದಾಗಲಿ ಧರ್ಮವೆಂದಾಗಲಿ ಕರೆಯಲು ಬಳಸಿರುವುದಿಲ್ಲ,

ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ 'ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ' ಶ್ರೀಮಠದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿ. ಮಹಾದೇವನೆಂಬ ಕವಿ ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಡಾ.ಎಲ್. ಬಸವರಾಜು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಪೀಠಿಕೆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅವರು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ:

"*ವೀರಶೈವ*ರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮಥರೂ ರೇಣುಕಾದಿ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯರೂ ವಂದ್ಯರು. ಆದರೆ ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಎರಡನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅವಿವೇಕಗಳಿಂದಲೂ ದೂರದೃಷ್ಟಿವಿಹೀನರಿಂದಲೂ ನಡೆದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿದ್ವೇಷದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಸಮಾನಗೌರವ ಭಾವನೆ ಮಾಯವಾಗಿ ಅತಿರೇಕದ ತೀರ್ಮಾನಗಳು ತಲೆದೋರಿ, ಅಂದಿನಿಂದ *ವೀರಶೈವ* ಸಮಾಜದ ಮುಖಭಂಗವಾಗುತ್ತಿದೆ" (ಬಸವರಾಜು ಎಲ್. ; ೧೯೭೧ ; ಪು ೬).

'ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ'ದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೆಲವು ಸಾಲುಗಳು :

ಮಲಹರಮನಾದಿಶೈವಮದಾದಿಶೈವಂ ಪೃ
ಥುಲ ಮಹಾಶೈವಮನುಶೈವ ಮದವಾಂತರಾ
ತುಲಶೈವಕಂ ಪ್ರವರಶೈವಮುರು *ವೀರಶೈವಂ* ಸಪ್ತವಿಧಮಾಗಿರೇ

(ಅಧ್ಯಾಯ ೨, ಪದ್ಯ ೧೬)

ಶ್ರೀ *ವೀರಶೈವ*ಮಿದು ಮೋಕ್ಷೈಕ ಸಾಧನಂ
ಭಾವಿಸಲ್ಕಖಿಳ ಮತಗಳಿಗುತ್ತಮಂ ಸದಾ

(ಅಧ್ಯಾಯ ೨, ಪದ್ಯ ೧೯)

. . . ಸ್ವಭಾವಾರ್ಥಮುತ್ತಮಿವರೊಳು ವಿಶು
ದ್ಧ ಸ್ವಮಯ *ವೀರಶೈವಾ*ರ್ಥನಿರ್ಣಯಮತುಳಮಾಗಿ ವರ್ತಿಪುದೆಂತೆನೆ

(ಅಧ್ಯಾಯ ೨, ಪದ್ಯ ೨೦)

ತನ್ನಿಮಿತ್ತಂ *ವೀರಶೈವ*ಮತ ಮಹಿಮೆಯಂ
ಸನ್ನತಂ ಧಾತ್ರಿಯೊಳು ವಿಸ್ತರಿಪ ಕಾರಣಂ

(ಅಧ್ಯಾಯ ೨, ಪದ್ಯ ೨೫)

ನನ್ನಿಯಿಂಬೊಂದಿ *ಶಿವಸದ್ಧರ್ಮ*ಮಂ ಸ್ಥಾಪನಂಗೈವರದು ಕಾರಣಂ

(ಅಧ್ಯಾಯ ೨, ಪದ್ಯ ೨೫)

. . . ಜೈನ ಚಾರ್ವಾಕ ಬೌದ್ಧ, ಕ್ಷಪಣ
. . . ಮತಗಳಂ ಗೆಲ್ದು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಿಯಿಂದಂ
. . . ಅವರ್ಗೆಲಿಂಗಮಂ ಧರಿಸುತ್ತ
. . . *ವೀರವರಶೈವಮತ*ಹಿತಶಾಸ್ತ್ರ
ಗಳನರುಹಿ . . . (ಅಧ್ಯಾಯ ೧೫, ಪದ್ಯ ೧೧)

ನಿನಗೆ ಪೇಳ್ದೆವು ಪೂರ್ವಕಾಲದೊಳ್ ಸರ್ವಮಂ
ಘನ *ವೀರಶೈವ* ಮಾರ್ಗದ ರಹಸ್ಯಮನಖಿಲಮಂ ತಿಳಿವೊಲಾವಾಗಳುಂ

(ಅಧ್ಯಾಯ ೨, ಪದ್ಯ ೨೨)

. . . . *ಶಿವಮತಾ*
ಭ್ಯುದಯ ವಿಸ್ತಾರಕರನೆನಿಸಿ ಮೆರೆವಂ

(ಅಧ್ಯಾಯ ೨, ಪದ್ಯ ೪೯)

ಹೀಗೆ ಇಡೀ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ 'ವೀರಶೈವ' ಶಬ್ದವೇ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲೋ ಕೆಲವೆಡೆ 'ಶಿವಮತ' 'ಶಿವಸದ್ಧರ್ಮ' ಎಂಬುವು ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಇನ್ನು ಈ ಮಠದ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಮತಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆ.

ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಕರ್ತೃಗಳಾದ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರ ೧೦ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಿವಮತ, ವೀರಶೈವಮತ ಎಂಬ ಪದಗಳೇ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಅವರ 'ಪ್ರಭುಲಿಂಗಕಂದ' ವೀರಶೈವ ಶಿವಯೋಗವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ವೀರಶೈವ ಮುಮುಕ್ಷುವಿನ, ವೀರಶೈವಾರೂಢನ ಸ್ವರೂಪ ವ್ಯಾಪರ ಇಷ್ಟಲಿಂಗದ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮತ ವೀರಶೈವಾದರೆ ತತ್ತ್ವ ಇಷ್ಟಲಿಂಗದ್ದು ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ೪೨ರಿಂದ ೪೪ರ ವರೆಗಿನ ಪದ್ಯಗಳು ಭೃಂಗಿ, ಸಕಲೇಶ ಮಾದರಸ ಮುಂತಾದ ಶರಣರ ಪೂಜಿಸಿದ ಸಾಕ್ಷರಿಷ್ಟಲಿಂಗವಿದೆಂದೂ ಒಂದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿ ಹೊಂದುವ ವೀರಶೈವರಿಗೆ ಈ ಲಿಂಗವೇ ವಜ್ರಕವಚ ಪಂಜರವೆಂದೂ ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇವರ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಶಿವಮತ' 'ವೀರಶೈವ' ಪದಗಳೇ ಬರುತ್ತವೆ.

ಇನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗಾ ಗುರುಸಿದ್ಧರು ಸಹ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿ 'ಪ್ರಭುಲೀಲಾ'ದಲ್ಲಿ *"ವೀರಶೈವೋಪದೇಷ್ಟಾ ಸಾವಾಸೀದುದ್ದಾನ ಯೋಗಿರಾಟ್ ತಸ್ಯವಂಶ್ಯಃ ಕರೇ ಜಾತಃ"* (ಮರುಳಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಜಿ. (ಸಂ); ೧೯೬೬; ಸರ್ಗ ೧, ಶ್ಲೋಕ ೩೩-೩೪) ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇವರ ಸು. ೨೦ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೀರಶೈವ ಪದ ಪ್ರಯೋಗವೇ ಇದೆ. ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿ ಶಿವಮತ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನದ ವಾರ್ಧಕ, ಕರಣಹಸಿಗೆ ಬೇಕೆ, ಶಿವರಹಸ್ಯ ಪುರಾಣ, ಪರಮತ ಖಂಡನದ ವಾರ್ಧಕ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೀರಶೈವಮತ, ಶಿವಮತ ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಶೂನ್ಯಮಂತ್ರಗೋಪ್ಯ ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವದ ತತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು, ಪಂಚಾಚಾರ-ಷಟ್‌ಸ್ಥಲಗಳು ಅಷ್ಟಾವರಣ, ಗುರು-ಲಿಂಗ-ಜಂಗಮ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ವಿವರಣೆ ಇದ್ದು, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಸಿದ್ಧಿಪಡೆಯುವವನೇ ವೀರಶೈವ; ಅವನೇ ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆಗೆಯೋಗ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಅನಂತರದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಸ್ವಾದಿ ಚನ್ನಬಸವಸ್ವಾಮಿಗಳು. ಅವರು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕೃತಿಯ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯೇ '*ವೀರಶೈವೋತ್ಕರ್ಷ* ಪ್ರದೀಪಿಕಾ'. ಹಾಗೆಯೆ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಆರಂಭದ ಸಂಬೋಧನೆ ಹೀಗಿರುತ್ತದೆ:

ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಹಾರಾಜ ನಿರಂಜನ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರಿಗಾರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿನಾಂ ಆಜ್ಞಾ ಪ್ರಕಾರೇಣ ..
ಶ್ರೀಮದ್ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸಕಲ ಸಿಂಹಾಸನಾಧಿಪ
ಪರಮಷಟ್‌ಸ್ಥಲ ಸ್ಥಾಪನಾಚಾರ್ಯ ವರ್ಯಾಣಾಂ

ಹೀಗೆ ಬರುವ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ *'ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ* ಸಕಲ ಸಿಂಹಾಸನಾಧಿಪ' ಶಬ್ದ ನೋಡಿದರೆ 'ವೀರಶೈವ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತೆಂಬ ಅಂಶ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಅಕರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ 'ವೀರಶೈವ' 'ಶಿವಮತ' ಇವುಗಳೇ ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು; ಆದರೆ ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನ (ಆರಂಭ)ದಿಂದ 'ಲಿಂಗಾಯತ' ಶಬ್ದವು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿತು– ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯತಿ ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಅವರ ಗುರುವಾದ ಚನ್ನಬಸವರಾಜೇಂದ್ರರೇ ಮೊದಲಾದವರು ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆಂದು ಏಳುನೂರು ವಿರಕ್ತರ ಸಂಘವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದನ್ನು ಅದು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು. ಅನೇಕ ತಳವರ್ಗದವರಿಗೆ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತರಾದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಲಿಂಗವನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡವನೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತರೆಂದು ಕರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆರ್. ಈ. ಎಂಥೋವೆನ್ ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ (ಬಾಂಬೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಜಾತಿಗಳು–ಸಂ. ೨, ಸರ್ಕಾರದ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಬಾಂಬೆ, ೧೯೨೨) ಲಿಂಗವಂತ, ಲಿಂಗಾಂಗಿ, ಶಿವಭಕ್ತ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಲಿಂಗಾಯತ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಲಿಂಗ ಪದದಿಂದ ಸಾಧಿತವಾಗಿದೆ... ಇವರು ಸದಾ ಲಿಂಗವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ... ಅದು ಅವನ ಧರ್ಮದ ಸಂಕೇತ. ಅದನ್ನು ಹೆಂಗಸರೂ ಗಂಡಸರೂ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಧರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ– ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

"ಈ ಧರ್ಮದ ಮೂಲಭೂತ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಯಾರಾದರೂ ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸೇರಿ ಲಿಂಗಾಯತರಾಗಬಹುದು... ಇವರು ತುಸು ಕಪ್ಪುವರ್ಣದವರಾಗಿದ್ದು ದ್ರಾವಿಡಬಾಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ... ಆದರೆ ಅವರು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದವರು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಲಿಂಗಾಯತಧರ್ಮವು ತನ್ನ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮುಖ್ಯವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗಿದೆ... ಇವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಯಜಮಾನಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆದ ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಸುಧಾರಣೆಯ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿದ್ದಾರೆ... ಲಿಂಗಾಯತರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಂಬಿದ ಜಾತಿಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವುದಲ್ಲದೆ, ಇವರು ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೇ ನಾಶಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಇವರ ಪ್ರಕಾರ ಲಿಂಗವನ್ನು ಧರಿಸಿದವರೆಲ್ಲ ದೇವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನರು... ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯಜಮಾನತ್ವವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರು ಎಂದು ಸಾರಿದ್ದರಿಂದ ಇದು ಸನಾತನ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಿಂದ ದೂರಸರಿದಂತಾಯಿತು. ಲಿಂಗಾಯತರು ಪುನರ್ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ, ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಇವರ ಇತರ ನಾವೀನ್ಯತೆಗಳೆಂದರೆ ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹವನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿರುವುದು, ವಿಧವಾ ವಿವಾಹದ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿರುವುದು, ಹೆಣಗಳನ್ನು ಸುಡುವ ಬದಲಾಗಿ ಸಮಾಧಿಗೊಳಿಸುವುದು, ಹಾಗೂ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವು ಶುದ್ಧೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಕಿದ ವಿಧಿ–ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಿದುದು. ಅಂದಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಹಿಂದುಗಳು ಹೇರಿದ ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ನಿಬಂಧನೆಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ವಿರೋಧಿಸಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಗಡ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕಾಣಸಿಗದು".

ವಿದೇಶೀಯನೊಬ್ಬ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಇದು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮ ಎಂಬುದಾಗಿ ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿಯೆ ಹೇಳಿರುವುದು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ್ದು. ಲಿಂಗಾಯತ ಅಥವಾ ವೀರಶೈವ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ ಹಲವಾರು ವೃತ್ತಿಯವರು ಕೆಳವರ್ಗದವರು ವೀರಶೈವಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದಾಗ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆಯೊಂದಿಗೆ ಅವರ ವೃತ್ತಿಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಕ್ಷೌರಿಕ ಲಿಂಗಾಯಿತರು, ಮಡಿವಾಳ ಲಿಂಗಾಯಿತರು, ಹೂಗಾರ ಲಿಂಗಾಯತರು, ಸುಣ್ಣಗಾರ ಲಿಂಗಾಯತರು, ಗೌಳಿಗ ಲಿಂಗಾಯತರು– ಹೀಗೆ ಆಗಿ, ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇರುವ ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗಾಯತರು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದ ಲಿಂಗಾಯತರು ಎಂದಾಗಿ, ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇದ್ದ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯರೆಂಬುವರ ಪಂಚಪೀಠಗಳ ಮೂಲಕ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ಭಿನ್ನರೆಂದು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಜಾತಿಯ ಭೂತ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಈ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಉಪಜಾತಿಗಳ ಶ್ರೇಣೀಕರಣವಾಗಿ ಅದು ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದು ಲಿಂಗಾಯತರಾದವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಲಿಂಗಾಯತರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದರು. ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ "ನೀವು ಯಾರು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ "ಲಿಂಗಾಯತರು" ಎಂದೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಯಾರು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ "ವೀರಶೈವಧರ್ಮ ಅಥವಾ ಸಮುದಾಯದವರು" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇವೆರಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಕೆಳಜಾತಿಯಿಂದ ಬಂದ ಲಿಂಗಾಯತರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಲಿಂಗಾಯತ ಜಾತಿಗಳ ವಿಂಗಡಣೆ ಮಾಡಲಾಗದು, ಅಬ್ಬೆ ದುಬಾಯಿಸ್ ನೀಡಿದ ಒಂದು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ: "ಹೊಲೆಯನೊಬ್ಬ ಲಿಂಗ ಧರಿಸಿದರೆ ಅವನನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗಿಂತ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಕಡಮೆಯಲ್ಲವೆಂದು ಲಿಂಗಾಯತರು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲಿಂಗಾಯತರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ವರ್ಗ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಲಿಂಗವನ್ನು ಧರಿಸಿದವರೆಲ್ಲ ಸಮಾನರು"– ಎನ್ನುವ ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯ ಶಿಥಿಲತೆ ತೀರಾ ಇತ್ತೀಚಿನದಿರಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ವಿವಾಹವನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಒಳಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾಗಿ, ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತ ಅನ್ಯಪಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಹಾಗಾದರೆ ಲಿಂಗಾಯತ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬಂದದ್ದಾದೂ ಏಕೆ? ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗುರುಮಠ ವಿರಕ್ತಮಠಗಳೆಂದು ಎರಡು ವಿಧಗಳಿವೆ. ಗುರುಮಠ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಶಾಖೆಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜಂಗಮರೆ ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಬೇಕೆಂದು ಕಟ್ಟುಪಾಡು.

ಗುರುಪೀಠದವರು ಪಂಚಾಚಾರ್ಯರೇ ವೀರಶೈವಮತ ಸ್ಥಾಪಕರೆಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಆ ಪೀಠಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆದೇವರೆಂದು ಅನುಸರಿಸುವ ಒಂದು ವರ್ಗವೂ ಇದ್ದು ಅವರುಗಳು ಗುರು ಪೀಠದವರು ವೀರಶೈವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದೂ ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ತಮಗಿಂತ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿರುವವರೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೆ ಗುರುಪೀಠದವರು ತಾವು ವಿರಕ್ತ ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೆ ಬಸವಣ್ಣ ಭಕ್ತ; ತಾವು ಜಂಗಮ ಗುರು ಆದ್ದರಿಂದ ಬಸವಣ್ಣನೂ ತಮಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ; ಅವನು ನೂರೆಂಟು ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಜಾತಿ ಸಂಕರಮಾಡಿ ವೀರಶೈವಧರ್ಮವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿದ ಅಂದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ, ವಿರಕ್ತ ಪೀಠಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲುವಿನವು. ಯಾರೂ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತರಾಗಬಹುದು. ಲಿಂಗಧಾರಣೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರು; ಬಸವಣ್ಣ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಪ್ರತಿಪಾದಕ; ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದವನು; ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮ ಇಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯಲು ಅವನು ಮತ್ತು ಶರಣರು ಅನುಸರಿಸಿದ ಸಮಾಜೋಧಾರ್ಮಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳೇ ಕಾರಣ– ಎಂಬ ನಿಲವು ಅವರಲ್ಲಿದೆ. ಹಾಗೂ ವಿರಕ್ತ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆಯಿಂದ ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಬಹುದು. ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಥವಾ ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಹಾಗೂ ಜನರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರಸಾರ ಕಾರ್ಯ, ಗುರು–ಲಿಂಗ–ಜಂಗಮ ಪೂಜೆ, ದಾಸೋಹ, ಸಮಾಜಸೇವೆ, ಇವರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ. ಹೀಗೆ ವಿರಕ್ತಪೀಠಾಧೀಶರೆಂದು ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದವರು ಹಾಗೂ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದವರು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಬರಬರುತ್ತ ಅವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಣೀಕರಣ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಜಂಗಮ ಮೇಲು. ಬಳಿಕ ಪಂಚಮಸಾಲಿ ಅಥವಾ ಪಂಚಾಚಾರದವರು. ಅನಂತರ ಬಣಜಿಗರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಎಲ್ಲಾ ವೃತ್ತಿಯವರು. ಹಾಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕೆಳಸ್ತರದವರನ್ನು ದಲಿತರನ್ನು ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತ ಸಮಾಜ ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಲ್ಲ. ಈ ಮೇಲುಕೀಳುಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರನ್ನು ಶೂದ್ರರು ಎಂದು ಕರೆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಜಂಗಮರು ಜಂಗಮೇತರರನ್ನು ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದವರನ್ನು ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತರೆಂದು ಕರೆದರು. ಹೀಗೆ ವೀರಶೈವರೇ ಬೇರೆ ಲಿಂಗಾಯತರೇ ಬೇರೆ ಎಂಬ ವಾದಗಳು ಆರಂಭವಾದವು. ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಪೀಠಗಳು ಗುರುಗಳು ತಾವು ವೀರಶೈವರಲ್ಲೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ಸಭೆ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ತಾವು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಪೀಠಗಳು ಎತ್ತರವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಹಾಗೆ ಪೀಠಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿಕೊಂಡು ಉಳಿದ ಪೀಠಾಧೀಶರಿಗೆ ಅವಮಾನವಾಗುವಂತೆ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. ಹಾಗೇ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಗುರುಮಠಗಳಿಂದ ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಂದ, ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದ ಸಮುದಾಯದವರಿಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅವಮಾನವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ತಿಕ್ಕಾಟ ಹೆಚ್ಚಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಹಾಗಾಗಿ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯರು ಅವರ ಹಿಂಬಾಲಕರು ವೀರಶೈವರೆಂದೂ ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ

ಲಿಂಗಾಯತರೆಂದೂ ಕೆಲವರು ಭಾವಿಸಲು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಬಸವಣ್ಣನೇ ತಾನು ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನಿಂದ "ಶೈವಂಗಳಳಿದು ವೀರಶೈವನಾದೆ"ನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವಾಗ ಹಾಗೂ ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಧಾನ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರಮಠದ ಹಾಗೂ ಅದರ ಶಾಖಾಮಠಗಳ ನೂರಾರು ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಎಂಬ ಹೆಸರೇ ಬಂದಿರುವಾಗ ಅವೆರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೇ ಅಸಂಬದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಮೂಡಿಸಲು ಶ್ರಮಿಸಿದ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಜಯದೇವ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಶಿವಯೋಗ ಮಂದಿರದ ಹಾನಗಲ್ಲು ಕುಮಾರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು. ಇಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಆಂಧ್ರ, ಕೇರಳ-ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಶ್ರೀಮಂತರ ಸಹಕಾರ ಪಡೆದು ಜನಸಂಘಟನೆ ಮಾಡಿದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ಮಠಗಳನ್ನು ಉಚಿತ ಊಟ ವಸತಿನಿಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ವೀರಶೈವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಇತರ ಸಮುದಾಯದವರಿಗೂ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟರು. ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತ ಸಮುದಾಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಇವರ ಕೊಡುಗೆ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದು. "೧೯೦೪ರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತ ಸಮುದಾಯದ ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ಉನ್ನತಿಗೆಂದು ವಿರಕ್ತ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾದ ಹಾನಗಲ್ ಕುಮಾರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು 'ಅಖಿಲ ಭಾರತ ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಭೆ' ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ಅದರದೇ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸಭಾ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿ ನಿಧಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಷೇತ್ರದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಂತೆ ಉನ್ನತ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವೊಂದೇ ಮಹತ್ತ್ವದ ಸಾಧನ ಹಾಗೂ ಸಾಂಘಿಕ ಶಕ್ತಿ ಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಮನಗಂಡಿದ್ದರು" (ಈಶ್ವರನ್ ಹಿರೇಮಲ್ಲೂರು; ೧೯೮೧; ಪು ೧೬೦). ವರ್ಷವರ್ಷವೂ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದ ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಭೆ, ವಿರಕ್ತ ಮಠಗಳು, ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಆಚಾರ್ಯ ಅಥವಾ ಗುರುಪರಂಪರೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಣಾಮ ಉಂಟುಮಾಡಿದುವು.

ವಿರಕ್ತಪೀಠದವರ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗಾಯತರ ವಿರುದ್ಧ ೧೯೧೮ನೆ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಚಾರ್ಯರ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು. ಆಚಾರ್ಯ ಪರಂಪರೆಯವರು (ಜಂಗಮ) ಕಾಶಿನಾಥಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಎಂಬ ನವೀನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಾಗನೂರ ಮುದುಕಯ್ಯನವರು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು, ಚಿನ್ಮೂಲಾದ್ರಿ ಸಿಂಹಾಸನದವರು ಆಕ್ರಮಣಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು, ಭಕ್ತರನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು, ಆರೋಪಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗಾಯತರು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೆಂದು ವಿಷಬೀಜ ಬಿತ್ತಲು ಯತ್ನಿಸಿ, ದಾರವಾಡದಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದ 'ಶುಭೋದಯ' ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ "ಬಸವ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಮ ಎಂಬ ಇವರ ನಿಜ

ವೃತ್ತಾಂತವೇನು?" ಎಂಬ ಲೇಖನ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಪಂಚಾಚಾರ್ಯರು ವೀರಶೈವ ಸ್ಥಾಪಕರು; ಬಸವ ಅಲ್ಲಮ ಇತ್ತೀಚಿನವರು; ಇವರು ಕೀಳುಜಾತಿಯವರನ್ನು ವೀರಶೈವ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಇದರ ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶುದ್ಧ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಯಾರೂ ಇವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಇವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಪುರಸ್ಕಾರ ಕೊಡಬಾರದು ಎಂಬುದು ಆ ಲೇಖನದ ಸಾರಾಂಶ. ಇದರ ಪ್ರಕಟಣೆಯಿಂದ ವೀರಶೈವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬಹುಕೋಲಾಹಲವೆದ್ದಿತು. ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರ ಮೇಲೆ ಮಾನನಷ್ಟಕ್ಕೆಂದು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ನ್ಯಾಯಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯ ಪಾರ್ವತಿ ಸಿದ್ರಾಮಪ್ಪನವರು ವ್ಯಾಜ್ಯಹೂಡಿದರು. ಪತ್ರಿಕೆ ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಸಮಾಜದ ಕ್ಷಮಾಪಣೆ ಕೇಳಿದರು (ಕೊಟ್ಟೂರು ಬಸವಪ್ಪ ಕಣಕುಪ್ಪಿ ; ೧೯೬೬ ; ಪು ೧೨೬). ಹೀಗೆ ಆಚಾರ್ಯ ಪರಂಪರೆಯವರು ವೀರಶೈವ ಬೇರೆ ಲಿಂಗಾಯತ ಬೇರೆ ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಕೃತಕ ಬೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಮುಂದೆ ಅದು ಇನ್ನು ದೊಡ್ಡದಾಗುತ್ತ ಹೋಗಿ ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಭೆಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮದ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯಲು ಆಗದಿರುವುದರಿಂದ ಈಗ ಲಿಂಗಾಯತ ಮಹಾಸಭಾ ಎಂಬ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೋರಾಟ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನೂ ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಶಾಖೆಯೇ ಅಥವಾ ಅದು ಬೇರೆಯೇ ಎಂಬುದೂ ಕೂಡಾ ವಿವಾದವೇ ಆಗಿದೆ.

ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿಯವರು ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದೇ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ 'ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ "ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಹಲವು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಭೇದಗಳಿದ್ದರೂ ಆ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಭೇದಗಳೂ ಒಂದು ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವಂತೆ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಒಂದು ಸಮಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಒಂದು ವ್ಯಾಕರಣವುಂಟು. ಆಚಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅದರ ನೀತಿ ಸಂಹಿತೆ ಹೀಗಿದೆ. ಶಿವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಶಿವನ ಸಂಕೇತ ಇಷ್ಟಲಿಂಗಧಾರಣೆ, ವಿಭೂತಿಧಾರಣೆ, ಬಸವ ಮೊದಲಾದ ಆಚಾರ್ಯರ ಬಗ್ಗೆ ನಿಷ್ಠೆ, ಇವು ಮತದ ಬಾಹ್ಯಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡಿ ಹೋಮ ಹವನಾದಿಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವವರು, ರುದ್ರಾಭಿಷೇಕಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವವರು ವೀರಶೈವರೇ. ವೇದ ಆಗಮ ಪಾಠಶಾಲೆ ನಡೆಸುವವರೂ ವೀರಶೈವರೇ. ಶಿವಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ವಿಷ್ಣು-ರಂಗನಾಥ, ಮೈಲಾರ, ಬನಶಂಕರಿ, ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ದೈವಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವವರೂ ವೀರಶೈವರೇ. ಅದೆಲ್ಲ ಅ-ವೀರಶೈವ ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವವರನ್ನು ಜನ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ಅಥವಾ ಅನೇಕ ಉಪವರ್ಗಗಳು ವೀರಶೈವ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತವೆ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಅವರು ಹಲವು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೆ.

and unscientific" ಎಂದು ಹೇಳಿ ವೀರಶೈವವು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಧರ್ಮವೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕು ಮತ್ತು ವೀರಶೈವರನ್ನು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರೆಂದು ಗುರುತಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಪು. ೩೧. ೩೧೨). ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಡಾ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು ಮತ್ತು ಗದಗ-ಡಂಬಳ ಮಠದ ಡಾ. ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು ಲಿಂಗಾಯತಧರ್ಮ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಧರ್ಮವಾಗಬೇಕೆಂಬ ನಿಲವು ಸರಿಯೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಡಾ. ಹಿರೇಮಲ್ಲೂರು ಈಶ್ವರನ್ ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಲಿಂಗಾಯತಧರ್ಮ : ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ'ದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತರು ತಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂದೂಗಳೆಂದು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಧರ್ಮ ಉದಯವಾದ ಊರೇ ಕಲ್ಯಾಣ. ಲಿಂಗಾಯತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ಥಾಪಕ ಬಸವಣ್ಣ (ಪು.೧,೩,೪). ನಂತರ ಅಖಿಲಭಾರತ ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಭೆ ೧೧-೨-೨೦೦೦ ದಂದು ದೆಹಲಿಯ ಜನಗಣತಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳಂತೆ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವೂ ಹಿಂದು ಧರ್ಮದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಲಿಂಗಾಯತರು ಅಥವಾ ವೀರಶೈವರು ಧರ್ಮ ಕಾಲಂನಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತ ಎಂದು ನಮೂದಿಸಲು ಅನುಮತಿ ಕೇಳಿದರು.

ಬೊಂಬಾಯಿ ಸರ್ಕಾರದ ಖಾನೇಷುಮಾರಿ ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಮಿಸ್ಟರ್ ಎಂಥೋವೆನ್ ಎಂಬಾತನ 'ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮವೂ' (An essay of the rituals and organization of the Lingayats, Tr. Pub. by B. Narayana Rau, 1910, Bellary, pp. 4+56) ಎಂಬ ಕೃತಿಯಿಂದ "ಲಿಂಗಾಯತರ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ತತ್ತ್ವ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವರನ್ನು ಹಿಂದೂಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ... ಅವರು ವೇದಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದರೂ ಆಮೇಲಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ..." ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಾಗಿ ೧೯೩೫-೪೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ವೀರಶೈವರು ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತರು ತಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ, ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿರುವ ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗಾಯತ ಎರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ಒಂದೇ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಲಿಂಗಾಯತ ಹೆಸರಿನ ಪರ ವಾದಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮಾತೆ ಮಹಾದೇವಿಯವರು ದಿ. ೫-೪-೧೯೬೬ರಂದು ಲಿಂಗದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ "ಆದರ್ಶಸಾಧನೆಗೆ, ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ, ಸದಾ ಹೋರಾಡುತ್ತೇನೆ. ವೀರಶೈವ ಮಿಷನರಿಯಾಗಿ ವಿದೇಶಕ್ಕೂ ಹೋಗುವೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಡಾ.ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾದ ಸಮುಗ್ರ ವಚನಗಳ ಸಂಪುಟದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ 'ವೀರಶೈವ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸಿರುತ್ತಾರೆ; ಹಾಗೇ ಅವರ 'ಮಾರ್ಗ-೧' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ೩೩೦ ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಬಾರಿ 'ವೀರಶೈವ' ಪದವನ್ನೆ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಮಹಂತಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಂಬುವರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಅಭಿನವ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (ಸಂ);

೨೦೧೭; ಪು.೧೪೧). ಆದರೆ, ತರುವಾಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂಬುದು ಅವರ ನಿಲವು ಆಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಗಮನಿಸಿದರೆ, ವೀರಶೈವ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಾಯತ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎನ್ನಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅಷ್ಟಾವರಣ, ಷಟ್‌ಸ್ಥಲ, ಪಂಚಾಚಾರ, ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಪೂಜೆ, ಗುರು-ಲಿಂಗ-ಜಂಗಮ ದಾಸೋಹ ಈ ತತ್ತ್ವಗಳೇ ಇವೆರಡರ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ವಿಷಯಗಳಾಗಿವೆ. ಶರಣರ ಅನುಭವದ ವಚನಗಳ ತಿಳಿವು, ನಾಡಿನ ಎಲ್ಲ ಮಠಗಳು ಮಾಡಿರುವ ಸಾಮಾಜೋಧಾರ್ಮಿಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಎರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎನಿಸವು.

ಇನ್ನು ಇದು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದು ಎನ್ನುವ ವಾದ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಇದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಲಿಂಗ ಸಮಾನತೆ, ಕಾಯಕ ಸಮಾನತೆ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ವಿರೋಧ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟ, ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ವಿರೋಧ, ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನೇ ದೇವಾಲಯವೆನ್ನುವ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನೇ ದೇವಾಲಯವಾಗಿಸುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗೂ ಇಷ್ಟಲಿಂಗವನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಅವಕಾಶ- ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ವೀರಶೈವ ಅಥವ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವಗಳೇ ಹೊರತು ಹಿಂದೂ ಮೂಲದವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮದ ಮಾನ್ಯತೆಯ ಮನವಿ ಸರಿಯಾದದ್ದೇ ಆಗಿದೆ. ಶ್ರೀಮಠದ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮೂಲದಿಂದಲೇ ಬಂದಿದ್ದೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ದಾಖಲೆಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ವಾದವಿವಾದಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಪೀಠಾಧೀಶರಾದ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು ಸ್ವತಂತ್ರ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಮಾನ್ಯತೆಗೆ ಬೆಂಬಲಿಸಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ 'ಲಿಂಗಾಯತ' ಶಬ್ದಕ್ಕೇ ಹೆಚ್ಚು ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನೂ ಇದೊಂದು ರಾಜಕೀಯ ಕುತಂತ್ರ. ಲಿಂಗಾಯತ ಅಥವಾ ವೀರಶೈವ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಒಡಕನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಆಮೂಲಕ ರಾಜಕೀಯ ಲಾಭ ಪಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳದ್ದು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮದ ಬೇಡಿಕೆಯಾಗಲಿ ಲಿಂಗಾಯತ, ವೀರಶೈವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎನ್ನುವ ಚರ್ಚೆಗಳಾಗಲಿ, ಕೇವಲ ಈಚಿನ ಕಾಲದವಲ್ಲ. ಅವು ಬಹು ಹಿಂದೆಯೇ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದವು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹುದೊಡ್ಡ ಸಮುದಾಯ ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತರದು, ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸರ್ಕಾರಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರು. ಲಿಂಗಾಯತರ ಅಥವ ವೀರಶೈವ ಸಮುದಾಯದವರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆಂದು ಅಖಿಲಭಾರತ ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ವಾರದ ಮಲ್ಲಪ್ಪನವರು ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಹ ಕರೆಯಿತ್ತರು; ಮಹಾಸಭೆಯನ್ನು ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳತ್ತ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದರು. ೨೦ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲೆ ಜಯದೇವ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ವೀರಶೈವ ಸಮಾಜದವರು ಸರ್ಕಾರಿ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ

ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶಿಕ್ಷಣ ಬಹುಮುಖ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅನೇಕ ಉಚಿತ ಊಟ ವಸತಿನಿಲಯಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಹಾಗಾಗಿ ೧೯೩೦ರಿಂದಲೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ತಡೆಗಟ್ಟಿ ಏಳು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತರ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಕ್ಕಲು ಮಗನಾದ ಹಳ್ಳಿಕೇರಿ ಗುದ್ಲೆಪ್ಪ ಪ್ರದೇಶ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಮುಂಬೈ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಷ್ಟೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಮಹಾಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಬಸವನಾಳರು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ಹೀಗಿವೆ : "ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಿರುವ ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗಾಯತರು ರಾಜ್ಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಬೆನ್ನೆಲುಬು. ಆದುದರಿಂದ ಆ ನಾಡಿನ ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಹೋರಾಡುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ೧೯೩೫ನೆಯ ಪ್ರಾಂತಿಯ ಸ್ವಾಯತ್ತತಾ ಯೋಜನೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗುವ ಜನಪ್ರಿಯ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಗುಂಪಿನ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ" (ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ೨೮ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೩೮). ಇಂಥ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಲಿಂಗಾಯತರು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಪ್ರಬಲರಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಹಿಂದೆಯೇ ವೀರಶೈವ–ಲಿಂಗಾಯತಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಧರ್ಮದ ಮಾನ್ಯತೆಗೂ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಆಗ ರಾಜಕೀಯ ಉದ್ದೇಶ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಲಿಂಗಾಯತ ವೀರಶೈವ ಚರ್ಚೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಸಂಚಲನ ಮೂಡಿಸಿದ್ದು ನಿಜ. ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಅನೇಕ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದವೇ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗಾಯತ ಒಂದೇ ಎನ್ನುವ ನಿಲವನ್ನು ಒಪ್ಪಬಹುದು.

ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಅಂಶ. ಇದು ಲಿಂಗಾಯತ ವೀರಶೈವ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರದೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದದ್ದು ಎಂಬ ಅಂಶ. ಇದರ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಅಂಶಗಳು ಪ್ರಗತಿಪರವೂ, ವೈಚಾರಿಕವೂ, ಜೀವಪರವೂ ಆಗಿ ಮನುಕುಲದ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ, ಸಾರ್ವದೇಶಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಸನಾತನ ವೈದಿಕ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಅಸಮಾನತೆ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ, ಲಿಂಗ ಅಸಮಾನತೆ, ವಿಚಿತ್ರ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಕೆಲವೇ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಲಿಂಗಾಯತವು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ನಿಲವುಗಳಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮವಾಗುವುದು ಸರಿಯಾಗಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಹಿಂದೆ 'ವೀರಶೈವ ಲಿಂಗಾಯತ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮದ ಮಾನ್ಯತೆ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಹಾಗಾಗಿ 'ಲಿಂಗಾಯತ' ಎನ್ನುವ ಒಂದೇ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮದ ಮಾನ್ಯತೆಗೆ ಈಗ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಅನುಚಿತತೆ ಏನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗಾಗಲೇ ಬಹುಜನರು ತಮ್ಮ ಜಾತಿ

ಅಧ್ಯಾಯ ೭

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಚರಿತ್ರೆ

೭.೧. ಸ್ಥಳೀಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರು

೭.೨. ಇತರ ದೊರೆಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ ೭

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಚರಿತ್ರೆ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೃದಯಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದು ಎರಡು ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ– ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಆಳ್ವಿಕೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಮಠವೆಂದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠ ಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವ ಹಾಗೆ ಅದರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು ವಿಸ್ತಾರ ವಾದದ್ದು. ರಾಜಸತ್ತೆ ಹೋದರೂ ಶ್ರೀಮಠ ಸಂಸ್ಥಾನ ಕಳೆದುಹೋಗದೆ ಉತ್ತರೋತ್ತರವಾಗಿ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆದುನಿಂತಿದೆ. ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಈ ಪರಂಪರೆ ೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕನ ಅಭಿಲಾಷೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತ ಮೇಲೆ ಅದು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಆರಂಭಿಸಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದಾಚೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಹೊರಗೂ ಕೂಡಾ ಅದರ ಶಾಖಾಮಠಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಹಾಗಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸಾವಿರಾರು ಪತ್ರಗಳ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಠದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಹಾಗಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ಅದರ ಒಂದು ನೋಟವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ೧೭ನೆಯ ಶತಮಾನ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ದೊರೆ ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ದೇಶಿಕರು ಅಥವಾ ೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಠ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಅವರ ಪೂರ್ವದ ಪರಂಪರೆಯವರು ಸದಾ ಧರ್ಮಸಂಚಾರದಲ್ಲೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಸಂಚಾರವನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖರಾದರು. ಜಂಗಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಪರಂಪರೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಮೇಲೆ ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಚರಪೀಠವಾಗಿದ್ದದ್ದು ಈಗ ಸ್ಥಿರಪೀಠವಾಯಿತು.

ಮಠ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ಐತಿಹ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನಿಗೆ ತಾನು ರಾಜನಾಗಲು ೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದವೇ ಕಾರಣ ಎನ್ನುವ ಬಲವಾಗಿ ನಂಬಿಕೆ ಇದ್ದಂತೆ ಅವನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವೆಂದರೆ ಬೆಟ್ಟದ

ಮೇಲೊಂದು ಮಠ ಕಟ್ಟಿ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ಆಗಲೆ ತುಂಬ ವಯಸ್ಸಾಗಿದ್ದ ೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದದ್ದು; ಅನಂತರ ಅವರನ್ನು ರಾಜಗುರುಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವನು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಲಹೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಪಡೆದಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಅವನು ಅನೇಕ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಬಾವಿಗಳನ್ನು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಜನೋಪಯೋಗಿ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು.

ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೂ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಠದತ್ತ ಅದರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ್ದರು ಅದರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಕರಿಸಿ ಕೈಜೋಡಿಸಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳು ಮುಂದೆ ಬರುವ ರಾಜರುಗಳಿಗೂ ಗುರುಗಳಾಗುತ್ತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರು ತಮ್ಮ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಅವರು ತಪಸ್ವಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಕಾವ್ಯಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಅವರು ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರ, ವೀಣಾವಾದನದಲ್ಲೂ ಪರಿಣತರಾಗಿದ್ದರು. ಮಹಾದೇವ ಕವಿಯು ತನ್ನ 'ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರನ್ನು 'ಅಲ್ಲಮನ ಅಪರಾವತಾರ' ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಅವರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ವೀಣೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ದೇಶಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಚಿನ್ಮೂಲಗಿರಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ'ದ (ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿಯ) ಒಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ವೀಣೆ ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿರುವ ಚಿತ್ರಕಾರನ ಕಲ್ಪನೆಯ ಚಿತ್ರವೊಂದು ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಮನನೀಯವಾಗಿವೆ. ಅವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೇವೆ ಎಷ್ಟು ಮಹತ್ತ್ವದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ. "ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಮಥರಿಂದ ಉತ್ಕರ್ಷಗೊಂಡ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವು ಕಲ್ಯಾಣದ ಕ್ರಾಂತಿಯ ನಂತರ ಕಳೆಗುಂದಿತು. ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗರು ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪುನಶ್ಚೇತನಗೊಳಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಗ್ರಹಣ ಹಿಡಿಯಿತು, ಆ ನಂತರ ಮುರಿಗಾ ಶಾಂತವೀರರು ಆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಗ್ರಹಣ ಬಿಡಿಸಿದರು, ಕರ್ನಾಟಕದ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಗ್ರಹಣ ಬಿಡಿಸಿದರು" ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪರಂಪರೆಯ ಎಲ್ಲಾ ಗುರುಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಜಾತ್ಯತೀತವಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಾರ್ಗ ದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲಾ ವರ್ಗದ ಭಕ್ತರು ಜಾತ್ಯತೀತವಾಗಿ ಮುರುಘಾ ಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೃಹನ್ಮಠವು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಒಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಂತೆ ಕೆಲಸಮಾಡಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ಅನೇಕ ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ. ಈ ಮಠ ವೀರಶೈವರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ಜಾತಿಮತಗಳ ಜನರ

ದೂರು ವ್ಯಾಜ್ಯ ಆರೋಪ ಅಪಚಾರ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಒಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಂತೆ, ವಾದ ಪ್ರತಿವಾದಿ ಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು, ಅವರನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಸವಾಲ್ (ಪ್ರಶ್ನೆ) ಜವಾಬ್ (ಉತ್ತರ)ಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿ, ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಪುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದರ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳ ಪತ್ರಗಳು ದಾಖಲೆ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿವೆ.

ಜಾತಿಧರ್ಮದ ನಡಾವಳಿಯನ್ನು ಮೀರಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ದೂರು ಪತ್ರಗಳು, ಆ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಠವು ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರ ಬಗೆಗಿನ ಪತ್ರಗಳು, ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ಭಕ್ತರು ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ಸಂಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದಾಗ ಮಠದಿಂದ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿ ನೆರವು ಪಡೆಯುತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಜನರು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕೈಕಾಗದಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಕ್ತಸಮೂಹ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ದತ್ತಿ, ದಕ್ಷಿಣೆ ಕಾಣಿಕೆ, ದಾಸೋಹ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡುತ್ತ ಮಠವು ಮಾಡುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೇವೆಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿದೆ.

ಶ್ರೀಮಠವು ಜನರನ್ನು ನೈತಿಕವಾಗಿ, ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು. ಪಾದರಕ್ಷೆ ಪ್ರಯೋಗ ಆದದ್ದಕ್ಕೆ, ವಿವಾಹೇತರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದ ಗಂಡಸು ಹೆಂಗಸರಿಗೆ, ಬೇರೆ ಜಾತಿಯವರ ಸಂಗಡ ಬಳಕೆ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ, ಮಠದ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಕ್ಕೆ, ತಪ್ಪಲು ಸಹಕರಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ, ನೀತಿ ತಪ್ಪಿದ್ದವರಿಗೆ, ಕರೆಸಿ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಆರೋಪ ಸಾಬೀತಾದಾಗ ಅಪರಾದ ದಂಡ ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಒಂದು ಪರಿಕ್ರಮ ಧರ್ಮದ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನೈತಿಕತೆ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಕಾಪಾಡುವುದಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಬಂಧುಗಳ ಸ್ನೇಹಿತರ ಜಗಳ, ಗಂಡ ಹೆಂಡತಿ ಜಗಳ, ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ಜಗಳ; ಇಂಥವುಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮುಸ್ಲಿಂ ಯುವಕನೊಬ್ಬ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಬರೆದುಕೊಂಡ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ, "ಗುರುಗಳೇ ಅನಾಥನಾಗಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಲಿಂಗಾಯತ ಗೃಹಸ್ಥರೊಬ್ಬರು ನನಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿ ಬೆಳಸಿ ಸಾಕಿ ವಿದ್ಯೆ ಕಲಿಸಿದರು. ನನ್ನ ಧರ್ಮದ ಹೆಣ್ಣನ್ನೇ ತಂದು ಮದುವೆ ಮಾಡಿದರು. ಒಂದು ದಿನ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಅವಳ ಅಣ್ಣ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮರಳಿ ಕಳುಹಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕರೆಯಲು ಹೋದಾಗ ನನ್ನನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಬರಲು ಇಷ್ಟ ಇದೆ. ಆದರೆ, ಅವಳ ಅಣ್ಣ ಬಿಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯು ಮರಳಿ ಬರುವಂತೆ ತಾವು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಮ್ಮ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ". ಇದು ಅನ್ಯ ಧರ್ಮೀಯರೂ ನ್ಯಾಯ ಕೇಳಲು ಸ್ವಾಮಿಗಳಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವಷ್ಟು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮೀಯರ ಮೇಲೂ ಇತ್ತು ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಠದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮನೆ ಶಾಲೆ ಕಟ್ಟಲು ಹಿಂದುಳಿದ ನಿಮ್ನವರ್ಗದ ಬಡವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕೆ ದಾಖಲೆಗಳಿವೆ (ಹೇಮಗಿರಿಮಠ ಸಿ.ಪಿ.(ಸಂ); ೧೯೯೭; ಪು ೧೩೮). ಹಾಗೆಯೇ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅನೇಕ ಕಡೆ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯಗಳನ್ನು ತೆರೆದು, ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಉಚಿತವಾಗಿ ವಸತಿ ಪ್ರಸಾದಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಿದೆ. "ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ ಮಡಿವಾಳೇಶ್ವರ, ಸರದಾರ ಆರ್.ಎಸ್. ಪಾಟೀಲ ಮುಂತಾದವರಿಗೂ, ಮುಂಬಯಿ, ಮದ್ರಾಸ, ಕೊಲ್ಹಾಪೂರ, ಬೆಂಗಳೂರ, ಕಾಶಿ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವೀರಶೈವ ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಮತದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿರುವರಲ್ಲದೆ, ಈಗಲೂ ಈ ವೇತನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ" ಎಂದು ಬಹುಹಿಂದೆಯೇ ಲೇಖಕರೊಬ್ಬರು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಜಯದೇವ ಹಾಸ್ಟಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಓದಿದ ಹಲವರು ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯರು, ಇಂಜಿನಿಯರರು, ವಕೀಲರು ಅಲ್ಲದೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯವಾಗಲಿ ಮಠವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಜನ ವಿದ್ಯೆ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಸತ್ಯ.

ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಅಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪೀಠದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು ಜಾತ್ಯತೀತವಾಗಿ ಸಮಾಜ ಸೇವೆಯನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗದವರನ್ನು ಕೆಳಜಾತಿಯವರನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಲು ಹಲವುವಿಧದ ಯೋಜನೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಮಠದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅನ್ಯ ಕೆಳಜಾತಿಯ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಮಠಗಳನ್ನು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಮಠಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಗೊಲ್ಲ, ನಾಯಕ, ಕುರುಬ, ಮಡಿವಾಳ, ಲಂಬಾಣಿ, ಮೇದಾರ, ಚಲವಾದಿ, ಮಾದಿಗ ಇವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಇಂದು ಮಠಗಳು ಇವೆ, ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆ.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಮಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ದರದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ದಲಿತರಿಗೆ ಕರ್ತೃಗದ್ದುಗೆ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಲಿಂಗ ಜಾತಿಯ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ.

ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು ಮುರುಘಾಮಠ ಪಾದಯಾತ್ರೆ ಮೂಲಕ ದುಶ್ಚಟಗಳ ನಿವಾರಣೆ, ಕೋಮುಗಲಭೆಗಳಾದರೆ, ಕೋಮು ಸೌಹಾರ್ದತಾ ಸಭೆ, ರೈಲ್ವೆ ಹೋರಾಟ,

ಭದ್ರಾ ಮೇಲ್ದಂಡೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಟ ಮುಂತಾದ ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಂತೆ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅತ್ಯಂತ ಸರಳ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಅವರದೇ ಆದ ಕೊಡುಗೆ ಇತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

೭.೧. ಸ್ಥಳೀಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರು

ಕ್ರಿ.ಶ.೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಕಾಲದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದವರೆಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗವನ್ನು ಆಳಿದವರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ನಾಯಕರು. ಕಾಮಗೇತಿ ವಂಶದ ಇವರು ವಿಜಯನಗರದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ದುರ್ಗವನ್ನಾಗಿಸಿ 'ಏಳುಸುತ್ತಿನ ಕೋಟೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣರಾದವರು ಇವರು. ಇವರ ಮೂಲ ಪುರುಷ ತಿಮ್ಮಣ್ಣನಾಯಕನು 'ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾನಾಯಕಾಚಾರ್ಯ' ನೆನಿಸಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೪೯ ರಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೆ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದ್ದನು. ವಿಜಯನಗರದ ಅಳಿಯ ರಾಮರಾಜಯ್ಯ ತಿರುಮಲರಾಜಯ್ಯರು ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತಿಮ್ಮಣ್ಣನಾಯಕನ ನಾಯಕತನಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಈ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲ ೨೩೧ ವರ್ಷಗಳೆಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಈಗಾಗಲೇ ಸಂಶೋಧಕರು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ (ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ; ೨೦೧೬; ಪು ೧೭೯–೧೮೦).

ಈ ಪಾಳೆಯಗಾರರಲ್ಲಿ ಮೆದಕೇರಿನಾಯಕರೆಂಬ ಹೆಸರಿನವರು ಆರು ಜನರಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು ಹೈದರನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ ಕೊನೆಯ ಮೆದಕೇರಿ ನಾಯಕ. ಈ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಆಡಳಿತಗಾರನೆಂದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣನಾದವನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದವನು ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ. ಈತ ಅನೇಕ ಕೆರೆ ಬಾವಿ ಹೊಂಡಗಳನ್ನು, ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು, ಕೋಟೆಬುರುಜುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ದೊರೆ. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶೂನ್ಯಪೀಠ ಪರಂಪರೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿತು. ಶೂನ್ಯ ಪರಂಪರೆಯ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ದೇಶಿಕರ ಆಶೀರ್ವಾದದಂತೆ ನಾನು ರಾಜನಾಗಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ದನಕಾಯುವ ಹುಡುಗನಾಗಿದ್ದ ಬಾಲಕ ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ ರಾಜನಾದ ಮೇಲೆ, ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲೆ ಇರುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸಿ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೊಂದು ಕೆಳಗೊಂದು ಮಠಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಅದರ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಅರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿದನು. ದಾವಣಗೆರೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕೆಳಗಿನ ಮಠ ಬಹು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರಾಂಗಣಹೊಂದಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಭವ್ಯ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿದೆ.

ಆ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಮತ್ತು ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೦೩ರಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಅವರ ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ಇಂದು 'ಕರ್ತೃಗದ್ದಿಗೆ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ

ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಈ ಮನೆತನದ ರಾಜಗುರುಗಳಾದರು. ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜರು ಆಳ್ವಿಕೆ ಮಾಡಿದರು.

ಈ ಮನೆತನದ ಅರಸರು ಮೂಲತಃ ಬೇಡರೂ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದರೂ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಡದೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಅರಮನೆ ಮತ್ತು ಗುರುಮನೆ ಸಂಬಂಧ ಉತ್ತಮವಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲಿಗೆ ಈ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಪ್ರಸಂಗ ಹೀಗಿದೆ.

ಚಿಕ್ಕಣ್ಣನಾಯಕನು ಶೂರನೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಆಡಳಿತಗಾರನು ಆಗಿದ್ದನು ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿ ಪಾಳೆಯಗಾರ ಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿದ್ದನು. ಅನಂತರ ಯಾವ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೋ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೋ ರಾಜಪರಿವಾರದೊಂದಿಗೆ ವೀರಶೈವಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಅವನು ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಪಾಲಿಸಲಾಗದೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲೆ ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದನು. ಹಟ್ಟಿ ಮನೆತನದ ಈತನ ಪತ್ನಿ ಮಲ್ಲವ್ವ ನಾಗತಿ ಮಾತ್ರ ತಾನು ಧರಿಸಿದ ಲಿಂಗವನ್ನು ತೆಗೆಯದೆ ವೀರಶೈವಳಾಗಿಯೆ ಉಳಿದಳು. ಬಹುಶಃ ಅವಳ ತವರು ಮನೆಯವರಾದ ಹಟ್ಟಿ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ವೀರಶೈವ ಗುರುಗಳಾದ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಯವರ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಾಡೇಶ್ವರರ ಪ್ರಭಾವ ವಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದುದು ಕಾರಣ ಇರಬಹುದು.

ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಗ್ಗ ಚನ್ನವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂಬುವರಿಗೆ ಲಾಳದಕೋಟೆ ಎಂಬ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಮಠ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಉಗ್ಗ ಚನ್ನವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಯಾರು, ಯಾವ ಪರಂಪರೆಯವರು, ಎಂಬುದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಈ ನಾಯಕರು ವೀರಶೈವದೊಂದಿಗೆ ಆಮೇಲೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದ್ದು ಬರಮಣ್ಣ ನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ದೊರೆ ೧ನೆಯ ಕಸ್ತೂರಿ ರಂಗಪ್ಪನಾಯಕರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನ ನಾಗತಿಯಾಗಿದ್ದ 'ಕಾಟವ್ವ' ಎಂಬುವಳು ತಿಮ್ಮಣ್ಣನಾಯಕನ ಕೆರೆಯ ಹಿಂಭಾಗ ತನ್ನ ಹೆಸರಲ್ಲಿ 'ಕಾಟಿಮಠ' ಎನ್ನುವ ಒಂದು ಮಠ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ತೋಪು ಮಾಡಿಸಿದಳೆಂದೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಚರಂತಿದೇವರನ್ನು ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಮಠ ಒಂದು ವೀರಶೈವ ಮಠ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ತಿಮ್ಮಣ್ಣನಾಯಕನ ಕೆರೆಯ ಅಂಗಳದ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಗಿಡಮರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದ್ವೀಪದಂತಿರುವ ದಿಬ್ಬವನ್ನು 'ಗಾಳಿಗುಂಡು' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಗಳ ಸಂದಿನಲ್ಲಿ ಗವಿಯ ರೀತಿಯ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಒಂದು ಹಾಳಾದ ಕಟ್ಟಡವೇ 'ಕಾಟಿ ಮಠ' ಇರಬಹುದು ಎಂದು ಸಂಶೋಧಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ (ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ. ; ೨೦೦೧(೨); ಪು. ೧೪೨). ಇದರ ವಿನ್ಯಾಸ ಗಾರೆ ರಚನೆ ನೋಡಿದರೆ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಕಾಲದ್ದು. ಇದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯ ನೆಲಮಠ ಇದ್ದಂತಿದೆ. ಇಮ್ಮಡಿ ಮದಕೇರಿನಾಯಕ ಕೂಡಾ ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದ, ಕಲ್ಲುಮಠವೊಂದಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದಂತೆ ಬಾವಿಯ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿದನೆಂದು 'ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ವಂಶಾವಳಿ' ಎನ್ನುವ ದಾಖಲೆಯೊಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರಿಗೆ ರಾಜಗುರುಗಳೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಗಳೂ ಆಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುವಾಗ, ಅವರು ಒಮ್ಮೆ ಕೆಳದಿಯ ಕಡೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಆಗ ಕೆಳದಿಯ ಅರಸ ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಗೌರವ ತೋರಿ ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲೆ ಇರಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ, ಕೆಳದಿಯ ರಾಜ ವೀರಶೈವನಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ಸಂಗತಿಗೆ ಮಹತ್ತ್ವಕೊಡದೆ ನೀತಿಗೆ ಬೆಲೆಕೊಟ್ಟು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಾಯಕರ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಾವೇ ಗುರುಗಳು, ನಮಗೆ ಅಲ್ಲೆ ಪಟ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬರಲಾಗದೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮ ಒಂದು ಶಾಖಾ ಮಠದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಆ ಮಠದ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಇರುತ್ತಾರೆ. 'ಬೆಕ್ಕಿನಕಲ್ಲು ಮಠ'ವೆಂದು ಹೆಸರಿನ ಆ ಶಾಖಾಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೇ ನೀವು ನಮ್ಮ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ತೋರಬಹುದು ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀಗಳು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಸಂಬಂಧ ಎಷ್ಟು ಗಾಢವಾಗಿತ್ತೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳಕು ಬೀರುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೂ ೨೯ನೆಯ ಗುರುಗಳಾದ ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿ ಗುರುಪಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ಅರಮನೆ ಮತ್ತು ಗುರುಮನೆ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಬಿರುಕುಂಟಾಯಿತು.

ಕೊಂಗುಂಟೆ (ಈಗಿನ ಕೋಗುಂಡೆ) ಎಂಬುದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಸಮೀಪ ಇರುವ ಊರು. ಅಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಲಿಂಗಾಯತ ಯುವಕರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯಜಾತಿಯ ಹೆಣ್ಣೊಬ್ಬಳ ಸಹವಾಸ ಬಯಸಿದಾಗ, ಅವಳು ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆಂಬಂತೆ ಅವರು ಧರಿಸಿದ್ದ ಲಿಂಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಚ್ಚಿಸಿ ತನ್ನ ಬಳಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಈ ವಿಷಯ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಅವರು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಳಿ ಬಂದು ದೂರು ಹೇಳಿದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆ ಯುವಕರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದರು. ಆ ಯುವಕರು ಆಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ದೊರೆ ಕೊನೆಯ ಮದಕೇರಿನಾಯಕನಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿಸಿ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಿಂತೆಗೆಸಲು ಕೇಳಿದರು. ಅನೈತಿಕವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡ ಯುವಕರಿಗೆ ಈ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಸರಿಯಾದ ಶಿಕ್ಷೆ ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅದನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದರು. ದೊರೆಯು ಸಹನೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸ್ವಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿಧೇಯನಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡನು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇನ್ನು ಈ ದೊರೆಯ ಊರಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಬಿಟ್ಟು ಹಾವನೂರಿಗೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಯಾದಗಿರಿಗೆ ಬಂದು, ಮುಂದೆ ಗುಣಮೆಟ್ಟುಕಲ್ಲು (ಈಗಿನ ಗುರುಮಠಕಲ್) ಎಂಬ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ನಂತರ ಅಲ್ಲಿನ ಶಾಖಾಮಠದಲ್ಲಿದ್ದು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಇದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯೆ ಐಕ್ಯವಾದರು (ಅಡಿವೆಪ್ಪಾ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಪ್ಪಾ ಕಟ್ಟೆಪ್ಪನವರ (ಸಂ); ೧೯೦೫; ಪು ೨೮).

ಹೀಗೆ ಪ್ರಭುತ್ವದೊಡನೆ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇದ್ದುದು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ನ್ಯಾಯ ನಿಷ್ಠುರತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ದೊರೆಯೊಡನೆ ವಿರಸವಾಗಿ ಗುರುಪಾದಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದಮೇಲೆ ಇತ್ತ ಹೈದರಾಲಿಯು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದಾಗ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪತನವಾಯಿತು. ಕೊನೆಯ

ಮೆದಕೇರಿನಾಯಕ ಕೈಸೆರೆಯಾದ. ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಮಠದ ಮೇಲೆಯೂ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಲೂಟಿಮಾಡಿದನೆಂದೂ ಆಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಮೂರು ಸಾವಿರದ ಗುರುಪಾದಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆದ ವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಶಿವಯೋಗದ ಮೂಲಕ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರೆಂದೂ ಆಕರಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸಾವಿರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದಾಗ ಭಕ್ತರು ಜಂಗಮರು ಎಂಬ ತಾರತಮ್ಯವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಗೊಂದಲಗಳಾಗಿತ್ತು; ಅಶಾಂತಿಯುಂಟಾಗಿತ್ತು. ಸಣ್ಣಬರಹದ ಅಯ್ಯನವರು, ತಡಾಕಿ ಮಠದ ರುದ್ರಪ್ಪ, ಶಾಂತವೀರಪ್ಪ, ರಾಣಿಬೆನ್ನೂರಿನ ಶೆಟ್ರು ದೈವದವರು ಜೋಳದವರಿಗೂ ಆನೆಯವರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯಾಜ್ಯ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. ಇವರುಗಳು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೂ ವಿರೋಧಿಸಿದುದರಿಂದ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಇವರುಗಳಿಗೆ ವಿವೇಕಮೂಡಿ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರನ್ನು ಕಂಡು, ತಮ್ಮ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರ ದಂಡ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪತನವಾದ ಮೇಲೆ ದೊರೆ ಮೆದಕೇರಿನಾಯಕ ಮತ್ತು ಅವನ ನೇರ ಸಂತತಿ ಅಳಿದ ಮೇಲೆ, ದೊರೆಯ ದಾಯಾದಿ ವಂಶಸ್ಥರಿಂದ ಶ್ರೀಮಠದ ಸಂಪರ್ಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ಮುಂದುವರಿದುವು. ದೊರೆಯ ಅಣ್ಣ ದೊಡ್ಡಮೆದಕೇರಿ ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಂತತಿಯವರು ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳಿವೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರ ವಂಶಸ್ಥರಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಲಿಂಗರಾಜಯ್ಯನವರು ಡಿ॥ ಡಿ॥ ಕಮಿಷನರ್ ಸಾಹೇಬ್ ಬಹದೂರ್ ಅವರಿಗೆ ಬರೆದಿರುವ ೧೮೮೨ರ ಒಂದು ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ವಂಶದವರಿಗಿದ್ದ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳ ಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿಯಬಹುದು. "ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಾದ ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿ ಮೆದಕೇರಿ ನಾಯ್ಕರಿಗೆ ಶಕತ್ತು ಕಾಯಿಲೆ ಆದಂತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜಲ್ಮಗುರುಗಳನ್ನು ಹರಿಹರದ ಮಹಾನದಿ ಕ್ಷೇತ್ರದವರೆಗೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸದರಿ ಪುಣ್ಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆರಾಧನೆ ಗಣತೃಪ್ತಿ ಗುರು ಕಾಣಿಕೆಸಲ್ಲಿಸಿ ಸಕಲ ವಿನಿಯೋಗದಿಂದ ಹೋಗಿ ಬರಲು ರಹದಾರಿ ಬಗ್ಗೆ ಹುಕುಂ ಆಗಬೇಕು" ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಗುರುಗಳ ಮ್ಯಾನಾ, ತಮ್ಮ ಕುದುರೆಗಳು, ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಾಡಿ, ಸಾಮಾನುಗಾಡಿ, ಮಠದ ಬಿಲ್ಲೆಜವಾನರು, ಬಂದೂಕು, ಕತ್ತಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲು ಅನುಮತಿ ಬೇಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಅವರು ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಮಾನುಗಳ ವಿವರ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಅಂದಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಿಗಿ, ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರ, ಕೊನೆಯ ಮೆದಕೇರಿ ನಾಯಕನ ಅಣ್ಣನ ವಂಶಸ್ಥನಾದ ದೊಡ್ಡಮೆದಕೇರಿ ನಾಯಕನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೧೪ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪತ್ರ. ಶ್ರೀಗಳಿಗೆ "ಶಿರಸ್ರಾಷ್ಟಾಂಗವೆರಗಿ ಪೊಡಮಟ್ಟು ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಮಾಡುವ ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರ ಬಿನ್ನಹಾ" ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಶ್ರೀಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ತಾವೆಲ್ಲ ಕ್ಷೇಮವಾಗಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಶ್ರೀಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದ, ಶ್ರೀಮುಖ ಪತ್ರಿಕೆ, ವಿಭೂತಿ, ವಸ್ತ್ರ, ಫಲ, ಮಂಗಳ ಸೂತ್ರಗಳು ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಲುಪಿವೆ ಎಂದೂ, ಶ್ರೀಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾದ

ಚರಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಧನ್ಯರಾದುದಾಗಿಯೂ ತಾವು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಬೇಕು" ಎಂದೂ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ವಂಶಸ್ಥರು ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ಸುಖವೇತನ (ರಾಜಧನ) ೭-೮ ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಬರದೆ ಹೋದಾಗ "ಆರ್ಥಿಕ ತೊಂದರೆಯಾಗಿದೆ ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ 'ಮಹಾಪಾದ' ತಮ್ಮ ಕೈಬಿಡಬಾರದು" ಎಂದು ತಾವು ನಂಬಿರುವುದಾಗಿ ಬರೆದಿರುವ ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಈಗಿನ ಪೀಠಾಧೀಶರಾದ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು ಚಳ್ಳಕೆರೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಜವಂಶಸ್ಥರಿಗೆ ಅವರ ಮದುವೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಅವರ ಆರೋಗ್ಯ ಕೆಟ್ಟ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಆವರಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಅನುಕೂಲಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ವಂಶಸ್ಥರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಔಪಚಾರಿಕ ರೀತಿಯ ಉಭಯ ಕುಶಲೋಪರಿಯಲ್ಲದೆ ಅವರ ಕಷ್ಟ ಸುಖ, ಮದುವೆ, ಮುಂಜಿ, ಜವಳ, ಕಾಯಿಲೆ, ಸಾವು ನೋವುಗಳಲ್ಲಿ, ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಕಷ್ಟಗಳಲ್ಲಿ, ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ; ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅವರ ವಂಶಸ್ಥರು ರತ್ನಗಿರಿ, ಕಣಕುಪ್ಪೆ, ದೊಡ್ಡೇರಿ, ಧಾರಿನಾಯಕನ ಪಾಳ್ಯ ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಗಳಿಂದ ಬರೆದುಕೊಂಡ ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಅವರು ರಾಜತ್ವ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅವರ ಜೀವನಶೈಲಿ ರಾಜತ್ವದ ಗತ್ತಿನಲ್ಲೆ ಇತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪತನಾನಂತರವೂ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ದೊರೆಗಳ ವಂಶಸ್ಥರ ಮತ್ತು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಸಂಬಂಧ ಪರಸ್ಪರ ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಅಂಶ. ಲಕ್ಷ್ಮಣ್ ತೆಲಗಾವಿಯವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರ ವಂಶಸ್ಥರು "ಶ್ರೀ ಬೃಹನ್ಮಠದೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಎಂದಿನ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ತಮ್ಮ ಸಂಕಷ್ಟಗಳ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಜಗದ್ಗುರುಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದ ಬಲವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ಹಾಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹಾತೊರೆದು ಈ ವಂಶಜರು ಬರೆದಿರುವ ಅಸಂಖ್ಯ ಪತ್ರಗಳು ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡಿವೆ" (ಶಿವಕುಮಾರ್ ಜಿ ಮತ್ತು ಇತರರು (ಸಂ); ೧೯೮೯; ಪು ೨೦೯).

೭.೨. ಇತರ ದೊರೆಗಳು

ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ೨೭ನೆಯ ಗುರುಗಳಾದ ಸ್ವಾದಿ ಚನ್ನಬಸವಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಸಕಲ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತ ಸಂಚಾರ ಕೈಗೊಂಡು ಹರಪನಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು, ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದ ಗುಡ್ಡದ ಮಠದಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಊರಿನ ಒಳಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಆಗ ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯ ರಾಜನಾಗಿದ್ದ ಸೋಮಶೇಖರನಾಯಕನು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆಯಷ್ಟೇ ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನೇ ಹತ್ಯೆಮಾಡಿ ಅಧಿಕಾರದ ಗದ್ದುಗೆಯನ್ನು ಏರಿದ್ದ. ಈ ವಿಷಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಊರಿನ ಒಳಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು

ಊರೊಳಗೆ ಬರಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮೌನದಲ್ಲಿದ್ದು "ಹೃದಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವನು ನೀನು. ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬರಲು ದಾರಿಯಿಲ್ಲ" ಎಂದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, "ವೀರಶೈವಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೊರತಾದವನು ನೀನು" ಎಂದು ಬಹಿಷ್ಕಾರಪತ್ರ ಕೊಟ್ಟು ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟರಂತೆ (ಬಸವರಾಜು ಎಲ್. (ಸಂ); ೧೯೭೧; ಪು ೮೮). ಹೀಗೆ ರಾಜನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಅವನು ಮಾಡಿದ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಪತ್ರ ಕೊಡುವ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡಿದರು.

ಮತ್ತೋಡು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮುರುಘಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಎರಡು ಮಠಗಳಿದ್ದುವು ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆ ಮಠಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತೋಡು ಪಾಳೆಯಗಾರರ ರಾಜಕುಮಾರನೊಬ್ಬ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಾಯಕರ ಬಂದಿಯಾಗಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಾಯಕರ ಪುತ್ರಿಯೊಬ್ಬಳು ಅವನನ್ನು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟಾಗ, ಮತ್ತೋಡು ನಾಯಕರು ಲಿಂಗಾಯತರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಬೇಡರಾಗಿದ್ದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಾಯಕರು ತಮ್ಮ ಪುತ್ರಿಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸಿ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದವರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿರಬೇಕು. ಮತ್ತೋಡು ಪಾಳೆಯಗಾರ ದೊಡ್ಡಹಾಲಪ್ಪನಾಯಕನು ತನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಶಿವಸಾನ್ನಿಧ್ಯವಾಲೆಂದು ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮಠವೊಂದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅದರ ಪಾಲನೆಗಾಗಿ ಅರೆಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವೊಂದನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು ಎಂಬುದನ್ನು ೧೭೦೭ರ ಶಿಲಾಶಾಸನವೊಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮಠದಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ನಾಯಕರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದ ಮಠದ ಒಳಭಿತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿದ್ದುವು. ಇದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮಠದ ಶಾಖಾಮಠವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಇದನ್ನು 'ಚಿತ್ರಮಠ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು, ಇದೇ ಪಾಳೆಯಗಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಸಂಗಪ್ಪನಾಯಕನು ಕೂಡಾ ಮತ್ತೋಡಲ್ಲಿ 'ಮುರಿಗೆಮಠ' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾದಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ದೊರೆಗಳು ಸಹ ಮುರುಘಾಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ದೊರೆಗಳು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಮ್ಮೆ ಸ್ವಾದಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಬಸವಲಿಂಗ ನಾಯಕ ಎಂಬ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೂ ಅವನ ತಾಯಿಗೂ ಏನೋ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿರಸ ಉಂಟಾಗಿ, ಅವನು ತನ್ನ ಸಂಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರ ತೊರೆದು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಜೀವನ ಮಾಡುವ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿದು, ಅವರು ಅವನನ್ನು ಅವನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು, ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿಗೊಳಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಪುಂಗನೂರು ದೊರೆಯ ಮಗಳ ಜೊತೆ ಅವನ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಏರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದರು. ತಾಯಿ

ಮಗನ ನಡುವೆ ಇದ್ದ ವಿರಸ ದೂರವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಬಂಧ ನೆಲೆಗೊಂದಿತು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ರಾಜಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ವಿರಸವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣೇಶ್ವರದ (ಈಗಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರದ) ದೇಸಾಯಿ ಮತ್ತು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ನಾಡಗೌಡ ಆಗಿದ್ದ ಬಹದ್ದರ ಖಾನಪ್ಪಗೌಡನು ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ೧೭೫೮ರಲ್ಲಿ ಅವನು ಗುಡಿಗೇರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಕ್ಕೆ ಅದೇ ಗ್ರಾಮದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಒಂದು ಪತ್ರ ದಾಖಲಿಸಿದೆ. ಇವನು ಲಕ್ಷ್ಮಣೇಶ್ವರದ ಚೌಕಿಮಠಕ್ಕೆ ಅದೇ ಗ್ರಾಮದ ಭೂಮಿ ನೀಡಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರವೂ ಇದೆ. ಈ ಪತ್ರಗಳ ಕನ್ನಡ ಅಕ್ಷರಗಳ ಶೈಲಿ, ಅರೇಬಿಕ್ ನಾಗರೀ ಲಿಪಿಯ ಮೊಹರು, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಸಹಿ ಎಲ್ಲವೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ಎನ್ನುವಂತಿವೆ.

ಸಂತೆಬೆನ್ನೂರು ನಾಯಕರು ಕೂಡಾ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುರುಘಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶಾಖಾಮಠವಾಗಿ ರಾಮಗಿರಿದುರ್ಗದ ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನೂತನವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಗವಿಮಠದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ ಸಂತೇಬೆನ್ನೂರು ಸೀತಾರಾಮಪ್ಪ ನಾಯಕನು ತಮ್ಮ ಹೆತ್ತವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಾಗಲಿ ಎಂದು ಸಿದ್ಧನಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಸೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಶಿವಾರ್ಪಿತವಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದನ್ನು ಒಂದು ಪತ್ರ ದಾಖಲೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಜರಿಮಲೆಯ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ವಂಶಸ್ಥ ರಾಜಾರಾಮಪ್ಪ ನಾಯಕ, ಪುಂಗನೂರು ದೊರೆಗಳ ರಾಣಿಯರು, ಶೂಲಗಿರಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಣಿ ಮುಂತಾದವರು ಬರೆದ ಪತ್ರಗಳು ಸಹ ಮಠದ ಪತ್ರ-ದಾಖಲೆ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿವೆ.

ಈ ಮೇಲಿನ ವಿವರಗಳಿಂದ ಕೆಳದಿಯ ರಾಜರು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಶತ್ರುಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಕೆಳದಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ರಾಜಗುರುಗಳಾದ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಹರಡಲು ಕಾರಣರಾಗಿದ್ದು ಒಂದು ವಿಸ್ಮಯವೇ ಕೆಳದಿಯ ನಾಯಕರು ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ನಡೆದುಕೊಂಡು ವಿವಿಧ ಉತ್ಸವ ದಾನ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರು. ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಶಾಖಾ ಮಠಗಳೂ ಕೂಡಾ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತ ಶರಣಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ.

ಪುಂಗನೂರು ದೊರೆಗಳು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದು ಒಂದು ಪತ್ರದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. 1838ರಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಪೀಠಾಧೀಶರಾದ ಗುರುಶಾಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ರಾಜೇ ಸುಗುಟೂರು ಮುಮ್ಮಡಿ ಚಿಕ್ಕರಾಯರ ಯಶೋವಂತ ಬಹದ್ದೂರ್ ಸುಗಟೂರು (ಪುಂಗನೂರು) ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೆಂದು

ಪ್ರಿಯಭಕ್ತರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಶಿರಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಹೇಳಿ, "ತಮ್ಮ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ಕ್ಷೇಮದಲ್ಲಿದ್ದೇವೆ. ತಾವು ಆಶೀರ್ವಾದ ಶಿಖಾ ಪತ್ರಿಕೆ ಪಟ್ಟಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಬೇಕು. ಈಚೆಗೆ ಬಹಳ ದಿವಸದಿಂದ ತಮ್ಮಿಂದ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪತ್ರಿಕೆ ದಯಪಾಲಿಸಲಿಲ್ಲ, ಪ್ರಯುಕ್ತ ಬಿನ್ನಹವ ಮಾಡಿಕೊಂಬುದಾಗಿ ಇದೆ. ಸದಾ ಪ್ರೀತಿಯಿಟ್ಟು ಆಶೀರ್ವಾದ ಪತ್ರಿಕೆ ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಬರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾ ಯಿದ್ದೇನೆ. ಹಾಗೂ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿ ಪ್ರಕಾರ ಖಾಸಾ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳ ಬಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರವೇಶವಾದ್ದಕ್ಕೆ ಆಗ್ನಾಪಿಸತಕ್ಕದ್ದು"- ಎಂದು ಹೇಳುವ ಪತ್ರ ಇದು. ಇದು ಬಂಗಾರದ ವರಕಿನಲ್ಲಿದೆ. ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಯಿಂತಿ ದೀರ್ಘದಂಡ ಬಿನ್ನಹ' ಎಂಬ ಒಕ್ಕಣೆ ಇದೆ.

ಹಾಗೆ ಪುಂಗನೂರು ದೊರೆಯ ಸಹೋದರ ಸಾವಳಿಗೆ ಗುರುಶಾಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿ ಆಯ್ಕೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದನೆಂದು ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಡಾಬ್ಸ್ ಬರಹ-ದಾಖಲೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೮

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ

೮.೧. ಕೆಳದಿ ಅರಸರು

೮.೨. ಕೊಡಗಿನ ಅರಸರು

೮.೩. ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರು

ಅಧ್ಯಾಯ ೭

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆ

ಶರಣರ ಮೌಲ್ಯ, ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಶೂನ್ಯಪೀಠದ ಗುರುಗಳು ಆರಂಭದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಇವರ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಹಾಗೂ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರ ಅಥವಾ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಸಾರ ಕೇವಲ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಆ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳಾದ ಅನಾದಿ ಗಣನಾಥರು, ಆದಿಗಣನಾಥರು ಮಹಾವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿ ಅನ್ಯಮತೀಯರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸುತ್ತಾ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದರು. ಅನಾದಿ ಗಣನಾಥರು, ಕೊಂಕಣ ದೇಶದ ಗೊಹೆ (ಈಗಿನ ಗೋವೆ?) ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರೆ, ಆದಿಗಣನಾಥರು ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶದ ಶಂಭುಲಿಂಗನ ಬೆಟ್ಟದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರು. ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಅದೇ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆ.

ನಿರ್ಮಾಯ ಗಣನಾಥರು ಪಾದಚಾರಿಗಳಾಗಿ ಸಂಚಾರ ಕೈಕೊಂಡು ಮಲಯಾಳ ದೇಶಕ್ಕೂ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಶೈವರಿಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಶರಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸಿ ಅಲ್ಲೆ ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ಮಾಯ ಬೆಟ್ಟ ಎಂದಾಗಿದ್ದುದು ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟ ಎಂದಾಗಿದೆ. ಬಹುಶಃ ಅಲ್ಲಿಯ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರನ್ನು ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬರಲು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಬಹುದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅವರು ಲಿಂಗವಂತರಾಗಿ ಮಹದೇಶ್ವರನ ಪೂಜಾರಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು 'ತಮ್ಮಡಿ'ಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಲು ಎರಡು ಹಾದಿಗಳಿದ್ದು ಒಂದಕ್ಕೆ 'ಸರ್ಪದಹಾದಿ' ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ 'ಬಸವನ ಹಾದಿ' ಎಂದು ಈಗಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿ ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದರು.

ನಂತರ ಬಂದ ನಿರಂಜನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ನೆಲ್ಯಾಳ ಅಂದರೆ ಮಲೆಯಾಳ ಸೀಮೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನನ್ನು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ, ನೀಲಗಿರಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ, ಹೊಯ್ಸಳ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆಮೇಲೆ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಇವರ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವಿವರ ನಿರಂಜನವಂಶ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಗಣನಾಥರೆಂಬ ಗುರುಗಳು ಗಣಸಮೂಹದೊಡನೆ ಚೋಳದೇಶಕ್ಕೆ (ತಮಿಳುನಾಡಿಗೆ) ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಜೈನಮತೀಯರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ, ಚಿದಂಬರಂಗೆ ಹೋಗಿ

ಶೈವರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ನೀಡಿ ತಿರುವಣ್ಣಾಮಲೈಗೆ ಬಂದು ಉಣ್ಣಾಮಲೈ ಅಮ್ಮನವರ ಅಣತಿಯಂತೆ ಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ಪೂಜೆ, ದಾಸೋಹ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಅವರು ತೆಗೆಸಿದ ಬಾವಿ 'ಉಣ್ಣಾಮಲೈ ತೀರ್ಥ'ವೆಂದೂ ಅವರಿದ್ದ ಗವಿಗೆ 'ನಮಃ ಶಿವಾಯರ ಗವಿ' ಎಂದೂ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿವೆ. ಅವರ ಗದ್ದುಗೆ ಇಂದೂ ಅಲ್ಲಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಹಿಂದಿನ ಗುರುಗಳು ತಮ್ಮ ವಿದ್ವತ್ತು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನಗಳ ಮೂಲಕ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ, ಹಲವು ಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ತಮ್ಮಡಿ ಗಳೆಂಬ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದ ಒಂದು ಹೊಸ ಸಮುದಾಯವನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಅವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಭಾವ ಎಷ್ಟಿತ್ತೆಂಬುದು ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ರುದ್ರಮುನಿಸ್ವಾಮಿಗಳು– ಆಮೇಲೆ ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿ ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರಾದವರು– ಚಿದಂಬರಂ, ತಂಜಾವೂರು, ಪುದುಚೇರಿ, ತೀರ್ಥಮಲೆ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಿಡುಗಲ್ಲಿಗೆ ಮುಂದೆ ಹಟ್ಟಿಗೆ (ನಾಯಕನಹಟ್ಟಿಗೆ) ಬಂದರು. ಇವರಿಗೆ ನಿಡುಗಲ್ಲು ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದು, ಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತು ಜಾತ್ಯತೀತವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಮುದಾಯದವರೊಡನೆ ಬೆರೆತು ಕೆರೆ ನಿರ್ಮಾಣದಂಥ ಸಮಾಜಸೇವೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಅವರು ಮಾಡಿದ ಸಮಾಜಸೇವೆ ಅನುಪಮವಾದದ್ದು. ಅವರು ನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಸ್ವಧರ್ಮೀಯರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಅನ್ಯ ಧರ್ಮದವರೂ ಇವರಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಜಾತ್ರೆಗೆ ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಜನ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. 'ಶರಣಲೀಲಾಮೃತ', 'ನಿರಂಜನವಂಶರತ್ನಾಕರ', 'ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ' ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿವರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಧರ್ಮವೊಂದು ಮಲಯಾಳ ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹರಡಿತು ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಮಠಗಳಾದವೆಂಬುದು ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ರಾಜರು ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿದರೆಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜನಪದರ ಅವಧೂತ ಮಲೆಯ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಯೂ ವೀರಶೈವದ ಪ್ರಭಾವದ ಒಬ್ಬ ಶರಣನಾಗಿರಬೇಕು.

ಹಾಗೆಯೇ ಬಸವಪ್ರಭು, ಆದಿಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಚನ್ನವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ, ಮಲೆನಾಡು ಪ್ರದೇಶ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಕೈಕೊಂಡು ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೇ ಬಯಲಾದರು. ಮುಂದೆ ಬಂದ ಗೋಸಲ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ನೂರೊಂದು ವಿರಕ್ತರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ತುಮಕೂರಿನ ಶಿವಗಂಗೆಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಗವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಲು ವಿರಕ್ತರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಆಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧಗಂಗೆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದರು. ಅದೇ ಸಿದ್ಧಗಂಗೆ ಇಂದು ಸಾವಿರಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದ ನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿದ್ಯಾದಾನ ಮಾಡುತ್ತ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮಠ ದೇಶದ ಮುಖ್ಯ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಇಂದು ಎಡೆಯೂರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕ್ಷೇತ್ರ, ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯತಿಗಳು ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರಕರಾಗಿ, ಏಳು ನೂರು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಆರಂಭಗೊಂಡು ಮೂರು ಸಾವಿರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ವಿರಕ್ತರಿಗೆ ತೋಂಟದಾರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಗುರುಗಳಾದರು.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತ್ವದ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕೃತಿ ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ. ಈ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಗುಮ್ಮಳಾಪುರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಗೊಳೂರು ಸಿದ್ಧವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆ ಹೆಸರಿನ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಯೋಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಹಳ್ಳಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂಬುವರು ಆ ಕಾಲದ ವಿಶೇಷ ವೈದ್ಯ ಬಲ್ಲವರಾಗಿರಬೇಕು. ಅವರು ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಡಿಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಾಹನ ಆನೆಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಿ, ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಾಯುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನವಾಬರ ಆನೆಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಿ, ಸ್ವಾದಿ ಸೀಮೆಗೆ ಬಂದರು. ಸ್ವಾದಿಯ ಅರಸ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮುಸ್ಲಿಂ ಅರಸರು ಅವರ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟರು.

ಅನಂತರ ೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಂತ ಮೇಲೆ ಮುರುಘಾಮಠ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಪಡೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ದೇಶದ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೂ ತನ್ನ ಸಮಾಜಸೇವೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಅವರ ನಂತರ ಬಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಜನ 'ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿ'ಗಳೆಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸರು ಮಹಾಮಹಿಮರೆಂದು, ತಪಸ್ವೀ ಪುರುಷರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವರಿಗೆ ಅನೇಕ ನಿರೂಪಗಳನ್ನು, ಸನ್ನದುಗಳನ್ನು, ರಹದಾರಿಪತ್ರಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪರಿವಾರ, ಅವರು ಸಂಚರಿಸುವಾಗ ಹಿಡಿಯುವ ವಾದ್ಯಗಳು, ವ್ಯಾಸನ ತೋಳು, ಪಂಚಕಳಸ, ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಉತ್ಸವ ಇವುಗಳು ಇವರಿಗೆ ಕೂಡದು ಎಂದು ಶೃಂಗೇರಿ ಮೊದಲಾದ ಮಠಗಳ ಕಡೆಯವರು ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಿದಾಗ ಮಹಾರಾಜರು ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕ ವಿನಿಯೋಗ ಯಾವುದು ಯಾವುದು ಇದೆಯೋ ಅದೆಲ್ಲ ಇವರಿಗೂ ಇದೆ ಎಂದು ಯಾರೂ ಇವಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಕೂಡದೆಂದು ಆಯಾ ಭಾಗದ ಅಮೀನರಿಗೆ ನಿರೂಪ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಉತ್ಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮಠಗಳಿಗೆ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರು ಹೇಗೆ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ಮತ್ತು ಬೃಹನ್ಮಠಾಧೀಶರು ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜರ ಮೇಲೆ ಎಂಥಾ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದರೆಂಬುದು ಹಾಗೂ ಆ ದೊರೆಗಳು ಇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಂಥಾ ಗೌರವ ಭಾವನೆ ಹೊಂದಿದ್ದರೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಮಠ ತನ್ನ ಜಾತ್ಯತೀತ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಯಾವತ್ತು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ- ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕೂಡಾ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ:

ಈ ಮಠಾಧೀಶರಿಗೆ ಕೆಳದಿಯ ಅರಸರು, ಕೊಡಗಿನ ಅರಸರು, ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯ ಅರಸರು, ಮತ್ತೋಡು ತರೀಕೆರೆ, ಸವಣೂರು, ಶಿರಸಂಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ, ಉಮ್ಮತ್ತೂರು, ಪುಂಗನೂರು ಹಾಗಲವಾಡಿ ಇವುಗಳ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಭಕ್ತಿಗೌರವ ತೋರಿ ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಶಾಖಾಮಠಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಕಾಶಿಯಲ್ಲೂ ಶಾಖಾಮಠ ಆಯಿತು. ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಶಾಹು ಮಹಾರಾಜ ಇವರ ಸಮಾಜ ಸೇವೆ ಆಧುನಿಕ ಮನೋಭಾವ ಕಂಡು ಬಹು ವಿಸ್ತಾರದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಠ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಾದನಿಲಯ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟುವು. ಈಗ ಅದು ಊರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಬಹುಬೆಲೆಬಾಳುವ ಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಅಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಶಾಖಾಮಠಗಳಿವೆ.

ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಶಿರಸಂಗಿ ಮಹಾಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ಕೊನೆಯುಸಿರಿನವರೆಗೆ ದುಡಿದು ಹೆಸರಾದ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪನವರ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ, ಬೆಳಗಾಂನಂಥ ಗಡಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪಾಠಶಾಲೆಯನ್ನು ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ ನೀಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯವನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಕಾರಣವಾದದ್ದು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠ. ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳಿಗೆ 'ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ; ವಿದ್ಯೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ; ಆಮೂಲಕ ಮನುಷ್ಯ ವಿನಯಸಂಪನ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ; ಉನ್ನತ ವಿದ್ಯೆ ಪಡೆದು ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ'- ಎಂಬ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಅನೇಕ ಶಾಖಾಮಠಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾದನಿಲಯಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ, ಗ್ರಾಮಾಂತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯಧರ್ಮೀಯರಿಗೂ ಕೆಳವರ್ಗದವರಿಗೂ ಓದಲು ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ ಕೊಟ್ಟ ಅನುಪಮ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ.

ಮುಂದೆ ಹೆಬ್ಬಾಳು ರುದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲ ಬಂದಾಗ ಮಠದ ಧಾನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನೆಲ್ಲ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿ ಹಲವೆಡೆ ಗಂಜಿಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಅವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಮಠದ ಘನತೆಗಾಗಿಯೆಂಬತಿದ್ದ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ತೊರೆದರು.

ಮುಂದೆ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲ ಮುರುಘಾಮಠದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾದದ್ದು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆದ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳು ಅಪಾರ. ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲೂ ಕೂಡಾ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯ, ವಾಚನಾಲಯ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಮಹಿಳಾ ಸಮಾಜ, ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಹಲವು ಸಮಾಜೋಪಯೋಗಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಉದಾರವಾಗಿ ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಜೈನ, ಮರಾಠ, ಮುಸ್ಲಿಂ, ಬೌದ್ಧ, ಹೀಗೆ ಯಾವುದೇ ಬೇಧವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯವರಿಗೆ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದರು. ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು 'ಅಂಜುಮನ್ ಎ ಇಸ್ಲಾಂ' ನಂಥ

ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಬಡವರ, ದಲಿತರ ಏಳಿಗೆಗೆ ಉದಾರ ನೆರವು ನೀಡಿದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ವಿಭಾಗವೊಂದಕ್ಕೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ನಿಂತ ನಿಲವಿನಲ್ಲೇ ೪೦,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ದಾವಣಗೆರೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಗೆ, ಗ್ರಂಥಾಲಯಕ್ಕೆ, ಕಾಲೇಜು ಕ್ರೀಡಾಂಗಣಕ್ಕೆ ದೇಣಿಗೆ ನೀಡಿದರು.

೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಹಾವೇರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಜಿಯವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಕೇಳಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಭೇಟಿಕೊಟ್ಟಾಗ ಇಬ್ಬರೂ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ನಿವಾರಣೆ, ಖಾದಿ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಖಾದಿಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಗಾಂಧಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೂ ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಜಯವಿಭವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚೀನಾದೇಶ ಭಾರತವನ್ನು ಮುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಭಾರತದ ಆರ್ಥಿಕ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿತು ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮದಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಚಿನ್ನದ ಕಿರೀಟ, ಉಂಗುರಗಳು, ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಣಾನಿಧಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.. ಭಾಷಾಪ್ರೇಮ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರ ಚಿಂತನೆ ಕೇವಲ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿತ್ತು.

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎಸ್.ಜೆ.ಎಂ. ವಿದ್ಯಾಪೀಠ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಧಾರವಾಡ, ತುಮಕೂರು, ಹಾವೇರಿ, ತರೀಕೆರೆ, ರಾಣೇಬೆನ್ನೂರು ಮುಂತಾದ ಕಡೆ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ ಎಂಬ ಪ್ರಕಾಶನ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಹಲವು ಲೇಖಕರಿಗೆ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ನೆರವನ್ನೂ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಠಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಭೂಮಿಯಿದ್ದು ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದ ಅನೇಕ ಬಡವರು ಹಿಂದುಳಿದವರಿಗೆ ನಿವೇಶನಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ಉಚಿತವಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಮಠಗಳು ನೂರಾರು ಕಡೆ ಇದ್ದು ಕೆಲವು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಪರಭಾರೆಯಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಆಯಾ ಜಾತಿಗೊಂದು ಮಠ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಮಠಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಬೆಲೆಬಾಳುವ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಲು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಹು ಹಿಂದೆಯೇ ೧ ೧/೨ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತ ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿಗೂ ೧ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರಂತೂ ಮಠದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿದೇಶಗಳಿಗೂ ಒಯ್ದಿದ್ದಾರೆ. ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಬಸವ ತತ್ತ್ವ ಸಮಾವೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತದುದ್ದಕ್ಕೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೂ ಶರಣ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಜನರ ಜಾಗೃತಿಗಾಗಿ ರೂಪಕಗಳನ್ನು ಹಲವಾರು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕೋಮು ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕೆ ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನಾಥ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಕುರುಡ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಆಶ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕಿರೀಟ, ಸಿಂಹಾಸನ, ಅಡ್ಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿ, ಜಗದ್ಗುರು ಪದವಿ ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅತ್ಯಂತ ಸರಳ ಬದುಕನ್ನು ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುವ ಪ್ರಗತಿಪರ ಸ್ವಾಮಿಗಳೆಂದು ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬದಲಾವಣೆಯ ಹರಿಕಾರರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ಮಠ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಕೇವಲ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಕನ್ನಡನಾಡು ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅನ್ಯ ರಾಜ್ಯ ವಿದೇಶದವರೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಠದ ಹಾಗೂ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳ ಕೊಡುಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತ್ವಾದದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ ಹಿಂದಿನ ಶತಮಾನದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಬ್ಬರು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾನಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಪಿ. ರೈಸ್ ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ :

"Lingayitism was the state religion of the early Wodeyars of Mysore and of Ummattur from 1339 - 1610 and of the Nayakas of Keladi (Ikkeri or Bednur) from 1550-1763. Their Principal Math in the Mysore country is at Chitaldrug".

(ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೩೯ ರಿಂದ ೧೬೧೦ ರವರೆಗಿನ ಪ್ರಾರಂಭಕಾಲದ ಮೈಸೂರು ಹಾಗೂ ಉಮ್ಮತ್ತೂರಿನ ಒಡೆಯರುಗಳ ಮತ್ತು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೫೦ರಿಂದ ೧೭೬೩ ರವರೆಗಿನ ಕೆಳದಿ (ಇಕ್ಕೇರಿ ಅಥವಾ ಬಿದನೂರು) ನಾಯಕರ ರಾಜ್ಯದರ್ಮವು ಲಿಂಗಾಯಿತ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಪ್ರಧಾನ ಮಠವು ಮೈಸೂರು ದೇಶದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿದೆ.)

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಜಾತಿ ಜನಾಂಗಗಳ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದ ಎಡ್ಗರ್ ಥರ್ಸ್ಟನ್ ಅವರು ಲಿಂಗಾಯತ ಮಠಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತ, "Each Virakta Mutt is directly subject to the Murgi Mutt at Chitaldrug, which has alsolute jurisdiction over all the Viraktas" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

(ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿರಕ್ತ ಮಠವೂ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಮುರುಗಿ ಮಠಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಅಧೀನವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ವಿರಕ್ತರ ಮೇಲೂ ಪರಮಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮಠ ಇದು).

೮.೧. ಕೆಳದಿ ಅರಸರು

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ರಾಜಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿದ್ದ ಇತರೆ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ಹಾಗಲವಾಡಿ, ಸೋದೆ, ಮತ್ತೋಡು, ಪುಂಗನೂರು, ಕೊಡಗು, ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಅದೇ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ತೋರಿದರು. ಆ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿಯ ಅರಸರೂ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದೊರೆಗಳು 'ಮಲ್ಲವರು' ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಸಮುದಾಯದವರು (Buchanan; 1807; pp 254-255). 'ಮಲ್ಲವ' ಎಂಬುದು ವೀರಶೈವದ ಒಂದು ಒಳಪಂಗಡ. ಈ ಕೆಳದಿಯ ಅರಸರು ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿ ಅನೇಕ ಮಠಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲೂ 'ವಿರಕ್ತ' ಮಠಗಳನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇವರೂ ಕೂಡಾ ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಇತರ ಮತಗಳ ಮಠ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹ ಉದಾರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ದಾಖಲೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ, ಕೆಳದಿಯ ಅರಸರಿಗೂ ಮತ್ತು ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೂ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠದ ಆರಂಭದ ಕಾಲದಿಂದಲೆ ಸಂಬಂಧ ಉಂಟಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ (ಉಮಾಪತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಗೌ.ಮ. (ಸಂ); ೧೯೮೦; ಪು ೮೪-೮೮). ಕೆಳದಿಯ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕ (೧೭೧೪-೩೯) ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗಾ ಗುರುಸಿದ್ದಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕೆಳದಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿನೀತನಾಗಿ "ತಮ್ಮನ್ನು ನನ್ನ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಾಜಗುರುಗಳಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ದೊರೆಗಳು ಅವರ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೋ ಅದನ್ನೇ ನಾನು ತಮಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಅದು ಆಗುವಂತಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ತಮ್ಮ ಮರಿಗಳೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲು ಅವರಿಗೆ ಶಿಖಾಚರಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಬೇಕು" ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಶ್ರೀಗಳು "ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ನಾಯಕರ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಾವೇ ಗುರುಗಳಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಮಗೆ ಕಟ್ಟು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲೇ ನಮಗೆ ಶಿಖಾಶೈಲಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾಯಿತು. ನಾವು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತೇವೆ. ನಿಮ್ಮ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಗೆ ಸಂತೋಷ. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಕ್ಕಿನಕಲ್ಲುಮಠದ ದೊಡ್ಡಚನ್ನವೀರದೇಶಿಕರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಚರಪಟ್ಟವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಅವರಿಗೆ ಶಿಷ್ಯಭಾವದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ತರುವಾಯ ದೊರೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮುರಿಗಾಮಠದ ಶಾಖಾಮಠವಾದ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯ ತಟಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಬೆಕ್ಕಿನಕಲ್ಲುಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಂಡನು. ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಲಿಂಗಾಯತರಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಮತದವರೂ ನಡೆದುಕೊಂಡರು. ಹಾಗೆಯೆ ಮುರುಘೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಉತ್ಸವ, ಮೆರವಣಿಗೆ, ಸಂಚಾರ ಮೊದಲಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು, ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದ ತಮ್ಮ ಸೀಮೆಯ ನಗರ, ಅನಂತಪುರ, ಇಕ್ಕೇರಿ, ಸೊರಬ, ಸಾಗರ, ಶಿಕಾರಿಪುರ, ಕುಂಸಿ, ಚನ್ನಗಿರಿ, ಬಸವಾಪಟ್ಟಣ, ಬೆಂಕಿಪುರ, ತರೀಕೆರೆ, ಅಜ್ಜಂಪುರ, ಬಾಳೆಹೊನ್ನೂರು, ಕವಲೆದುರ್ಗ, ಹುಂಚ

ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಭಕ್ತರುಗಳಿಂದ ದಾನ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂದು ದೊರೆಯು ತಾಮ್ರಶಾಸನ ಬರೆಸಿ ಒಪ್ಪಿಸಿರುವುದನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಘಟನೆ ಸೋಮಶೇಖರನಾಯಕ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳ ಭೇಟಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೨೧ ರಿಂದ ೧೭೩೯ ರ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಆಗಿರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೧೭-೧೮ ರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದೇ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕ ಮತ್ತು ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಭೇಟಿ ಒಂದು ವಿಚಿತ್ರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪನವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ವಂಶಾವಳಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ಆ "ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಮೇಲುದುರ್ಗದ ಮೇಲೆ ಮುರುಗಿಮಠ ಕಟ್ಟಿತು ತಿಂಗಳು ೧೧ಕ್ಕೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಈ ಗುರಪ್ಪನನ್ನು ಸಂತೆಬೆನ್ನೂರಿನ ಮುತ್ತಿಗೆ ಎಬ್ಬಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದರು. ರಾಜರುಗಳು ಮುತ್ತಿಗೆ ಎಬ್ಬಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದು, ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಹಿಂದೂರಾಯನ ಸಿದ್ದೋಜಿ ಸಹ ಹೋಗಿ ಜಗಳ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಫವುಜು ಮುರಿದು ಕೋಟೆ ಅವರ ಠಾಣ್ಯವಾಯ್ತು" (ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ. (ಸಂ); ೨೦೦೭; ಪು ೨೩).

'ಕೆಳದಿನೃಪ ವಿಜಯ'ದಲ್ಲಿ (ಗುಂಡಾ ಜೋಯಿಸ್ ಕೆಳದಿ (ಸಂ); ೧೯೭೬; ಆಶ್ವಾಸ ೧೦, ಪದ್ಯ ೨೫) ಇಮ್ಮಡಿ ಸೋಮಶೇಖರನಾಯಕನ ಕಾಲದ ಘಟನಾವಳಿ ಹೇಳುವಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿವರ ಹೀಗೆ ಬರುತ್ತದೆ :

"ಚಿಂತನಕಲ್ಲರಸನ ಮದ
ಮಂ ತಗ್ಗಿಸಿ ಧುರದೊಳಾಂತ ಸಿದ್ದೋಜಿಯ ಸ
ದ್ದಂತಿಯುಮಂ ಪಿಡಿದೊಪ್ಪುವ
ಸಂತೆಯಬೆನ್ನೂರ ಕೋಂಟೆಯಂ ವಶಗೈದಂ

ಹೀಗೆ... ಸಂತೆಬೆನ್ನೂರು ಕೋಂಟೆಯಂ ಕೊಂಡು ಸುಖದಿಂ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿರಲಾ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳ್......".

ಈ ಎರಡು ವಿವರಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಕೆಳದಿಯ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕನ ಮೇಲೆ ಪ್ರತೀಕಾರ ತೀರಿಸಲು ಅವನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದ ಸಂತೆಬೆನ್ನೂರು ಕೋಟೆಯನ್ನು ಮುತ್ತಿದನು. ಆಗ ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ ಈ ಮುತ್ತಿಗೆ ಎಬ್ಬಿಸಲು ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಸೋಮಶೇಖರನಾಯಕನ ಕಡೆ ಸಂತೆಬೆನ್ನೂರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮುರಿಗಾಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳೊಬ್ಬರು ಇಂಥ ರಾಜಕೀಯ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಕಾರರಾಗಿದ್ದರೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಸಂಧಾನ ಯಶಸ್ವಿ ಆಗದೆ, ಮುತ್ತಿಗೆ ಮುಂದುವರಿದು, ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಂತೆಬೆನ್ನೂರನ್ನು ಸೋಮಶೇಖರನಾಯಕ ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಬಹುಶಃ ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿಯ ಈ

ಅರಸ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ತನ್ನ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲೇ ಇರಲು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಆಲೋಚನೆ ಬಂದು ಮುಂದೆ ಹಾಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು.

ನಂತರದಲ್ಲಿ "ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸೋದೆ ಅಥವಾ ಸ್ವಾದಿ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅನಂತಪುರ (ಈಗಿನ ಆನಂದಪುರ)ದ ಮಠಕ್ಕೆಂದು ಹೊರಟು ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಾರ್ಗ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ (ಮೇನಾದಲ್ಲಿ ಪಯಣಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ) ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದರೆಂದೂ, ಹೀಗಾಗಿ ಅನಂತಪುರದ ಮಠದಲ್ಲಿಯೇ ಗದ್ದುಗೆಯಾಯಿತೆಂದೂ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ" (ಚನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ (ಸಂ); ೧೯೪೫; ಪು ೭೭).

೨ನೇ ಬಸವಪ್ಪನಾಯಕನು ಸೋಮಶೇಖರನಾಯಕನ ನಂತರ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಎರಡು ಮಠಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತವೆ, ಎಂಬುದನ್ನು ಶಾಸನವೊಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. (EC Vol VIII, part ii; 1904; ನಗರ ೩೨) ಒಂದು ಮಠ ಕೆಳದಿಯ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಗಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಕೊಡಗಿನ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಯಿತು. ದೊರೆ ಬಸವಪ್ಪ ನಾಯಕನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೪೦ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನವರಾದ ಸೋಮಶೇಖರನಾಯಕನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ನೀಲಮ್ಮಾಜಿಯವರ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಬಿದರೂರು ಮತ್ತು ಕೊಡಗಿನ ಸೋಮವಾರಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಯವರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟ ವಿರಕ್ತಮಠಕ್ಕೆ ಮೊಸರೂರ ಸೀಮೆ ಒಳಗಣ ದೂನ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಶಿವಾರ್ಪಿತವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದನೆಂದು ಆ ಶಾಸನ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ 'ಕೆಳದಿಯ ನೃಪ ವಿಜಯ'ದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಬಸವಪ್ಪನಾಯಕ ಆನಂದಪುರದಲ್ಲಿ ಮುರಿಗೆಯದೇವರಿಗೆ ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ರಥೋತ್ಸವ ನಡೆಯುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದನೆಂಬ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

"ಮಿರುಗುವಾನಂದಪುರದೊಳ್
ಮುರಿಗೆಯ ದೇವರ್ಗೆ ವರ ರಥೋತ್ಸವಮಂ ವ
ತ್ಸರ ವತ್ಸರದೊಳ್ ನಡೆಸುವ
ಪರಿಯನೊಡರ್ಚಿಸಿದನಿಂತು ಬಸವ ಮಹೀಶಂ"

(ಗುಂಡಾಜೋಯಿಸ್ ಕೆಳದಿ (ಸಂ); ೧೯೭೬; ಆಶ್ವಾಸ ೨, ಪದ್ಯ ೫೦).

ಬಹುಶಃ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳ ಗದ್ದುಗೆ ಆದ ನಂತರ ಅವರ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ರಥೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಏರ್ಪಾಡುಮಾಡಿರಬೇಕು. ಮುಂದೆ ದೊರೆಯಾದ ದತ್ತುಪುತ್ರ ಚನ್ನಬಸವಪ್ಪ ನಾಯಕನೂ (೧೭೫೪-೫೭) ಕೂಡಾ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿಗೌರವ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಮುರಿಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಚೆನ್ನವೀರದೇವರು ಎಂಬುವರನ್ನು ದೊರೆ ಚನ್ನಬಸವಪ್ಪ ನಾಯಕನು ಹಂಗರದ ಮಠಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನೆಂದು 'ಕೆಳದಿನೃಪ ವಿಜಯ' ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಕೆಳದಿಯ ಅರಸರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಬೆಳೆದ ಆನಂದಪುರಂ ಮಠ, ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಬೆಕ್ಕಿನ ಕಲ್ಮಠ ಇವು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಮುರುಘಾಮಠದ ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಗೆ ದಾನ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ದೊಡ್ಡ ಮಂಟಪ, ಕಂಚಿನ ದೀಪದ ರಥ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಖಾಮಠಗಳ ಮುರುಗಾ ಪರಂಪರೆಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶಾಖಾಮಠಗಳು 'ಮಲೆನಾಡು ವೀರಶೈವ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿ ಅದರ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ೨೫ ಮೌಲಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಳದಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಸಿ ಕೆಳದಿ ಅರಸರ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವಂತಹ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದಿದ್ದಾರೆ (ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಕೆ; ೨೦೦೭; ಪು ೧೯೦).

೮.೨. ಕೊಡಗಿನ ಅರಸರು

ಕೊಡಗು ಕರ್ನಾಟಕದ ಉಳಿದೆಡೆಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನಾಡು. ಕೊಡವರ ನಾಡು ಧೀರರ ನಾಡು ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಇಂತಹ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತ ಅಥವ ವೀರಶೈವಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರ, ಶಾಖಾಮಠಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ ವಿಶಿಷ್ಟವೇ. ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳು ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗುವ ಮೊದಲೇ "ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳು ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಕೆಲವು ಇರುವಂತೆ ಕಂಡರೂ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದವು. ಬಹುಶಃ ಕೊಡಗಿನ ಅರಸರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿಗೌರವದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತ ಮಠಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆರಂಭವಾಗಿರಬೇಕು.

ಕೊಡಗು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ದೊರೆ ದೊಡ್ಡವೀರಪ್ಪ ಅಥವಾ ೧ನೇ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ (೧೬೮೭–೧೭೩೬). ಇವನು ಕೊಡಗಿನ ದೊರೆ ಮುದ್ದುರಾಜನ ಹಿರಿಯಮಗ. ಈತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು ಹೆಚ್ಚು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿತು. ಈ ದೊರೆ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಹಾಗೆ ಧೀರನೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನೂ ಉದಾರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ; ಕೆಳದಿಯ ಅರಸರ ಸಂಬಂಧಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ. ಈತನಿಗೆ ಅವರಿಂದ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕವಾಗಿರಬೇಕು. ಮುಂದೆ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಗೌರವದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶಾಖಾಮಠವಾದ ಅಬ್ಬಿಮಠಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡವೀರಪ್ಪನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೨೮ರಲ್ಲಿ ಎಡವನಾಡು, ಹೊಸಹಳ್ಳಿ, ಚೆಗಟಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಪೂರ್ವದ ದಾನಗ್ರಾಮಗಳ ಜೊತೆ ಬಾಚಳ್ಳಿ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಸಹ ದೊಡ್ಡ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ರಾಜಧಾನಿ ಮಡಿಕೇರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವರ ಪಾದವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಬ್ಬಿಮಠಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿದನು– ಎಂದು ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನ ತಾಮ್ರಶಾಸನವೊಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ (EC Vol I; ೧೯೭೨; ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ೬೩). ಅಂದರೆ ಈ 'ಅಬ್ಬಿಮಠ' ಮುರಿಗೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ

ಸೇರಿದ್ದು, ದೊಡ್ಡವೀರಪ್ಪನ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾದ ದೊಡ್ಡವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಸ್ವಾಮಿಗಳು 'ಅಬ್ಬಿಮಠ'ದ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದು ಕೆಳದಿ ಶಾಖಾಮಠವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಶಾಸನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಹೆಸರಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ೧೭೨೮ರಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಅವರ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಕೊಡಗು ಮತ್ತು ಕೆಳದಿ ಎರಡೂ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೂ ಮುರಿಗೆ ಮಠದ ಪ್ರಭಾವ ಆಗಿರಬೇಕು; ಹಾಗೇ ಶಾಖಾಮಠಗಳು ಕೂಡಾ ಆರಂಭವಾಗಿರಬೇಕು.

ನಂತರದಲ್ಲಿ ೧೮೪೬ರಲ್ಲಿ ಕೊಡಗಿನ ದೊರೆ ೧ನೇ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಗ್ರಾಮಗಳ ಜೊತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಾಮವನ್ನು– ದಾನ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸೊತ್ತು ಆದಾಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸಿ – ತಾಮ್ರಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆಸಿ ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಸಹಿಹಾಕಿ ಅಬ್ಬಿಮಠದ ನಿರಂಜನದೇವರ ಪಾದಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಿದನು (ಅದೇ ; ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ೬೩).

ರಾಜನು ಮಠದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಗಣಾರಾಧನೆ, ಶಿವಪೂಜೆ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಹಾಗೆಯೇ ಶಿವಪೂಜೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, (ಈಕೆಳಗಿನ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳಿ) ತಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕೋರಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ:

"ಜಾತಿಸ್ಮರತ್ವಂ ಪೃಥ್ವೀಪತಿತ್ವಂ ಸೌಭಾಗ್ಯಲಾವಣ್ಯಮತೀವ ರೂಪಂ।
ತ್ವದ್ಭಕ್ತಿ ವಿದ್ಯಾ ಪರಮಾಯುರಿಷ್ಟಂ ತ್ವಂ ದಶ್ಚ ಮೇ ಶಮಕರ ಜನ್ಮಜನ್ಮನಿ॥

[ಹೇ ಶಂಕರನೇ, ಜನ್ಮಗಳ ಸ್ಮರಣೆ, ರಾಜತ್ವ, ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಲಾವಣ್ಯ, ಅತಿಶಯದ ರೂಪ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ವಿದ್ಯೆ, ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ, ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿ– ಇವನ್ನು ಜನ್ಮಜನ್ಮಗಳಲ್ಲೂ ನನಗೆ ದಯಪಾಲಿಸುವವನಾಗು]"

ಈಮಠದ ಪಟ್ಟದ ನಿರಂಜನದೇವರು ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಯವರ ಶಾಂತಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಕೊಡಲಿಮಹಂತಸ್ವಾಮಿಯರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶಾಂತವೀರಸ್ವಾಮಿಯವರ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಲ್. ರೈಸ್ ರವರು ತಮ್ಮ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ "The chief monastery of the Murigi Svami is near Chitaldroog in Mysore" ಎಂದು ವಿವರಣೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ (EC Vol I ; 1914; p.22). ಮೇಲಿನ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೊಡಲಿ ಮಹಂತಸ್ವಾಮಿಯವರು ಬಹುಶಃ ಕೊಡ್ಲಿಪೇಟೆಯವರಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಮಠವಿದ್ದು ನಂತರದಲ್ಲಿ ಇದರ ಶಾಖಾ ಮಠವಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಶಾಂತವೀರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬಸವಪ್ಪನಾಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ಮಠವನ್ನೂ ಬಿದರೂರು ಮಠವನ್ನೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವರಿರಬೇಕು.

ಹಾಗೆಯೇ ಇದೇ ರಾಜ ಕ್ರಿ ೧೭೯೬ರಲ್ಲಿ ಮಹದೇವಪುರ (ಈಗಿನ ಮದಾಪುರ) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಈ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ತನ್ನ ತಂದೆ ೧ನೆಯ ಲಿಂಗರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೮೯ರಲ್ಲಿ ಮಹದೇವಪುರದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗೈಕ್ಯನಾದಾಗ ತಂದೆಯ ಕ್ರಿಯಾ ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಆ ಸಮಾಧಿಯ ಮೇಲೆ ನಂದಿವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಸದಾಕಾಲ ಗಣಾರಾಧನೆ, ಶಿವಪೂಜೆ ಮುಂತಾದವು ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಹದೇವಪುರದ ಭೂಮಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಚಿಕ್ಕಹರದೆ, ಬೇಳೂರು, ಬಸವನಹಳ್ಳಿ, ಗುಡಗೂರು ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಈ ಕುರಿತು ತಾಮ್ರಶಾಸನ ಮಾಡಿಸಿ, ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೯೬ರಲ್ಲಿ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪಾದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು (EC Vol I ; ೧೯೭೨ ;ಸೋಮವಾರಪೇಟೆ ೨೯ ಮತ್ತು ೩೧).

ಅಬ್ಬಿಮಠದ ಶಾಂತಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಶಿಷ್ಯ ಎಂದು ಹಲಸೆ ಗ್ರಾಮದ ಜಂಗಮ ಈಶ್ವರಯ್ಯ 'ಅಬ್ಬಿಮಠ' ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಠದ ಚೌಕಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಇವರು ತಲೆತೊರೆ (ಅಬ್ಬಿ ಜಲಪಾತ) ಪಕ್ಕ ಇರುವ ಜಯಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಗುಡಿಯ ಬಲತೆಗ್ಗಿನಲ್ಲಿರುವ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದು ಗದ್ದುಗೆಯ ಪೂಜೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಎಂ.ಜಿ. ನಾಗರಾಜ್ ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ (ಚನ್ನಪ್ಪ ಎರೇಸೀಮಿ (ಸಂ); ೧೯೯೭; ಪು ೫೫೫).

ಶಿವರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಹಬ್ಬವಾಗಿದ್ದು ಅಬ್ಬಿಮಠದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಠಕ್ಕೆ 'ಜೋಗಿಮನೆ'ಯೆಂದು ಗೌಡ ಜನಾಂಗದವರು ದಲಿತರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಮಠದ ಗುರುಗಳು ಸೇರಿ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದ ದಿನ 'ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಪರ್ವ' 'ಮಾದೇಶ್ವರ ಪರ್ವ' ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಶಾಂತಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಠದ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಜೊತೆ ದೀನದಲಿತರ ಬಡವರ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೊಡಗಿನ ಸ್ಥಳೀಯ ಹಬ್ಬವಾದ ಹುತ್ತರಿ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಜೊತೆಯಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಕೊಡವರು, ಗೌಡರು, ದಲಿತರು ಎಲ್ಲರೂ ಹುತ್ತರಿ ದಿನ ಅಬ್ಬಿಮಠಕ್ಕೆ ವಾದ್ಯ ಸಮೇತ 'ಕದಿರು' ತಂದು ಮಠಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿ, ಗದ್ದುಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಪ್ರಸಾದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಕದಿರನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೊಡವರು ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳ ಮೈಲಿಗೆ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದು ತೀರ್ಥ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶಾಂತವೀರ ಸಾರಂಗ ದೇಶಿಕೇಂದ್ರರು ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರು ೧೯೩೦ರಲ್ಲಿ ಅಬ್ಬಿಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ, ನಂತರ ಪಟ್ಟೆವಾರಿ (ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಭಕ್ತಳೊಬ್ಬಳು ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಬಂದು ನೆಲೆನಿಂತ ಜಾಗ) ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ, ಹರಕೆಯ

ಕಲ್ಲುಬಂಡೆ ಸ್ತಂಭವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರಂತೆ- ಎಂದು ಎಂ. ಜಿ. ನಾಗರಾಜ್ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ (ಅದೇ ; ಪು ೫೫೮).

ಕೊಡಗಿನ ಅರಸ ಲಿಂಗರಾಜೇಂದ್ರ ದೊರೆ ಕುತಾರದ (ಕೊಡ್ಲಿಪೇಟೆಯ) ಚರಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಶಾಂತವೀರ ದೇಶಿಕರಿಗೆ ಬರೆದ ಒಂದು ಪತ್ರ ತುಂಬಾ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಬಂಗಾರದ ರೇಖಿನ ಹೂವುಗಳ ಕಮಾನಿನ ನಡುವೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಖಾಲಿ ಜಾಗದಲ್ಲಿ, ದಪ್ಪ ತಲೆಕಟ್ಟಿನ ಅಕ್ಷರಗಳ ವಿಭಿನ್ನ ಶೈಲಿಯ ಕನ್ನಡಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ, ಈ ಪತ್ರ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ, ೧೮೧೩. ಇದು ದೊರೆ ಲಿಂಗರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರ್ ಕೊಡಗಿನ ರಾಜನಾದಾಗ, ಗುರುಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದ ಬೇಡಿ ಬರೆದಿರುವ ಸುಂದರ ಪತ್ರವಾಗಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ಕೊಡಗಿನ ದೊರೆ ವೀರರಾಜ ಅರಸು ಚಂಗಡಿಹಳ್ಳಿ ಮುರುಘಾ ಮಠಾಧೀಶರಾದ ಗುರುಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದು ನೈಘಂಟಿನ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಪುಸ್ತಕ, ಬಸವೇಶ್ವರ ಪುರಾಣ, ವೇದಾಂತ ಪುಸ್ತಕ, ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ಕೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ವೀರರಾಜ ಅರಸರ ಧರ್ಮಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರೇಮ, ಹಾಗೆಯೇ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ತೋರಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಮಠದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರವು ಇರುತ್ತಿದ್ದುದರ ಸೂಚನೆಯನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ವೀರ ರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯನು ಕೊಡಗು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ೫೭ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಜಹಗೀರಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ (ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಡಿ.ಎನ್. ; ೧೯೭೪; ಪು ೩೪). ಇದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ಕೊಡಗಿನ ಅರಸರು ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಮುರಿಗಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಠಗಳು ಗಣನೀಯ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕೆಲವು ಶಾಖಾಮಠಗಳು ಚರಮೂರ್ತಿಗಳ ನೇಮಕವಿಲ್ಲದೆ ಹಾಳಾಗಿವೆ. ಪರಭಾರೆಯೂ ಆಗಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ, ಆ ಮಠಗಳು ಮೂಲಮಠಕ್ಕೆ ಅತಿ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಸರಿಯಾಗಿ ಆಗದೇ ಇರುವುದು ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠವು ಕೊಡಗಿನ ರಾಜರ ಜೊತೆ ಉತ್ತಮ ಬಾಂಧವ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದು, ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಶಾಖಾಮಠಗಳೂ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಬೆರೆತು, ಜನರಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ನೈತಿಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿವೆ.

೮.೩. ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರು

ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ವಿಜಯನಗರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಅಧೀನರಾಗಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದವರು. ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ರಾಜ ಒಡೆಯನಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನ ಮುಂದೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಪಡೆಯಿತು. ದೊರೆ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯನು ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು. ಕೋಶದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿ 'ನವಕೋಟಿ ನಾರಾಯಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದನು. ನಂತರ ದಳವಾಯಿಗಳ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರ ಮುಗಿದು ಇಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಪ್ರಭುತ್ವ ಹೈದರ್ ನಂತರ ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವನ ಮರಣಾನಂತರ ಮಹಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಣ್ಣಿಯವರ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಮೈಸೂರಿನ ಒಡೆತನ ಮತ್ತೆ ಒಡೆಯರ ವಂಶದವರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮಣ್ಣಿಯವರಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಆದ ಕರಾರಿನಂತೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಗಡಿರೇಖೆಗಳನ್ನು ಪುನರ್‌ವಿಂಗಡಿಸಿದಾಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರಾಂತ್ಯವು ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರಿಗೆ ಸೇರಿತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಆಳ್ವಿಕೆ ೧೮೯೯ರಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೂ ಮೈಸೂರಿನ ಒಡೆಯರಿಗೂ ಹಾರ್ದಿಕ ಸಂಬಂಧ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. 'ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿ'ಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವಂತೆ ಮುರಿಗಾ ಪರಂಪರೆಯ ೧ನೆಯ ಮುರಿಗಾ ಶಾಂತವಿರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೆಲಸುವ ಮೊದಲು ಧರ್ಮಸಂಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸರಾದ ರಣಧೀರ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜ ಒಡೆಯರು (೧೬೩೮-೧೬೫೯) ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು (೧೬೬೨-೧೬೭೨) ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಶಾಂತವೀರ ದೇಶಿಕರು ಒಮ್ಮೆ ಒಡೆಯರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ನಾನಾ ಧರ್ಮಗಳ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಜೊತೆ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಚರ್ಚೆ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ವಾದ ಇವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಕಾರಣರಾದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇವರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕೆ ತಲೆದೂಗಿ ಅಪಾರವಾದ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಆಗ ಮಹಾರಾಜರು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ನಂತರದಲ್ಲಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ರಾಜರಾದ ನಂತರ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದು, ಆಗ ಇದ್ದ ಸಣ್ಣ ಬರಹದ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದು, ಅದರಲ್ಲಿ "ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮೈಸೂರಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿ ನಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು" ಎಂದು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕರೆತರಲು ಗುರಿಕಾರ ರಾಮಲಿಂಗಯ್ಯ, ಅರಮನೆಯ ಊಳಿಗದ ಮಾದಯ್ಯ, ಗವಿಮಠದ ಅರುಣಾಚಲ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಪ್ಪ, ಮುಂತಾದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಸೇನೆ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದರು. ಅನಂತರ ಮಹಾರಾಜರು ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ ಸಕಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮೈಸೂರು

ತಲುಪುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಸಕಲ ಪರಿವಾರ, ವಾದ್ಯವೃಂದ, ಶೃಂಗರಿಸಿದ ಆನೆ ಕುದುರೆ ಮೂಲಕ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು, ರತ್ನಖಚಿತ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿ, ಗೌರವಾರ್ಥ ಕುಶಾಲ ತೋಪು ಹಾರಿಸಿ ಚಿನ್ನದ ಬಿಂದಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದು ಅವರ ಪಾದಗಳನ್ನು ತೊಳೆದು, ಪೂಜಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದರು. ಆ ತರುವಾಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕೆಲದಿನಗಳು ಅಲ್ಲಿದ್ದು ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಆಗ ದೊರೆಗಳು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶದ ಶೇಕ್‌ದಾರ್, ಅಮಲ್ದಾರ್, ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನಿರೂಪ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ತೊಂದರೆಯಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ವಿನಯ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿ, ತಂಗಲಿಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ, ಅವರು ಮುಂದಿನ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಲು ಅದೇ ರೀತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ವಿನಯ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಡುವಂತೆ ತಾಕೀತು ಮಾಡಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯಾದರೆ ತಕ್ಕ ಕ್ರಮ ಜರುಗಿಸಲಾಗುವುದೆಂದೂ ಆದೇಶಿಸಿದರು.

ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರಂತೆ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ನಿರಂತರ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮುಂದಿನ ಅರಸರೂ ಕೂಡಾ ಮುಂದುವರಿದರು. ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರು ಮತ್ತು ಅವರ ನಂತರದ ಅರಸರು ಹಲವು ನಿರೂಪಗಳನ್ನೂ ಸನ್ನದುಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪತ್ರಗಳು ಬೃಹನ್ಮಠ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುವಲ್ಲದೆ, ಆವತ್ತಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜರು ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸುವ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ, ಆಶೀರ್ವಾದ ಬೇಡಿ ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ, ಅವರಿಗಾಗಿ ಕಳುಹಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳು ಹಾಗೂ ಮಠಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಅನುಕೂಲ ಒದಗಿಸುವಲ್ಲಿ, ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಬೃಹನ್ಮಠದ ಹಿರಿಮೆ, ಅದರ ಪ್ರಭಾವ, ಬೃಹನ್ಮಠದ ಬಗ್ಗೆ ಇತರ ಮಠಗಳಿಗಿದ್ದ ದ್ವೇಷ–ಮಾತ್ಸರ್ಯ, ಶ್ರೀಮಠ ಜನರ ಮೇಲೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರ ನಿಯಂತ್ರಣ, ಮಠಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ, ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮೀರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಡಲು ಪ್ರಭುತ್ವದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಬಗೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಧಾರ್ಮಿಕ, ನೈತಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿದವರಿಗೆ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಪತ್ರಗಳು, ಅದರ ಬಗೆಗೆ ಬಂಡೇಳುತ್ತಿದ್ದವರ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ, ಪೂರ್ವಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮಠಕ್ಕೆ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಇನಾಂ ಗ್ರಾಮಗಳು, ಇಂತಹ ಹಲವು ವಿಷಯಗಳು ಆ ದಾಖಲೆಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ.

ಭಕ್ತರ ಕಾಣಿಕೆ ಮತ್ತು ಆವತ್ತಿನ ಅನೇಕ ರಾಜರು ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನೀಡುವ ದಾನ ದತ್ತಿಗಳಿಂದ ಮಠದ ಖರ್ಚುವೆಚ್ಚ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹುಶಃ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಹೈದರಾಲಿಯಿಂದ ಪತನವಾದ ಮೇಲೆ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪ್ರದೇಶ ಮೈಸೂರು ಅರಸರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ, ಇಂತಹ

ಮಠಮಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುವ ನೀತಿಯನ್ನು ಆವತ್ತಿನ ಸರ್ಕಾರ ಮುಂದುವರಿಸಿತು. ಆವತ್ತಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಮುಖ ಮಠವಾಗಿದ್ದ ಈ ಮಠಕ್ಕೆ, ಪ್ರಭಾವಯುತವಾಗಿ ಯತಿಸ್ವರೂಪರಾಗಿದ್ದ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರಿಗೆ ಗೌರವ ತೋರಿ, ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಸರ್ಕಾರ ಬೊಕ್ಕಸದಿಂದ ಮಠದ ಖರ್ಚುವೆಚ್ಚಗಳಿಗಾಗಿ ಒಂದಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಅದರ ಒಂದೆರಡು ನಿರೂಪಗಳು ೧೮೧೫ರಲ್ಲಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ದೇವನಾಗರೀ ಲಿಪಿಯ ಮೊಹರು ಕೆಳಗೆ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕನ್ನಡ ಸಹಿ ಇವೆ. (ಸನ್ನದು ರಹದಾರಿಪತ್ರಗಳು ; ಪುಟ ೧).

ನಿರೂಪ ೧ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಗವಿಮಠದ ಚರಂತಿಗಳು ಶ್ರುತಪಡ್ಸಿದ್ದರಿಂದ ಮಹಾರಾಜರು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದಂತೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಮಠಕ್ಕೆ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ತಿಂಗಳು ೧ಕ್ಕೆ ಕಂಠೀರಾಯಿ ೩೦ ವರಹದಲ್ಲೂ ಸಾಲಿಯಾನ ೩೬೦ ವರಹ ಮಕರೂರು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ಸನದು ತಲ್ಪಿದ ತಾರೀಖಿನಾರಭ್ಯ ಮಾಹೇವಾರಿ ಮೊಬಲಗು ಮೊಜ್ಯೂರು ಮಠಕ್ಕೆ ಕೊಡುತ್ತಾ ಬರುವುದು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸರ್ಕಾರದ ಶ್ರೇಯಸ್ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತ ಸುಖದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ವರ್ಷಂ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲೂ ತಾಜಾ ಸನದು ಮಾಡದೆ ಈ ಸನದಿನ ನಕಲು ತಾಲ್ಲುಕು ಶಿರಸ್ತೇದಾರ್ರ ದಫದರಕ್ಕೆ ಬರ್ರಿ ಅಸಲು ಸನದು ವಾಪ್ಸು ಕೊಡುವುದು– ಎಂದು ೨೫ನೆ ಮಾಹೆ ಶೆಪಟಂಬರ್ ಯುವ ಸಂವತ್ಸರದ ಭಾದ್ರಪದ ಬಹುಳ ೧ ಸೋಮವಾರ, ಸನ್ ೧೮೧೫ನೇ ಇಸ್ವಿ, ಖತ್ತ ಪ್ರಸನ್ನಯ್ಯ ಮುನ್ಷಿ ಹುಜೂರು, ಮಹಾರಾಜರು ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಯಂತ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಹಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ದಫ್ತರವು ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ದಿವಾನ ಕಚೇರಿ ಹುಜೂರು ಎಂತಲೂ ಇದೆ.

ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ವರ್ಷವೊಂದಕ್ಕೆ ೩೬೦ ಕಂಠೀರಾಯಿ ವರಹಗಳನ್ನು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವ ಸನದು ಇದಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಧ್ವಜ, ಮಕರ ತೋರಣ, ಹಗಲುದೀವಟಿಗೆ, ಬಿರುದುಗಳು, ಪಂಚದೀವಟಿಗೆ, ಪಂಚಕಳಸ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಿಡಿಯುವುದು ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ಬಂದ ಮರ್ಯಾದೆಯಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಕೆಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇವುಗಳು ಶೃಂಗೇರಿಯ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ, ಇವು ಕೇವಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹಕ್ಕು, ಇವುಗಳನ್ನು ಮುರುಗಾ ಮಠದ ಜಗದ್ಗುರುಗಳಿಗೆ ಹಿಡಿಯಬಾರದೆಂದು ತಕರಾರು ಎತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಇದು ಮಹಾರಾಜರವರೆಗೂ ದೂರು ಹೋಗಿ ಸ್ವತಃ ಮಹಾರಾಜರೇ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಅವರೇ ಒಂದು ಬಂಗಾರದ ಪಂಚಕಳಸವನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಗೌರವ ತೋರಿದ್ದಕ್ಕೆ ದಾಖಲೆ ಇದೆ: "On the 29th February 1827, His Highness the late Maharaja Sri Krishnaraja Wodayar Bahadur III, sent to the Swami of the Murgi Mutt a new gold 'Panchakalasa' for use in place of the old one" (Rajagopalachari (Ed); 1933; p 114).

ಮಹಾರಾಜರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಬಿರುದಾವಳಿ ಸಹಿತವಾದ ಮೆರವಣಿಗೆಗೆ ಯಾವುದೇ ತೊಂದರೆ ಮಾಡದಂತೆ ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರು ೧೮೧೬ರಲ್ಲಿ ೧೩ ನಿರೂಪಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅದರ ಒಂದು ಮಾದರಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು:

"ಯುವ ಸಂವತ್ಸರದ ಮಾಗ ಶ್ರೀಮತ್ ಸುಬೇದಾರ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಸಂಮತು ಕಸಬ ಅಣಜಿ ಆಲೂರು ನರಗನಹಳ್ಳಿ ಬರಮಸಾಗರ, ಯಿಸಾಮುದ್ರ, ಗಿರಿವನದುರ್ಗ, ಚೀಳಂಗಿ ಮುಂತಾದ ತೆರವಿನ ಕರಪುದಾರ ನಾಡಿಗ ಗವುಡರಿಗೆ ಬರಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಕಾರ್ಯ. ಅದಾಗಿ ಚಿನ್ಮೂಲಾದ್ರಿ ಪ್ರಭು ಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮಠದ ಮುರುಗಾರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಕಲ ವಿನಿಯೋಗ ಸಹಿತವಾಗಿ ಮಾಮೂಲು ಪ್ರಕಾರ ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಬರುವಲ್ಲಿ ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕ ಮಾಮೂಲು ಸಕಲ ವಿನಿಯೋಗ ಯಾವುದು ಯಿದಿಯೋ ಅದೇ ಮೇರಿಗೆ ಯಿವರಿಗೂ ಇದೆಯಷ್ಟೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕೆಲವರು ತುಂಟರು ಹರಕತ್ತು ಮಾಡುವಂತಹ ಮಾತು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಸಿಫಾರಿಸಿನಿಂದ ತಂಟೆ ಮಾಡದೆ ಮಾಮೂಲು ಮೇರೆ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಹರಕತ್ತು ಮಾಡದ ಹಾಗೆ ತಾಕೀತು ಮಾಡುವುದು-ಯೆಂದು ಹಜೂರ ಬುದ್ದಿ ನಿರೂಪ ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದೇವೆಯಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದಲ್ಲಿ ಮಾಮೂಲಿ ಮೇರಿಗೆ ಹರಕತ್ತು ಮಾಡಲಾಗದು. ಎಂದಿದೆ (ಸನ್ನದು ರಹದಾರಿ ಪತ್ರಗಳು; ಪು ೪೭).

೪-೧೦-೧೮೨೦ ರಲ್ಲಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಕೊಟ್ಟ ಒಂದು ನಿರೂಪ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದದು. ಇದು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠವು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಎಲ್ಲಾ ವಿರಕ್ತ ಮಠದ ಪ್ರಧಾನ ಮಠವಾಗಿದ್ದು ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರ, ನ್ಯಾಯತೀರ್ಮಾನದ ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಬಾಣಾವರದ ಹಲದಕಟ್ಟೆ ನಂಜಾ ಎಂಬಾತನಿಗೆ ಅವನು ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೋ ತಪ್ಪಿಗೆ ಮುರುಗೇ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿದರು. ಆದರೆ ಬಾಳೆಹಳ್ಳಿ ಮಠದವರು ಅದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ ನಂಜನಿಗೆ ಶುದ್ಧ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಜನಗಳು ಮಠದ ಭಕ್ತರು ಬೇಸರಗೊಂಡರು. ಆಗ ಮಠದ ಚರಂತಿಗಳಾದ ಜಡೆಸಿದ್ದರಾಮಪ್ಪನವರು ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರ ಬಳಿಹೋಗಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಮಹಾರಾಜರು ಕಟ್ಟಳೆ ಮಾಡಿದರು. ಕಟ್ಟಳೆಯ ಪ್ರಕಾರ "ಬಾಳೆಹಳ್ಳಿ ಉಜ್ಜಯಿನಿ, ಶ್ರೀಶೈಲ ಈ ಮೂರು ಪೀಠಗಳು ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುವುದಾಗಲಿ ಶುದ್ಧಪತ್ರ ಕೊಡಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಶ್ರೀ ಮುರುಗಾರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಹಕ್ಕು ಪೂರ್ವದಿಂದ ಬಂದಿದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀ ಮುರುಗಾರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹಾಕಿದ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಗೆ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕೆಂದು ಶಾಮ ಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕ ಗುರುಸ್ಥಳ, ಮಠ, ಮಹಂತು, ಆರಾಧ್ಯ, ಅಯ್ಯಗಳು, ಅಷ್ಟಾವರ್ಣ, ಪಂಚಾಚಾರ ಯುಕ್ತರಾದ ಶಿವಭಕ್ತರು ಶಿವಾಚಾರ ದರ್ಶನಾಚಾರ ಮುಂತಾದ ಜನಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ನೆಪ್ಪು, ಆಚಾರ ವ್ಯವಹಾರ, ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಮುಂತಾದ ಹರ ಯೇಕ ಬಾಬುಗಳು ವಿಚಾರಣೆಯಿಂದ ಕಾಣಿಕೆ, ಕಪ್ಪ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಲೇಶವೂ

ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಜನಗಳಿಗೂ ಖೂಬು ತೆಗೆಯೂದು. ಇದಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿದವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಲಾಗುವುದು– ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸೀಮೆಗಡಿಗಳ ಪೌಜುದಾರ ಅಮಲ್‌ದಾರ ಕಿಲ್ಲೇದಾರ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಇದನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ (ಕೊಟ್ಟೂರುಬಸವಪ್ಪ ಕಣಕುಪ್ಪಿ ; ೧೯೬೬; ಪುರವಣಿ ಪು ೩೬).

೧೮೩೫ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ದೊರೆಗಳ ಸೀಮೆಯ ರಾಜ್ಯಭಾರದ ಕಮಿಷನರವರು ಹೊರಡಿಸಿದ ಒಂದು ನಿರೂಪ (ನಂ. ೬೬). ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳ ನೇಮಕದ ವಿವಾದದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಬರಹದ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಲಿಂಗೈಕ್ಯರಾದ ಮೇಲೆ ಅವರ ನಂತರ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳು ಯಾರು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರ ಹೆಸರನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾಗಿ ಪಟ್ಟ ಯಾರಿಗೆ ಆಗಬೇಕೆಂಬುದು ವಿವಾದವಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮಠದ ದೈವದವರು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಸಾವಳಿಗೆ ಗುರುಶಾಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದರು. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಪ್ರಭಾವ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಬಸವಲಿಂಗಪ್ಪ ಎಂಬ ಚರಮೂರ್ತಿ ಒಬ್ಬರು ಮಹಾರಾಜರ ಆಜ್ಞಾಪತ್ರ ತಂದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸೈನ್ಯವೂ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದ ಹರಗುರು ಚರಮೂತಿಗಳು, ದೈವದವರು, ಭಕ್ತರು ಅವರನ್ನು ಪೀಠಾಧೀಶರೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇದು ಮಠದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿತು. ಜನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಮುಖ್ಯವೆಂದೂ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಬಂದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಯ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಪಟ್ಟು ಹಿಡಿದರು. ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತದ ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದ ಕೆಲವರು ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಬಂದ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರೆ, ಹಳೇ ಮೈಸೂರಿನ ಉತ್ತರ ಭಾಗ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಕ್ತ ವರ್ಗದವರು ಸ್ಥಳೀಯರು ಸಾವಳಿಗೆ ಗುರುಶಾಂತಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಆಗ್ರಹಿಸಿದರು.

ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಆಡಳಿತ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರಿಂದ ಕೈತಪ್ಪಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಮೀಷನ್ನರ ಕೈಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಕಮೀಷನರ್‌ರವರಿಗೆ ಈ ವಿವಾದದ ದೂರು ಹೋಗಿ, ಅವರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ರಾಣಿಯವರೆಗೂ ಹೋಗಿ, ಆ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಸಿದ ರಾಣಿ ಸಾವಳಿಗೆ ಗುರುಶಾಂತಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆಯ್ಕೆ ಜನತೆಯ ಆಯ್ಕೆ ಅದೇ ಸರಿಯಾದುದೆಂದು ಗುರುಶಾಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದಳು. ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ನಿರೂಪವಿದೆ. ಮೈಸೂರು ದೊರೆಗಳ ಶೀಮೆಯ ರಾಜ್ಯಭಾರದ ಕಮೀಷನರ ನಿರೂಪವು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಅಮಿಲರಿಗೆ ತಾಕೀದು ಕಳುಹ್ಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಹಾಜರಿರುವ ಚರಂತರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸದರಿಯವರು ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ಪೈಕಿಯವರು ವಳ್ಳೆ ಯೋಗ್ಯರಾದವರನ್ನು ಸದರಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ನಿಶ್ಚೈಸತಕ್ಕದ್ದು. ಮಾಮೂಲಿ ಮ್ಯಾರಿಗೆ ನಡಿಯತಕ್ಕ ಉತ್ಸವಗಳು ಯಾವತ್ತೂ ನಡಸತಕ್ಕದ್ದಕ್ಕೆ ಹುಕುಂ ಕೊಡುವಂತೆಯೂ ತಾಕೀದು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು ಯಿದೆ ದರಮ್ಯಾಲೆ ಮಹಜರ ತಕ್ಷಣವೆ ಅಮೀಲರಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಬ.ತಾ. ೧ನೆ

ಮಾಹೆ ಶೆಪಟಂಬರ ಸನ್ ೧೮೩೫ನೆ ಯಿಸ್ವಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಎಂದಿದ್ದು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಕಮೀಷನರ್ ಸೈನಾಗಿದೆ (ಸನ್ನದು ರಹದಾರಿ ಪತ್ರಗಳು ; ಪು. ೬೬).

ಹೀಗೆ ಇಂತಹ ವಿಷಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಹಲವು ಸನ್ನದು ರಹದಾರಿಪತ್ರ ನಿರೂಪಗಳು ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿವೆ.

೧೮೬೭ರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ನಿರೂಪವು ಡೆಪ್ಯೊಟಿ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಮೆಕೋಲ್ ಎಂಬುವರು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಡಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಉತ್ಸವದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಿರುದುಬಾವಲಿಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಬಾರದೆಂದು ಕೊಟ್ಟ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕಮಿಷನರ್ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಕ್ಯಾಂಪ್‌ಬೆಲ್ ರದ್ದುಪಡಿಸಿ, ಬಿರುದು ಬಾವಲಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಉತ್ಸವ ಮಾಡಿರೆಂದು ಕೊಟ್ಟ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಪತ್ರವೂ ಇದೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಉಳಿದ ಲಿಂಗಾಯಿತ ಮಠಗಳಿಗಿಂತ ಈ ಮಠವು ಸರ್ಕಾರದ ಮೇಲೆ ಜನರ ಮೇಲೆ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಹೊಂದಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಆನಂತರ ಜಯದೇವಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮರುವರ್ಷವೇ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮಹಾರಾಜರಾಗಿ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಕಾರಣರಾದರು. ೧೯೩೭ರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಮತ್ತು ದಿವಾನ್ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್‌ರವರು ಶ್ರೀಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಮೈಸೂರಿನ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ರೋಗ ನಿದಾನ ವಿಭಾಗ ಕಟ್ಟಿಸಲು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಉದಾರವಾಗಿ ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಕ್ಷಣವೆ ಮಠದಲ್ಲಿದ್ದ ೪೦,೦೦೦/- ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದರು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಜಯದೇವಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಆ ವಿಭಾಗವಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ನಂತರ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ರೋಗ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಯೋಗಾಲಯ ಶಂಕುಸ್ಥಾಪನೆ ನೆರವೇರಿಸಿದ ಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ೧೮,೦೦,೦೦೦/- ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿರುವುದನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರು (ಹೊಸೂರ ಜಿ. ಎಚ್. ; ೧೯೪೦; ಪು ೮೫-೯೩).

ಹೀಗೆ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೂ ಮೈಸೂರು ಅರಸರಿಗೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಸಂಬಂಧವಿತ್ತು. ಆ ಸಂಬಂಧ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿ ಹಾರ್ದಿಕವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂತು.

೮.೩.೧. ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರು ಕೊಟ್ಟ ಸನ್ನದುಗಳು ಮತ್ತು ನಿರೂಪಗಳು

ಪ್ರಸ್ತುತ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಬೃಹನ್ಮಠದ ದಾಖಲೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು (ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಇರುವ) ಸನ್ನದುಗಳು ಮತ್ತು ನಿರೂಪಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠವು ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಗಳ ಶೂನ್ಯಸಿಂಹಾಸನ ಪೀಠಪರಂಪರೆಯ ವಾರಸುದಾರಿಕೆಯ ಮುಂದುವರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು ೧೮-೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ವಿರಕ್ತಮಠವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ರಾಜವಂಶದವರು ಭಕ್ತಿ-ಗೌರವಗಳಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಅನೇಕ ದಾನದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಗುರುಪರಂಪರೆಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವರೆಲ್ಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೇವೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆ, ಸಮಾಜಸೇವೆ, ಶಿಕ್ಷಣಸೇವೆ, ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜವಂಶಗಳಾದ ಕೆಳದಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಕೊಡಗು, ಮೈಸೂರು, ಸೋದೆ, ಸವಣೂರು, ಗುಡಗುಂಟೆ ಇವಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಹೊರಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ, ಕುಂಭಕೋಣಂ, ಶೂಲಗಿರಿ- ಹೀಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ತಮಿಳುನಾಡು, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಕೇರಳ, ಇಲ್ಲಿಯೂ ಭಕ್ತರು ಶಾಖಾಮಠಗಳು ಇದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅನೇಕ ಪತ್ರಗಳು ಇವೆ.

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಜನರನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಮಾಡಿದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆ ಸುಧಾರಣೆಗಳು ಅಪೂರ್ವವಾದವು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕೊಡುಗೆ ಕಡಿಮೆಯೇನಲ್ಲ. ೧೮-೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪಾಳೆಯಗಾರರು, ಕೆಲವು ಅರಸುಮನೆತನಗಳು ಪತನಗೊಂಡು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಹೋದವು. ಅಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟು ಕೂಡಾ ಒಂದು. ಪಾಳೆಯಗಾರರ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ಸಹ ತನ್ನ ಭಕ್ತಿ-ಗೌರವ ತೋರಿಸಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿ ಸನ್ನದು ಪತ್ರಗಳು, ನಿರೂಪಗಳು ರಹದಾರಿ ಪತ್ರಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸನ್ನದುಪತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ನಿರೂಪಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

೮.೩.೧.೧.. ಸನ್ನದುಗಳು

ಇನಾಮು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದುವ ಪ್ರಮಾಣಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸನ್ನದು ಪತ್ರ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸನ್ನದು ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುವವರು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆಸಿ, ಅಸಲುಪ್ರತಿಯನ್ನು ಸನ್ನದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು ಪಡೆದರೆ, ನಕಲು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಕಛೇರಿಯ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿ ಇಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಕೆಲವು ಸನ್ನದು ಪತ್ರಗಳು ಇಂಥವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸನ್ನದುಗಳ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಸನ್ನದು ೧ :- ೧೮೧೫- ಮೈಸೂರಿನ ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ ತನುಜ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಕಸಬೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀಮನ್ ನಿರಂಜನ ಮುರುಗಾರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠಕ್ಕೆ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ತಸದೀಕಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಗವಿಮಠದ ಚರಂತಿಗಳು ಹುಜೂರು

ಶೃತಪಡಿಸಿದರಿಂದ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮಠಕ್ಕೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೩೦ ಕಂಠೀರಾಯ ವರಹ ಅಥವಾ ಸಾಲೆಯಾನ ೩೬೦ ವರಹಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಸನ್ನದು ತಲ್ಪಿದ ತಾರೀಖಿನ ಆರಭ್ಯ ನಗದಾಗಿ ಮಾಹೆವಾರಿ ತಸದೀಕು ಮೇರೆಗೆ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ವರ್ಷ೧ಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ದಫೆ ಮೊಬಲಗು ಮಜೂರು ಮಠಕ್ಕೆ ಕೊಡುತ್ತಾ ಬರುವುದು. ಮಠದವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲಕ್ಷೇಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸರ್ಕಾರದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತ ಸುಖದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ವರ್ಷಂಪ್ರತಿ ತಾಜಾ ಸನದು ಹುಜೂರು ಮಾಡದೆ ಸನದಿನ ನಕಲು ತಾಲ್ಕು ಶಿರಸ್ತೆದಾರ್ರ ದಫದರಕ್ಕೆ ಬರ್ಸಿ ಅಸಲು ಸನ್ನದು ವಾಪ್ಸು ಕೊಡುವುದು- ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಸೋಮವಾರ ಮಾಹೆ ಶಪಟಂಬರು ೨೫ನೆ ತಾ ೧೮೧೫ನೇ ಇಶ್ವಿ ಪ್ರಸನ್ನಯ್ಯ ಮುನ್ಷಿ ಬರೆದಿದ್ದು, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡಯರು ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಪಂಕ್ತಿ ಬರೆದು ರುಜುಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ದಫ್ತರ ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ದಿವಾನ ಕಚೇರಿ ಹುಜೂರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಇದೆ.

ಈ ಸನದಿನ ಪ್ರಕಾರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೨೫ನೇ ತಾರೀಖು ೧೮೧೫ರಲ್ಲಿ, ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರವು ಗವಿಮಠದ ಚರಂತಿಯವರು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೩೦ ಕಂಠಿರಾಯಿ ವರಹಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೩೬೦ ಕಂಠೀರಾಯ ವರಹಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆದೇಶಿಸಿ ಸನದನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ತಾಲ್ಲೂಕು ಆಫೀಸಿನ ಶಿರಸ್ತೇದಾರನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಅದನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕು ಮತ್ತು ಅಸಲು ಪತ್ರವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ನಕಲನ್ನು ತಮ್ಮ ದಪ್ತರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಇದು ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ದಿವಾನ ಕಛೇರಿ ಹುಜೂರು. ಅವರಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಂತ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಸ್ವಹಸ್ತದ ಸಹಿ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಸನದಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಖರ್ಚುವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ಮಹಾರಾಜರು ಬಂದಿಷ್ಟು ಅಂದರೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೩೦ ಕಂಠಿರಾಯಿ ವರಹ ಕೊಡಲು ಆದೇಶಿಸಿರುವ ಅಂಶವು ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ತೋರುತ್ತಾ ಅದರ ಪೋಷಕರಾಗಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮುರುಘಾಶ್ರೀಗಳು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಸೌಖ್ಯಕ್ಕೆ ದೇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲಿ ಎಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಹಿಂದಿನ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಹೀಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ವರಹ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆದೇಶ ಹೊರಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಮೊದಲನೆಯ ಸನದೂ ಇದೇ ಆಗಿರಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಮೈಸೂರಿನ ಯಾವ ದೊರೆಯಿಂದಲೂ ಹೀಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸನದಿನ ಉದಾಹರಣೆ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಠದ ಗುರುಗಳ ಸಂಬಂಧ ಹೇಗಿತ್ತು ಎಂಬುದೂ ಗುರುಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದದ ಬಯಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಸನ್ನದು ೨ :- ಇದು ಕೂಡಾ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜರ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದು. ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶಿರಸ್ತೇದಾರನ ದಫ್ತರಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಸನದು. ಮುರುಗಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಮುವತ್ತು ವರಹ ಇದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜಾಸ್ತಿಯೇನಾದರೂ ಅಪ್ಪಣೆ

ಆಗಬೇಕೆಂದು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರು (ಹುಜೂರು) ಶ್ರುತಪಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸದರಿ ಮಠಕ್ಕೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ ೧೨೦ ಕಂಠಿರಾಯಿ ವರಹಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ೧೪೪೦ ವರಹಗಳನ್ನು ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಕೊಡುತ್ತಾ ಬರುವುದು. ಅವರು ಮಠದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ, ಗಣಾರಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತ, ನಮ್ಮ ಸರ್ಕಾರದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕೋರಿಕೊಂಡು ಇರಬೇಕು– ಎಂಬ ಆಶಯದೊಂದಿಗೆ ೨೧ನೇ ಜುಲೈ ೧೮೧೬ನೆ ಇಸವಿ ನೀಡಿದ ಸನ್ನದು. ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಹಿ ಇರುವುದನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

ಈ ಸನದಿನಲ್ಲಿ ಮಠದ ಖರ್ಚುವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರಕೊಡುವ ಸಹಾಯಧನಗಳ ವಿವರವಿದ್ದು ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ಹೇಗೆ ಹಣ ನೀಡುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಮಠಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗುರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಭಕ್ತಿಭಾವವಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ದೇವರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಶಯವೂ ಇದೆ. ಹಾಗೇಯೇ ಸ್ವತಃ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಸ್ವಹಸ್ತದ ಸಹಿ ಇರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು. ಹಾಗೆಯೇ ಸನದಿನ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ನೀಡಿ ನಕಲು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶಾನುಭೋಗರ ದಫ್ತರಕ್ಕೆ ಬರೆಸುವುದು. ಎಂಬ ವಿವರಗಳು ಇದರಲ್ಲಿವೆ.

ಸನ್ನದು ೩:– ಇದೂ ಕೂಡಾ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾರೀಖು: ೨೫ನೆ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳ ೧೮೧೫ನೇ ಇಸ್ವಿ ಖತ್. ಅಪ್ಪಾಜಿರಾಯರು ಅರಮನೆ ಸೀಮೆಗಡಿಗಳ ಕಸಬೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ದೊಡ್ಡೇರಿ, ಥಳಕು, ಮೊಳಕಾಲ್ಮುರು, ಕಣಕುಪ್ಪೆ, ಬಿಳಚೋಡು, ದಾವಣಗೆರೆ, ಅಣಜಿ, ಮಾಯಿಕೊಂಡ, ಹೊಳಲ್ಕೆರೆ, ಹೊಸದುರ್ಗ, ಹಿರಿಯೂರು, ಮತ್ತೋಡು ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳ ಕಿಲ್ಲೇದಾರರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಪತ್ರ. ಕಸಬಾ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿನ ಶ್ರೀಮನ್ ನಿರಂಜನ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಂವತ್ಸರ ಒಂದಕ್ಕೆ ಆರು ಒಂದು ಪಕ್ಕಾ ಸೇರು ದವಸದ ಮೇರೆಗೆ ಪೂರ್ವಾರಭ್ಯ ನಡೆದುಬರುತ್ತಾ ಇದ್ದಂತೆ ದವಸ ತಂದು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ತಾಕೀತು ಮಾಡುವುದು ಎಂದಿದೆ.

೮.೩.೧.೨. ನಿರೂಪಗಳು

ನಿರೂಪವೆಂದರೆ ಬರಹದ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಅಜ್ಞಾ ಪತ್ರ. ಅದಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದವರ ಸಹಿ ಇದ್ದು, ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಆದೇಶವನ್ನು ಪಾಲನೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಸೂಚಿಸುವ ಪತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಅನೇಕ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ರಾಜರು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ತಾಲ್ಲೂಕು ಶಾನುಭೋಗರಿಗೆ, ಸೀಮೆಗಡಿಗಳ ಅಮಿನ್ ಕಿಲ್ಲೇದಾರರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿ ಮಠದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ, ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ವಿಸ್ತರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಕಳುಹಿಸಿದ 'ನಿರೂಪ' ಪತ್ರಗಳು ಇವೆ.

ನಿರೂಪ ೧ :– ಇದು ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಸಹಿ ಇರುವ ಒಂದು 'ನಿರೂಪ' ಪತ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಜನವರಿ ೧೩/೧೮೧೬ರಲ್ಲಿ ಅಮಿನ್ ಕಿಲ್ಲೇದಾರರಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ಕಳುಹಿಸಿದ ನಿರೂಪ. ಪ್ರಭು ಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮುರಿಗಾರಾಜೇಂದ್ರ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರ ಜೊತೆ ಹೋಗುವಾಗ ಬರುವಾಗ ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವ ಮರ್ಯಾದೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇವರಿಗೂ ಸಲ್ಲಬೇಕು, ಹಾಗೆಯೇ ಪುಂಡರು ಹರಕತ್ತು ಮಾಡದಂತೆ ತಾಕೀತು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಆದೇಶ ಮಾಡಿರುವ ಪತ್ರ ಇದಾಗಿದೆ.

ನಿರೂಪ ೨:– ಅರಮನೆ ಸೀಮೆಗಡಿಗಳ ಅಮಿನ್ ಕಿಲ್ಲೇದಾರರಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ಕಳುಹಿಸಿದ ನಿರೂಪ. ಇದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಗಾಮಠದ ಶ್ರೀಗಳಿಗೆ, ಕೊಡಲಿ ಚರಮೂರ್ತಿ ಸೋಮಶೇಖರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗೆ, ಓಡಾಡುವಾಗ ಮಠದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಮಕರತೋರಣ, ನಂದಿಧ್ವಜ, ವ್ಯಾಸನ ತೋಳು, ಹಗಲುದೀವಟಿಗೆ, ಮೊಹರಚಾಲು, ಯೆರಡವೇಟು ಪಾವಡ, ಯೆರಡು ಕುದ್ರಿ ಮೇಲಣ ಡಂಕಾ, ಯರಡು ಕಾವಿ ನಿಶಾನಿ, ಯೆರಡು ಮಾಯಿಮರಾತ, ಒಂದು ಚಂದ್ರವಾದ್ಯ, ಯರಡು ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಬಾರಿಸುವ ಚಂದ್ರವಾದ್ಯ, ಯರಡು ತಲೆಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಬಾರಿಸುವ ಸೂರ್ಯವಾದ್ಯ, ಯರಡು ಕೆಂಪು ಹಳದಿ ಆಫ್ತಾಗಿರಿ, ೨ ಚಂದ್ರಗಾವಿ ಉಡಾಸು, ೨ ಹಗಲುದೀವಟಿಗೆ, ೨ ಜಾಗಟೆ, ೨ ಶಂಖ, ೨ ಕಾವಿಝಾಂಡ್ಯ, ೨ ಪಟಾಪಟಿ ಝಾಂಡ್ಯ, ಬೆಳ್ಳಿಕಟ್ಟಿಗೆ ೫೦, ಹಸಿರು ಕಟ್ಟಿಗೆ ೫೦, ಈ ರೀತಿ ಬಿರುದುಗಳು ಸಹಿತವಾಗಿ ಸೀಮೆ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಯಾರು ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಲಾಗದು ಎಂದು ೨೨ನೇ ಜುಲೈ ೧೮೧೬ ರಂದು ಖತ್ತ ಪ್ರಸನ್ನಯ್ಯ ಮುನಿಷಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಸಹಿ ಹಾಕಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ನಿರೂಪ ೩:– ತಾ. ೨೨, ಜುಲೈ ಮಾಹೆ ೧೮೧೬ನೆ ಇಸವಿ, ಖತ್ ಪ್ರಸನ್ನಯ್ಯ ಮುನುಷಿ, ಅರಮನೆ ಸೀಮೆಗಡಿಗಳ ಅಮಿನ್ ಕಿಲ್ಲೇದಾರರಿಗೆ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ ನಿರೂಪ ಅದೇನೆಂದರೆ ಶ್ರೀಮಾನ್ ನಿರಂಜನ ಮುರುಗರಾಜೇಂದ್ರ ದೊಡ್ಡಮಠಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ತಮಾಮು ಸೀಮೆಯಲ್ಲೂ ವರ್ತಕರು ಮುಂತಾದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮೂಲವೀಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟವರ ಕಡೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಯಾರೂ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಕೂಡದು ಎಂದು ಕಳುಹಿಸಿದ ನಿರೂಪ, ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಹಿಮಾಡಿದೆ.

ನಿರೂಪ ೪:– ತಾ೨೨ನೇ ಮಾಹೆ ಜುಲೈ ೧೮೧೬ ಖತ್ ಮುನುಷಿ ಪ್ರಸನ್ನಯ್ಯ ಅರಮನೆಗಡಿಗಳ ಅಮಿಲ ಕಿಲ್ಲೇದಾರರಿಗೆ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ ನಿರೂಪ ಅದಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀಮನ್ನಿರಂಜನ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರರವರ ದೊಡ್ಡಮಠದ ದಾಸೋಹದ ಬಗ್ಗೆ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಮುಂತಾದ ಬಳಿಯಿಂದ ಭಿಕ್ಷಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದವಸ ಮಠಕ್ಕೆ ತರುವಾಗ ಸುಂಕ ಕೇಳದೆ ಬಿಡುವುದು ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಹಿಮಾಡಿ ಬರೆಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ನಿರೂಪ ೫:- ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಹಲವು ಬಿರುದುಗಳಿವೆ: ಶ್ರೀವೀರಶೈವಮತಸ್ಥಾಪನಾಚಾರ್ಯ, ಶ್ರೀಮತ್ ಪರಮಪಾವನ ಚಾರುತರ ಸನ್ಮೋಹನಾಂಗ, ಮದನಮರ್ದನ, ಮಯಾಕೋಲಾಹಲ, ಶ್ರೀಮತ್ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುಸ್ವಾಮ್ಯನ್ವಯ ಸಂಜನಿತಾನಾಂ ಶ್ರೀಮಚ್ಛಿನ್ಮೂಲಾದ್ರಿ ಪ್ರಭು ಶೂನ್ಯಪೀಠಾರೂಢರಾದಂತಹ-ಎಂದು ಹೇಳುವ ಹಾಗೆಯೇ, ಮೈಸೂರ ಅರಸರ ಬಿರುದುಗಳನ್ನೂ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜ ವರಪರಮೇಶ್ವರ ಪ್ರೌಢಪ್ರತಾಪ, ಅಪ್ರಮಿತ ವೀರನರಪತಿ, ಬಿರುದೆಂತೆಂಬರ ಗಂಡ, ಲೋಕೈಕಸುಯದುಕುಲವೀರ, ಪಯಃಪಾರಾವಾರ, ಕಳಾನಿಧಿ ಶಂಖ ಚಕ್ರ ಮಕರ ಮಚ್ಚ ಸಾಳ್ವ ಗಂಡಭೇರುಂಡ, ಧರಣೀವರಾಹ, ಹನುಮದ್ಗರುಡಾಂಕಿತ ಕುಶಕುಠಾರಶಿಹ್ಮಾದ್ಯನೇಕ ಮಹೀಶೂರ ರತ್ನಸಿಂಹಾಸನಾರೂಢರಾದಂತ ಕೃಷ್ಣರಾಜವಡೆಯರು ಮಾಡುವ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಕ್ಷೇಮವಾಗಿದ್ದೇವೆ. ತಮ್ಮ ತಪಸ್ಸಾಂಬ್ರಾಜ್ಯ ವೈಭವಗಳಿಗೆ ಲೇಖನಗೊಳಿಸಿ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಸುವ್ರತಾ ದಾಸೋಹದ ಒಪ್ಪತ್ತಿನ ಚರಮೂರ್ತಿ ನೀಲಕಂಠಪ್ಪನವರು ಕೊಡಲಿ ಚರಮೂರ್ತಿ ಸೋಮಶೇಖರಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಉಭಯತರ ಮುಖವಚನದಿಂದಲೂ ಆಶೀರ್ವಾದಪತ್ರಿಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆ, ಛತ್ರ, ಚಾಮರ, ಪಾಲಕಿ, ವಸ್ತ್ರಗಳು, ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟದೆಲ್ಲವೂ ಬಂದು ತಲ್ಪಿದ್ದರಿಂದ ಶಿರಸಾ ವಂದಿಸಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಸಾಮಾನುಗಳ ವಿವರ: ದುಂಡೀಪದಕ ೧, ವಜ್ರ ೯, ಮುತ್ತು ಲೋಲಕದ ಸರ ೧೭, ಪೈಠಣಿ, ಮರ್ದ್ದಾವಿ, ಹಳದಿಮಡಿ ೧, ಹಸುರುಮಡಿ ೧, ನಾಗಪುರದೋತ್ರದ ಜೋಡು ೨, ಕಿಂನ್ಖಾಪು ತಾನು ೧, ಮಹತಾಪಿಟಕಿ ೧, ಜಾಮೇವಾರು ೨, ಜೀರಿ ೧, ಸರಿಗೆ ತುರಾಯಿ ಕಂಬಿ ಶಹಲ್‌ಜೋಡಿ ೧, ಕಂಠೀರಾಯಿ ಸಾವಿರ ವರಹದ ಥೈಲಿ ೧, ಬೆಳ್ಳಿ ಕಾವು ಹಾಕಿದ ಚಾಮರ ಜೋಡಿ ೧, ಚಿನ್ನದ ಕಲಶ ಹಾಕಿದ ಕಿನ್ಖಾಪು ಛತ್ರಿ ೧, ಚಿನ್ನದ ಕಲಶ ಹಾಕಿದ ಶ್ವೇತಛತ್ರ ೨, ಚಿನ್ನದ ಕಲಶ ಹಾಕಿದ ಸೂರ್ಯಪಾನು ೨, ಆನೆ ೨, ಕುದುರೆ ೨, ವರುಷಾಸನದ ಸನದು ೧, ಚಿಲ್ರೆ ರಹದಾರಿ ನಿರೂಪಗಳು, ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟುಯಿರುತ್ತೇವೆ. ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದ ಬಗ್ಗೆ ಲೇಖನ ಮಾಡಿ ತಿಳಿಸುವುದು. ಈ ವಸ್ತುಗಳ ಜೊತೆ ಅರಮನೆಯ ಈಟಿ ಊಳಿಗದ ಮಾದಯ್ಯ, ವಿರಕ್ತ ದೇಶಿಕೇಂದ್ರರವರು, ಗವಿಮಠದ ಅರುಣಾಚಲದ ಶಿದ್ಧಲಿಂಗಪ್ಪನವರು, ರಾಮಲಿಂಗೈಯ್ಯನ ಸಹ ಕಳುಯಿಸಿರುವವರಾದ್ದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ತಪಸ್ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಗವಿಮಠದ ಚಿರಂಜೀವಿ ಸಹಸ್ರಾಯುಷ್ಯವುಳ್ಳ ಶಿವನೈಯ್ಯನವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸಕಲವು ತಿಳಿಯಿತು. ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ವಪ್ಪತ್ತಿನ ನೀಲಕಂಠ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು, ಕೊಡ್ಲಿ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ಸಹಾ ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಬರುವ ಮುನ್ನ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಲೇಖನಗೊಳಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಬೇಕು. ಯಿದೇ ಬಿನ್ನಹಾಪತ್ರ ಸಹಸ್ರವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಂತೋಷಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಶೀಘ್ರ ದಯಮಾಡಿಸಿದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂತೋಷ

ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ೨೬ನೇ, ಜುಲೈ ೧೮೧೬ನೆ ಇಸ್ವಿ ಪ್ರಸನ್ನಯ್ಯ ಬರೆದು ಕಳುಹಿದ್ದು, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರುಜು ಇದೆ.

ನಿರೂಪ ೬:- ೨೪ನೆ ಮಾಹೆ ಜುಲೈ ೧೮೧೬ ನೇ ಇಸ್ವಿ ಖತ್ ಪ್ರಸನ್ನಯ್ಯ ಮುನುಷಿ ಹುಜೂರರ ಆದೇಶದಂತೆ ಅರಮನೆ ಕಿಲ್ಲೇದಾರಿಗೆ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ ನಿರೂಪ ಪತ್ರ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀ ಮುರಿಗಾರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಆನೆ೨, ಕುದುರೆ ೨, ಒಂಟೆ೨, ಸಹ ಮಹಿಸೂರಿನಿಂದ ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಬರುವಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ತಾಲ್ಲೂಕಿಗೆ ಬಂದು ಇಳಿದಾಗ ದಿನ ೧ಕ್ಕೆ ರಾತೀಬುಚಾರ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಚಿತ್ರವತಿ ಆನೆ ಒಂದಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕಿ ಪಕ್ಕಾಸೇರು ಐದು, ಬೆಲ್ಲ ಒಂದು ಮುಕ್ಕಾಲು ಸೇರು, ಚಾರಾಬಿಂಡೆ ೬; ಸುಲೋಚನ ಆನೆ ಒಂದಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕಿ ೫ಸೇರು, ಬೆಲ್ಲ ಎರಡು ಸೇರು, ಚಾರುಬಿಂಡೆ ಆರು, ಒಂಟೆ ೨ ಕ್ಕೆ ಹುರುಳಿ ಸೇರು ಎಂಟು; ಕುದುರೆಗಳು ೨, ಹುರುಳಿಸೇರು ೧೦; ಒಂಟೆ ಕುದುರೆಗೆ ಚಾರುಬಿಂಡೆ ೬; ಆನೆ ತಿನ್ನುವ ಜಂಬುಬೇಣೆ ಹುಲ್ಲು ತೋಟಿ ತಲಾರಿಯಿಂದ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು; ಒಂಟೆ ಕುದುರೆಗೆ ರಾಗಿಹುಲ್ಲು ಕೊಡಿಸುವುದು; ಶುಕ್ರವಾರದಂದು ಯಾವ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಆನೆ ೨ಕ್ಕೆ ಸೇರು ಮೇರಿಗೆ ತುಪ್ಪ ಮಾವುತನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಆಮಠದ ಗೊತ್ತುಗಾರರ ಕೈಯಿಂದ ರಶೀದಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು–ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಪತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಳಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಸಹಿ ಇದೆ.

ನಿರೂಪ ೭:- ಅರಮನೆ ಸೀಮೆಗಡಿಗಳ ಅಮಿಾನ್ ಕಿಲ್ಲೇದಾರರಿಗೆ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ ನಿರೂಪ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಚರಮೂರ್ತಿ ನೀಲಕಂಠದೇಶಿಕೇಂದ್ರರು ಹೋಗುವಾಗ ಸಂಗಡ ಎತ್ತು, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆಗಳ ಮೇವಿಗೆ ರಾಸು ಹಾಜರು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹುಲ್ಲು, ೨೫ಸೇರು ಹುರುಳಿ, ಕೊಟ್ಟು ರಸೀದಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು, ಇದು ೧೬ನೆ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೮೧೬ನೇ ಇಸ್ವಿ ಖತ್ ಪ್ರಸನ್ನಯ್ಯ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದಿದೆ.

ನಿರೂಪ ೮:- ತಾ.೨ನೇ ಮಾಹೆ ಮಾರ್ಚಿ ಸನ್ ೧೮೧೭ನೇ ಇಸ್ವಿ, ಪ್ರಸನ್ನಯ್ಯ ಮುನುಷಿ, ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಹುಜೂರು ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಅರಮನೆ ಸೀಮೆಗಡಿಗಳ ಅಮೀಲ್ ಕಿಲ್ಲೇದಾರರಿಗೆ ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ನಿರೂಪ. ತ್ರಿವಿಧ ಪೀಠದ ಕಡೆ ಯಡವೂರ ಕರಿಬಸವಯ್ಯ, ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಚರಂತ್ತೈಯ್ಯ, ಪರ್ವತದ ಕಡೆ ಹೊಸಹಳ್ಳಿ ಉತ್ತಾನ್ಯೆಯ್ಯಯೆಂಬುವ ಐಗಳು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮೊಳಕಾಲ್ಮೂರು, ಹಿರಿಯೂರು, ಜಗಲೂರು, ಮುಂತಾದ ಕಡೆ ಹೋಗಿರುವಂಥವರ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀಮನ್‌ನಿರಂಜನ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಿರುವಲ್ಲಿ, ತ್ರಿವಿಧ ಪೀಠದವರು ತಮ್ಮ ಆಶಾ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಬಳಕೆ ಮಾಡುತ್ತ, ರೆಡ್ಡಿಗಳಿಗೆ ಲಿಂಗಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತ ಯಿದ್ದಾರಂತೆ. ಯಾವ ಪೀಠದವರೇ ಆಗಲಿ, ಯಾವ ಸ್ಥಳದವರೇ ಆಗಲಿ, ಯಾವ

ಜನಗಳಿಗೆ ಆಗಲಿ, ಗೊತ್ತಾದಂಥವರ ಮಾತು ವಿನಾಯ್ಸಿ ನಡೆದರೆ ಅವರವರ ಗುರುಗಳು ಬಹಿಷ್ಕೃತರಾದವರ ಆ ಪರಿಷ್ಕಾರ ಗೊತ್ತುಗಾರರೇ ತೀರಗಡೆ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಯಾರೂ ಆ ಮಾತಿಗೆ ಹೋಗದಂತೆ, ಅಂತಾವರ ಮಾತು ಕೇಳದಂತೆ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಯಾವತ್ತರಿಗೂ ತಾಕೀತಿಮಾಡಿ ಬಂದೋಬಸ್ತು ಮಾಡುವುದು ಎಂದಿದೆ. ಕೆಳಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಸಹಿ ಇದೆ.

ನಿರೂಪ ೯:- ತಾ. ೧೧ನೇ ಮಾಹೆ ನವೆಂಬರ್ ೧೮೧೭ ನೇ ಇಸ್ವಿ ಖತ್ ಪ್ರಸನ್ನಯ್ಯ ಮುನ್ಷಿ ಹುಜೂರ್‌ರವರ ಆದೇಶದಂತೆ ಗಡಿ ಅಮೀನ್‌ರಿಗೆ ಬರೆದ ನಿರೂಪ ಪತ್ರ, ಮಹಿಷೂರಿಂದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬರುವ ಸೋಮಶೇಖರಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಬರುವಲ್ಲಿ, ಅಡ್ಡಿಯಿರುವಲ್ಲಿ ಹುಜೂರಿಗೆ ಅರ್ಜಿ ಬರೆದು ನಿಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಜಲತಾಗಿ ಬಂದು ತಲ್ಪುವಂತೆ ಹುಜೂರಿಗೆ ರವಾನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬರೋದು. ಕೆಳಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜ ವಡೆಯರ ಸಹಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದೆ.

ನಿರೂಪ ೧೦:- ತಾ.೧೫ನೇ ಮಾಹೆ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೮೨೪ನೆ ಇಸ್ವಿ, ಖತ್ ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಮುನಷಿ ಹುಜೂರರ ಆದೇಶದಂತೆ ಅರಮನೆ ಸೀಮೆಗಡಿಗಳ ಅಮಲದಾರ ಕಿಲ್ಲೇದಾರರಿಗೆ ಬರಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ನಿರೂಪ ಅದಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಡೆಯಿಂದ ಹುಜೂರಿಗೆ ಶ್ರೀಮುಖ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುವದರಿಂದ, ಈ ಶ್ರೀಮುಖ ತರುವ ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಗಡಿಗಳ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬಂದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಥಳ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ವಾಜಬಿ ಕ್ರಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಬೇಕಾದ ಸಾಮಾನು ಕೊಡಿಸಿ, ಗಡಿಯಿಂದ ಮುಂದಣ ಗಡಿವರೆಗೂ ನಾಲ್ಕು ಜನ ವಾಲೆಕಾರರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಮುಂದಿನ ಗಡಿಗೆ ರವಾನೆಮಾಡುವುದು. ಎಂದಿದೆ. ಕೆಳಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಹಿ ಇರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ಸನ್ನದು ಮತ್ತು ನಿರೂಪ ಪತ್ರಗಳು ಹಲವು ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿವೆ. ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ ಮತ್ತು ಗುರುಗಳು ಹಾಗೂ ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಸಂಪರ್ಕ-ಸಂಬಂಧ ಹೇಗಿತ್ತೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಮುರುಘಾಶ್ರೀಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಹೆಚ್ಚು ಭಕ್ತಿ ಗೌರವ ಹೊಂದುತ್ತಾ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಸನ್ನದುಗಳಲ್ಲಿ ಮಠದ ವರ್ಷಾಸನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗಿರುವುದು, ಹಾಗೂ ದಾಸೋಹ ಮತ್ತಿತರ ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚಗಳಿಗೆ ಸಹ ವರ್ಷವರ್ಷಕ್ಕೂ ನೆರವಿನ ಹಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಂಸ್ಥಾನ ಮಠವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಶೃಂಗೇರಿಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಿಗಿರುವ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಬಿರುದುಗಳು ಮೆರವಣಿಗೆ, ಹೋಗುವಾಗ ಬರವಾಗ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಗಬೇಕಾದ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅರ್ಹತೆ ಪಡೆದಿರುವುದು

ಕೂಡಾ ಮಹತ್ತ್ವದ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆಗಳಿಗೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ, ದೂರದೂರುಗಳಲ್ಲಿ ತಂಗುವಾಗ, ಅಲ್ಲಿಯವರು ಅವುಗಳಿಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದು ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಮುರುಗಾರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೋಗುವಾಗ ಬರುವಾಗ ಅರಮನೆ ಸೀಮೆಗಡಿಗಳ ಕಾವಲುಗಾರರು ಅವರಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ನೀಡಿ ಮುಂದಿನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕು ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಮೈಸೂರು ಅರಸರು ಈ ಮಠದ ಬಗೆಗೆ ಎಷ್ಟು ರಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರೀ ಮುರುಘಾಮಠದ ಚರಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸುತ್ತ ಮುತ್ತ ಭಿಕ್ಷಾಟನೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಬರುವಾಗ ಯಾರೂ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡದಂತೆ ಕಟ್ಟು ಮಾಡಿರುವುದು, ಹಾಗೆಯೇ ಭಿಕ್ಷಾಟನೆಯಿಂದ ಬಂದ ಧಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಸುಂಕ ವಿನಾಯಿತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವೀರಶೈವ ವರ್ತಕರುಗಳು ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಮೂಲವೀಸವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೂ ಕೂಡಾ ಯಾವ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಕಕೂಡದು ಎಂದು ನಿರೂಪ ಹೊರಡಿಸಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ.

ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಉಡುಗೊರೆಗಳನ್ನು, ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಆನೆ, ಒಂಟೆ, ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವುಂಟು ಮಾಡಿದವರ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು, ಧರ್ಮ ರಕ್ಷಿಸಲು, ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದೂ ಕೂಡಾ ಗಮನಾರ್ಹ ವಿಷಯ. ಹಾಗೆಯೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘರ್ಷಗಳು, ಸ್ಥಾನಮಾನ ತಾರತಮ್ಯ ಇಂತಹ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಅನೇಕ ವಿವರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಮೀಷನರುಗಳು (1834 ರಿಂದ 1868 ರ ವರೆಗೆ) : ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಮೀಷನರ ನೇರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಜೂನಿಯರ್ ಕಮಿಷನರ್ ಸಿ.ಎಂ. ಲಷಿಂಗ್‌ಟನ್ ಮತ್ತು ಸೀನಿಯರ್ ಕಮೀಷನರ್ ಜಾನ್ ಬ್ರಿಗ್ಸ್ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇದ್ದರು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆರ್.ಎಸ್. ಡಾಬ್ಸ್ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮತ್ತು ತುಮಕೂರು ವಿಭಾಗವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನೇಮಕವಾದನು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳ ಆಯ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವಾಗಿ ಆಮೇಲೆ ಜನತೆಯೇ ಆರಿಸಿದ ಸಾವಳಿಗಿ ಗುರುಶಾಂತಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಈ ನಾಡಿನ ಪರಂಪರೆ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ತೀರ್ಮಾನ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಆ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಪೀಠಾಧಿಕಾರ ನಡೆಸಲು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಈ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಕಮೀಷನರ್ ಸಾಹೇಬರು ಆದೇಶ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಅವರ ಮೊಹರಿನ ಒಂದು ಪತ್ರವಿದೆ.

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಠದ ಆಚರಣೆ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅದಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ಇನಾಂ ಹಣ ಇವುಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ತೊಂದರೆ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದ ಯಾವುದೇ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹಾಗು ಅವರು ವಾದ್ಯ ನಂದಿಕೋಲು ವ್ಯಾಸನತೋಳು ಛತ್ರಿಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ವಿರೋಧಿಸಿದರೆ ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಯಿಂಡಾರ್ಸು ಹುಕುಂಅನ್ನು ಮಠದವರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತೋರಿಸುವುದು ಎಂದು 1863ರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರವಿದೆ.

1835 ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ತ್ತುಕಡಿ ಸುಪರ್ರಿಟೆಂಡೆಂಟ್ ಕೆಪಟನ್ ಡಾಬ್ಸ ಸಾಹೇಬರವರು (ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ) ಮಠದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳಕಾಕರ ಉಪದ್ರವವಿದ್ದು ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳು ಕಳ್ಳತನವಾಗಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡುವ ಆದೇಶ ನೀಡಿ ಬಂದೂಕುಧಾರಿ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ನೇಮಿಸಿ, ಕಳ್ಳಕಾಕರನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ ಅವರ ಮೇಲೆ ಕೈಚಲಾಯಿಸದೆ ಬಂದೋಬಸ್ತು ಮಾಡಿ ದಸ್ತಗಿರಿ ಆದ ಕಳ್ಳರನ್ನು ತಾಲ್ಲುಕ ಅಮೀಲನ ಬಳಿಗೆ ತಲುಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಡಾಬ್ಸ್ ಸಾಹೇಬರು ಸಹಿ ಮಾಡಿರುವ ಪತ್ರವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೂಡಾ ಈ ಮಠಕ್ಕೆ ಕಳ್ಳಕಾಕರಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಡಾಬ್ಸ್ ತನ್ನ ಒಂದು ಕೃತಿ " Life in Mysore, South Africa and Burmah"ಎಂಬ ಬರಹದಲ್ಲಿ (Dobbs R.S.; 1882 ; pp 83-86) ಆಗಿನ ಮುರಿಗೆ ಪೀಠಾಧೀಶರ (ಸಾವಳಿಗೆ ಗುರುಶಾಂತಸ್ವಾಮಿಗಳ) ಬಗೆಗೆ ಬರೆದ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು: "ಪರಂಪರೆಯ ಹಳೆಯಗುರು ತೀರಿ ಹೋಗಿ ಹೊಸ ಗುರುವಿನ ಆಯ್ಕೆಯ ದಿನ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದರು. ಹೊಸ ಗುರುವಿನ ಆಯ್ಕೆ ಜನತೆಯಿಂದಲೇ ಆಯಿತು. ಆಯ್ಕೆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಕಡೆಯಿಂದ ಭಕ್ತರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪುಂಗನೂರಿನ ದೊರೆಯ ತಮ್ಮನೂ ಇದ್ದ. ಹೊಸ ಗುರುವಿನ ಆಯ್ಕೆಗೆ ನನ್ನ ಶಿಫಾರಸಿಗಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ. ಆದರೆ ನಾನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಗಮನ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ, ಆಯ್ಕೆಯ ನಂತರ ಅವರಿಗೇ ಪಟ್ಟವಾಯಿತು. ಆ ನಂತರ ನನಗೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅವರಿಂದ ಹಲವು ಸಾರಿ ಆಹ್ವಾನ ಬಂದರೂ ನಾನು ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದಿನ ಮಠದ ಬದಿಯ ಗ್ರಾಮದ ಬಳಿ ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಸಂಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಾಗ, ಮಠದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದರು. ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡ ಅವರು ಮಾತನಾಡಿಸಿ ಮಠದೊಳಗೆ ಬರಲು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದರು. ನಾನು ಒಳಗೆ ಹೋದೆ. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಜನರನ್ನು ನೋಡುವ ಹಜಾರಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕುರ್ಚಿಗಳಿದ್ದವು. ಒಂದು ಎತ್ತರದ ಕುರ್ಚಿ. ಇನ್ನೊಂದು ಸಣ್ಣದು. ಸಿಬ್ಬಂದಿಯವನು ನನ್ನನ್ನು ಸಣ್ಣ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಲು ಹೇಳಿದ. ಆದರೆ ನಾನು ಅವನ ಮಾತಿಗೆ ಬೆಲೆಕೊಡದೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕೂರುವ ದೊಡ್ಡ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತೆ. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬಂದರು. ನಾನು ಅವರ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ

ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಅಸಹನೆಯಾಗಲಿ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸದೆ ಆ ಸಣ್ಣ ಕುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ಹಸನ್ಮುಖಿಯಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿದರು. ನನಗೆ ಅವರ ಈ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಬಹುಶಃ ಅವರು ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಲು ಇಂತಹ ನಡೆಯೇ ಕಾರಣವೇನೋ ಎನಿಸಿತು" ಎಂದು ಬಹುಕಾಲದ ನಂತರ ಆ ಘಟನೆಯನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಅವನ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತ್ತು.

ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಡಾಬ್ಸ್ ಸಾಹೇಬನ ಸಹಿ ಇರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರವೂ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ "ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠದ ಮೊಕ್ತೇಸರ ಬಸವಲಿಂಗಯ್ಯನವರು– ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ 13 ತಾಲ್ಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮಠದ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಏನನ್ನೂ ವಸೂಲು ಮಾಡಬಾರದು; ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಮಠದವರು ಏನಾದರೂ ವಸೂಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಬಾರದು; ಎಂದು– ಕೇಳಿ ಅರ್ಜಿ ಬರೆದು ಕೊಂಡಾಗ, ಅರ್ಜಿಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಹಿಂದೆ ಏನು ಪದ್ಧತಿ ಇದೆಯೋ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮುಂದುವರಿಯಿರಿ. ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ಯಾರಾದರು ಜುಲಂ ಮಾಡಿದರೆ ಕಾಯಿದೆ ಪ್ರಕಾರ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ." ಎಂದು ಡಾಬ್ಸ್ ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ನಮೂದಿಸಿರುವಂತೆ ಅದು 25ನೆ ನಂಬರಿನ ಅರ್ಜಿ; ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್, 1846, ತುಮಕೂರು ಮೊಕ್ಕಾಂನಲ್ಲಿ ಕೊಡಮಾಡಿದ್ದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಡಾಬ್ಸ್ ಸಹಿ ಇದೆ. ಈ ಪತ್ರವೂ ಕೂಡಾ ಮುರುಘಾ ಮಠದ ಆಡಳಿತ ಪದ್ಧತಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡಿದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರ 1863 ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಡೆಪಡಿ॥ ಸೂ॥ ಕೆಪಟನ್ ಕೋಲ್‌ಸಾಹೇಬರವರು ಹೊರಡಿಸಿದ್ದು. ಅವರ ಆದೇಶದಂತೆ "ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಗಿ ಮಠದ ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರ ಬಸಲಿಂಗಯ್ಯ ವಗ್ಯೆರೆ ಲಿಂಗಾಯಿತರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಯಿಂದಾರ್ಸು. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಮುರುಗಿ ಮಠದ ನಿಮ್ಮ ಗುರು ಹಾಕಿದ ಬಿರುದುಗಳ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಫಿರ್ಯಾದು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ತಾಲ್ಕು ಅಮಲ್ದಾರರಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿ ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಹುಕುಂನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರಲು ಈ ಕೆಳಗೆ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಇದೆ. ಕಾವಿ ನಿಶಾನಿ ಮತ್ತು ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ 12 ಬಿರುದುಗಳ ಪೈಕಿ ಯಾವುದಾದರು ಲಿಂಗಾಯಿತ ಗುರು ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರೆ, ಹಾಗೆ ಅವರು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ರಹದಾರಿ ಪತ್ರ ಇಲ್ಲ, ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಅದರಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಲ್ಲ– ಎಂದು ದೂರು ಕೊಟ್ಟಾಗ, ಅದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ನಾವೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಬಿರುದುಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲು ಯಾವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲ. ಲಿಂಗಾಯಿತ ಗುರುಗಳು ತಾವು ಹೋಗಿ ಬರಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಹನ್ನೆರಡು ಬಿರುದುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕನ್ನು ಲಾಯರ್ ಕೋರ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ನಂತರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು ಎಂದು, ಹಾಗೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿಯೂ ಇದೆ. ಮೊಕ್ಕಾಂ ಮದ್ದಗಿರಿ 18ನೇ ಮಾಹೆ ನವಂಬರು 1863ನೇ ಯಿಸವಿ"

ಈ ಪತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಲಿಂಗಾಯತ ಗುರುಗಳು ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ 12 ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದು ಅಡ್ಡಿ ಪಡಿಸಿದಾಗ, ಅನವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಲಿಂಗಾಯಿತರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡಬಾರದೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಿ, ಕೋರ್ಟಿನ ಮೂಲಕ ಬಿರುದುಗಳ ಹಕ್ಕನ್ನು ಲಿಂಗಾಯಿತ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದೆ.

ಹಾಗೆಯೇ 1869ರಲ್ಲಿ ಇನಾಂ ಕಮೀಷನರ್ ಆಫೀಸ್‌ನವರು ಶ್ರೀಮನ್ ಮುರಿಗಾರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಠಕ್ಕೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಆರು ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೂ ಇವರು ಕುರುಬರಹಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮಠಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಇನಾಂ– ನಗದು 290ರೂ ನಾಲ್ಕಾಣೆ ಇನಾಂ– ಅನ್ನು ಈ ಮಠವನ್ನು ಒಳ್ಳೆಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪತ್ರದ ತಾರೀಖು 7ನೆ ಎಪ್ರೆಲ್ ಸನ್ 1869ನೇ ಇಶ್ವಿ ಇನಾಂ ಕಮೀಷನರ್ ಆಫೀಸು ಎಂದಿದ್ದು, ಕೆಳಗೆ ಅವರ ಸಹಿ ಇದೆ.

ಬಿರುದು ಬಾವಲಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇತರೆ ಮಠಾಧೀಶರಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೆಲವು ಬಾರಿ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮಠ ಅದನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕೋರ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಬಿರುದು ಬಾವಲಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗುರುಗಳಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲಾ ಹಕ್ಕು ಇದೆ ಎಂದು ಆರ್ಡರ್ ಮಾಡಿಸಿರುವುದಕ್ಕೆ ಪತ್ರಗಳಿವೆ.

ಹೀಗೆ ಕಮೀಷನರ್ ಕಾಲದ ಸರ್ಕಾರವೂ ಕೂಡಾ ಮಠದ ಪರಂಪರೆ ಆಚರಣೆಗೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರಂತೆ ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇನಾಂಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂದಿತ್ತು; ಹಾಗೆಯೇ ವ್ಯಾಜ್ಯ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಯುತವಾಗಿ ಬಗೆಹರಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಕೂಡಾ ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು.

ಅಧ್ಯಾಯ ೯

ದಾಖಲೆ–ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಅಧ್ಯಾಯ ೯

ದಾಖಲೆ-ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪೀಠಾಧೀಶರು ತಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯ ಧರ್ಮ ತತ್ತ್ವ ಆಚರಣೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಷ್ಟೇ ನಿರತರಾಗಿರದೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಆಸಕಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಧ್ಯಯನದ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಸಹ ಈ ಪೀಠಾಧೀಶರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಬೃಹನ್ಮಠದ ಆರಂಭದ ಗುರುಗಳಾದ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ದೇಶಿಕರು ಅಥವಾ ೧ನೆಯ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಅವರ ತರುವಾಯ ಬಂದ ಗುರುಸಿದ್ಧ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅಥವಾ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಸ್ವಾದಿ ಚೆನ್ನಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪ್ರೌಢ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಾದ ಮೇಲೆ ಬಂದ ವ್ಯಾಕರಣದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ನೈಘಂಟಿನ ಸಿದ್ಧಬಸವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಸಣ್ಣ ಬರಹದ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಈ ಮುಂತಾದ ಪೀಠಾಧೀಶರು ರಚಿಸಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳು ಯಾವುವು ದೊರೆತಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಅವರು ಯಾವ ಯಾವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗಿರುವ ವಿಶೇಷಣಗಳೇ ಸೂಚನೆ ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಈಚೆಗೆ ಆಗಿಹೋದ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಜಯವಿಭವಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವರ್ಷ ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಸಂಗಮಾಡಿ ಬಂದ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದರು. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಸ್ವಾಮಿಗಳಂತೂ ತರ್ಕಾಚಾರ್ಯ ವ್ಯಾಕರಣಾಚಾರ್ಯ ಎಂಬ ಉಪಾಧಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಈಗಿನ ಪೀಠಾಧೀಶರಾದ ಡಾ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು ಹಿಂದಿನವರ ಹಾಗೆ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಅನೇಕ ವಿಚಾರಪೂರ್ಣ ಕೃತಿಗಳನ್ನು, ವಚನಗಳನ್ನು, ನಾಟಕ ರೂಪಕ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರಲ್ಲದೆ, ಪತ್ರಿಕಾ ಅಂಕಣಕಾರರಾಗಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಮಾಡಿ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಗಣನೀಯ ವಿದ್ವತ್ ಪರಂಪರೆ ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಪೀಠದವರು ಎಂಥೆಂಥ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿರಬೇಕು, ಎಂಥೆಂಥ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪ್ರತಿಮಾಡಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಬರಬಹುದು. ಹಾಗಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀಮಠ ಅಪರೂಪದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ ಶ್ರೀಮಠದ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಎನ್ನಬಹುದು. ತಾಳೇಗರಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೃತಿಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು, ಕಡತ ಮತ್ತು ಕಾಗದಪತ್ರಗಳ ದಾಖಲೆಗಳು, ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯದ ತಾಮ್ರಪತ್ರ ಮುಂತಾದವು ಸಹ ಶ್ರೀಮಠದ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿತವಾಗಿವೆ. ಈ ಶ್ರೀಮಂತ ಕೃತಿ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ತೆಲುಗು, ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ ೪೬೦೦ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು

ಸಂಖ್ಯೆಯ ಕೃತಿಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸೂಚಿಯನ್ನು ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಎಸ್. ಶಿವಣ್ಣನವರು ಈಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರ ಎಂಥೆಂಥ ಅಮೂಲ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಪರೂಪದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಎಂಬುದು ಅದರಿಂದ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೇ ಪ್ರಾಯಶಃ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೀಮಂತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ ಇರುವ ಕೆಲವೇ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲೇಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಎಣಿಕೆಯಾಗಿರುವ ಪ್ರಕಾರ, ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೭೧೫ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾದ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ೩೬೦೦, ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೃತಿಗಳು ೧೦೩೭, ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿ ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಬಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಕೃತಿಗಳು ೧೧, ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಆದರೆ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಕೃತಿಗಳು ೧೨- ಹೀಗೆ ೭೧೫ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೪೬೬೧ ಕೃತಿಗಳು ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಈ ವೈವಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ಮೊತ್ತ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಲ್ಲ (ಶಿವಣ್ಣ ಎಸ್. (ಸಂ); ೧೯೯೧; ಪು iv).

೯.೧. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ, 'ಕವಿಚರಿತೆಕಾರ'ರೆಂದೇ ಹೆಸರಾದ ರಾ.ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಅವರ 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ'ಯ ಮೂರು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ಹೇಳಿರದ ಹಲವಾರು ಕೃತಿಕಾರರ ಹೆಸರುಗಳು ೬೫ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದಿರುವವಲ್ಲದೆ, 'ಕವಿಚರಿತೆ'ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕೃತಿಕಾರರವೇ ೨೬ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೃತಿಗಳಿರುವುದು, ಜೊತೆಗೆ ಕವಿಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಯೇ ಇರದ ೮೩ ಕೃತಿಗಳಿರುವುದು ಸಹ ಹೊಸದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿರುವ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿರುವ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ೮೦೩ ರಷ್ಟು ಅಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಹಲವು ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ ಹೊಂದಿದೆ.

ಅದಲ್ಲದೆ, ಕನ್ನಡದ ಮಹಾಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೆಂದೂ ವೀರಶೈವರ ಆದಿಕವಿ ಎಂದೂ ಪರಿಗಣಿತನಾಗಿರುವ ಹಂಪೆಯ ಹರಿಹರದೇವನ 'ಹರೀಶ್ವರ ದೇವರ ಕಂದ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯೊಂದು ಕಂಡು ಬಂದಿರುವುದು ಈ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿಯೇ. ಇದರಲ್ಲಿ ೧೦೨ ಕಂದ ಪದ್ಯಗಳಿದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ಪದ್ಯಗಳೂ "ಹಂಪೆಯ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಾ"ಎಂದು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳ್ಳುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಕವಿಯ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರಾತ್ಮಕ ಕೃತಿಯೆಂದು ಎಸ್. ಶಿವಣ್ಣನವರು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಗೂ ಭಕ್ತಿಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಈ ಕೃತಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾಣಿಕೆ ಎಂದು ಸಹ ಅವರು ಇದನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ 'ಮಹಿಮಾಷ್ಟಕ' 'ಪ್ರೇಮಾಷ್ಟಕ' ಎಂಬ ಕೃತಿಗಳ ಕರ್ತೃ ಕೂಡಾ ಹರಿಹರನೇ ಎಂದು ಸಹ ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರತಿಗಳಿಂದ ಖಚಿತವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಕವಿಯ 'ಮುಡಿಗೆಯ

ಅಷ್ಟಕ' ಎಂಬ ಕೃತಿಯ ಮೂರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪದ್ಯಗಳು ಸಹಾ ಇಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಇವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಶರಣ ಸಿದ್ಧರಾಮನ 'ಯೋಗಿನಾಥ' ಎಂಬ ಅಂಕಿತದ ೪೦ ತ್ರಿಪದಿಗಳು, ಕವಿ ಗುಬ್ಬಿ ಮಲ್ಲಣ್ಣನ 'ಯೋಗ ಷಟ್ಸ್ಥಲ' ಎಂಬ ಟೀಕಾಕೃತಿ, ವಿರಕ್ತ ತೋಂಟದಾರ್ಯನ 'ನೂತನ ಪುರಾತನರ ರಗಳೆ', ಸೋದೆಯ ದೊರೆ ಸದಾಶಿವರಾಯನ 'ಸದಾಶಿವ ರಾಜೀಯಂ' ಇವು ಕೆಲವು ಶರಣರ, ಸೋದೆ ದೊರೆಗಳ ವಂಶಾವಳಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊಸಬೆಳಕು ಚಲ್ಲುತ್ತವೆ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರ ತನ್ನ ಮುಡಿಗೇರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ (ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ; ದಿ, ೦೧-೧೦-೧೯೯೧; ಪು. ೮).

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲದೆ ಹಲವು ಅಪರೂಪದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಸಹ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಸಿದ್ಧರಾಮ, ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಮಡಿವಾಳಯ್ಯ, ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯ, ಅರಿವಿನ ಮಾರಿತಂದೆ, ಘನಲಿಂಗದೇವ, ಆದಯ್ಯ, ಉರಿಲಿಂಗಪೆದ್ದಿ, ಘಟ್ಟಿವಾಳಯ್ಯ, ವೈದ್ಯ ಸಂಗಯ್ಯ, ರಾಯಮ್ಮ, ತೋಂಟದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ, ಷಣ್ಮುಖಸ್ವಾಮಿ, ಮುಂತಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶರಣರ ವಚನಗಳ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರವೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ. ಹಾಗೇ ಇಂಥ ವಚನಗಳಿಗೆ ಕಲ್ಲುಮಠದ ಪ್ರಭುದೇವ, ಮಹಾಲಿಂಗದೇವ, ಸಿಂಗಳದ ಸಿದ್ಧಬಸವ, ಪರ್ವತ ಶಿವಯೋಗಿ ಮುಂತಾದವರು ಬರೆದಿರುವ ಟೀಕಾ ಕೃತಿಗಳು ಸಹ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಒಂದು ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಕನಕಪುರವರಾಧೀಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಂದ ಉಮ್ಮತ್ತೂರಿನ ಲಿಂಗಾಯತ (ಪಾಳೆಯಗಾರ) ದೊರೆಯೊಬ್ಬ ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳನ್ನು ಸಂಕಲಿಸಿರುವ ಒಂದು ಅಪರೂಪದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಜೊತೆಗೆ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಕೊಂಡಗುಳಿ ಕೇಶಿರಾಜ, ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ, ಕಳಲೆ ನಂಜರಾಜ, ಕರಸ್ಥಲದ ನಾಗಲಿಂಗದೇವ, ಗುಬ್ಬಿ ಮಲ್ಲಣ್ಣ, ಚಾಮರಸ, ಚೇರಮಾಂಕ, ಗೌರಾಂಕ, ಮುಪ್ಪಿನ ಷಡಕ್ಷರಿ, ಭೀಮಕವಿ, ಶಂಕರದೇವ, ಷಡಕ್ಷರದೇವ, ರಾಘವಾಂಕ, ಸಿಂಗಿರಾಜ, ವಿರತ ತೋಂಟದಾರ್ಯ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯ, ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಮೊಗ್ಗೆಯ ಮಾಯಿದೇವ, ಜಿಗುನಿಯ ಮರುಳಾರ್ಯ, ನಿಡುಗಲ್ಲು ಚೆನ್ನಪ್ಪ, ನಿಟ್ಟೂರ ನಂಜಯ್ಯ, ಎಳಂದೂರು ಹರೀಶ್ವರ, ಸರ್ವಜ್ಞ, ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥ, ಪುಲಿಗೆರೆ ಸೋಮನಾಥ, ಸ್ವಾದಿ ಬಸವಲಿಂಗ, ಜ್ವಲತ್ಕಂಠ ಮಹಾಂತಸ್ವಾಮಿ, ಕಾಶೀಕಾಂಡ ಚೆನ್ನವೀರ, ಚೀಲಾಳಸ್ವಾಮಿ, ಕಸ್ತೂರಿಸಿದ್ಧ, ಹಾಗಲವಾಡಿ ಮುದ್ವೀರಸ್ವಾಮಿ, ಇವರೇ ಮುಂತಾದವರ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಕೃತಿಗಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ವೀರಶೈವ ತತ್ತ್ವ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನೀಲಕಂಠಾರಾಧ್ಯ, ಪರಂಜ್ಯೋತಿಮುನಿ, ತರಳ ಚರಪತಿ, ವಿರತ ಮಹಾಲಿಂಗ, ಈ ಮುಂತಾದವರ ಗಂಭೀರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬೇಕು. ನಿಜಗುಣಶಿವಯೋಗಿ, ಚಿದಾನಂದಾವಧೂತ ಇವರ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ಸಹ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ.

ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪೀಠಾಧೀಶರು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕೃತಿಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ೧ನೆಯ ನಾಗವರ್ಮ, ೨ನೆಯ ನಾಗವರ್ಮ, ಕನಕದಾಸ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ, ಚಾವುಂಡರಾಯ, ಕೇಶಿರಾಜ, ಮಹಾಲಿಂಗರಂಗ, ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ, ಬೊಮ್ಮರಸ, ವಿಠಲ, ವೆಂಕಟದಾಸ, ಸುಬ್ಬರಾಯದಾಸ, ಇಂಥ ವೀರಶೈವೇತರರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡದ ಛಂದಸ್ಸು, ವ್ಯಾಕರಣ ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಂತೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕವಿಗಳು ಬಳಸಿರುವ ನಾನಾ ನಗೆಯ ವೃತ್ತ, ಕಂದ, ಚೌಪದಿ, ತಾರಾವಳಿ, ದಂಡಕ, ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ, ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿ, ತ್ರಿಪದಿ, ಸಾಂಗತ್ಯ, ಉದ್ದಂಡ ಷಟ್ಪದಿ, ಮುಂತಾದವು ದಂಗುಬಡಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ.

ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಠದ ಪೀಠಾಧಿಕಾರಿಗಳೇ ಗಣ್ಯಕವಿಗಳೂ ಆದ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರು, ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ರಚಿಸಿದ ತತ್ತ್ವಪರವಾದ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರವಾದ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಕೃತಿಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ.

೯.೨. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಬೃಹನ್ಮಠದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಎರಡನೆಯವು ಎಂಬಂತೆ ಕಂಡು ಬರುವವು ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳು. ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಈ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ದೇವನಾಗರೀ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಒಟ್ಟು ೧೦೩೭ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳು ಈ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಕೃತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿವೆ.

ಋಗ್ವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆದಿತ್ಯಪುರಾಣ, ದೇವಾಂಗ ಪುರಾಣ, ಪದ್ಮಪುರಾಣ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಪುರಾಣ, ಭವಿಷ್ಯತ್‌ಪುರಾಣ, ವಾಯುಪುರಾಣ, ಸ್ಕಂದ ಪುರಾಣ ಇಂಥ ಪುರಾಣ ಕೃತಿಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾದಿಯ ಸದಾಶಿವರಾಜ ರಚಿಸಿದ ವೃಷಭಪುರಾಣದ ಟೀಕೆಯೂ ಸೇರಿದೆ. ಯಮಸ್ಮೃತಿ ಎಂಬ ಸ್ಮೃತಿಕೃತಿಯೊಂದರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ. ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಒಟ್ಟು ೩೦ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು, ಕಾಮಿಕಾಗಮ, ಕಾರಾಗಾಮ, ಚಂದ್ರಜ್ಞಾನಾಗಮ, ದಿವ್ಯಾಗಮ, ಭೀಮಾಗಮ, ಮೃಗೇಂದ್ರಾಗಮ, ಸ್ವಾಯಂಭುವಾಗಮ, ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಆಗಮ ಕೃತಿಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹವೂ ಇದೆ.

ಅಮರಸಿಂಹನ ಅಮರಕೋಶ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಕೋಶ, ಅನ್ನಂಭಟ್ಟನ ತರ್ಕಸಂಗ್ರಹ, ವರರುಚಿ ಅಥವಾ ಕೇಶವಚಂದ್ರಮುನಿಯ ಏಕಾಕ್ಷರ ನಿಘಂಟು, ಭೋಜನ ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶ, ಭಟ್ಟೋಜಿ ದೀಕ್ಷಿತನ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌಮುದಿ ಇಂಥ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲದೆ, ಚೆನ್ನಸದಾಶಿವಯೋಗಿಯ ಶಿವಯೋಗ

ಪ್ರದೀಪಿಕೆ, ನೀಲಕಂಠ ನಾಗನಾಥಚಾರ್ಯನ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರಾಚಾರ ಸಂಗ್ರಹ, ಮೌನಪ್ಪ ಪಂಡಿತನ ವೀರಶೈವಾಚಾರ ಕೌಸ್ತುಭ, ಸಂಪಾದನೆಯ ಸಿದ್ಧವೀರಣ್ಣೊಡೆಯರ ಅನಾದಿ ವೀರಶೈವ ಸಾರ ಸಂಗ್ರಹ, ಮಗ್ಗೆಯ ಮಾಯಿದೇವರ ಅನುಭವ ಸೂತ್ರ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಾರ್ಥ ಪ್ರಕಾಶಿಕೆ, ಮರಿತೊಂಟದಾರ್ಯನ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಶಿಖಾಮಣಿ ಟೀಕೆ, ಕಾಶೀಕಾಂಡ ಚನ್ನವೀರನ ಶ್ರೀರುದ್ರಮಂತ್ರದ ಮೂರ್ತಿಧ್ಯಾನ ಇಂಥ ಶೈವ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಪರವಾದ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ, ವಿಶ್ವಾರಾಧ್ಯ, ಷಡಕ್ಷರದೇವರ ಕೆಲವು ಲಘುಕೃತಿಗಳು; ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನ ಹಲವು ಲಘು ಕೃತಿಗಳು; ಜೊತೆಗೆ ಭರ್ತೃಹರಿಯ ಶತಕತ್ರಯ, ಮಹಾಭಾರತದ ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ಕಾಳಿದಾಸ ಮಹಾಕವಿಯ ಕುಮಾರ ಸಂಭವ, ಮೇಘದೂತ ಅಥವಾ ಮೇಘಸಂದೇಶ, ರಘುವಂಶ ಕಾವ್ಯಕೃತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳ ಬಾಹುಳ್ಯ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪೀಠಾಧೀಶರ ವ್ಯಾಸಂಗದ ಆಸಕ್ತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮ, ಎಷ್ಟು ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದುವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಈ ಮಠದ ಪೀಠಾಧೀಶರು ತಾವು ಹೋದೆಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಭುಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳ ಗೌರವಾಭಿಮಾನಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರಬೇಕು. ಇವರನ್ನು ಅವರು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿ ಪಾದಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಲು, ಇವರ ಆಶೀವಾಧ ಅನುಗ್ರಹಗಳು ತಮಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು, ಇವರ ವಿಶಾಲ ಜ್ಞಾನ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ರಾಜಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವೇದಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪೀಠಾಧೀಶರು ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳಾಗಿ ವಾದ ಮಾಡಲು ಬಂದವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಕೂಡಾ ಅವರ ವಿದ್ವತ್ತು ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮೃತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆನೆಯನ್ನು ಸಪ್ರಾಣಿಸುವುದು, ಕೆಲವು ವ್ಯಾಧಿಗಳನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸುವುದು ಕೂಡಾ ಇವರ ಅಲೌಕಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಂದು ಜನ ತಿಳಿಯುವಂತಾದ್ದು ಕೂಡಾ ಇವರಿಗೆ ಆ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಜ್ಞಾನ ಪರಿಣತಿಯಿಂದ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯಾಬಾಹುಳ್ಯ, ವಿಷಯ ವೈವಿಧ್ಯ ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಬ್ಬೆರಗಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

೯.೩. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ

೯.೩.೧. ಜಾನಪದ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕವಿರಚಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವವರೂ ಸಹ ಜಾನಪದದ ಸೊಬಗಿಗೆ ಮಾರುಹೋಗಿ ಅದೇ ಧಾಟಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವುದುಂಟು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು 'ಮಾರ್ಗ' ಎಂದೂ ಜಾನಪದ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು 'ದೇಸಿ' ಎಂದೂ ಕರೆದಿರುವುದು ಈಗಾಗಲೇ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿಯಷ್ಟೆ. ಆದ್ದರಿದಲೇ ಚಂಪೂವಿನಂಥ ಮಾರ್ಗ ಪ್ರಕಾರದ ಪಂಪನಂಥ ದೊಡ್ಡ ಕವಿಯೂ ಸಹ

ತನ್ನ 'ಆದಿಪುರಾಣ' ಮತ್ತು 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯ'ಗಳಂಥ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವೃತ್ತ ಕಂದಗಳಂಥ ಶಿಷ್ಟ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪದ್ಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ತ್ರಿಪದಿ ಅಕ್ಕರಗಳಂಥ ಜಾನಪದ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಪಂಪನ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಕವಿಗಳು ಮಾಡಿರುವುದುಂಟು. ಅದೇ ರೀತಿ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರಮಠದ ಪೀಠಾಧೀಶರೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಕವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಜನಪದರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಕೊರವಂಜಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋಗಿ, 'ಕೊರವಂಜಿ ಕಟ್ಟಳೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಲಘುಕೃತಿಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗುರು ಶಾಂತೇಶ್ವರನು ಕೊರವಂಜಿ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಶರಣರ ಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ಕಣಿ ಹೇಳುವ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಷಟ್ಸ್ಥಲ ತತ್ತ್ವಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಣಿ ಹೇಳುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದಕ್ಕೆ ಜನಪದರ ಕೊರವಂಜಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಂಥಿಕ ರೀತಿಯ ಭಾಷೆ ಬಳಸಿರುವುದು ಜಾನಪದದ ರೀತಿಗೆ ಸಹಜವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಕೊರವಂಜಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೇ ಇದನ್ನೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಯಾಗಿಸಿದೆ.

ಅದಲ್ಲದೆ, ಅದೇ ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು 'ಶಿವಜಲಂಧರ ಕಾಳಗ' ಮತ್ತು 'ಬಿಜ್ಜಮಹಾದೇವಿ ಚಾರಿತ್ರ' ಎಂಬ ಎರಡು ಯಕ್ಷಗಾನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಶಿವಜಲಂಧರ ಕಾಳಗ'ದಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಪಂಚವಿಂಶತಿ (೨೫) ಲೀಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ, ಶಿವನು ಜಲಂಧರನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸಭಕ್ತನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷ ಕರುಣಿಸಿದ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆಯಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯ ಕವಿಯ 'ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ' ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಥೆಯೇ ಆಧಾರವೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ಶಿವಪುರಾಣ'ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಜಲಂಧರನ ಕಥೆ, 'ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ'ದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಥೆಗೆ ಮೂಲ ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು (ಉಮಾಪತಿಶಾಸ್ತ್ರಿ ಗೌ.ಮ. (ಸಂ); ೧೯೯೩; ಪು ೮೩).

ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ರಚಿಸಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಯಕ್ಷಗಾನ ಕೃತಿಯೇ 'ಬಿಜ್ಜಮಹಾದೇವಿ ಚಾರಿತ್ರ'. ಬಿಜ್ಜಾವರದ ಶರಣೆ ಕದಿರ ರೆಮ್ಮವ್ವೆಯ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಠಿಣ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನೊಡ್ಡಿದ ಶಿವ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದ ಕಥೆ ಇದರಲ್ಲಿದೆ. ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮಾಜ ಇವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಈ ಕೃತಿ ಸಹಾಯಕವೆನ್ನುವಂತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಹ ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಯಕ್ಷಗಾನ ಪದ್ಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಶರಣರ ಕಥೆಗಳು, ಶರಣರ ವಚನಗಳು ಇವನ್ನು ಸಹ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲದೆ, ಇಮ್ಮಡಿ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು 'ಹೋಳಿ ಪದ' ಎನ್ನುವ ಇನ್ನೊಂದು ಲಘುಕೃತಿಯನ್ನು ಸಹ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಸಹ ಜಾನಪದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕೃತಿ. ಇವಲ್ಲದೆ ಅವರು ಸ್ತೋತ್ರಪದಗಳನ್ನು ಹೋಲುವ ಅನೇಕ

ಮಂಗಳಾರತಿ ಪದ (ಹಾಡು)ಗಳನ್ನು ಕೂಡಾ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಅವರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಗ್ರಾಂಥಿಕ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿರುವರಾದರೂ ಆಸಕ್ತರು ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಲಯವನ್ನು ಇವು ಹೊಂದಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು :

ಮಂಗಳಾರತಿಯ ಬೆಳಗುವೆನು ಶ್ರೀ ಶಿವಲಿಂಗೇಶಗೆ
ಮಂಗಳಾರತಿಯ ಬೆಳಗುವೆನು
ಜಂಗಮಾಕಾರದಿ ಬಂದು ತುಂಗ ಮಹಿಮೆಯ ನಟಿಸಿದಗೆ ॥ ಪ ॥

ಸಂಗನ ಶರಣರ ಅಂಗದೊಳಿರುತಿಹ
ಭಂಗರಹಿತವಾದ ಮಂಗಳಾತ್ಮಕ ರೂಪನಿಗೆ ॥ ೧ ॥

'ಐಶ್ವರ್ಯಸ್ಥ ಸಮಗ್ರಸ್ಯ ವೀರಸ್ಯ ಯಶಶ್ರೀಯಃ ಜ್ಞಾ
ನಸ್ಯ ವೈರಾಗ್ಯ.ಷಡ್ಗುಣಸ್ಯ'ನೆಂದೆನಿಸುವಾತನಿಗೆ ॥ ೨ ॥

(ಶಿವಣ್ಣ ಎಸ್. ; ೨೦೦೪; ಪು ೧೫೫)

೯.೩.೨. ಜನಪದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಮೌಖಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಇದುವರೆಗೂ ನಾವು ಬೃಹನ್ಮಠದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಭಂಡಾರದ ವಿಪುಲತೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೆವು. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಲಿಖಿತ ರೂಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳಾದರೆ, ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರು ಶ್ರೀಮಠದ ಬಗ್ಗೆ ಅದರ ಗುರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಗೌರವ ಅಭಿಮಾನ ಪ್ರೀತಿ ಕಾಳಜಿಗಳನ್ನು ಉಳ್ಳವರು ಮೌಖಿಕವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿರುವ ತ್ರಿಪದಿಗಳು, ಲಾವಣಿ, ಮಂಗಳಾರತಿ ಪದ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಹಾಡುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅದರ ಒಂದಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಹಕರಾದ ಕ.ರಾ.ಕೃ., ಚನ್ನಬಸವದೇವರು, ಎಸ್. ಶಿವಣ್ಣ, ಎಚ್. ಶ್ರೀಶೈಲ ಆರಾಧ್ಯ ಅವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರೂ ಎಂತಹ ಕವಿಹೃದಯ ಉಳ್ಳವರು, ಶ್ರೀಮಠದ ಬಗ್ಗೆ ಎಂಥ ಹಾರ್ದಿಕ ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಪೂಜ್ಯ ಭಾವನೆ ಉಳ್ಳವರು ಎಂಬುದನ್ನು ಅಂಥ ಜನಪದಗೀತೆಗಳು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಠ ಅಂಥವರ ಮೇಲೂ ಎಂತಹ ಸತ್ವಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತ್ತು ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯೂ ಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ:

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಿಂದ ದಾವಣಗೆರೆಗೆ ಹೋಗುವ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ, ವಿಶಾಲವಾದ ಹರಹಿನಲ್ಲಿ, ಸುಂದರವಾದ ಗಿಡ ಮರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ವನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಶಾಂತ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಠ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ಸಂಗತಿ, ಅಂಥ ಮಠ ಹಿಂದೆ ಬೆಳೆಸಿರುತ್ತಿದ್ದ ವನದ ಚಿತ್ರ, ದುರ್ಗದ ಬಜಾರದ ಚಿತ್ರ ಜನಪದರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನೆಲೆಗೊಂಡಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಕರಾಕೃ ಅವರು

ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಈ ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ (ಕರಾಕೃ (ಸಂ); ೧೯೭೫; ಪು ೧೨).

ಬಾಳೆಕಾಯಿ ಚಂದ । ಬಾಳೆಹೂವು ಚೆಂದ
ಬಾಜಾರ ಚೆಂದ ದುರುಗದ। ಊರ ಮುಂದೆ
ಸ್ವಾಮಿ ಮುರುಘಯ್ನ ಮಠ ಚೆಂದ॥

ಕರ್ತೃಗದ್ದಿಗೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಮುಡಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಮಠದ ವನದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ, ದವನ, ಮರುಗ, ಸೇವಂತಿಗೆ ಮೊದಲಾದ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಸುಗಂಧಿತ ಪತ್ರಾವಳಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವುಗಳನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯದೆ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಠದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಾಕಿದ ಗುರುಲಿಂಗಿ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರಿನ ಮುಗ್ಧ ಚಿಕ್ಕ ಕರುಗಳು ಅವನ್ನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತಿಂದುಬಿಡುವುದೂ ಉಂಟು. ಅದನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೌಖಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ನುಡಿ ಹೀಗಿದೆ ನೋಡಿ:

ಮುರುಘಯ್ನ ಮಠದಾಗೆ । ಮರುಗ ಸೇವಂತಿಗೆ
ಗುರುಲಿಂಗಿ ಎಂಬೋ ಕರು ಬಂದು ॥ ಮೇದವು
ಮುರುಘಯ್ಯಗೇರೋ ದವನಾವ ॥

ನಾಡಹಬ್ಬವೆನಿಸಿದ ದಸರಾ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮೂಲಮಠದ ಎದುರಿಗಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಬನ್ನಿಮರದ ಬನ್ನಿಯನ್ನು ಮುಡಿದು ಹೊರಟಾಗ ಮೊಳಗಿದ್ದು ಕೇವಲ ನಗಾರಿಗಳಲ್ಲ, ಚಿನ್ನದ ನಾಗಾರಿಗಳು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ, ಜನಪದರು. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬನ್ನಿ ಮುಡಿಯುವ ಹಬ್ಬದ ಸಂಭ್ರಮವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗಿರುವ ಅಭಿಮಾನ, ಸ್ವಾಮಿಗಳಿರುವ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಪರಿಸರವೇ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ದುರ್ಗ– ಎನ್ನುವಂಥ ಜನಪದರ ಅಂತಃಕರಣದ ಕಲ್ಪನೆ ಎಂಥ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ, ನೋಡಿ:

ಚಿನ್ನಾದ ನಗಾರಿ । ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಬಡಿದಾರು
ಸಣ್ಣ ದುರುಗದ ಬಯಲಾಗೆ ॥ ಮುರುಘೇಸ್ವಾಮಿ
ಬನ್ನಿಯ ಮುಡಿದು ಹೊರಟಾರು ॥

ಹೀಗೇ ಮುಂದೆ ಜನಪದರು ಹೀಗೆ ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ದುರ್ಗದ ಬಗ್ಗೆ ಜನರಿಗಿರುವ ಅಭಿಮಾನ ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸೂಸುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ:

ನುಗ್ಗೆಕಾಯಿಚಂದ । ನುಗ್ಗೆ ಹೂವು ಚಂದ
ಉಗ್ರಾಣ ಚೆಂದ ದುರುಗದ ॥ ಊರ ಮುಂದೆ
ಮುದ್ದು ಮುರುಗಯ್ನ ಮಠ ಚೆಂದ ॥

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ತಮ್ಮ ಫೌಜು (ಸೈನ್ಯ) ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು, ಜಯಕಾರ ಮಾಡಿ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬಂತೆ ಕೆಲವು ಜನಪದಗೀತೆಗಳು ಸೂಚನೆ ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಈ ಮುಂದಿನ ಜನಪದ ಗೀತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ: ಹಿರೆಮೆದಕೇರಿನಾಯಕ ದೊರೆ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೨೧-೧೭೪೮) ಮಾಯಕೊಂಡದ ಮೇಲೆ ಹರಪನಹಳ್ಳಿಯವರು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದಾಗ, ದುರ್ಗದಿಂದ ಸೈನ್ಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮುರುಗೇಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು (ಅದೇ ; ಪು ೬೨) :

ಆರು ಸಾವಿರ ಆನೆ ಪೌಜು
ಎಂಟು ಸಾವಿರ ಒಂಟೆ ಪೌಜು
ಅರವತ್ತಾರು ದರ್ ಫಿರಂಗಿ
ಮದ್ದುಗುಂಡು ಲೇಪುಮಾಡಿ
ಮದುಗದ ಕೆರೆಗೆ ಠಾಣ್ಯವ ಹಾಕಿ
ಡಣ್ ಡಣ್ಣೆಂದು ನಗಾರಿ ಬಡಿದು
ಮುರುಘೇಸ್ವಾಮಿ ವಿಲಾಯ ಮಾಡಿ
ಮುಂದಕ್ಕೆ ದಂಡು ನಡೆಸ್ಯಾರೋ ...

ಚನ್ನಬಸವದೇವರು ಎಂಬುವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ 'ಜನಪದಗೀತೆ'ಯೊಂದು ಮುರಿಗೆ ಮಠದ ಬಗ್ಗೆ, ಅದರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಜನಪದರು ಎಂಥ ಗೌರವ ಅಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ಹೊದಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಶ್ರುತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಗ್ಧರಾದ ಅವರು ಅಷ್ಟೊಂದು ಅಧಿಕವಾದ ಗೌರವಾಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದುದು ಸಹಜವೇ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವರು "ನೋಡಿರಯ್ಯ ಶರಣು ಮಾಡಿರಯ್ಯ" ಎನ್ನುತ್ತಾ, ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಂಥವರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ, ಅವರ ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೇಗಿರುತ್ತಿದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು ಹೀಗೆ ಹಾಡುಮಾಡಿ ಹಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ (ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಜಿ.ಎಸ್. (ಸಂ); ೧೯೭೫; ಪು ೧೩೬).

ತೆಂಗಿನಮರಕ ನೋಡ । ತಂಗಾಳಿ ಬೀಸಿದಾಂಗ ।
ಜಂಗೀಗೆ ಮುತ್ತ ಬಿಗಿದಾಂಗ । ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿ ।
ಜಂಗಮರೊಳಗೆ ಜಗದೊಡೆಯ ॥

ಅಡ್ಡಾನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ । ದೊಡ್ಡ ನಂದೀಕೋಲು ।
ದೊಡ್ಡವರು ಮುರಿಗ್ಯೆನ ಮೆರವಣಿಗೆ । ಆಗುವಾಗ ।
ಬೀಸ್ಯಾರ ಬೆಳ್ಳೀ ಚವುಲಾವ ॥

ಬಹುಶಃ ದಸರಾ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಆಗಲೇ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ ಮಠದ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೆರವಣಿಗೆ ದರ್ಬಾರು ಅನೇಕ ಆಚರಣೆಗಳು ರಂಜಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ಸತತವಾಗಿ ಜರುಗುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಜನಪದರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಅವೆಲ್ಲಾ ಹೇಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿ :

ಬೆಳದಿಂಗಳು ಬೆಳಕೀಲಿ । ಬೆಳ್ಳಿಪಾಲಿಕೀಲಿ ।
ಘಲ್ಲು ಘಲ್ಲೆಂಬ ಸವಮ್ಯಾಳ । ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿ ।
ನಿಲ್ಲದಲೆ ಮಠವ ಹೊಗುತಾರ ॥

ಆಕಾಶದಗ್ಗವಣಿ । ಭೂಲೋಕ ಮಜ್ಜನಗುಂಡಿ ।
ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚವರ ಶಿವಗಂಟೆ । ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿ ।
ಶಿವಪೂಜೆ ಮಾಡುವಾಗ ಅಂಬರದ ಗಂಟೆ ಗಣಲೆಂದು ॥

(ಅದೇ ; ಪು ೧೩೬).

ಶ್ರೀಮಠ ಅದರ ಮನೋಹರ ಪರಿಸರ, ಅದರ ಮುಂದೆ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಎರಡು ಕೆರೆಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀಮಠದ ಪೀಠಾಧೀಶರು ಭಾಗವಹಿಸುವ, ಎಲ್ಲಾ ಜನರಿಗೂ ಆನಂದಕರವಾದ ಜಾತ್ರೆಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಜರುಗುವ, ದಸರಾಹಬ್ಬದ ಸಂಭ್ರಮ; ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಬನ್ನಿ ಮುಡಿಯುವುದು– ಇದೇ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬರಮಣ್ಣ ಎಂಬುವನೊಬ್ಬ ಕಟ್ಟಿದ ಜನಪದ ಶೈಲಿಯ ಲಾವಣಿಯೊಂದಿದೆ. ಎಚ್. ಶ್ರೀಶೈಲ ಆರಾಧ್ಯರು ಸಂಗ್ರಹಿರುವ ಆ ಲಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೆಲವು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು:

ಶರಣರ ಮಹಿಮೆ ಒರೆದು ಹೇಳುವೆ ಕೇಳಿರಿ ಸಜ್ಜನರು।
ಧಾರಿಣಿಯೊಳಗೆ ನಿತ್ಯ ಮಹಿಮ ನಿಜಯೋಗಿಯೆನಿಸುತಿಹರು।
ಹರಭಕ್ತರಿಗೆಲ್ಲ ಗುರುವು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ಬಿರುದು ಸಾರುತಿಹರೇ।
ಸರಿಯಿಲ್ಲಿವರ ಸಕಲ ಭಾರಕೆ, ಅಲ್ಲಮರವತಾರೇ।
ಕಾಮ ಕ್ರೋಧ ಲೋಭ ಮದ ಮತ್ಸರ ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮವ ಧರಿಸಿಹರೆ।
ಕಾಮಿನಿಯರ ನೆರಳ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ದೂರ ಮಾಡಿಹರೇ

ದೃಷ್ಟ ಮೂರುತಿ ಮುರಿಗೇದ್ರ ಭಜಿಸುವ ಪಟ್ಟದ ಗುರುವಂಣ।
ಸೃಷ್ಟಿಗಧಿಕವಾದ ಚನ್ನವೀರಸ್ವಾಮೇರೆಂದೊಪ್ಪುದು ನಾಮಕರಣಾ।
ನಿತ್ಯ ಕಾಲ ನಿಜಲಿಂಗ ಸಂಗದ ಭಜನೆಯೊಳಿಹರಂಣ।
ನಾಲ್ಕು ವೇದ ಆರು ಶಾಸ್ತ್ರ ಲಾಲಿಪುದು ಹದಿನೆಂಟು ಪುರಾಣ।
ಹೊನ್ನು ಹೆಣ್ಣು ಮಣ್ಣು ಮೂರನು ತನ್ನೊಳಗಿಡರಣ್ಣ।
ಮುನ್ನೂರು ಅರವತ್ತು ಕಾಲ ಮಾಡುತಾರೆ ಮುರಿಗೇಂದ್ರರ ಧ್ಯಾನಾ॥

ಅಂಗಡಿ ಬಿಡಾರ ಆ ಮಠದಲ್ಲಿ ಯಿರುವಂತ ವಿಸ್ತಾರಾ।
ತುಂಬಿದೆರಡು ಸಾಲ್ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದಲಿ ಆಗೋದು ವ್ಯಾಪಾರಾ।
ತೆಂಗು ದ್ರಾಕ್ಷಿ ಬಾಳೆಹಣ್ಣು ವಿಭೂತಿ ಮಾರೋದು ಖರ್ಜೂರಾ।
ಬೆಂಡು ಬತ್ತೇಸು ಕಡಲೆ ಮಾರುತ ಕುಂತ ವಿಡಾಯಾ।
ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ಬಳೆಗಾರರಂಗಡಿ ಮುಂದೆ ರೊಕ್ಕ ವ್ಯಾಪಾರಾ।
ಪುನುಗು ಜವ್ವಾಜಿ ಕಸ್ತೂರಿ ಮಾರುತ ಕುಂತ ಮಾಲೆಗಾರಾ।
ಎಷ್ಟಂತ್ಹೇಳಲಿ ಎಣಿಕೆ ಸಿಕ್ಕದು ಅಂಗಡಿ ಬಾಜಾರಾ।
ಪಂಚ ಜಾಂಡೇವು ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತದೆ ದಸರ ಜಾತುರಾ.

ಬನ್ನಿ ಮುಡಿವುದಕ್ಕೆ ಹೊರಡೋದು ಸವಾರಿ ಹೇಳುವೆನಾ ಮತ್ತೆ।
ಹೊತ್ತು ಮುಳುಗಿದ್ಹನ್ನೆರಡರ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆ ರಾತ್ರಿ
ಬಾಲ್ಹ್ಯದ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಜನ ನಡಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲುತೈತೆ।
ಬಾಲ ಪ್ರಾಯದ ಭಕ್ತರು ಪರಿಪರಿ ವಾದ್ಯ ಮಾಡುತೈತೆ।
ದೃಷ್ಟ ಮೂರುತಿ ಧರಿಸೋ ಬಂಗಾರದ ಹಾವಿಗೆ ಇಡುತೈತೆ।
ಅಷ್ಟ ಮೂಲೆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗೆ ಮತ್ತೆಂಟು ಚತ್ರಿ ಹಿಡಿವುತೈತೆ।
ಅಷ್ಟ ಬಿರುದಿನ ಮುಂದೆ ಪಟ್ಟದಗುದುರೆ ಕುಣಿವುತೈತೆ।
ಕಟ್ಟ ಕಡಿಯಲಿ ನಂದಿಯವಿಡಿದು ನಾಂಟ್ಯವಾಡುತೈತೆ

ಎಪ್ಪತ್ತೇಳು ಬಿರುದಿನ ವಾದ್ಯ ಶಬ್ದ ಮಾಡುತ್ತಾದೆ।
ಮೂವತ್ತೆರಡು ರಾಗದಿಂದಲಿ ಪರಾಕು ಹೇಳ್ತಾರೇ।
ಹೀಗೆ ಅರ್ತಿಯಲಿ ಸಾಗಿ ವೃಕ್ಷದ ಬನ್ನಿ ಮುಡಿವುತ್ತಾರೆ।
ಬರುವದರೊಳು ಸಿಂಹಾಸನ ಪರಿಪರಿ ಶೃಂಗಾರ।
ಪಟ್ಟೆ ಪಟ್ಟಾವಳಿ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣ ಮುಟ್ಟಿ ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ।
ಮುತ್ತು ಮಾಣಿಕ ಹೊಳೆವಂತ ಮೇಲ್ಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ।
ಶಿಖಾಶೈಲವ ಧರಿಸಿ ಸದ್ಗುರು ಸಿಂಹಾಸನವೇರುತ್ತಾರೆ।
ಸಕಲ ಭಕ್ತರು ಕಾಣಿಕೆಯಿಟ್ಟು ಸಾಷ್ಟಾಂಗವೆರಗುತ್ತಾರೆ॥

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಒಸ್ತಿ ಹೆಸರ್ ನೋಡು ಚಿನ್ಮೂಲಗಿರಿ ವಾಸ।
ಅಲ್ಲಿದ್ದ ನೆಲಸಿದ ಆದಿ ದೇವರು ಸಂಪಿಗೆ ಸಿದ್ದೇಶಾ।
ಚಪ್ಪನ್ನ ದೇಶವ ಚರಿಸುವ ಒಪ್ಪಿ ನಿಂತನು ಮುರಿಗೇಶಾ।
ಡಬ್ಬಿನ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲೆ ನಿಶಾನಿಯಿಟ್ಟು .... ನಾಗೇಶಾ।
ಪ್ರಮಾದೀಚ ಸಂವತ್ಸರ ಶ್ರಾವಣಾ ಶುದ್ಧ ಪಂಚಮಿ ದಿವಸ।
ಪರಮ ಹರುಷದಿಂದ ಬರಮಣ್ಣ ಕಟ್ಟಿದ ಲಾವಣಿ ಉಲ್ಲಾಸ।
ಯಂಕಣ್ಣ ಕರಿಯಣ್ಣ ಅಬ್ದುಲ್‌ಸಾಬಿ ಅವರಾಡೋದು ಸರಸ।
ಡಬ್ಬು ತುರಾಯಿಟ್ಟು ಚಿಂತೆ ಮಾಡುತ ಕುಂತನು ಹರಿದಾಸಾ।
ಮರ್ತ್ಯ ಲೋಕಕೆ ಸತ್ಯ ಮೂರುತಿ ಸದ್ಗುರು ಮುರಿಗೇಂದ್ರ
ನಿತ್ಯ ಭಜಿಸುವ ಭಕ್ತರ ಸಲಹುವ ಯತಿಗಳ ಕುಲಚಂದ್ರಾ

ಪಟ್ಟದ ಆನೆ ಒಂಟೆ ಶೃಂಗರಿಸಿ ನಗಾರಿಯಿಡುತ್ತೈತೆ
ಪಟ್ಟು ಪಟ್ಟಾವಳಿ ಧರಿಸಿ ಪಟ್ಟದ ಕುದುರೆ ಕುಣಿವುತ್ತೈತೆ
ವಾದ್ಯದ ಶಬ್ದ ನನನ ನನನ ನಗಾರಿ ನವುಬತ್ತೆ
ಜನನನ ನನನ ನಾಯೆಂಬ ಶಬ್ದದಿ ತಾಳ ಹಾಕುತ್ತೈತೆ
ಸನನನ ನನನನ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿ ಕೂಡಿ ಕರಡೆವಾದ್ಯವೈತೆ
ಬರರರ ರರರರ ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿ ಬುರುಗು ಹಿಡಿವುತ್ತೈತೆ
ಇಷ್ಟು ಝೇಂಕರದಿ ದಿಟ್ಟ ಶರಣರ ಸವಾರಿ ಹೊರಟೈತೆ
ದೃಷ್ಟ ಮೂರುತಿ ಸಲಹೆಂದು ಭಕ್ತರ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತೈತೆ

(ಶಿವಕುಮಾರ್ ಜಿ. ಇತರರು (ಸಂ); ೧೯೮೯; ಪು)

ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮೌಖಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಶ್ರೀಮಠವನ್ನು ಅದರ ಪೀಠಾಧೀಶರನ್ನು ಅವರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ನೋಡಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಜನರು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಠಕ್ಕೆ ಅದರ ಪೀಠಾಧೀಶರಿಗೆ ಎಂಥ ಸ್ಥಾನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಆಗಿಲ್ಲ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೧೦

ಸಮಾಪನ

ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಿತಗಳು

ಅಧ್ಯಾಯ ೧೦

ಸಮಾಪನ

ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ತುಂಬಾ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಮಠ. ಇದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಹೆಸರಾದ ಲಿಂಗವಂತ ಅಥವಾ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಮಠ. ಇದನ್ನು ವಿರಕ್ತ ಮಠ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಹೊರಗೂ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಈ ಮಠವು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆಯನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ. ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠ ಎನ್ನುವ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಹಿರಿಮೆ ಇದೆ. ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮತ್ತು ಬೃಹನ್ಮಠ ಎರಡೂ ಹೆಸರುಗಳು ಅದರ ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುವ ಅಂಶಗಳಾಗಿವೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿ ಅದರ ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ, ಸಾವಿರಾರಲ್ಲ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನು ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಈ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪೂರ್ಣಪ್ರಮಾಣದ ಅಧ್ಯಯನ ಆಗಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಲೇಖನಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಶ್ರೀಮಠದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆಯನ್ನು ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆದಿದೆ. ಆದರೆ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಂಧ ರಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಮಠದ ಬಗೆಗೆ ಲೇಖನಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ 'ಶರಣಶ್ರೀ' ಎಂಬ ಬೃಹತ್ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ಎಂ.ಎಂ. ಕಲಬುರ್ಗಿಯವರು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಕೂಡಾ ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂಕಲನ. ಮಠದಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ಸಾವಿರಾರು ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಯ್ದ ದಾಖಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ಮಠದ ಆರಂಭ, ಅದರ ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಅದರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಗಳನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ದಾಖಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಂಪರೆ, ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಅದರ ಧಾರ್ಮಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆ, ಜಾತ್ಯತೀತವಾಗಿ ಮಾನವಕುಲಕ್ಕೆ ಈ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮಾಡಿರುವ ಸೇವೆ, ಅನ್ಯಧರ್ಮೀಯರೊಡನೆ ಸ್ವಧರ್ಮೀಯರೊಡನೆ ನಡೆದುಕೊಂಡ ರೀತಿ, ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಬಂದಾಗ ಅವರು ಎದುರಿಸಿರುವ ರೀತಿ, ಅಂತಹ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರರು ಅನ್ಯ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಅವರಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡ ರೀತಿ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ರಾಜಸತ್ತೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವ ಧೈರ್ಯ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಾದಿಪ್ರತಿವಾದಿಗಳನ್ನು ಕರೆಸಿ ಸಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು

ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ನ್ಯಾಯತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು, ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರವೇ ಸಕಲ ಜನರ ಅಜ್ಞಾನ ಕಳೆಯುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ, ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಗಳು, ಹಾಗೆಯೇ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಆದ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಕಟಣೆ– ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಮುಗಿಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಯಾಮ ಈ ಮಠಕ್ಕಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಈ ಮಠದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇತರ ಮಠಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಆ ಆಯಾಮವನ್ನು ಅನಾವರಣಗೊಳಿಸಿ ಅದರ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವನ್ನು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಕರ್ನಾಟಕ, ದೇಶದ ಸಮಸ್ತರಿಗೂ ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ.

೧. ಪ್ರಕಟಿತ ದಾಖಲೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರದ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ವಿವರಗಳು ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಗೆ ಹೇಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ ಎನ್ನುವುದು ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.
೨. ಪೂರ್ವಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳಾಗಲಿ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಉತ್ತರಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳಾಗಲಿ ಜನಸೇವೆಯನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು; ಧಾರ್ಮಿಕಸೇವೆ ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿತ್ತು.
೩. ಈ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶರಣರ ಮುಖ್ಯ ಮೌಲ್ಯಗಳು, ಲಿಂಗ–ಜಂಗಮ ಪೂಜೆ ದಾಸೋಹ– ಇವುಗಳನ್ನು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ವೈಚಾರಿಕತೆಯನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲಿತಗಳು

ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠವು ನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಗುರುತರವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು ಮತ್ತು ಈಗಲೂ ಹೊಂದಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುಳ್ಳ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಇತರೆ ಮಠಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಜಾತ್ಯತೀತ ನಿಲವಿನದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಹಲವು ಗುರುಗಳು ಬಹುದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಅಧ್ಯಯನಶೀಲರು, ಉಭಯ ಭಾಷಾವಿಶಾರದರು, ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕವಿಗಳು ಲೇಖಕರು ಆಗಿದ್ದು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಯತಿಗಳು ಸಂಚಾರದ ಮೂಲಕ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರ ಜ್ಞಾನಪ್ರಸಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ನಾಡಿನ ಒಳಗಲ್ಲದೆ ಹೊರಗೂ ತಮಿಳುನಾಡು ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಕೇರಳಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಸರಿಸಿದರು. ಈಗಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವಂತರಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ 'ನಿರಂಜನವಂಶ ರತ್ನಾಕರ' 'ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರ' ಮುಂತಾದುವಲ್ಲದೆ ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಗುಹೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳು, ಬೆಟ್ಟದ ಹೆಸರುಗಳು ಸಹ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಈ ಮಠದ ಗುರುಗಳು ತಮ್ಮ ವಿದ್ವತ್ತಿನಿಂದ, ತಾತ್ತ್ವಿಕ

ಚಿಂತನೆ-ಸಾಧನೆಗಳಿಂದ ಅನ್ಯಧರ್ಮೀಯರನ್ನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು, ರಾಜರ ಅವರ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮ ಸೇರಲು ಪ್ರೇರಣೆ ಆಗಿರುವುದೂ ಉಂಟು.

ಚಾಮರಾಜನಗರದ ಮಲೆಮಹದೇಶ್ವರ ಬೆಟ್ಟದ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದ ನಿರ್ಮಾಯ ಗಣನಾಥ ಎಂಬ ಗುರುಗಳು ಬಹುಹಿಂದೆಯೇ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಪ್ರಭಾವ ಪ್ರೇರಣೆಗಳಿಂದ ಲಿಂಗವಂತ ಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ದೇವರ ಪೂಜಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರದ್ದೇ ಒಂದು ಹೊಸ ಸಮುದಾಯವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮಡಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ದಾಖಲೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಬೃಹನ್ಮಠವು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವಾಮಿಗಳು ವಾದಿ-ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳನ್ನು ಕರೆಸಿ, ಸಾಕ್ಷಿ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ನ್ಯಾಯತಿರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರ ರೀತಿ ಆಧುನಿಕ ನ್ಯಾಯಾಲಯವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿತ್ತು

ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ರಾಜಸತ್ತೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಹೋಗುವಂಥವರಾಗಿದ್ದರು. ರಾಜರು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದಾಗ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಧೈರ್ಯ ತೋರುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಪ್ರಸಂಗಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ.

ಬೃಹನ್ಮಠದ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಕೆಳದಿ, ಕೊಡಗು, ಮೈಸೂರು, ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ, ಪುಂಗನೂರು, ಶಿರಸಂಗಿ, ಜರಿಮಲೆ, ಸವಣೂರು, ಹರಪನಹಳ್ಳಿ, ತರೀಕೆರೆ, ಸೋದೆ- ಇವುಗಳ ದೊರೆಗಳು; ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಶಾಹು ಮಹಾರಾಜ, ಹೈದರಾಬಾದಿನ ನವಾಬ ಮುಂತಾದವರು ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಕೆ ಧನ ಕನಕಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಮಠಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದು ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹೊರಗಡೆ ನೂರಾರು ಶಾಖಾಮಠಗಳಿದ್ದು ಬೃಹನ್ಮಠವು ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಧಾನ ಮಠವಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಶಾಖಾಮಠಗಳನ್ನು ವಿರಕ್ತ ಮಠಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಶಾಖಾಮಠ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ನೇಮಕವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೂಲಮಠದ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿತ್ತು. ನಾಡಿನ ಹೊರಗೂ ಹಲವು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಶಾಖಾಮಠಗಳಿಂದಾಗಿ ಅವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಬಾಹುಳ್ಯ ಮತ್ತು ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಲಿಂಗಾಯತ ಸಮಾಜವನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ನೈತಿಕ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಜಾತಿ-ಧರ್ಮದ ನಡಾವಳಿಯನ್ನು ಮೀರಿದವರನ್ನು ಕರೆಸಿ ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಿ ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆಪತ್ರ ಬರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾತು ಕೇಳದವರಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕುತ್ತಿತ್ತು. ಶುದ್ಧಿಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈಬಗ್ಗೆ ಹಲವಾರು ಪತ್ರಗಳಿವೆ. ಈ ಮಠ ಶೈಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿ, ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ, ಅಪಾರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದೆ. ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಶಿರಸಂಗಿ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ

ಕಾಲದಲ್ಲಿ (೧೮೬೩-೬೯) ಗ್ರಾಮೀಣ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯ ಆರಂಭವಾಗಿ, ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಉಚಿತ ಪ್ರಸಾದನಿಲಯಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಸಮುದಾಯದವರಿಗೂ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇದು ಮಠದ ಮಾನವೀಯ ಗುಣವನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ.

ನಾಲ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಒಮ್ಮೆ ಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ವಿಭಾಗವೊಂದರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ೪೦,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು, ವಿವಿಧೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಚನಾಲಯ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಮಹಿಳಾಸಮಾಜ, ಕ್ರೀಡಾಂಗಣ ಮುಂತಾದ ಸಮಾಜೋಪಯೋಗಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಲಕ್ಷಾಂತರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ದೇಣಿಗೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಶಿಕ್ಷಣದಿಂದ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿ ಅಜ್ಞಾನ, ಬಡತನ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ನಿವಾರಣೆಯಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದ ಅವರು ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡರು.

ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಈ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ದೇಶದ ಸಂಕಟ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಂದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ, ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಸ್ವರಾಜ್ಯ, ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ, ಖಾದಿ ಪ್ರಚಾರಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಚೀನಾ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಚಿನ್ನದ ಕಿರೀಟ, ಉಂಗುರಗಳು, ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿ ಹಣವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಕ್ಷಣಾ ನಿಧಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬೃಹನ್ಮಠ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಮೆಟ್ಟಲು ಹತ್ತಿ ನ್ಯಾಯ ಪಡೆದದ್ದುಂಟು. ಶೃಂಗೇರಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಮಠಗಳು ಅವರಂತೆ ವಾದ್ಯ, ಕಹಳೆ, ವ್ಯಾಸನ ತೋಳು ಹಿಡಿಯಬಾರದೆಂದು ಮೆರವಣಿಗೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಿದಾಗ- ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ಪಡೆದ ನಿದರ್ಶನಗಳಿವೆ. ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಅನ್ಯ ಪ್ರದೇಶದ ಜಂಗಮರೊಬ್ಬರು ಬಂದು ನಾನೇ ವಾರಸುದಾರ ಎಂದಾಗ, ಆ ವ್ಯಾಜ್ಯ ವಿಕ್ಟೋರಿಯಾ ರಾಣಿಯವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಮಠದ ಪರವಾಗಿ ನ್ಯಾಯ ಸಿಕ್ಕ ಸಂದರ್ಭವೂ ಇದೆ.

ಈ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿ ಶ್ರೀಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಗೃತಿ ವೈಚಾರಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಜನಪರ ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ಸ್ವತಃ ಭಾಗವಹಿಸಿ, ಕೋಮುಸೌಹಾರ್ದ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರಾಜಿ ಮಾಡಿಸಿ, ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ದುಶ್ಚಟಗಳ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಪಾದಯಾತ್ರೆಯ ಮೂಲಕ ಬಹಳಷ್ಟು ಸುಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ ಪ್ರಗತಿಪರ ವೈಚಾರಿಕ ಮಠ ಎಂದೇ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ದಾಖಲೆಗಳು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವುವಲ್ಲದೆ ಸಮಾಜದ ಮತ್ತು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠದ ಚಹರೆಗಳನ್ನು ಅನಾವರಣ ಮಾಡಿವೆ.

ಅಂತೆಯೇ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಅಳಿದರೂ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಬಂದರೂ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅದೇ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವವನ್ನು ಜನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ಮಠಗಳು ದೇಶಕ್ಕೆ ಶಾಪ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೊದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಯಾವ ಮಠಗಳನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೋ? ಆದರೆ, ಅಂಥವರು ಮಠಗಳಿಂದ ಉಪಕೃತರಾಗಿರುವುದೂ ಕೂಡಾ ಇದೆ. ಮುರುಘಾ ಪರಂಪರೆಯ ಗುರುಗಳು ಎಂದೂ ಮೌಢ್ಯವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ಗುರುಗಳಾಗಿಲ್ಲ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸುವ ಗುರುಗಳು ಮಾತ್ರ ಎಂಬುದು ಸರ್ವವಿದಿತ. ಈ ಮಠವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೇವೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಸಮಾಜ ಸೇವೆಯನ್ನು ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠವು ತೀರಾ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಕರ್ಮಠತೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸದೆ ತುಂಬ ಉದಾರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮದ ಮೂಲಕ ಅರ್ಥಾತ್ ಶರಣ ತತ್ತ್ವದ ಮೂಲಕ ವಿಶ್ವಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಅನುಸರಿಸುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಅದಲ್ಲದೆ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವೂ ಆದ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಸಮಾಜೋಧಾರ್ಮಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವುದು ಅವರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಪರಂಪರೆಯ ಈ ಮಠ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೊಡುಗೆ. ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಅದನ್ನು ಸಾದರಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಅನುಬಂಧ

(ಅ) ಪ್ರಧಾನ ಆಕರಗಳು
(ಆ) ಆನುಷಂಗಿಕ ಆಕರಗಳು
(ಇ) ಪತ್ರಿಕೆಗಳು
(ಈ) ಶಾಸನ ಸಂಪುಟಗಳು
(ಉ) ಗೆಜೆಟಿಯರುಗಳು, ವರದಿಗಳು
(ಊ) ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳು
(ಋ) ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆಗಳು
(ಎ) ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರಮಠ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಣ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು
(ಏ) ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಾದರಿಗಳು
(ಐ) ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು

ಅನುಬಂಧ

(ಅ) ಪ್ರಧಾನ ಆಕರಗಳು

(೧) ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಕಟಿತ ಆಕರಸಾಹಿತ್ಯ

೧. ಅಡಿವೆಪ್ಪಾ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಪ್ಪಾ ಕಟ್ಟೆಪ್ಪನವರ (ಸಂ); ೧೯೦೫; ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿ; ಗಾಯತ್ರಿ ಪ್ರೆಸ್: ಬ್ಯಾಡಗಿ.

೨. ಕೊಟ್ಟೂರ ಬಸವಪ್ಪ ಕಣಕುಪ್ಪಿ; ೧೯೬೬; ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಜಯದೇವ ದಿಗ್ವಿಜಯ; ಜಯದೇವಪ್ರೆಸ್; ದಾವಣಗೆರೆ.

೩. ಚನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ (ಸಂ); ೧೯೪೫; ನಿರಂಜನವಂಶ ರತ್ನಾಕರ – ಭಾಗ ೨; ಸದ್ಧರ್ಮ ದೀಪಿಕೆ; ಹಾವೇರಿ.

೪. ಬಸವರಾಜಯ್ಯ ಎಂ.ಎಸ್. (ಸಂ); ೧೯೭೦; ಮುರಿಗೆತಾರಾವಳಿ, ಶಿವಧರ್ಮ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ; ಮೈಸೂರು.

೫. ಬಸವರಾಜು ಎಲ್. (ಸಂ); ೧೯೭೧; ಮಹಾಲಿಂಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ; ಶ್ರೀ ಬೃಹನ್ಮಠಸಂಸ್ಥಾನ; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ.

೬. ಶಿವಣ್ಣ ಎಸ್. (ಸಂ);೧೯೮೪; ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸ್ತೋತ್ರ ಕರಂಡ: ಶ್ರೀ ಬೃಹನ್ಮಠ; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ.

೭. ಶಿವಣ್ಣ ಎಸ್. (ಸಂ); ೧೯೯೧; ಹಸ್ತಪ್ರತಿಸೂಚಿ–ಸಂಪುಟ ೧; ಶ್ರೀ ಬೃಹನ್ಮಠ ಸಂಸ್ಥಾನ; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ.

೮. ಸನ್ನದು ರಹದಾರಿ ಪತ್ರಗಳು; ೧೯೧೦; ಸ್ಟಾರ್ ಪ್ರೆಸ್, ಮೈಸೂರು; ಶ್ರೀ ಬೃಹನ್ಮಠ ಸಂಸ್ಥಾನ; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ.

೯. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಾರ್ಯ ಶಿ.ಮೂ. (ಸಂ); ೧೯೦೬: ರುದ್ರಕವಿ ರಚಿತ 'ಮುರುಗೇಂದ್ರ ವಿಜಯ'; ಬನಹಟ್ಟಿ.

೧೦. ಹಳಕಟ್ಟಿ ಫ.ಗು. (ಸಂ); ೧೯೩೨; ನಿರಂಜನವಂಶ ರತ್ನಾಕರ–ಭಾಗ ೧; ಬಿಜಾಪುರ.

೧೧. ಹೇಮಗಿರಿಮಠ ಸಿ.ಪಿ. (ಸಂ); ೧೯೯೭; ಚನ್ನಬಸವಯ್ಯ ಹೇಮಗಿರಿಮಠ ಅವರ ದಿನಚರಿ; ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ.

೧೨. ಹೊಸೂರ ಜಿ.ಎಸ್; ೧೯೪೦; ಮುರಘರಾಜೇಂದ್ರ ವಿಜಯ; ಹೊಸೂರ ಎನ್.ಎಚ್; ಮುಳಗುಂದ.

(೨) ಬೃಹನ್ಮಠಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಪ್ರಕಟಿತ ಆಕರಸಾಹಿತ್ಯ

ಶ್ರೀಮಠದಲ್ಲಿರುವ ಸನ್ನದುಗಳು, ರಹದಾರಿಪತ್ರಗಳು, ನಿರೂಪಗಳು, ಮತ್ತಿತರ ದಾಖಲೆ–ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ

ಕೆಲವು ಅಪ್ರಕಟಿತ ದಾಖಲೆಗಳು

೧. ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳ ವರ್ತಕರು ೧೬೫೮ರಲ್ಲಿ ಮುರುಘಾಮಠಕ್ಕೆ ಮೂಲ ವೀಸದ ದಾನವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ತಾಮ್ರಪತ್ರ ದಾಖಲೆ

೨. ಆಚಾರಪತ್ರ – ನಡಾವಳಿ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗೆ ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ದಾಖಲು ಪತ್ರ

೩. ಉಪ್ಪಾರ ಜನಾಂಗದವರು ಮಠಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಉಪ್ಪಿನ ಕಾಣಿಕೆಯ ಪತ್ರ

೪. ಕಾಪ್ಟನ್ ಡಾಬ್ಸ್ ಸಾಹೇಬರು ೧೮೩೫ರಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳಕಾಕರ ತೊಂದರೆಗೆ ಮಠಕ್ಕೆ ಪೋಲೀಸ್ ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಟ್ಟ ದಾಖಲೆ ಪತ್ರ

೫. ಜಗಲೂರಿನ ಕಣಕುಪ್ಪೆಯ ಪ್ರದೇಶದ ಕೆಲವು ಗೌಡರು ಮತ್ತಿತರರು ಹೈದರನ ದಾಳಿಯಿಂದ ಆದ ಅನಾಹುತ, ಕಣಕುಪ್ಪೆಯ ಶಾಖಾಮಠದ ಜಮೀನು ಪರಭಾರೆಯಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮನವಿ

೬. ದಾವಣಗೆರೆಯ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರು ೧೯೦೮ರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಜ್ಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುರುಘಾಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡಿದ ದಾಖಲೆ ಪತ್ರ

೭. ದೊಡ್ಡಮೆದಕೇರಿನಾಯಕನು ೧೮೧೪ರಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಬರಹದ ರಾಚವಟ್ಟಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರ

೮. ಪರಿಮಳದ ವೀರಭದ್ರ ಎಂಬುವನ 'ಸವಾಲ್ ಜವಾಬ್' ನ ೧೮೬೩ರ ದಾಖಲು ಪತ್ರ

೯. ಪಾಳೆಯಗಾರ ವಂಶಸ್ಥ ಲಿಂಗರಾಜೈಯನವರು ೧೮೮೨ರಲ್ಲಿ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಅರ್ಜಿ ದಾಖಲೆ

೧೦. ಪೀಠಾಧೀಶರಾದ ಬ್ಯಾಡಗಿ ಮುಪ್ಪಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ವಂಶಸ್ಥ ಕಾಟಪ್ಪನಾಯಕ ಬರೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಪತ್ರ

೧೧. ಬೃಹನ್ಮಠ ಮತ್ತು ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದಾಖಲೆಪತ್ರಗಳು

೧೨. ಬೃಹನ್ಮಠ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಶೈಲ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದಾಖಲೆ ಪತ್ರಗಳು

೧೩. ಬೃಹನ್ಮಠ ಮತ್ತು ರಂಭಾಪುರಿ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪತ್ರಗಳು

೧೪. ಮಕ್ಕಳ ದೇವರ ಮಠದ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದ ದಾಖಲೆ

೧೫. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ೧೮೧೬ರ ಒಂದು ನಿರೂಪ

೧೬. ಮುರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯೊಂದಿಗೆ ಸರ್ಕಿಟ್‌ಗೆ ಹೋಗುವಾಗಿನ ಒಂದು ರಹದಾರಿ ಪತ್ರ

೧೭. ಮುಸ್ಲಿಂ ಯುವಕನೊಬ್ಬ ತವರಿನಿಂದ ಕಳಿಸಿಕೊಡದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮರಳಿ ಕೊಡಿಸಲು ಕೇಳಿ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಮನವಿ ಪತ್ರದ ದಾಖಲೆ

೧೮. ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರ ಸುಬೇದಾರ್ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಕಳುಹಿಸಿದ ಒಂದು ರಹದಾರಿ ಪತ್ರ

೧೯. ಸುಗಟೂರು ಮಂಗನೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದೊರೆಯು ಗುರುಶಾಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಬೇಡಿ ಬರೆದ ಪತ್ರ ದಾಖಲೆ

೨೦. ಸಂತೇಬೆನ್ನೂರು ನಾಯಕ ಸರ್ಜಾ ಸೀತಾರಾಮಪ್ಪ ನಾಯಕನ ಒಂದು ಪತ್ರದ ದಾಖಲೆ

೨೧. ಹಿರಿಯೂರಿನ ಮಠದ ಚಂದ್ರಯ್ಯ, ತವಂದಿ ಶಿವೋಂಕಾರಯ್ಯ, ಗುಡೇಹಳ್ಳಿ ವೀರಣ್ಣನ ವಿಚಾರಣೆ ಪತ್ರದ ೧೮೧೫ರ ದಾಖಲೆ

೨೨. ಹುಳಿಯಾರಿನ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿ ಜನಾಂಗದವರು ಸೇರಿ ಮಠಕ್ಕೆ ೧೮೦೨ರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ತಾಮ್ರಶಾಸನ ದಾಖಲೆ

೨೩. ಹೊಸಹಳ್ಳಿ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರು ೧೮೫೧ರಲ್ಲಿ ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳನ್ನು ದಾನಕೊಟ್ಟ ದಾಖಲು ಪತ್ರ

(ಇ) ಆನುಷಂಗಿಕ ಆಕರಗಳು

೧. ಆಚಾರ್ಯ ವಿ.ಎಸ್. (ಸಂ); ೧೯೮೩; ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ದಿನಚರಿ; ಬಿಎಂಶ್ರೀ ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ, ಬೆಂಗಳೂರು.

೨. ಎಡ್ಗರ್ ಥರ್ಸ್ಟನ್; ೧೯೦೯; Castes and Tribes of Southern India, Vol IV ; Madras.

೩. ಕರಾಕೃ(ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಕ.ರಾ.) (ಸಂ): ೧೯೭೫; ಚಿತ್ರಕಲ್ಲು ಮದಕರಿ; ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ; ಬೆಂಗಳೂರು.

೪. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ; ೧೯೮೪; ಶಾಸನ ಸೂಕ್ತಿ ಸುಧಾರ್ಣವ.

೫. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ ; ೧೯೮೮; ಮಾರ್ಗ–೧; ನರೇಶ್ ಅಂಡ್ ಕಂಪನಿ; ಬೆಂಗಳೂರು.

೬. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ ; ೧೯೮೮; ಸಮಾಧಿ, ಬಲಿದಾನ, ವೀರಮರಣ ಸ್ಮಾರಕಗಳು; ಬೆಂಗಳೂರು.

೭. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ. (ಸಂ); ೧೯೯೪; ಕರ್ನಾಟಕ ಕೈಫಿಯತ್ತುಗಳು: ಕನ್ನಡ ವಿ.ವಿ; ಹಂಪಿ.

೮. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಡಿ.ಎನ್. ; ೧೯೭೪; ಕೊಡಗಿನ ಇತಿಹಾಸ; ಮೈಸೂರು ವಿವಿ; ಮೈಸೂರು.

೯. ಗುಂಡಾ ಜೋಯಿಸ್, ಕೆಳದಿ (ಸಂ); ೧೯೭೬; ಕೆಳದಿನೃಪ ವಿಜಯ; ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು; ಬೆಂಗಳೂರು.

೧೦. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ನಾರಣಾಪುರ (ಸಂ); ೧೯೯೪; ಕರ್ನಾಟಕದ ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳು; ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು.

೧೧. ಚನ್ನಪ್ಪ ಎರೇಸೀಮಿ (ಸಂ); ೧೯೯೭; ದಾಸೋಹ ಸಿರಿ; ತುಮಕೂರು.

೧೨. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಎಂ; ೧೯೭೯; ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ; ಮೈವಿವಿ; ಮೈಸೂರು.

೧೩. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಎಂ. ೨೦೦೦; ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ; ಬೆಂಗಳೂರು.

೧೪. ಜವಳಿ ಬಿ.ಸಿ. ; ೧೯೭೩; ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮ ಸ್ಥಾಪಕರಾರು?; ಜಗನ್ಮಾತಾ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಆಶ್ರಮ; ಧಾರವಾಡ.

೧೫. ಜಾಮದಾರ ಎಸ್.ಎಂ. ;೨೦೧೭; ಲಿಂಗಾಯತವು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧರ್ಮವೇ?; ತುಮಕೂರು.

೧೬. Dobbs R.S., Major-General; 1882; Reminiscences of Life in Mysore, South Africa and Burmah; Dublin.

೧೭. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಆರ್.(ಸಂ); ೧೯೭೮; ಶಾಸನಪದ್ಯ ಮಂಜರಿ; ಮೈವಿವಿ; ಮೈಸೂರು.

೧೮. ನೆಸ್ವಿ ಎಸ್.ಟಿ.; ೧೯೫೩; ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಠಾಧೀಶ್ವರರು –ಭಾಗ ೧; ಇಂಡಿಯಾ ಪಬ್ಲಿಷಿಂಗ್ ಹೌಸ್; ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ.

೧೯. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಎಂ.ಎಸ್.; ೧೯೨೪; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳಯಗಾರರು; ಬೆಂಗಳೂರು.

೨೦. ಪುಷ್ಪಾ ಬಸನಗೌಡರ; ೨೦೧೬; ಮುರುಘಾಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ.

೨೧. ಪ್ರಭಾಕರ್ ಎಂ.ಎನ್.; ೧೯೭೬; ನಾಯ್ಕನಹಟ್ಟಿ ಬಖೈರು; ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ ಸಂಪುಟ; ಜಿಲ್ಲಾ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನ ಮಂಡಳಿ; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ.

೨೨. ಬಸವನಾಳ ಶಿ.ಶಿ. ; ೧೯೭೮; ವೀರಶೈವದ ಹುಟ್ಟು-ಬೆಳವಣಿಗೆ; ಲಿಂಗಾಯತ ವಿದ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಸಂಸ್ಥೆ, ಧಾರವಾಡ.

೨೩. ಬಸವಲಿಂಗಪ್ಪ ಜೀರಗೆ ; ೧೯೯೨; ವೀರಶೈವ ಮತಸ್ಥಾಪಕರು ಯಾರು?; ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬಸವದಳ ; ಕೊಪ್ಪಳ.

೨೪. ಮರುಳಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಜಿ. (ಸಂ); ೧೯೬೬; ಪ್ರಭುಲೀಲಾ (ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯ); ಮೈವಿವಿ; ಮೈಸೂರು.

೨೫. ರವೀಂದ್ರನಾಥ್.ಕೆ ; ೨೦೦೭; ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಠಗಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ; ಸೊಂಡೂರು.

೨೬. ರವೀಂದ್ರನಾಥ್.ಕೆ ; ೨೦೦೮; ಕನ್ನಡ ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯ ; ಕನ್ನಡ ವಿವಿ; ಹಂಪಿ.

೨೭. ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿ (ಸಂ) ;1933; Manuel of Birudus and other Honours , Enjoyed by Mathadhipatis in and outside state; Govt press; Bangalore.

೨೮. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ.; ೨೦೦೧(೧); ಇತಿಹಾಸ ಕಥನ; ಸಿವಿಜಿ ಪ್ರಕಾಶನ; ಬೆಂಗಳೂರು.

೨೯. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ.; ೨೦೦೧(೨); ದುರ್ಗಶೋಧನ; ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು; ಬೆಂಗಳೂರು.

೩೦. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ. (ಸಂ); ೨೦೦೭; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ದಾಖಲೆಗಳು; ಪತ್ರಾಗಾರ ಇಲಾಖೆ; ಬೆಂಗಳೂರು.

೩೧. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ.; ೨೦೧೦; ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ವಿದ್ಯಾಪೀಠ; ತುಮಕೂರು.

೩೨. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ.; ೨೦೧೬; ಹೊಸ ಶೋಧ; ಸಿವಿಜಿ ಇಂಡಿಯಾ; ಬೆಂಗಳೂರು.

೩೩. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ ಬಿ.; ೨೦೧೬; ಪ್ರಾಚೀನ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ; ಶ್ರೀ ಮುರುಘಾಮಠ; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ.

೩೪. ರೈಸ್ ಇ.ಪಿ; 1982; History of Canarese Literature (Reprint)

೩೫. ವಸಂತ ಮಾಧವ ಕೆ.ಜಿ; ೧೯೮೫; ಕರಾವಳಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಲೇಖನಗಳು.

೩೬. ವೆಂಕಟೇಶ ಜೋಯಿಸ್ ಕೆ. ; ೧೯೮೯ :"ಚಿನ್ನಭಂಡಾರದ ಅನಂತಯ್ಯ"; ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ– ಸಂಪುಟ ೧೨; ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಅಕಾಡೆಮಿ ; ಬೆಂಗಳೂರು.

೩೭. ಶಿವಣ್ಣ ಎಸ್.; ೨೦೦೪; ಬಿಡುಮುತ್ತು; ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು; ಬೆಂಗಳೂರು.

೩೮. ಸಣ್ಣಯ್ಯ ಬಿ.ಎಸ್. (ಸಂ); ರಾಜಾವಳಿ ಕಥಾಸಾರ; ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮೈವಿವಿ; ಮೈಸೂರು.

೩೯. ಸದಾಶಿವಯ್ಯ ಎಚ್.ಎಂ. ;೧೯೬೭; A Comparative Study of two Virasaiva Monasteries ; University of Mysore ; Mysore.

೪೦. ಹಂದ್ರಾಳ ಮ.ಗು. ; ದಾರ್ಶನಿಕ ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು; ಮುರುಘಾಮಠ; ಧಾರವಾಡ.

೪೧. ಹಾಲಪ್ಪ ಗ.ಸ. (ಸಂ); ರಾಷ್ಟ್ರಧರ್ಮ ದ್ರಷ್ಟಾರ ಹರ್ಡೇಕರ್ ಮಂಜಪ್ಪ.

(ಈ) ಪತ್ರಿಕೆಗಳು

೧. ಪ್ರಜಾವಾಣಿ; ೨೦೦೧; ವಿಶ್ವ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಮ್ಮೇಳನದ ವರದಿ;
೨. ಪ್ರಜಾವಾಣಿ; ೨೦೦೧; ದಿ. ೦೧–೧೦–೨೦೦೧.
೩. ಬಸವಭೂಮಿ (ಪಾಕ್ಷಿಕ); ೨೦೦೦.
೪. ಮೈಸೂರ್ ಸ್ಟಾರ್ ಪತ್ರಿಕೆಯ ವರದಿಗಳು, ಬರಹಗಳು

(ಉ) ಶಾಸನ ಸಂಪುಟಗಳು

೧. ರೈಸ್. ಬಿ.ಎಲ್. (ಸಂ); ೧೯೧೪ ; EC Vol I- Coorg Inscriptions; Govt.Press; ಮದ್ರಾಸ್.

೨. ಗೋಪಾಲ್ ಬಾ.ರಾ.(ಸಂ); ೧೯೭೨ ; EC Vol I- ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಾಸನಗಳು (ಪರಿಷ್ಕೃತ ಆವೃತ್ತಿ); ಮೈವಿವಿ; ಮೈಸೂರು.

೩. ರೈಸ್. ಬಿ.ಎಲ್. (ಸಂ); ೧೯೭೨ ; EC Vol VI ; ಸೋಮವಾರ ಪೇಟೆ, ೬೩ ಕ.ಅ.ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈ.ವಿ.ವಿ.

೪. ರೈಸ್ ಬಿ.ಎಲ್. (ಸಂ); ೧೯೦೪ ; EC Vol VIII- Part i & ii;

೫. ರೈಸ್. ಬಿ.ಎಲ್. (ಸಂ); ೧೯೫೮ ; EC Vol IX ; Inscriptions in the Bangalore District.

(ಊ) ಗೆಜೆಟಿಯರುಗಳು, ವರದಿಗಳು, ವಾರ್ಷಿಕ ಸಂಪುಟಗಳು, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸೂಚಿಗಳು

೧. ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ– ಸಂಪುಟ ೨೨; ೨೦೦೭; ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಅಕಾದೆಮಿ; ಬೆಂಗಳೂರು.

೨. ಕ್ಯಾಂಪಿಗ್ಯುಯನ್–೧೯೯೦ ; Roppa Culture; ಪುರಾತತ್ವ ಇಲಾಖೆಯ ವರದಿ.

೩. ಉಮಾಪತಿಶಾಸ್ತ್ರಿ ಗೌ.ಮ. (ಸಂ); ೧೯೯೩; ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಸೂಚಿ (ಯಕ್ಷಗಾನ)– ಸಂಪುಟ ೧; ಉಜಿರೆ.

೪. Buchanan ;1807; Southern India Vol III ;

೫. ಕೃಷ್ಣ ಎಂ.ಎಚ್.; ೧೯೩೧; Excavation at Chandravalli, Supplement to MAR 1929; B'lore.

೬. ವೆಂಕಟ ರಂಗೋ ಕಟ್ಟಿ ;೧೮೯೩; ಧಾರವಾಡ ಬೆಳಗಾವಿ ವಿಜಾಪುರ ಕಾನಡಾ ಗ್ಯಾಝೆಟೀಯರು; ಮುಂಬಯಿ.

೭. ಹಯವದನರಾವ್ ಸಿ. (ಸಂ); Mysore Gazetteer Vol 5 (Revised); B'lore.

(ಋ) ಅಪ್ರಕಟಿತ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಮಹಾಪ್ರಬಂಧಗಳು

೧. ಜ್ಯೋತಿ; ೨೦೧೪; ಶ್ರೀ ಮರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸ್ತರಗಳ ವಿಭಿನ್ನ ನೆಲೆಗಳು; ಕುವೆಂಪು ವಿ.ವಿದ್ಯಾಲಯ; ಶಂಕರಘಟ್ಟ.

೨. ಬೋರೇಶಿ ಈ.; ೨೦೧೫; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪರಿಸರದ ಹಸ್ತ ಪ್ರತಿಗಳು; ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ; ಹಂಪಿ.

(ಎ) ಸ್ಮರಣ ಸಂಚಿಕೆಗಳು

೧. ಅಭಿನವ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಸ್ವಾಮಿಗಳು (ಸಂ); ೨೦೧೭; ರೇಣುಕ ಸೌಭಾಗ್ಯ ನಿಧಿ; ಶಿಲಾಮಠ; ತಾವರೆಕೆರೆ.

೨. ಉಮಾಪತಿಶಾಸ್ತ್ರಿ ಗೌ.ಮ. (ಸಂ); ೧೯೮೦; ವಿರತಿಯಂಕುರ; ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಠ; ಆನಂದಪುರ.

೩. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ.ಎಂ., (ಸಂ); ೨೦೧೬; 'ಶರಣಶ್ರೀ' (ಡಾ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರ ಪೀಠಾರೋಹಣ ರಜತ ಮಹೋತ್ಸವ ಅಭಿನಂದನ ಗ್ರಂಥ); ಬೃಹನ್ಮಠ; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ.

೪. ಉಮೇಶ್ ಬಿ. (ಸಂ); ೨೦೦೫; ಹಬ್ಬ; ತುಮಕೂರು.

೫. ಜಿ. ಶಿವಕುಮಾರ್ ಜಿ. ಮತ್ತು ಇತರರು (ಸಂ); 'ಚಿನ್ಮೂಲಾದ್ರಿ ಚೇತನ'; ಪೀಠಾರೋಹಣ ರಜತ ಮಹೋತ್ಸವ ಸಮಿತಿ; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ.

೬. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯ್ಯ ಜಿ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಇತರರು (ಸಂ); ೧೯೭೫; ಜಂಗಮ ಜ್ಯೋತಿ– ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಜಯದೇವ ಪ್ರಶಸ್ತಿ; ಬೃಹನ್ಮಠ; ಚಿತ್ರದುರ್ಗ.

(ಅ) ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರಮಠ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಣ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು

ವಾಲ್ಟೇರ್‌ನಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಸಿ. ಆರ್. ರೆಡ್ಡಿ ಅವರು, ಮುರುಘಾಮಠದ ಶ್ರೀಜಯದೇವ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ೦೨–೦೨–೧೯೪೦ರ ಒಂದು ಪತ್ರ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿದೆ. ಅದರ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಿದ ಭಾಗ ಇಲ್ಲಿದೆ:

"He impressed me as a real Jagadguru, one who made distinction in his benefactions between the different Castes and Creeds and treated all alike in a spirit of world-wide love and charity…

"[In] his visit to Bangalore about the year 1919 or 1920… He told me that he had 20,000/- to give; and in view of the factions amongst his disciples, he did not know to whom to give. His abject was to make it an educational benefaction. I told the Mahaswami that the best form would be to found a Hostel, that I would undertake to bargain with the Government for the free gift of a site and for a grant equal to the amount he would give…

"The Jagadguru used to give scholarships to Muhammadan boys as well, not to speak of Hindus. Naturally he concentrated the chief part of his charities on Lingayats, from whom he derived all his revenues. But it speaks much for the catholicity of Murugarajendra Mahaswami that his charities covered a much wider field than his community...

"The Lingayats have been particularly fortunate in having as their spiritual leader a person of his exalted charecter and wide progressive humanitarian out look."

C.R.Reddi

ಎ. ಆರ್. ವಾಡಿಯ , ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಆಫ್ ಫಿಲಾಸಫಿ, ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜು, ಮೈಸೂರು, ೩೦-೦೧-೧೯೪೦ ರಂದು ಬರೆದ ಪತ್ರ, ಅದನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ :

"I have a very vivid recollection of the day nearly ten years ago, when as Offg. Director of Public Instruction I had the honour of paying visit to Sriman Maharaja Niranjana Jagadguru Jayadeva Murugarajendra Mahaswami of Chitaldrug. His courtesy, learning and the peaceful atmosphere that pervaded him have left a lasting impression on my mind. On various occasions I have congratulated the Veerasaiva community on the remankable progress it has been able to achieve in education, thanks mainly to the very enlightened policy followed by the revered heads of the Veerashaiva mutts, and among these none occupies a more honoured place than the Mahaswami of Chitaldrug. I am personally aware of the many students whom he has helped with generous scholarships...

"There is every hope for the Veerasaiva community so long as it can boast of such enlightened Gurus. A religious mutt shoud be a place of service. Most mutts in our country are keen on receiving, but not on giving. Shriman Murugharajendra Mahaswami is of a different caliber. He receives but to give back in abundance to the poor and deserving of his community and the public at large."

A.R. Wadia

ತಿರುವಾಂಕೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಕೆ. ಚಾಂಡೀ, ರಿಟಾಯರ್ಡ್ ಕೌನ್ಸಿಲರ್, ಮೈಸೂರು ಸ್ಟೇಟ್ ಇವರು, ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರಿಗೆ ಪೂಜ್ಯಭಾವದಿಂದ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ ಪತ್ರ, ದಿ. ೧-೨-೧೯೪೦. ಆ ಪತ್ರದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಭಾಗ:

"His Holiness is a stateman saint with great natural dignity and generosity, singularly free from projudices and imbred with deep feelings of segaid for the young and the down-trodden. During his regime, His Holiness has succeeded in establishing several schools and hostels, and has given vast sums for the uplift of the depressed classes."

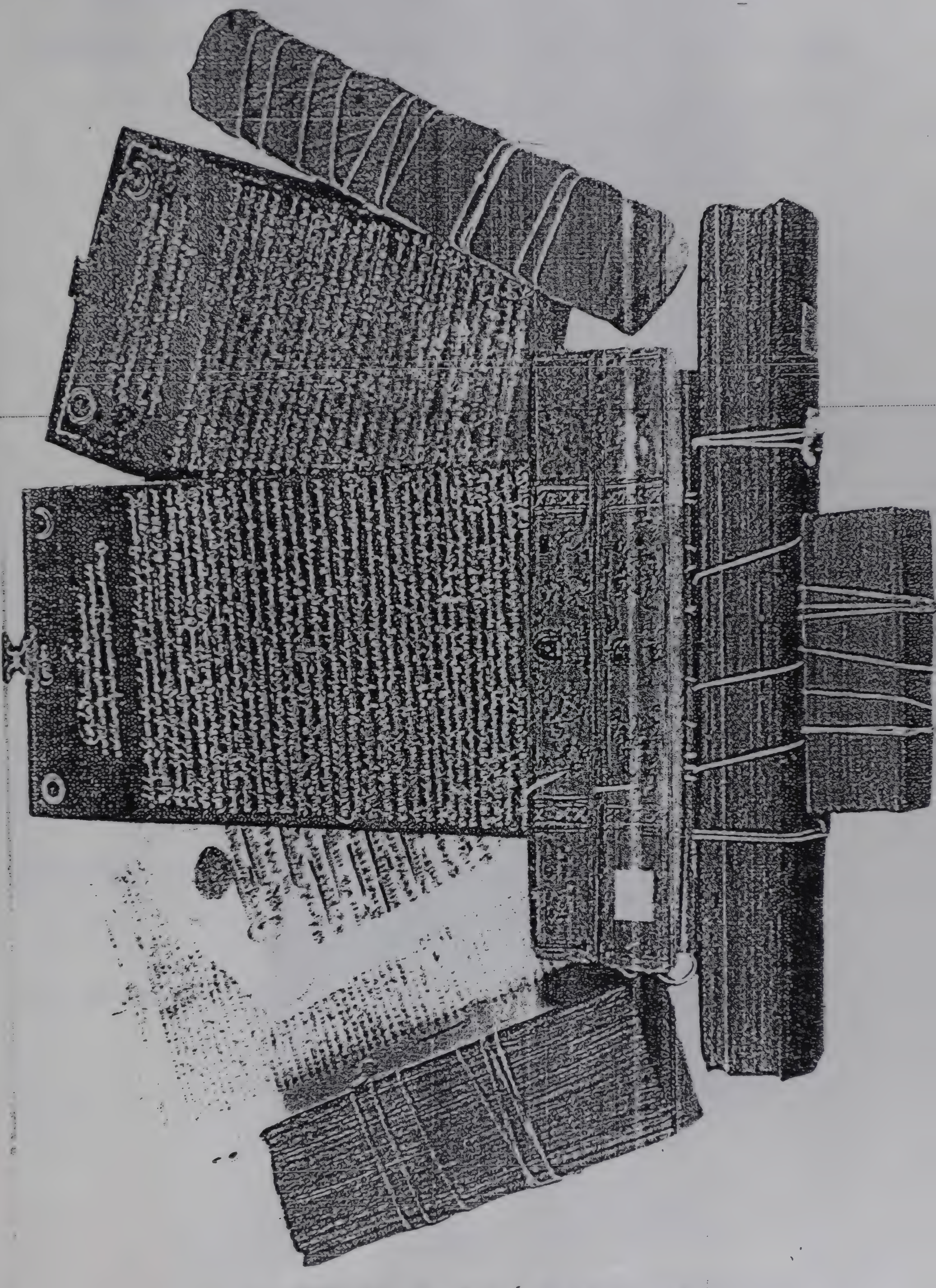
K.
Chandy
Forwarded with compliments

ದಿವಾನ್ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಇವರು ಶ್ರೀಮಠ ಮತ್ತು ಭೀಮಸಮುದ್ರದ ರಸ್ತೆಯ ಉದ್ಘಾಟನೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟ ಸಂದರ್ಭದ ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಿದ ಭಾಗ:

"The Dewan then referred to the Swamijis catholicity of outlook and his various acts of public benefaction which were designed to help all communities, Veerasaiva and other. Donominational charity was certainly not a matter to be caviled at. But charity which know no bounds of caste and creed, was of a higher kind. That the Swamiji has transcended denominational charity was amply borne out by the many institutions he had endowed, notably, the Pathological Laboratory attached to the Medical College at Mysore and the ward built as an adjunct to the District Hospital Chitaldrug. The Sri Murugi Mutt inspired not only feelings of reverence among its own tollowers but also feelings of regard among men of other communities. It was an ancient institution respected all over the State."

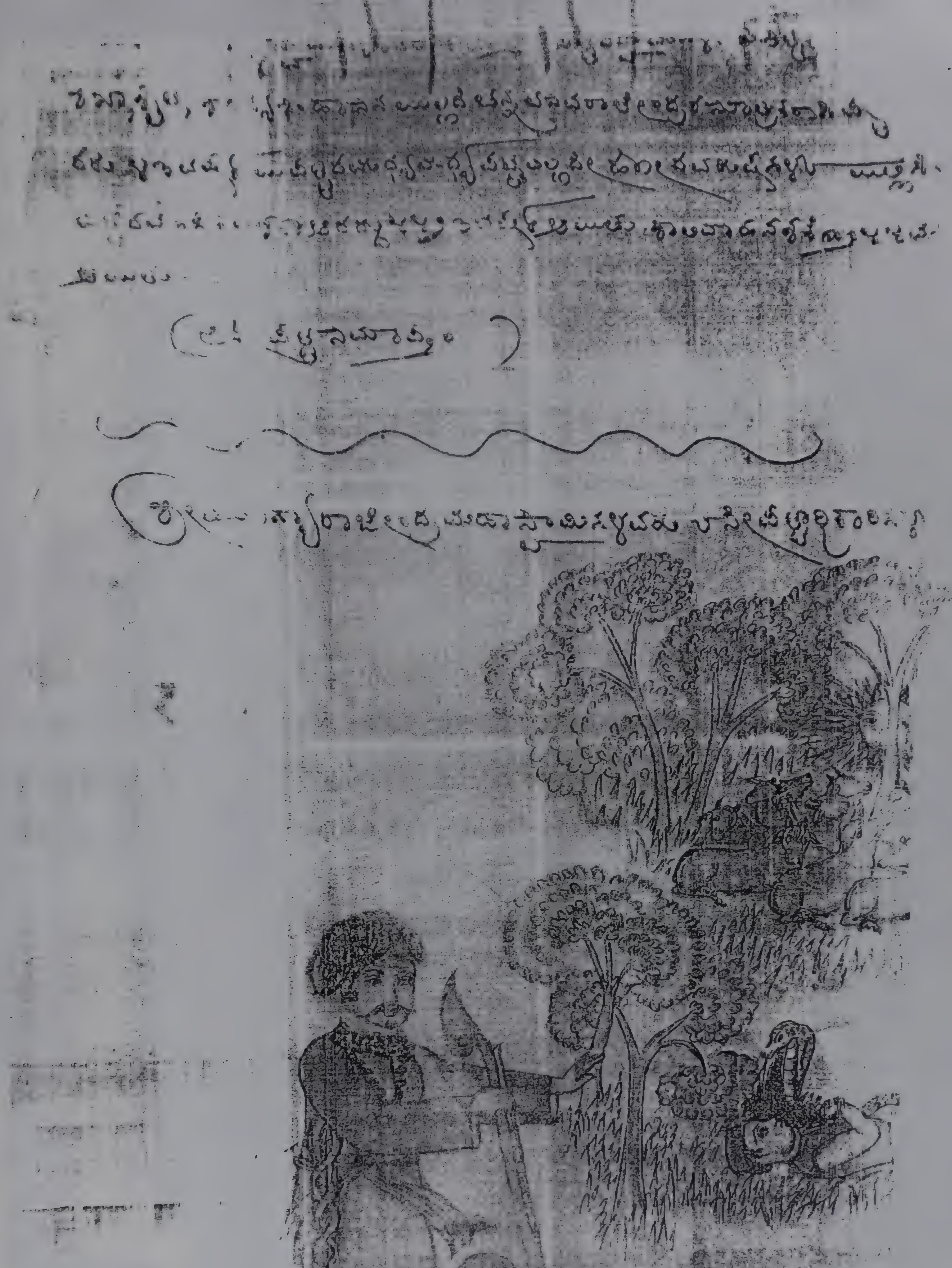
(ಶ್ರೀಮಠದ ಸಂಗ್ರಹದ ಪತ್ರಗಳು)

ದಾಖಲು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಾದರಿಗಳು

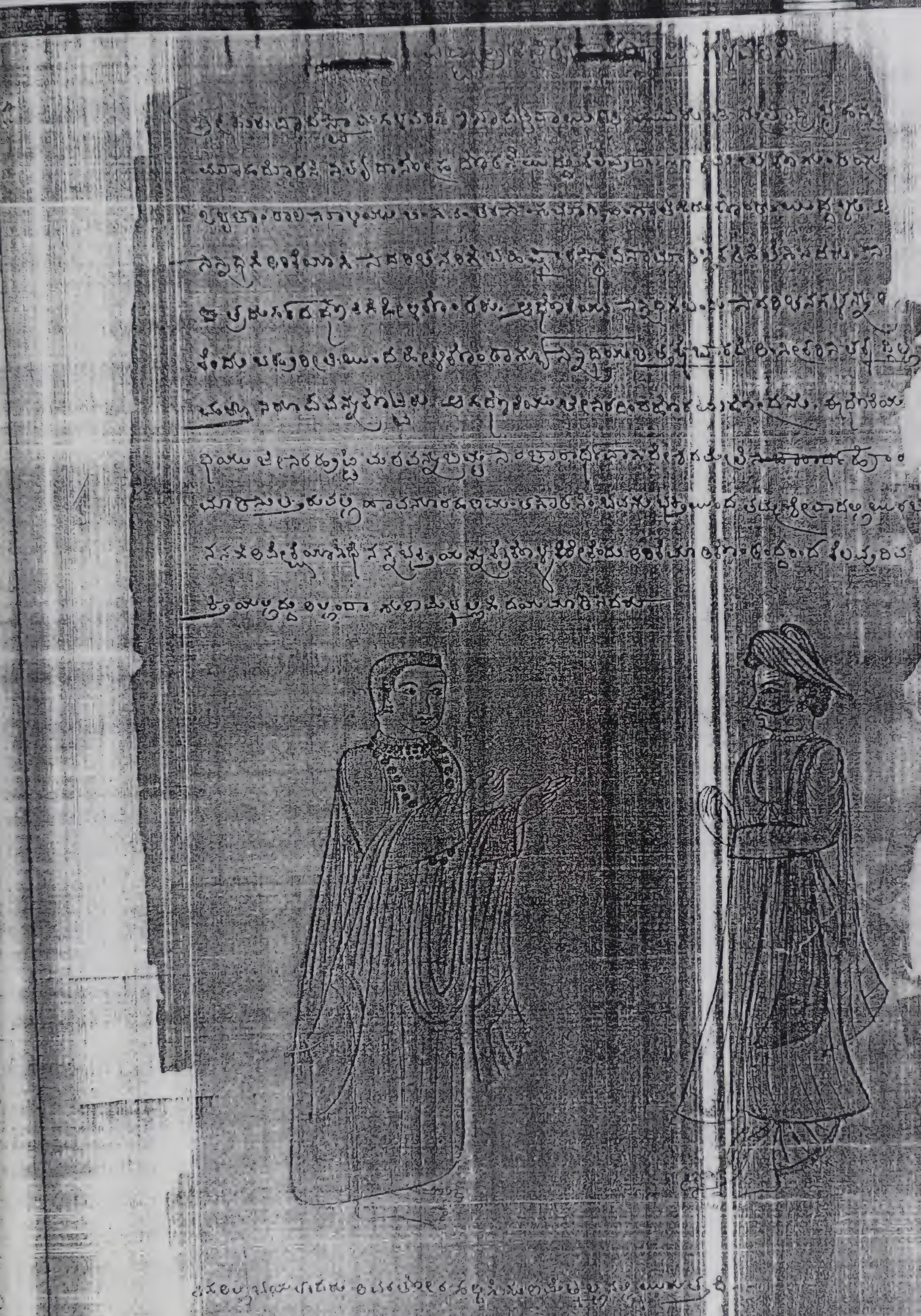

ಬೃಹನ್ಮಠದಲ್ಲಿರುವ ತಾಮ್ರಶಾಸನ, ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ

ಪಟ್ಟವಲ್ಲರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರರು ಮತ್ತು ಬರಮಣ್ಣನಾಯಕ

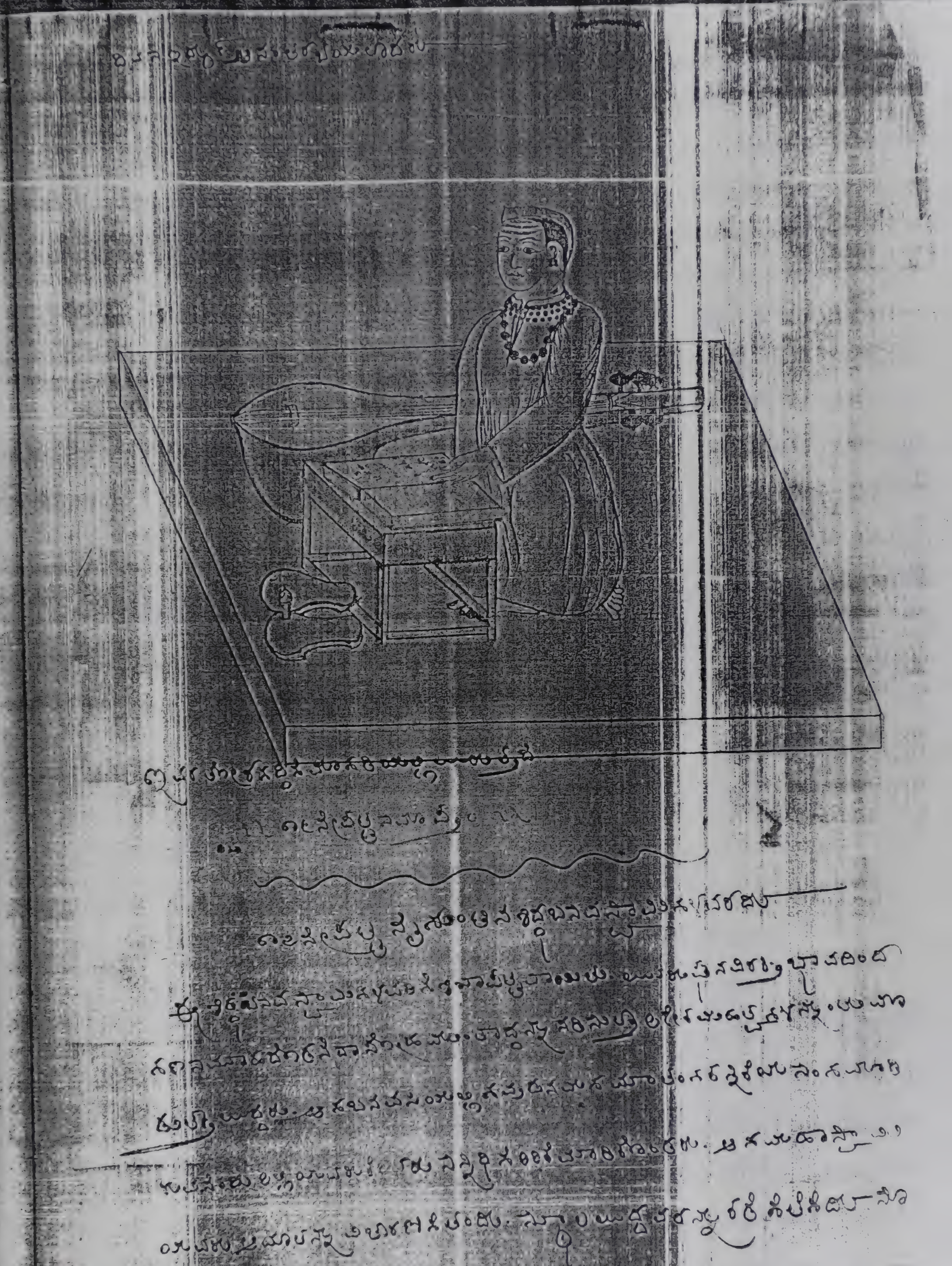
ದೊಡ್ಡಗುರುಪಾದಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಭಕ್ತ

[illegible]

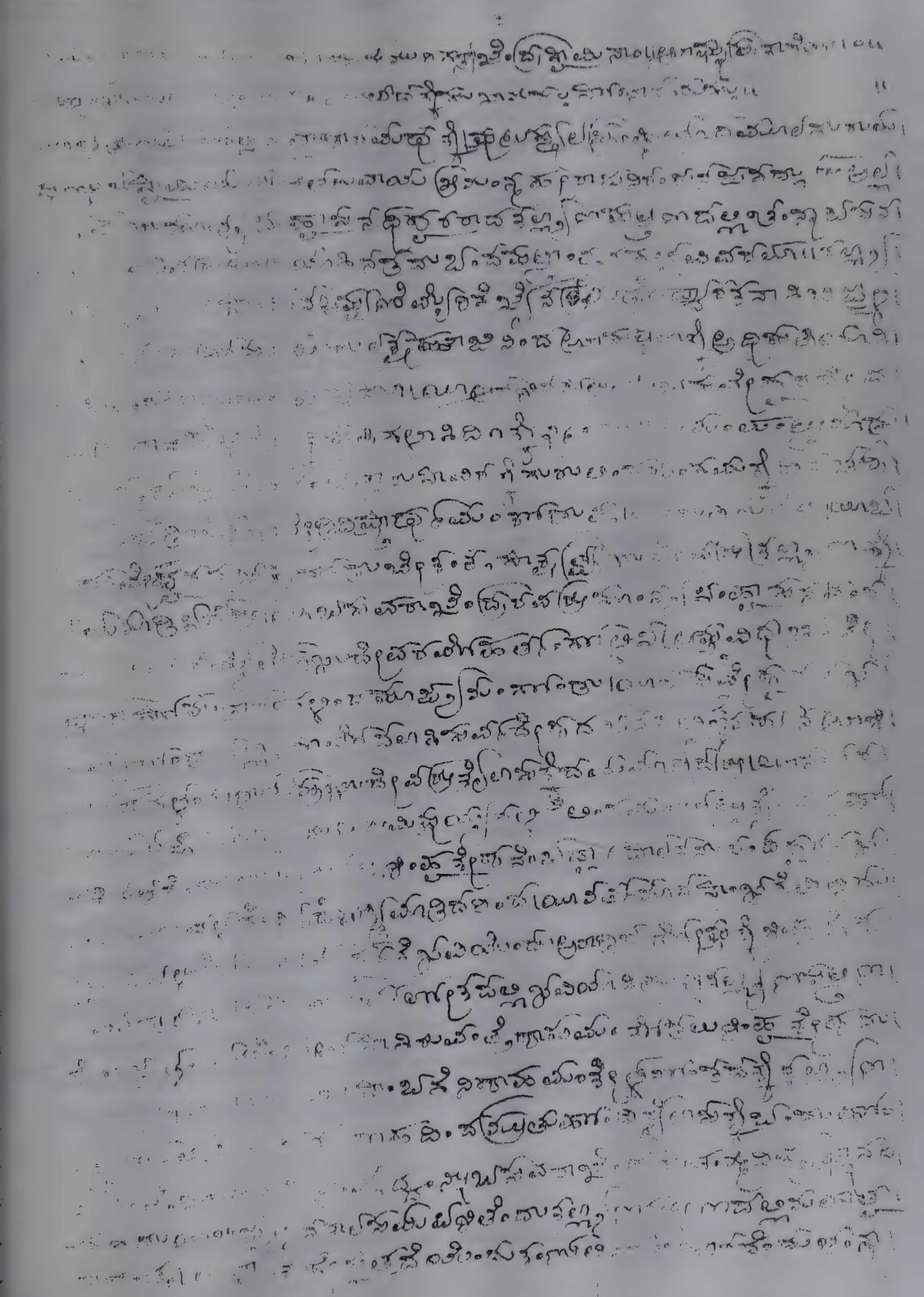

[illegible]

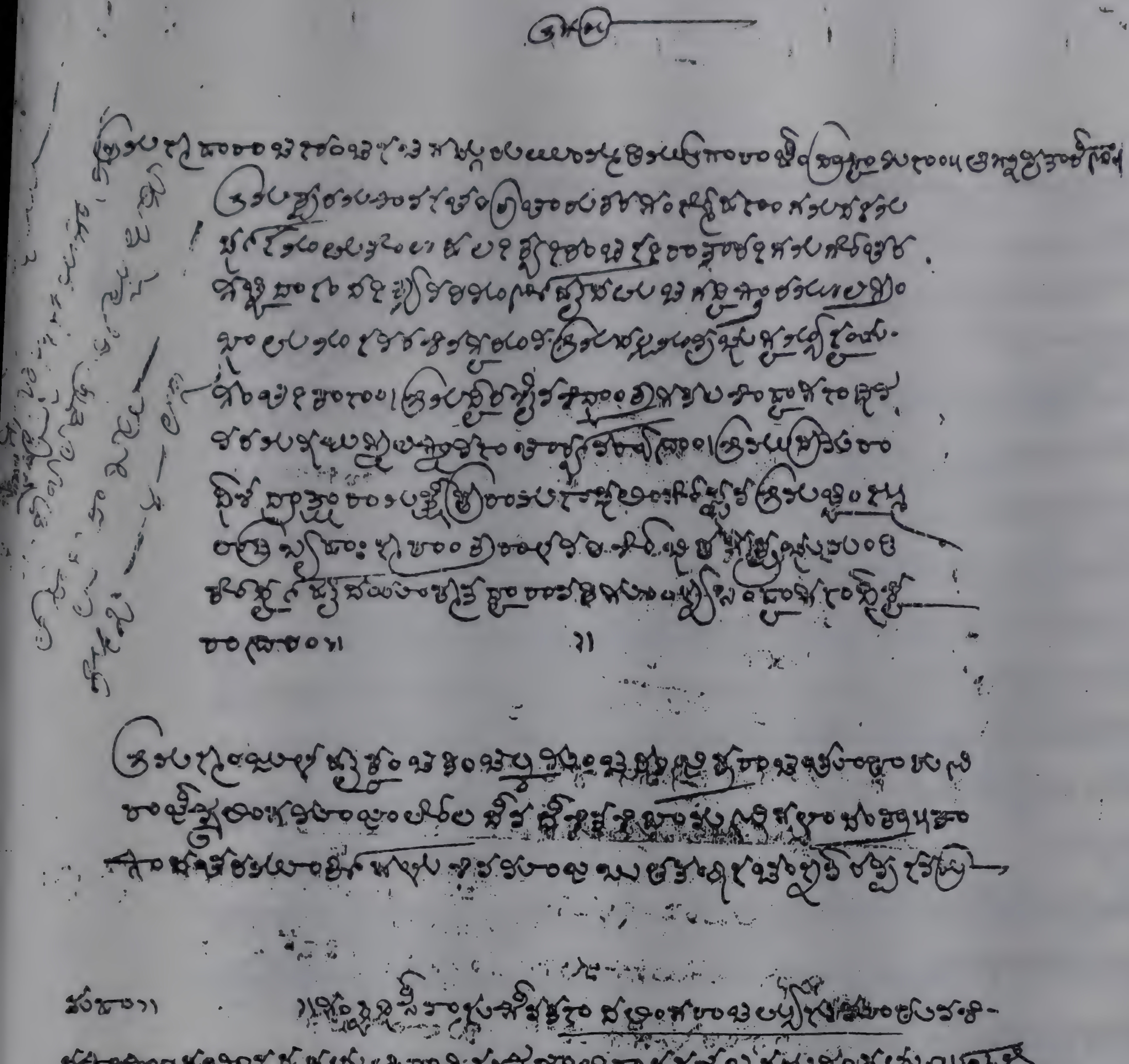
ಮೂರು ಸಾವಿರದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮತ್ತು ಭಕ್ತರು

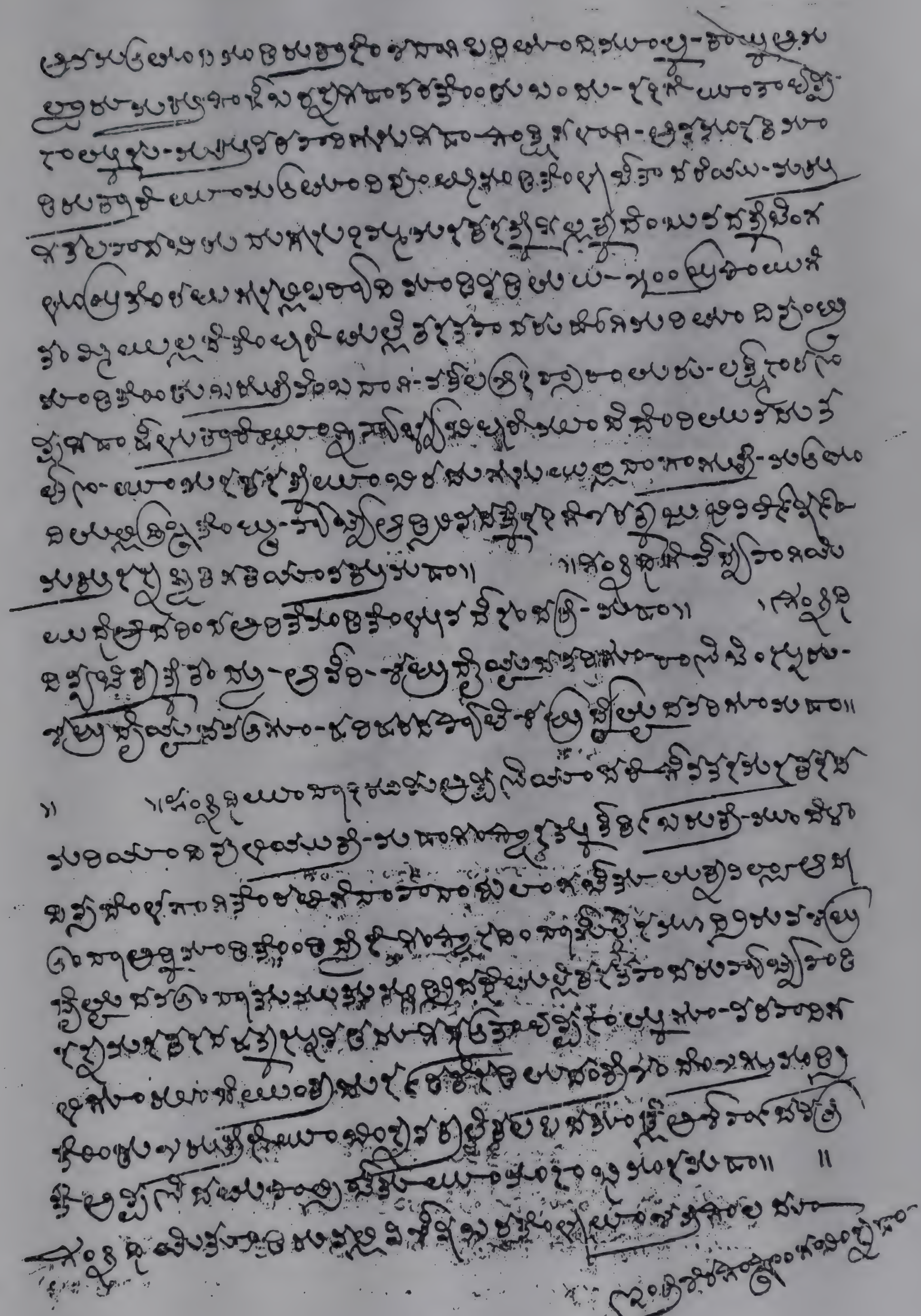
ವ್ಯಾಕರಣದ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಗಳು

ಪಟ್ಟಾಂತರ ವಿವರದ ಮೊದಲ ಪುಟ

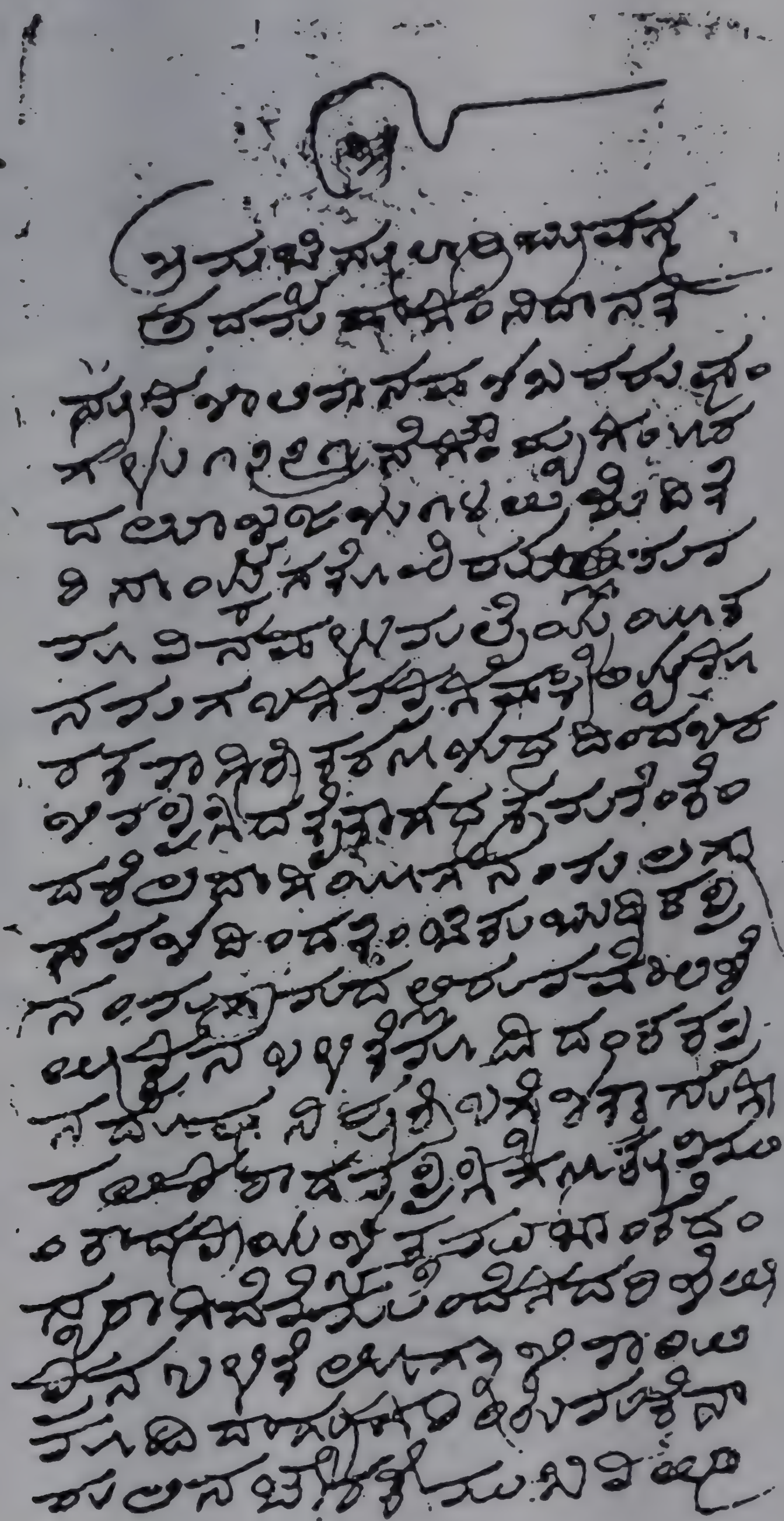

ಬ್ಯಾಡಗಿ ಮುಪ್ಪಿನ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರ ವಂಶಸ್ಥನ ಪತ್ರದ ಮುಂಬದಿ

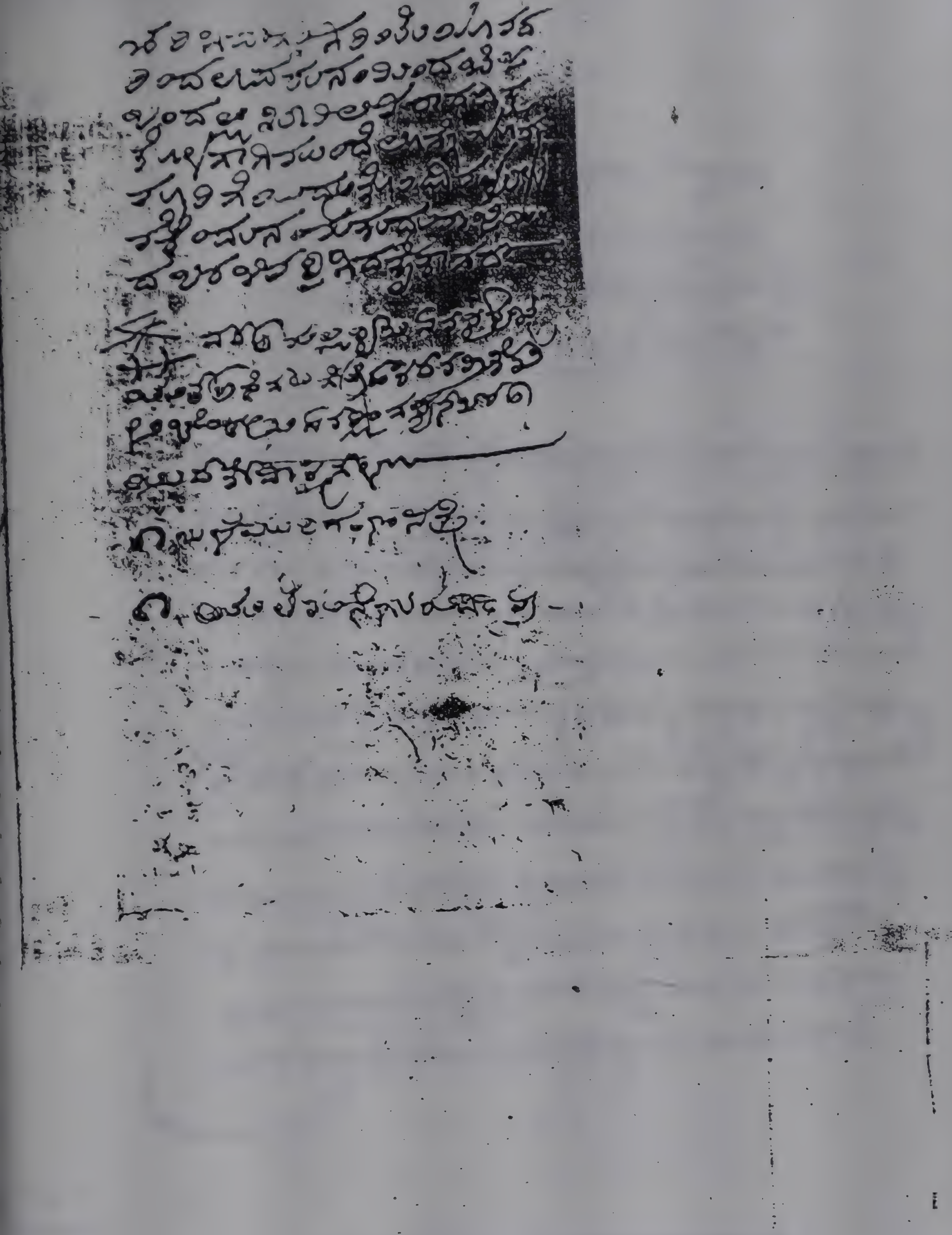

ಅದೇ ಪತ್ರದ ಹಿಂಬದಿ

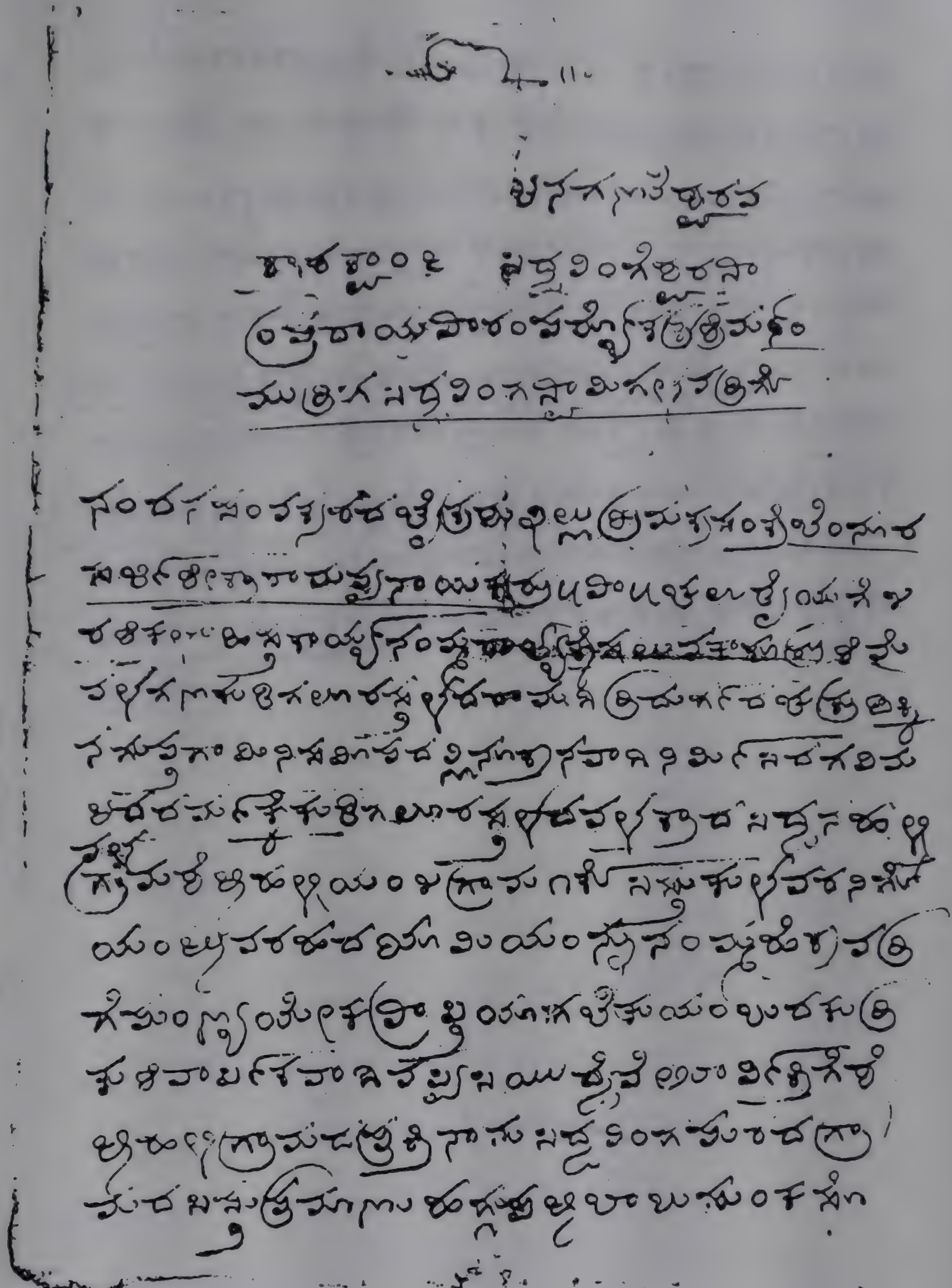
1849 AD

ನಡಾವಳಿ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯ ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿಗೆ ಪತ್ರದ ಮುಂಬದಿ

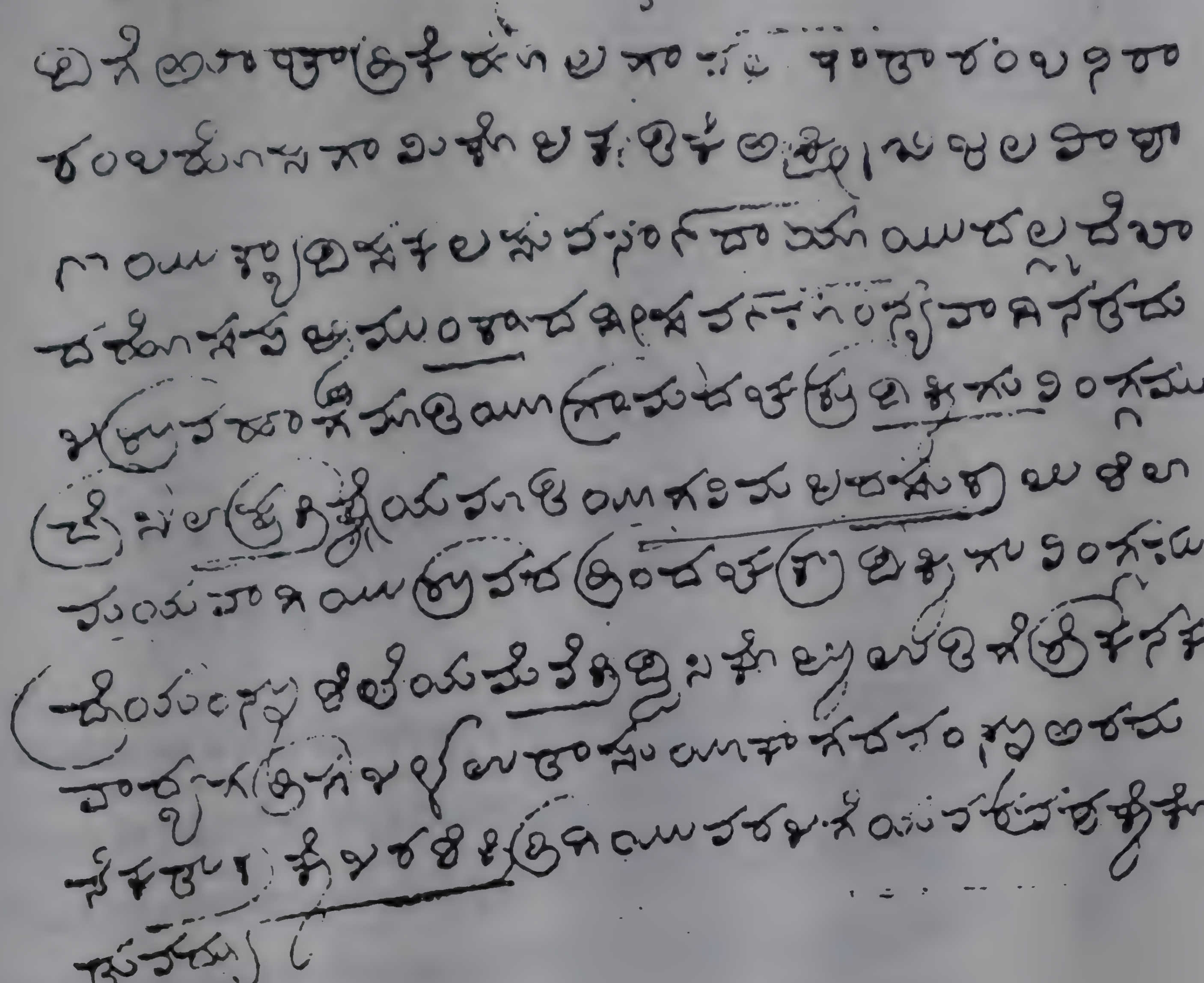

ಅದೇ ಪತ್ರದ ಹಿಂಬದಿ

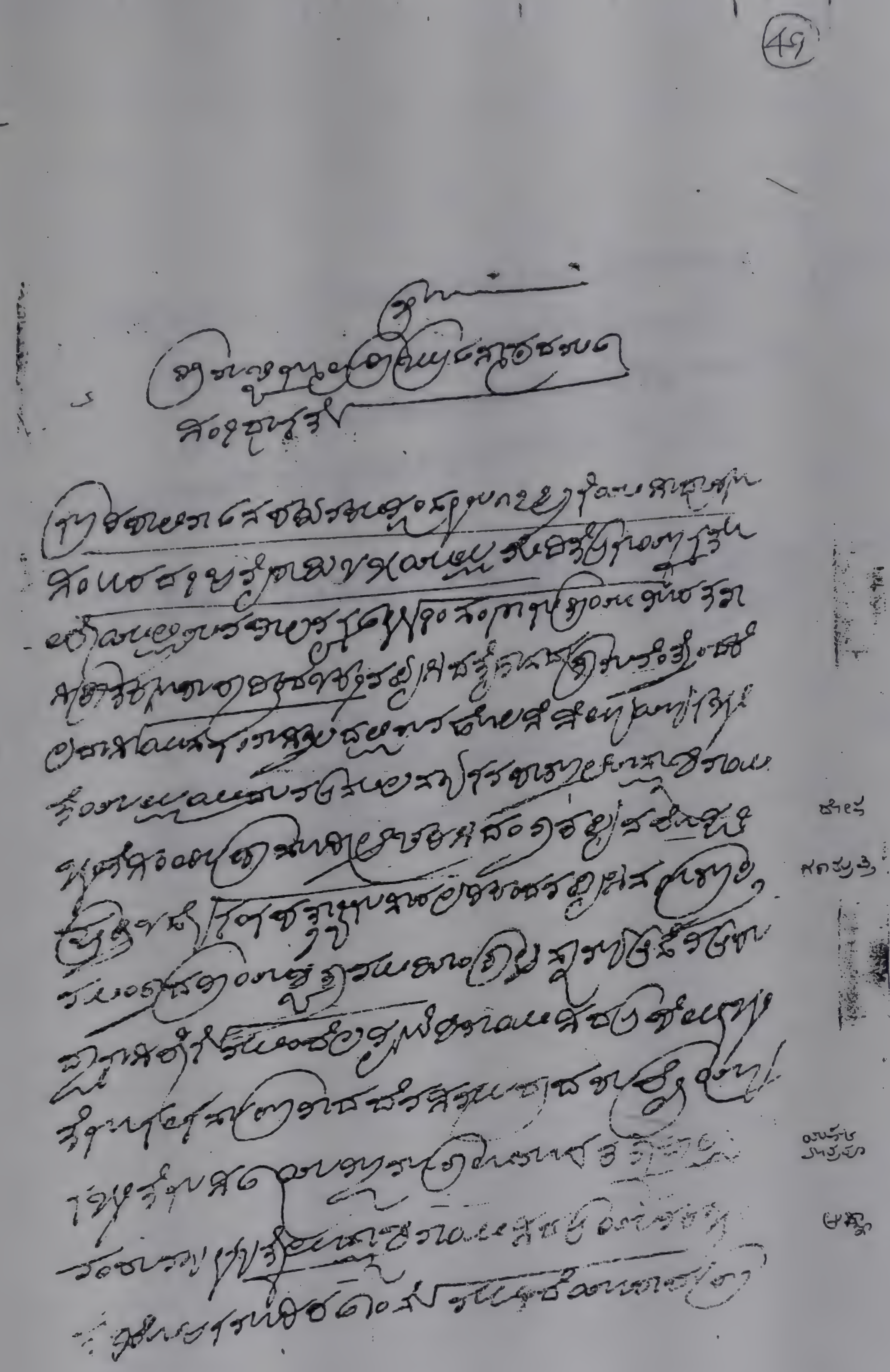

32 ?

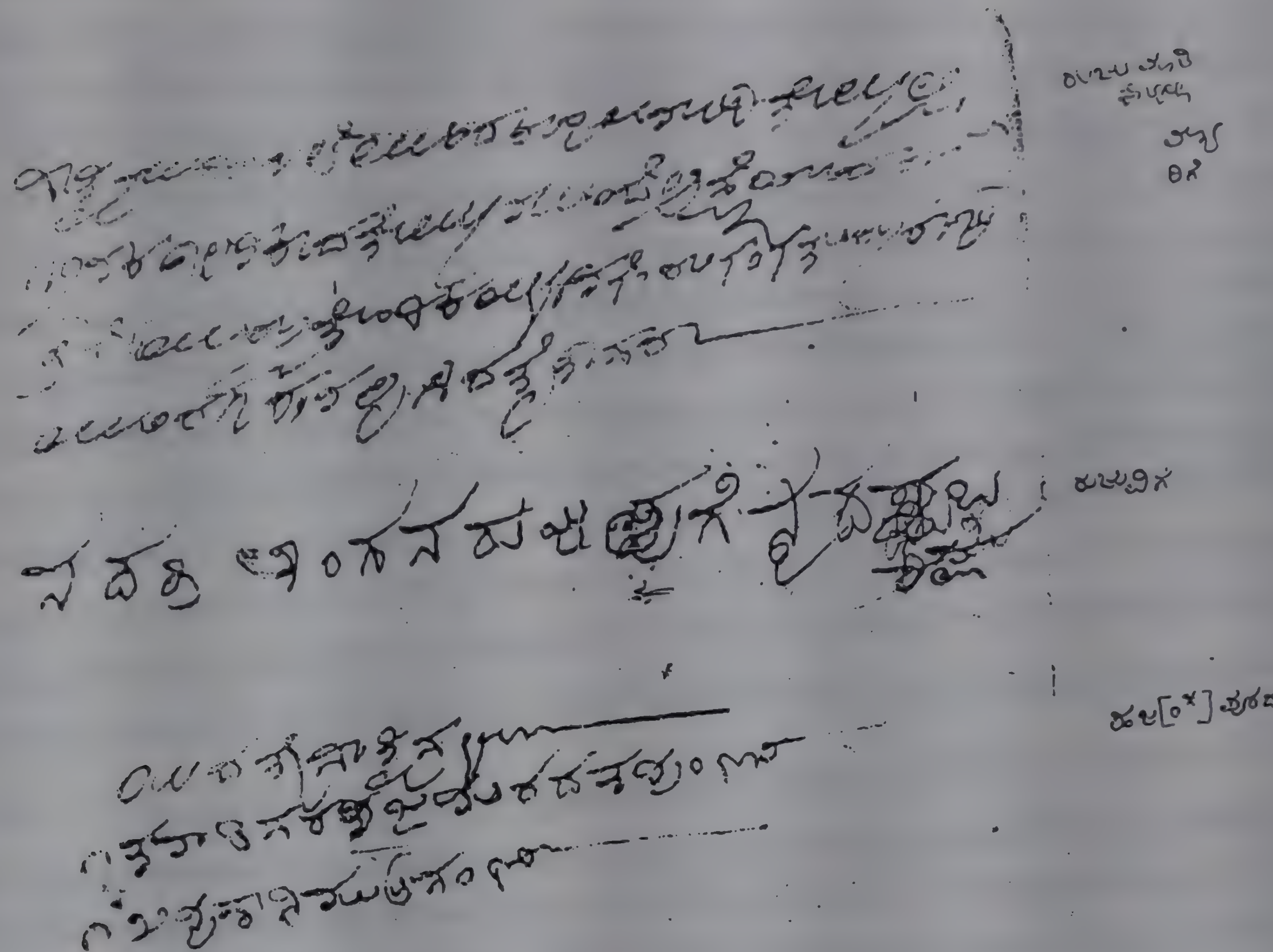
ಸಂತೇಬೆನ್ನೂರು ನಾಯಕ ಸರ್ಜಾ ಸೀತಾರಾಮಪ್ಪನಾಯಕನ ಪತ್ರ

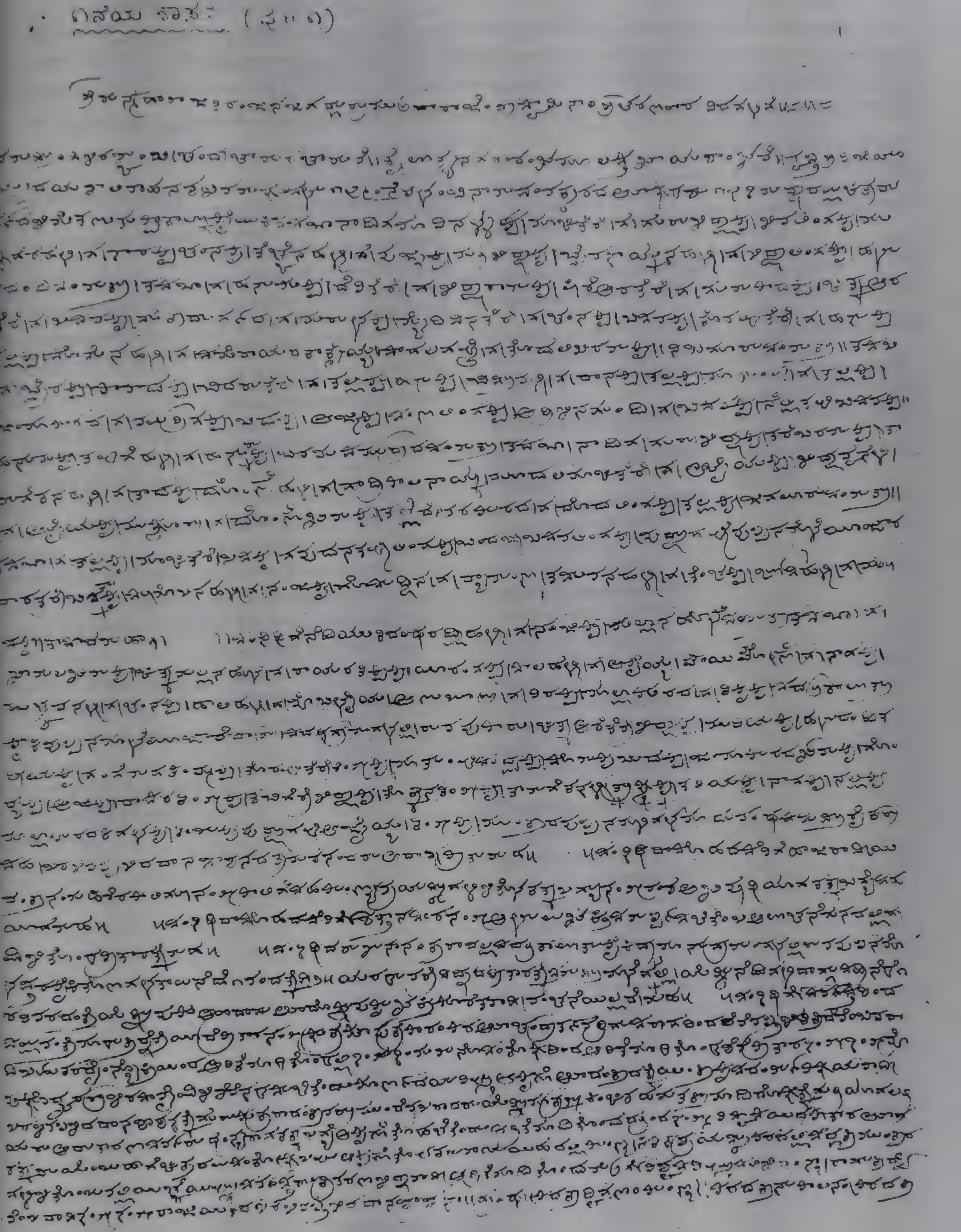
ಅದೇ ಪತ್ರದ ಹಿಂಬದಿ

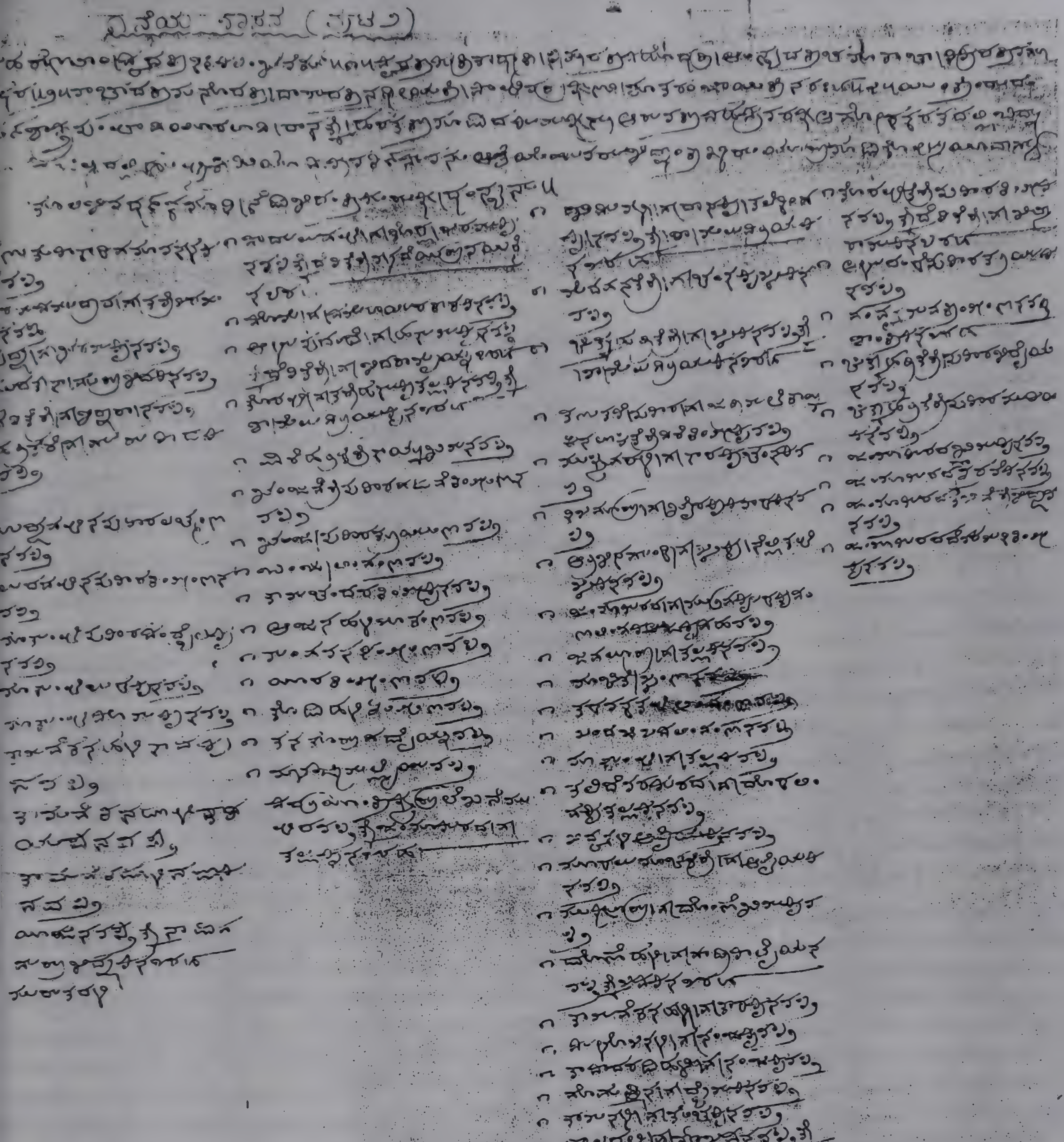
ನಡಾವಳಿ ಉಲ್ಲಂಘನೆಗೆ ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಕೈ ಕಾಗದದ ಮುಂಬದಿ

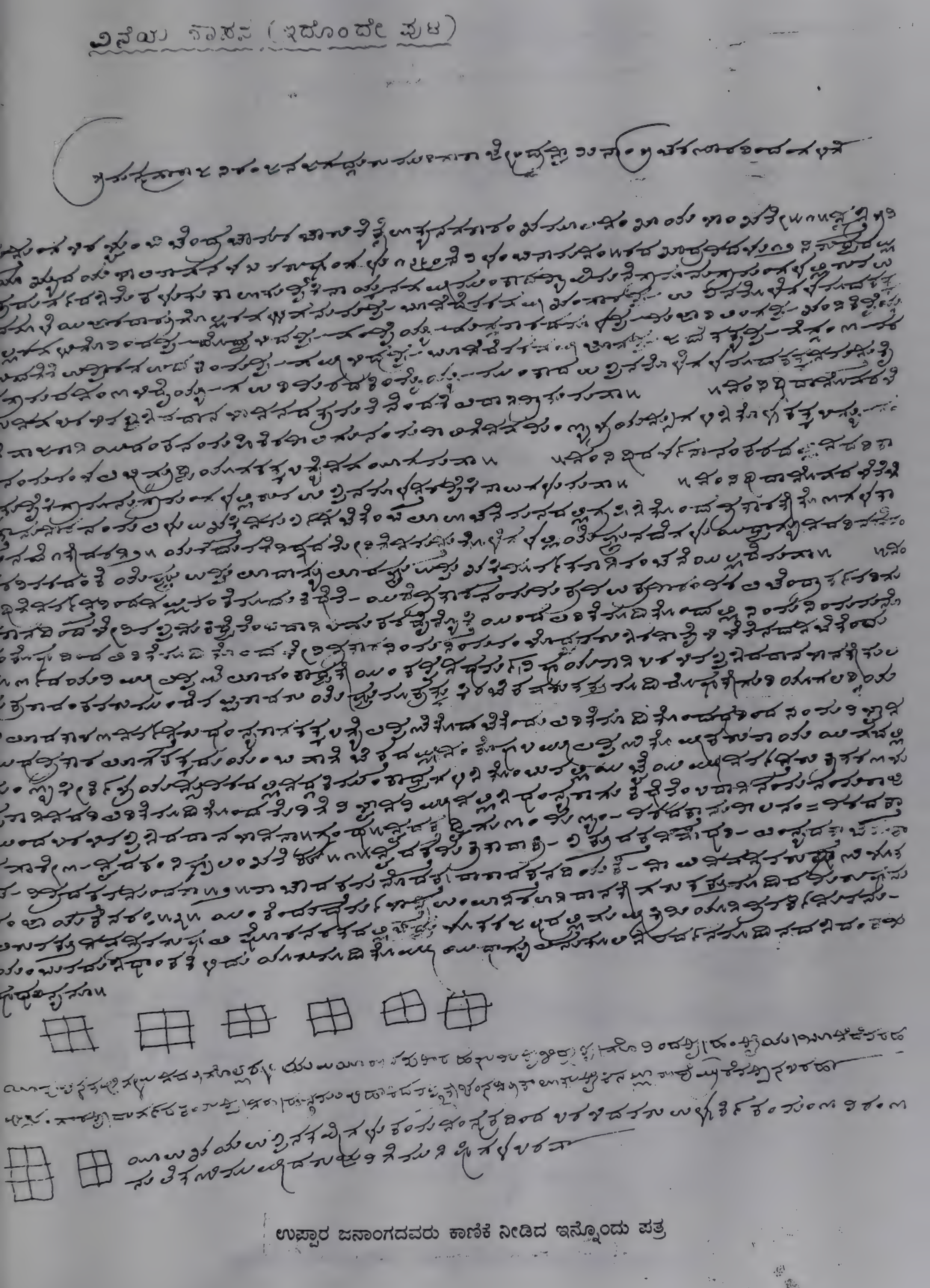
ಅದೇ ಪತ್ರದ ಹಿಂಬದಿ

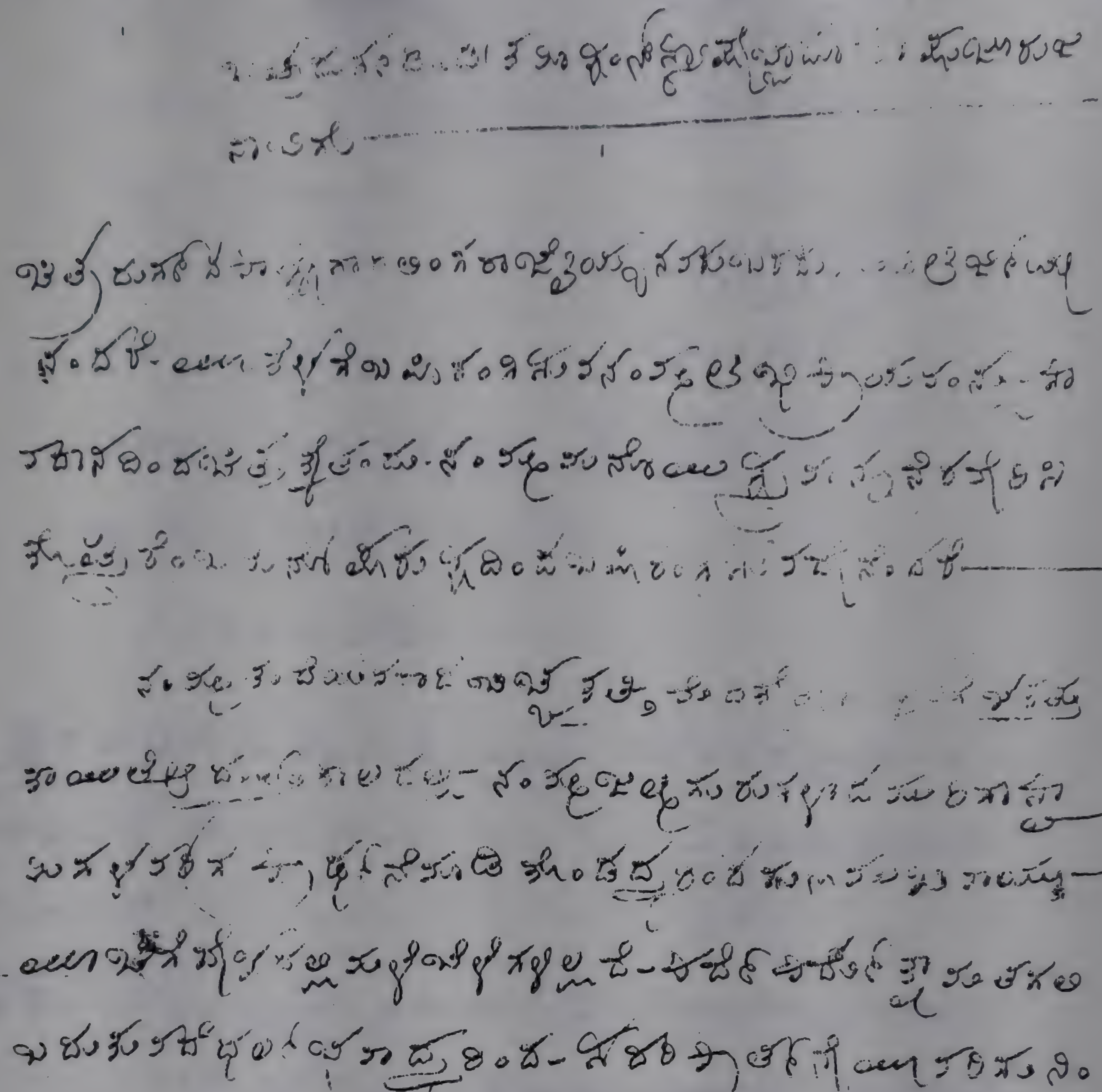
ಉಪ್ಪಾರ ಜನಾಂಗದವರು ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿದ ಒಂದು ಪತ್ರದ ಮುಂಬದಿ

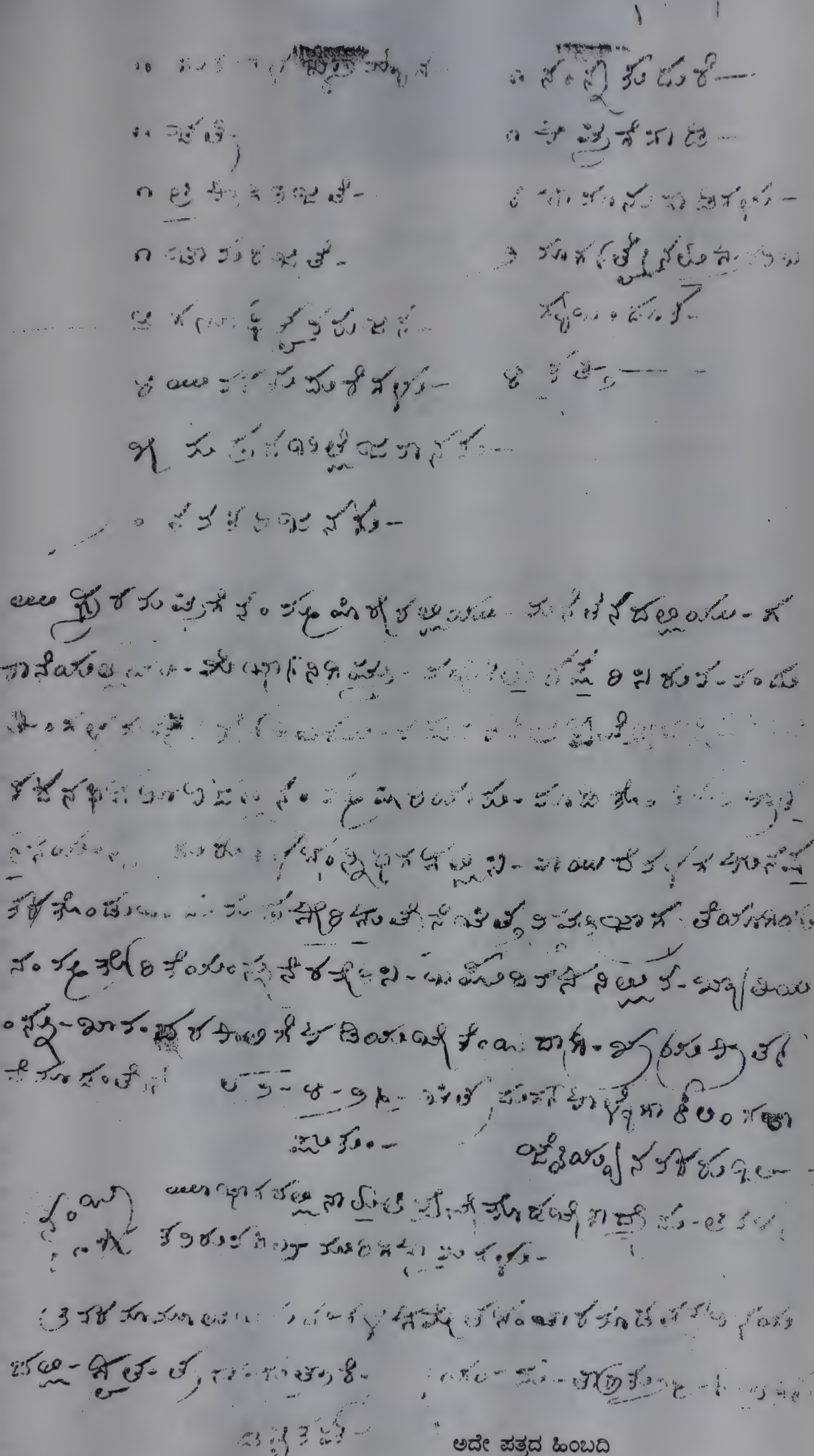
ಅದೇ ಪತ್ರದ ಹಿಂಬದಿ

ವಿನಯ ಸಾಧನ (ಇದೊಂದೇ ಪುಟ)

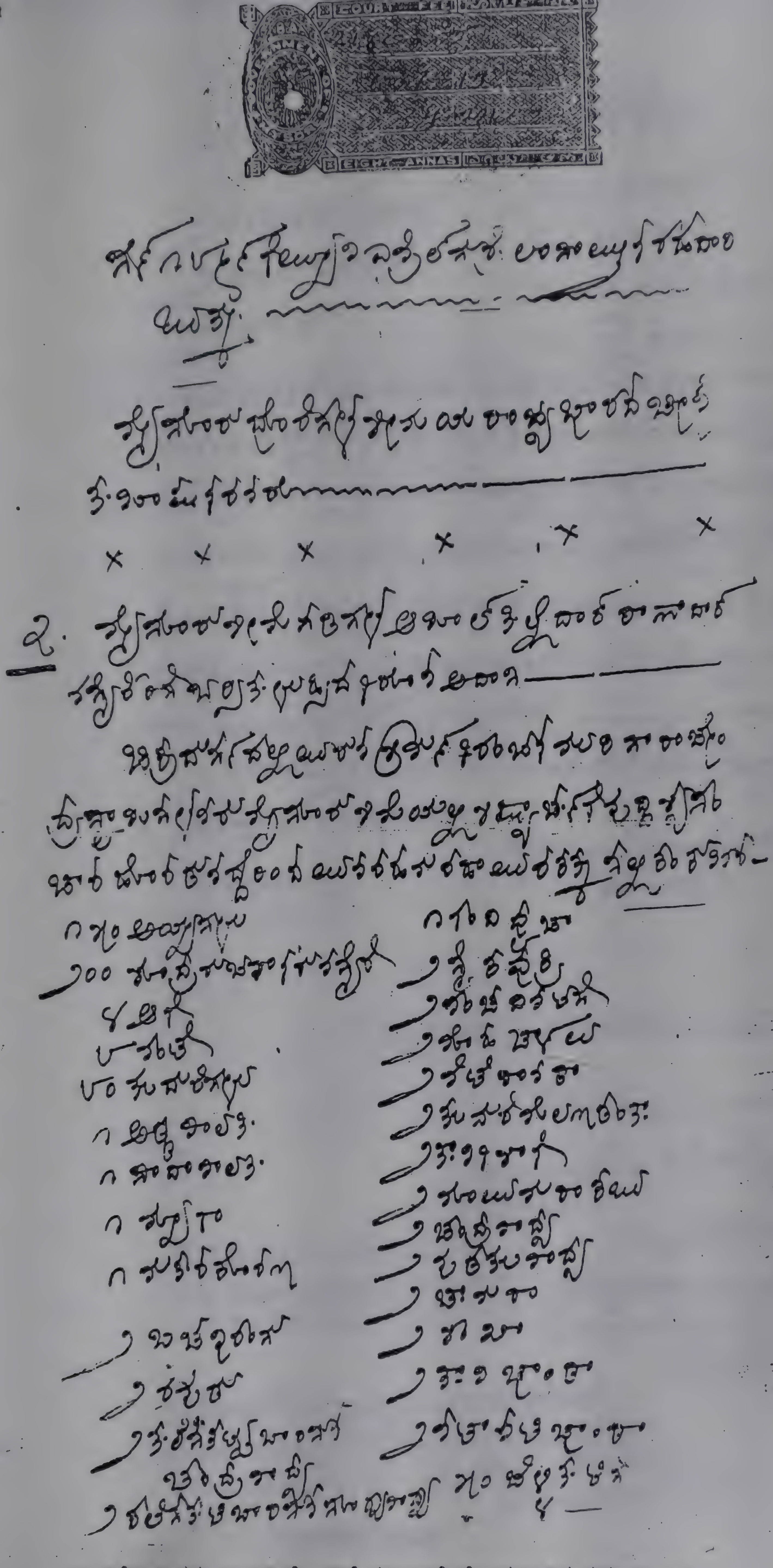
ಉಪ್ಪಾರ ಜನಾಂಗದವರು ಕಾಣಿಕೆ ನೀಡಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರ

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಪಾಳೆಯಗಾರರ ವಂಶಸ್ಥ ಲಿಂಗರಾಜಯ್ಯನ ಪತ್ರದ ಮುಂಬದಿ

ಅದೇ ಪತ್ರದ ಹಿಂಬದಿ

ಮುರಿಗೆಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಿಬ್ಬಂದಿಯೊಂದಿಗೆ ಸರ್ಕೀಟಗೆ ಹೋಗುವಾಗಿನ ರಹದಾರಿ ಪತ್ರ

[illegible]

"Extract from Unauthenticated original"

Narainsamiengar

Per Secretary to Govt. Genl. & Rev. Depts.

Compd KW

[illegible] 16-7-1913

[illegible] 30-7-1913

[illegible] 30-7-1913

[illegible] 0-2-8

[illegible] 0-0-8

[illegible] 0-3-4

[illegible]

Ramachandra Rao

Ramachandra Rao, S.A.S.

ಅದೇ ಪತ್ರದ ಹಿಂಬದಿ

1816

ಈ ಬಳಿ ಠಾಯಿ ಮೊಹರಿನಲ್ಲಿ

ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜಒಡೆಯರ
ತನುಜ
ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾಜಒಡೆಯರು

ಎಂದು ದೇವನಾಗರಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಕೃಷ್ಣರಾಜಒಡೆಯರವರು

ಯುವಸಂವತ್ಸರದ ಪುಷ್ಯ ಶು ೧೩ ಸ್ಥಿರವಾರದಲ್ಲು ಶ್ರೀಮಾತು ॥ ॥ಅರಮನೆ ಶೀಮೆ ಗಡಿಗಳ ಆಮಿಲ್ ಕಿಲ್ಲೇದಾರಗೆ ಬರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ನಿರೂಪ ಅದಾಗಿ–ಚನ್ನೂಲಾದಿ ಪ್ರಭುಶೂನ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವುಳ್ಳ ಮುರಿಗಾರಾಜೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಕಲವಿನಿಯೋಗಸಹಿತವಾಗಿ ಮಾಮೂಲ್ ಪ್ರಕಾರ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಬರುವಲ್ಲಿ ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕ ಮಾಮೂಲ್ ಸಕಲ ವಿನಿಯೋಗ ಯಾವದು ಯಿದ್ದಿಯೋ ಅದೇಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಯಿವರಿಗೂ ಯಿದ್ದಿಯಷ್ಟೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕೆಲವರು ತುಂಟರು ಹರಕತ್ತು ಮಾಡುವಂತವರ ಮಾತು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಶಿಪಾರಿಸಿನಿಂದ ತಂಟೆ ಮಾಡಪೆ ಮಾಮೂಲ್‌ಪ್ರಕಾರ ಸಂಚಾರಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಹರಕತ್ತು ಮಾಡದಂತೆ ತಾಕೀತು ಮಾಡುವದು. ತಾ॥ ೧೩ನೇ ಮಾಹೆ ಜನವರಿ ಸನ್ ೧೮೧೬ನೆ ಯಿಶ್ವಿ ಖತ್ತು ಪ್ರಸನ್ನಯ್ಯ ಮುನಷೀ ಹುಜೂರ್

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಯೆಂತ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಯಿದೆ.

ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ೧೮೧೬ರ ಒಂದು ನಿರೂಪ

42 1817

—ಇಲ್ಲಿ ಮೊಹರಿದೆ—

ರಾಜಶ್ರಿ ಬಸವಾಪಟ್ಟಣದ ತಾಲ್ಲೂಕು ಮಾಗಣೀ ಶೇಕ್ದಾರ್ಲು

ಶ್ಯಾನುಭೋಗರಿಗೆ ಸಹ

ಸುಬೇದಾರು ಕ್ರಿಷ್ಣರಾಯರು ನಮಸ್ಕಾರ ಅದಾಗಿ ಗ್ರಾಮಾನು ಗ್ರಾಮಗಳ ಗವುಡಗಳಿಗೆ ಬರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಕಾರ್ಯ ಅದಾಗಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರಿಮುರ್ಘ ಮಹಾನಿರಂಜನ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರಿಗಾರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಸಂಗಡಾ ಇರುವ ಬಿರುದುಗಳು ಹಜೂರು ರಹದಾರಿ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಮಕರತೋರಣ, ನಂದೀಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸನ ತೋಳು ೧, ಪಂಚದೀವಿಟಗೆ ೨, ಮೋರ್ಚಲು ೨, ವೇಟಪಾವಡೆ ೨, ಕುದುರೆವ್ಯಾಲೆ ಡಂಕಾ ೨, ಕಾವಿನಿಶಾನಿ ೨, ಮಾಯಿಮುರಾತಬು ೧, ಉಡುಕವಾದ್ಯ ೨, ಚಾಮರ ೨, ಹಸರು ಕೆಂಪು ಹಳದಿ ಅವ್ದಾಗಿರಿ ೨, ಮಂದು ಗಂಡುಗೊಡಲಿ, ಚಂದ್ರಗಾವಿ ಉಡಾಸ ೨, ಬಿಚ್ಚುಸರಂಗಿ ೨, ರವಡು ೨, ತಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಬಾರಿಸುವ ಸೂರ್ಯವಾದ್ಯ ೨, ಹಗಲುದೀವಟಗೆ ೨, ಜಾಗಟೆ ೨, ಶಂಖು ೨, ಬೆಳ್ಳಿಕಟ್ಟಿಗೆ ೫೦, ಹಸರುಕಟ್ಟಿಗೆ ೫೦ ಈಮ್ಯಾರೆ ಬಿರುದುಗಳು ಸಹಿತವಾದ ಮಾಮೂಲ್ ಬಿರುದುಗಳು ಸಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರೂರ್ವಾರಭ್ಯ ಸಂಚಾರಮಾಡುವ ಮ್ಯಾರಿಗೆ ಶೀಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಈಗಲು ಸಂಚಾರಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಲಾಗದು ಯಂದು ಹಜೂರು ಬುದ್ಧಿ ರಹದಾರಿ ಬಂದು ಯಿರುವದ್ದರಿಂದ ಬರಿಸಿ ಯಿದ್ದಿತು ಯಿದೇಮ್ಯಾರಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದ ಮ್ಯಾಲೆ ಬಂದಲ್ಲಿ ಕರಕೊಂಡು ಮಾನಮರ್ಯಾದಿಗಳ ಮಾಡಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಹೋದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಬರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸುವದು ತಾರೀಖು ಯಿಶ್ವರಸಂವತ್ಸರದ ಶ್ರಾವಣ ಬ ೫ ಲ್ಲು

ಯಿಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಸ್ಯೆನಾಗಿದೆ

ಸುಬೇದಾರ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಕಳಿಸಿದ ಒಂದು ರಹದಾರಿ ಪತ್ರ

—ಈ ಬಳಿ ದೇವನಾಗರಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಹರ್ ಇದೆ—

ಕೆಪಟನ್ ಡಾಬ ಸಾಹೇಬ್ । ಸೂ ।

ಕಸಬೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಧವರೂ

ಈಜತ್ಸಾದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಮುರಿಗಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಮಟದ ವೊಹಿಟಿ ಸರ ಬಸವಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿಯ್ಯ ಬಯಿಬಯಿದರಿವಿಲಕ್ಷ್ಲ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಹದಿಮೂರು ತಾಲ್ಲೂಕ (13) ನಲ್ಲಿ ನಂಮ ಮಟದ ಅನುಮತಿಶಿವಾಯಿ ಉಜ್ಜನಿಯ ವಗ್ಯೆರೆಯ ಕಡೆಯವರು ಬರತಕ್ಕ ಮಾಮೂಲು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಈಬಗ್ಯೆ ನಿಂಮಲ್ಲಿರುವಂತಾ ದಸ್ತ್ರೈವೇಜನಿಸಿ ಅಗಷ್ಟ ತಿಂಗಳು ಬಗರಮುರುಸ್ಕಂ ಅರ್ಜಿ ಬಂದು ನೋಡಲು ಶೃತವಾಯಿತೂ ಮಾಮೂಲು ಪ್ರಕಾರ ನಡೆಯುವಂತಾದ್ದಕ್ಕೆ ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಯಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಹರಕತು ಇಲ್ಲಾ ವಂದುವೇಳೆ ಯಾರು ಜುಲುಂ ನಡಿಶಿದರೆ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರವರ ತರ್ಫು ವಿಚಾರಣೆಯಿಂದಾ ಖಾಯದಾಪ್ರಕಾರ ಮುನಾಸಾಬು ಇದ್ದಂತೆ ನಡಶೀತೂ ನಿಂಮ ಅರ್ಜಿ ಸಂಗಡ ಬಂದ ದಸ್ತ್ರೈವೇಜು ಇಪ್ಪತ್ತು (20) ಐದು (5) ಇದರಲ್ಲಿ ವಾಪಸು ಮಾಡಿ ಇದೆ. ಬ ತಾರೀಖೂ ಮಾಹ ಶವ್ಟಂಬರ ಸನ 1846 ನೇ ಇಸ್ವಿ ಮೊಕ್ಕಾಂ ತುಮಕೂರು.

ಈಬಳಿ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಸೈನಾಗಿದೆ.

ಕ್ಯಾಪ್ಟನ್ ಡಾಬ್ಸ್ ಸಾಹೇಬನ ೧೮೪೬ರ ಒಂದು ರಹದಾರಿ ಪತ್ರ

ಓಂ

ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜ ನಿರಂಜನ ಜಗದ್ಗುರು
ಜಯದೇವ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ
ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರ

ಶುಭ ಸವಾರಿಯು

ಸಕಲ ಅಜಬಾಬು ಮತ್ತು ಬಿರುದಾವಳಿಗಳ ಸಮೇತ ಇದೇ ೧೯೧೯ನೇ ಇಸವಿ ಆಗಸ್ಟು ಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಶ್ರಾವಣ ಬ॥ ವಾರ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ೯ ಘಂಟೆಗೆ ಬಾರಿಂಗ್‌ಪ್ಯಾಟೆ ಟಿಪ್ರುಗೆ ಚಿತ್ತೈಸೋಣದರಿಂದ ಅದೇ ದಿವಸ ನಡೆಯುವ ಪುರಪ್ರವೇಶಾದಿ ಉತ್ಸವಗಳಿಗೆ ತಾವುಗಳು ತಮ್ಮ ಪರಿವಾರದೊಂದಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿ ಮಹಾ॥ ॥ ಸ್ವಾರಿಯನ್ನು ಪುಸ್ತಕಪಾಲು ಮತ್ತು ಉತ್ಸವಾದಿಗಳಿಂದ ಬಿಜಮಾಡಿಸಿ ಐಹಿಕಾಮುಷ್ಮಿಕ ಸುಖಸಾಧನವಾದ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರುಗಳವರ ಕೃಪೆಗೂ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೂ ಭಾಜನರಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಕೋರುವ,

ವಿಧೇಯರು,

ವೀರಶೈವಮಹಾ ಜನ ಸಂಘ.

ಬಾರಿಂಗ್‌ಪ್ಯಾಟೆ ಮತ್ತು

ಮಾದಮಂಗಲಾ.

ಡಿ॥ ಕೋಲಾರ.

ಬಾರಿಂಗ್ ಪೇಟೆ

ರೈಲ್ವೇ ಸ್ಟೇಷನ್.

S. G. N. Press, Bangalore City

ಬೌರಿಂಗ್ ಪೇಟೆಯ ಭಕ್ತ ವರ್ಗದವರ ಒಂದು ಆಹ್ವಾನ ಪತ್ರ

(ಮುದ್ರೆ)
(೧೫೫?)
[illegible]

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ತ್ರುಕಿತಿ ಅ ಸುಪರ್ರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಸಿವರ್
ಹಾಬು ಸಾಹೇಬರವ ರು

ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ದೊಡ್ಡಮಠಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸರ್ವಮಾನ್ಯ ಬರಹ
ಈ ನಮ್ಮ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸಹಾ [illegible] (?) ಅದಾಗಿ ಅತ್ರ್ಯಾಕೆ ತಾಲ್ಲೂಕು
ನಲ್ಲಿ [illegible] ಉಪದ್ರವ ಬರಹ ವಾಗಿ ಇರುವದ
ರಿಂದ್ದಾ ಇದರ ಬಂದೋಬಸ್ತು ಬಗ್ಗೆ [illegible]
ಧಿ [illegible] ಬಂದು ಮಠದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ನಮ್ಮ
ಇದಲ್ಲಿ [illegible] ಹೋದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ [illegible]
ಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾ [illegible] ಅಗ್ಯ ನಾಲ್ಕು [illegible]
ದ [illegible] ಇಾ ಬಗ್ಗೆ [illegible] ಅವನೆ [illegible]
ಬದ್ದಾಗಿ ನಮ್ಮರು [illegible] ದಿಯಾರ್ ನಿ ನಮ್ಮರು ನಿ
ಅರ್ಜಿ ಸುಜ್ರ್ಯಾಯ್ ಇರುವವರಿಂದ್ದಾ [illegible]
ರು ಆದ ಇಾ ಬಗ್ಗೆ [illegible]
ನಿದಕ್ಕೆ ನಿಂಮ್ಮ [illegible] ಮಾಡ್ದಿ ನಿಂಮ್ಮ [illegible]
[illegible] ಬಂದು [illegible] ಮಗ್ಗರಿ [illegible]
[illegible] ನಿಂಮ್ಮ [illegible] ಉಪ್ಪು [illegible]
ಮರ್ [illegible] ನಿರಕ್ಷನೆ ಆಗುವ ಬಗ್ಗೆ ನಹಾ
ಅಂತ್ತು [illegible] ಮೇಲೆ [illegible] ಭಾಲಿ
ತರವಾರು [illegible] ಅಯುಧಗಳು ಇದ್ದಾ
[illegible] ಕೈ [illegible] ಬಂದೋಬಸ್ತು ಮಾಡು
ವರು ಅಲ್ಲದೆ ದಸ್ತಗಿರಿ ಅದ [illegible]
ತ್ರಿ ಮಾಡದೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಮಲ್ದಾರ [illegible]
[illegible] ನಮ್ಮರು [illegible] | Wednesday
ಇಸವಿ [illegible] ತಾ। [illegible]

[illegible]
[illegible]
.... Supdt.

ತಗಡಿನ ಪ್ರಮಾಣ: ಎತ್ತರ 57½ ಸೆ.ಮೀ. x ಅಗಲ 22 ಸೆ.ಮೀ. x ದಪ್ಪ 0.15 ಸೆ.ಮೀ. | ಬಳೆಯ ಸಂಕೆಯ ದಪ್ಪ: 0.4 ಸೆಮೀ ; ಒಳ ವ್ಯಾಸ 3 ಸೆ.ಮೀ ; ಹೊರವ್ಯಾಸ: 3½

ಬರಹದ ಪ್ರಮಾಣ : ಮುಂಬದಿ : ಎತ್ತರ 48½ ಸೆಮೀ x ಅಗಲ 22 ಸೆಮೀ

ಹಿಂಬದಿ : ಎತ್ತರ 30 ಸೆಮೀ x ಅಗಲ 20 ಸೆಮೀ

(ಶಂಖ?ಚಕ್ರ) ◎ · ☾

(ತುಲಗಿರುವ ಸಂಧಿ) (ಲಿಂಗ) (ನಿಂತಿರುವ ಸಂಧಿ)

ಮುಂಬದಿ

॥ ಶ್ರೀ ವಿರುಪಾಕ್ಷ ॥
ನಮಸ್ತುಂಗ ಶಿರಶ್ಚುಂಬಿ । ಚಂದ್ರ ಚಾಮರ ಚಾರವೆ । ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ನಗರಾರಂ ಭಾ ಮೂಲಸ್ತಂ
ಭಾಯ ಶಂಭವೆ ॥ ಶ್ರೀ ನಕ್ಷೆಶ ಶಾರದಾ ಪ್ರಸಂನ್ನಾ ॥ ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀ ವಿಜಯಾ ಭ್ಯುದಯ
ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕ ವರುಶಂಗಳು । ಸಾ ೧೭೨೪ನೆ ದುಂದುಭಿ ನಾಮ ಸಂವತ್ಸ
ರದ ಆಷಾಢ ಶು ೧೦ ಯ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲಿ । ಅವಿರಳ್ಗ ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ಸ್ವರೂಪ ನಿರ್ಲೆಪ
ರಾದಂಥಾ । ಶ್ರೀ ಮುರ್ರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಗಳ್ಳಿಯ್ಯನವರ । ಸಾಂಪ್ರದಾಯಕರಾದ । ಜ್ವಲತ್ಕಂಠದ ಮಹಂ
ತ್ತಪ್ಪನವರ ಮಠ [illegible] ಹುಳಿಯಾರಲ್ಲಿ । ಸ್ಥಿರತ್ವವಾಗಿ ಯಿದ್ದುಕೊಂಡು ವಿರಕ್ತ ಮಠಕ್ಕೆ । ಧರ್ಮಶಾಸನವಂ
ನು ನಿರ್ಣಯವಾ । [illegible] ನಡಸಿಕೊಡಬೇಕು ಯಂಬದಾಗಿ । ಮಹಾರಾಜ ಶ್ರೀ । ಸುಬೆದಾರರು ಅಯ್ಯಯ
ನವರು । ರಾಜಶ್ರೀ ಶಿರಸ್ತೆದಾರರು ಸ್ಥಳದ ನಾಡಿಗರು । ಸ್ಥಳದ ಶ್ಯಾನ ಭಾಗರು ಸುಂಕದ ಮು
ಶಿದ್ದಾರರು । ಯಿಾ ಶ್ಯಾನಭಾಗರು । ಗಾಡರು । ಸ್ಥಳ ಪರಸ್ಥಳ ಅನ್ವೈವ ತ್ರಾಲ ಸಲುಕರವರು ಮು
ಂತ್ತಾಗಿ । ಕುಳಿತ್ತುಕೊಂಡು ಸಕಲರೂ ಧರ್ಮವಂನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ । ಸಕಲರು । ಯೇಕೋ
ಭಾವದಿಂದಾ ವೊಪ್ಪಿ ಪಡಂಬಟ್ಟು । ಯಿಾ ವಿರಕ್ತ ಮಠಕ್ಕೆ । ಧರ್ಮವಂನ್ನು ನಡಸಿಕೊಡುವ ಬಗ್ಗ್ಯ । ನಿರ್ಣಯವಾ ಮಾಡ್ಸಿ
ಕೊಟ್ಟು ಯಿರುವ ವಿವರಾ । ವಿರಕ್ತಮಠಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಥಳದಿಂದಾ ವಿರಕ್ತರು ಚರ । ಮೂರ್ತಿಗಳು ಬಂದಲ್ಲಿ । ಅವಾ
ಶ್ರೀ ಸುವರಕ್ಕೆ [illegible] ದಿವಾರಾಧನೆ ಬಗ್ಗ್ಯ । ಅನಾನುಕೂಲವಾಗಿ ಬಿದ್ದ ಕಾರಣಾ । ಯಿಂತ್ಹಾ ವ್ಯಾ
ಪಾ ಮನೆಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಯಿಾ ಪ್ರಕಾರಾ ಯಿರತಕ್ಕದಲ್ಲಾ ಯಂಬದಾಗಿ । ಸಕಲ ಪೇಟದವರು । ಕುಳಿತು । ತ್ತ
ಂಮ ತ್ತಂಮ್ಮ ಪುತ್ರ ಪೌತ್ರ ಪಾರಂಪರ್ಯ್ಯವಾಗಿ । ಯಿಾ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ತ್ರವಾಗಿ । ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ
ಬೆಕು ಯಂಬದಾಗಿ । ನಿಗದಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ವಿವರಾ । ಯಿಾ ಹುಳಿಯಾರ ಸುಂಕದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ದಿನಿ
ಸಿನ ನಡೆಗಳಿಗೆ [illegible] ಪ್ರಕಾರಾ । ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಯಿದ್ದಾರೆ । ಅದೆ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಬದ್ದನೆ ನಿ
ಂತ್ತ ನಡೆಗಳಿಗೆ ಕಂಟಿಗಾಯಿ ೧೦೦೦ ॥ ಅಕ್ಕಿ ವಿಸದ ಮೆರೆ । ನಮ್ಮತ್ತ ಸಾಲು ಮೂಲಿ ದ್ದೇವಾದ್ಗ
ರದವರು । ನಡಸಿಕೊಂಡು । ಯಿಾ ಧರ್ಮವಂನ್ನು ಶಾಶ್ವತ್ತವಾಗಿ ನಡಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತ ಯಿದ್ದೇವೆ ಯ
ಂಬದಾಗಿ । ಸ್ಥಳ ಪರಸ್ಥಳದ ಪೇಟದವರು ವೊಪ್ಪಿ ಪಡಂಬಟ್ಟು ಸುಡು ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ।
ಬರಸಿ ಕೊಟ್ಟಂತ್ತಹಾ ಶಾಸನಕ್ಕೆ । ಸಾಕ್ಷಿಗಳು ॥ ಆದಿತ್ಯ ಚಂದ್ರ ಅನಿಲೋನಲಾಶ್ಚ । ದ್ಯೌರ್ಭೂಮಿ
ಯಿರಾಪೋ । ಹೃದಯಂ ಯಮಶ್ಚ । ಅಹಶ್ಚ ರಾತ್ರಶ್ಚ ಉಭೆ ಚ ಸಂಧ್ಯೆ । ಧ | ರ್ಮಶ್ಚ ಜಾನಾತಿ ನರಸ್ಯ ವೃತ್ತೆ
೦ ॥ ಸ್ವದತ್ತಾ ದ್ವಿಗುಣಂ ಪುಣ್ಯಂ । ಪರದತ್ತಾನು ಪಾಲನಂ । ಪರದತ್ತಾಪ | ಹಾರೆಣ ಸ್ವದತ್ತಂ ನಿಷ್ಫಲಂ ಭ
ವೇತ್ ॥ ಯಿಾ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ । ಧರ್ಮವೆ ನಿಶ್ಚಯಾ ಯಂಬದಾಗಿ । ಕುರಿತ್ತು । ಯಿಾ ಧರ್ಮಶಾಸನದಲ್ಲಿ

Saturday the 10th July 1802 A.D.

ಸಣ್ಣ ಬಸವ ರಾಜವಳ್ಳಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇದ್ದ ಕಾಲ
(1796 - 1836)

ಹುಳಿಯಾರಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಿರಾಣಿ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲಿನ ಸುಂಕ - ಒಂದು ಸಾವಿರ ಹಣದ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಸಂತೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಬರೆದಿರುವ ಒಂದು ತಾಮ್ರಶಾಸನ - ಹುಳಿಯಾರಿನವರು - ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರಾದ - ಜ್ವಲತ್ಕಂಠದ ಮಹಂತ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಮಠಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಥಳದಿಂದ ಬರುವ ವಿರಕ್ತರು ಚರಮೂರ್ತಿಗಳು ದಾಸೋಹದ ಸಲುವಾಗಿ ಮಠದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಶಿವಾರಾಧನೆಗಾಗಿ ನೀಡಿರುವರು ಎಂದು ತಿಳಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಾಗ, ಶಿರಸ್ತೇದಾರರು, ಸ್ಥಳದ ನಾಡಿಗರು, ಸ್ಥಳದ ಶ್ಯಾನಭೋಗರು, ಸುಂಕದ ಮುಶಿದ್ದಾರರು, ಗೌಡರು, ಸಕಲ ರಾಜ್ಯವಾಸಿಗಳಿದ್ದ ಸಭೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಯವರ ಭಕ್ತರು ಸೇರಿರುವರು.

ಹುಳಿಯಾರಿನ ಎಲ್ಲಾ ಜಾತಿಜನಾಂಗದ ಜನರು ಕೊಟ್ಟರುವ ೧೮೦೨ರ ಒಂದು ತಾಮ್ರಶಾಸನದ ಪಾಠ

26 ಬರದು ಯಿರುವ ಪ್ರಕಾರಕೆ ॥ ಅನಾಥಾರಗೆ ಮಾಡದೆ । ಯಾಕ್ಕರಾತ್ರಿಸ್ತ್ರ ಪಾಪಿ । ನಡ ಕೆಕೆಟ್ಟು ಕಾ
27 ಕ್ಷೆತ್ರಪಾಪಿ । ಧರ್ಮ ಸಂಪಾದನೆ ತ್ತಂದು ಕೊಳುವಂತ್ತೆ ಮಾಡ್ಕಿ ಬೆಕು । ಯಿಾ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ । ಯಾರು ಅಡಿ ಅ
28 ಟಗಾವು ಮಾಡಿ ನಡಸದೆ । ಸುಂಕದ ಲೆಕ್ಕ ಕೊಟ್ಟು । ಮಠಕ್ಕೆ ಶಾಸನ ವಂನ್ನು ಕೊಡದೆ ಯಿರುತ್ತಾರೆ
29 ಕಾಸಿಯಲಿ ಗೋಹತ್ಯ ಮಾಡಿದಂತ್ಥ ಪಾತ್ರಕಕ್ಕೆ ಗುರ್ರಿಯಾಗುವರು ಮಹಾಪಾತ್ರಕಕ್ಕೆ ಗುರ್ರಿಯಾಗುವರು ।
30 ಗುರು ದ್ರೊಹಿಗಳು । ಮಾತ್ರು ದ್ರೊಹಿಗಳು । ಪಿತ್ರು ದ್ರೊಹಿಗಳು । ಪಂಚಮ ಹಾಪಾತ್ರಕಕ್ಕೆ ಗುರ್ರಿಯಾಗು
31 ವರು ಯಿಂಬದಾಗಿ ಬರಸಿ ಕೊಟಂತ್ತಾ ಧರ್ಮಶಾಸನಕ್ಕೆ ಮಂಗಳ ಮಹಾ । ಶ್ರೀ ॥ ಯಿದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ
32 ಗಳ ವೊಪ್ಪಿತಾ ॥ ಮಹಾರಾಜಶ್ರೀ ಸುಬೆದಾರು । ಸದಾಶಿವರಾಯರು ॥ ರಾ ॥ ಶಿರಸ್ತೆದಾರು ಕ್ರಿಷ್ಣಪ್ಪನವರು
33 ಹಿಂದಿ ಸಿರಸ್ತೆದಾರು ನಾರಾಯಣ ರಾಯರು । ನಾಡಿಗರು ಶಂಕರರಾಯರು । ರಾಮಪ್ಪನವರು । ಸ್ಥಳದ ಶ್ಯಾನ ।
34 ಬೌಗರು ಶೆಷಪ್ಪನವರು । ಕ್ಷೆತ್ರಪಾಲೈಯನವರು । ಹೆಬ್ಬಾರು (ಬ್ಬ?) ಚಂನಪ್ಪನವರು । ಚಿಕ್ಕಯಿಸ್ಸರು ಹೊಂನಪ್ಪನವರು
35 ಸುಂಕದ ಮಣಿಗಾರು ನರಹರೈಯನವರು । ಯಿಾ ಶ್ಯಾನಭಾಗರು ಕ್ರಿಷ್ಣಪ್ಪನವರು । ದೊಡ್ಡೈಯನವರು ।
36 ಹೊಳೆ ಲ್ಯಂಗಸಾತಾ । ದುಗ್ಗಯಿರಾಲು ಲಿಂಗಸಾತಾ । ಸ್ಥಳದ ವಳನಾಶೆಟ್ಟಿ ಲ್ಯಂಗಪ್ಪಾ । ವೊಬಸೆಕ್ರಿ ಬಸೆ
37 ಟ್ಟಿ । ಶೆಟ್ಟಿರಪ್ಪನ ಚಂನ್ನೈಯ । ಗವಿಯಂಣಾ ॥ ॥ ಕೇವರ್ರಿ ಲ್ಯಂ ದಣಾ । ಕೆಂಕೆರ್ರಿ ಚಂನೆಗಉಡ ॥
38 ಮುದು ಮಲ್ಲೈಯ್ಯನ ವರುದ್ರೈಯ । ಹೊಂನವಳ್ಳಿ ಬಸವಂಣಾ । ಕಾವು ಶೆಟಿ ಹಾಲಂಣಾ । ಮಜಿಗೆ
39 ಕೆಂಚೈಯ್ಯ । ಸಂಗೆ ಮಲ್ಲೈಯನ ಮುದ್ದೈಯ್ಯ ತಿಮ್ಮಿಯಂಮ್ಮನ ಲ್ಯಂ(ಗ)ಣ । ಯಲೆ ಸಾಂತೈಯ್ಯ
40 ಲೆ ಚನಬಸ್ವೈಯ್ಯ ಶ್ರುಂಗಾರದ ಹುಚ್ಚುವಿರಾದ್ಯಾವೈಯ್ಯನ ಕಲ್ಲೈಯ್ಯ । ಪಂಚಾನದವರಾ । ಕಂಮಾರರಂಗ್ಗೈ
41 ಯ್ಯ ಬಿಕ್ರಿ ಬಸವ । ಅಕಸಾಲೆ ನಾರಣೈಯ್ಯ ಪ್ಪೈನ್ನರು । ಸೆಟ್ಟಿ ಕ್ರಿಷ್ಣಪ್ಪ । ಚಿನವಾರ ಮೆಂಕಟೆಶೈಯ್ಯ ಬೆಗರಾ
42 ಶ್ಯೆಯ್ಯನ ಶಿಂಮಂಣಾ । ಮುದ್ದೈಯ್ಯನ ಚಿಂಮ್ಮೈಯ್ಯ ಚಿಕ್ಕರಿ ಸಿದ್ರಾಮೈಯ್ಯ ಯಿಲ್ಲೂರು ಬಿಲ್ಲೈಯ್ಯ ಹನ
43 ಪಾಲ ಮುಬ್ಬೈಯ । ಕಲ್ಲೂರ ತಿಪ್ಪ ಮಲ್ಲೈಯ್ಯ ಹಂಮೈಯ್ಯ ಗಂಗೈಯ್ಯ । ಚಿಕೆ ರಂಗೈಯ್ಯ । ಕಂದಿಕೆರ್ರಿ ರಂಗಪ್ಪ ।
44 ಗುಂಡಾಭಟ್ಟರ ಸ್ಸೈಯ್ಯ । ಮತಿವಳ್ಳಿ ಚಿಕ್ಕೈಯ್ಯ । ದೆವಂಗರವಪ್ಪ । ಬರಿಹಳ್ಳಿ ರಂಗೈಯ್ಯನ ಗವಿರಂಗ ।
45 ಮಲ್ಲಿ ಸಂಕನ ಚಿಕ್ಕೈಯ್ಯ । ಹಂಡನಕೆರ್ರಿ ದೊಡ್ಡೈಯ್ಯ । ತಳವಾರ ಲಕ್ಷ್ಮ(ಣ್ಣ)ನ ಮಗ ತಿರ್ರೆಯಪ್ಪ । ನಾರಾ
46 ಯಣನಾಯ್ಕ ಪ್ರಾರುಗುಣಿ ಅಮೈಯ್ಯ । ರಾಯದುರ್ಗದ ಹಾಲಪ್ಪ । ವೊಂನಸ್ವರ ಸಬಳೆ ರಾಚಪ್ಪ ।
47 ಮಣಕಾಲ ಮುಖುಟಿದ ನಾರಸೈಯ್ಯ (ಣ?) । ಸ್ವೆರಕಲ್ಲ ಸಾಬಿ । ವಾಲೆ ಬಿದ್ರೈಯನ ಅಯ್ಯ ಪೊಂಪೊಂಗಾ । ದ
48 ರಪ್ಪ । ನಾಗಪ್ಪ । ಗಾಡಿ ಹುಸೆನಸಾಬಿ । ಜಮಾಲಸಾಬಿ । ಕದೆಕಲ್ಲು । ಯಿಮಾಂ ಸಾಬಿ । ಗಡಿ(ಣ?)ಹಾವನ ಸಾಯಬು ।
49 ಬೆಲುಗೂರ್ರು ಸಿದ್ದಣಪ್ಪ । ಬೆಲುಗೂರ್ರು ವೊಂನ್ನಪ್ಪ । ಬರಿಹಳ್ಳಿ ವಳ್ಳೈಯನ ಚಿಕಂಣಾ । ಕೆಂಕೆರ್ರಿ ಸಿದ್ದ್ಯಂ
50 ಣಾ ಹಿರ್ರಿಹಾಳ ಕವಡಿಕೆ ಅಯ್ಯಣ್ಣಂಗಾ । ಜೊತಿಬಣಾರ ಸಿದ್ದಲ್ಯಂಗಯ್ಯ । ತಿಂಮ್ಮರಾಮೈಯ್ಯ । ರಾಯ
51 ದುರ್ಗದ ಹಾಲಪ್ಪ ॥ ಚಿಂಮ್ಮರಾಜ ವ್ವೆಟ । ಯಲೆ ಸಬರಪ್ಪನ । ಚಿಂಮ್ಮರಾಜ ವ್ವೆಟ ಭದ್ರಗಾವಿ ಚೆ
52 ಂನ್ನಪ್ಪ । ಹರೆನಾಯ್ಕ । ನಂಜುಂಡೈಯ್ಯ । ಹುಚ್ಚುಮುದಿಯನ ಚಿಕ್ಕಣಾ । ಹೊಸಹುಂಗಾನ ದೊಡ್ಡೈಯ್ಯ ।
53 ಪ್ರೂಜಾರ್ರಿ ಲ್ಯಂಗಂಣಾ । ಗಾಯಕರ ಮಲ್ಲೈಯ್ಯ । ಗಾಯಕರ ಸಿದ್ದರಾಮ । ಹೊಳೆಹೊಂನ್ನೂರ ಸಿವಪ್ಪ
54 ಚಿಂಮ್ಮರಾಜು ವ್ವೆಟ ಭದ್ರಪ್ಪ । ಗವ್ವನ ದೆಶಪವರು । ಅಳ್ಳ ತಂಡೆ ತಿರಂಗಾ । ಯಿಬಗೆ ಮಲ್ಲಪ್ಪ । ಯಿಟಿ
55 ಗೆ ಬಸರಪ್ಪ । ಅಜುಗೊಂಡನ ಸಾಂತ್ತಮಾರ್ತ । ಕಪ್ಪಗಲ್ಲು ನಾಗಪ್ಪ । ಕಟಿಗರ ತಿಲಪ್ಪ । ನಂಗನ ತಿಪ್ಪ

56 ಪ್ಪಯ್ಯ । ನಾರಾಯಣ ಕುಹುಮಾಂಗಕ್ಕಯ್ಯನ ಚನವೀರಪ್ಪ । ಚಪ್ಪರದ್ರಿ ಬಸವ್ಪ । ಯಲಹೂಶ್ರು
57 ಚಿಾ ಜಪ್ಪನ ಪಕ್ಕಯ್ಯ । ಕನಕಗಿರಿ ಮಲ್ಲಯ್ಯ । ಕೂಳಮಲ್ಲಯ್ಯನ ಪತ್ನಿನ । ಮುರಾರಿ ರಾಚ್ಯಯ್ಯ । ಪೊ
58 ಹಮನೆ ತಿಂಮ್ಮಂಣ । ಅಜುಹೊಂದನ ನಾಗಪ್ಪ । ಅಂಗಡಿ ರಾಚಪ್ಪ । ಕಂಬ್ಬಳ ಲ್ಲಿ ಂಗಪ್ಪ । ಅದ್ರಿಕನರ ನಂದ್ಯ ಶ್ರೀ
59 ಪ್ಪ । ಗಣಾದಪಳ್ಳಗೆರೆ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ । ಯಿರಿಹಾಳು ಬಸವ್ಪನ ಪತ್ನಿತಾ । ಬ್ಯಾಗಿರಿ ನಿಲಪ್ಪನವಪಿತ
60 ಹೊಸೂರು ಪಲ್ಲಕಿದ್ರು (ಪಲ್ಲ) ವೆಂಕಪ್ಪನಾ ಪತ್ನಿಕ । ಜಳ್ರಿಮಲೆ ಪ್ಯಾವರಹಳ್ಳ ವಿರಪ್ಪ । ಸ್ವೊ
ಊಂಬಳಿ

61 ಬ್ಯಾಗೂರ ಮಲ್ಲ್ಯಯ್ಯ । ಸಂತೆಶಿವರದ ಚಿಕಪ್ಪಯನ ಮಗ । ಕೊಡುಮುದ್ರಿ ಕೆಲಿ ಬಸ
62 ಪ್ಪನ ಮಗ ಹಂಪ್ಪಂಣ । ರಾಯದುರ್ಗದ ನಿರಿಳ್ಯ ಗುಂಡಪ್ಪ । ಬಿಜವರದ ತಿಂಮ್ಮಂಣ । ಸ್ತ
63 ಕೊಳಗದ ಬೂದ್ಯಪ್ಪ । ಶಿಕಾರಿಪುರದ ಬ್ಯಾರಾಮಾರ್ಗದ ಕಪುದಗುಂದದ ಭಾನಪ್ಪ ।
64 ವೆದಗುರು ಶಾಂತಪ್ಪ । ಮೊಕೆ ಚಿಂನ್ನಪ್ಪ । ಅರವಿಲ್ಲಿ । ಬೂದ್ಯಪ್ಪ ನಾಗಲಾಪ್ಪುರದ ಪಳ್ಳಣ ।
65 ಸೆಟ್ಟಿ ವಿರಪ್ಪ । ನಾಗಲಾಪುರದ ಗವುಡರ ವಿರುಪ್ಪಯ್ಯ । ದೊಡ್ಡಯ್ಯ । ರಾಮ್ಯಯ್ಯ । ತ್ರಿ
66 ಮಶಿಕಿ ಕಣೆದ ಅಮರಪ್ಪ । ನಗರದ ನಾಗಪ್ಪ । ಮುದಿಗಲ್ಲ ಚಪುದಿರ್ರಿ ದೊಗಪ್ಪ ।
67 ಬಸವಲ್ಲಿಂಗಪ್ಪ । ಕೊಮಟಿಗರ ಬೆಸಕಪ್ಪ । ಮಲೆಶಪ್ಪನ ಗುಮನ್ಪ । ನಗರದ ನಕ್ಕಂ । =ತ!
68 ಪ್ಪ । ಯಾವಲವಲ್ಲಿ । ಚಪುದಿರ್ರಿ ಶಾಂತಪ್ಪ । ಅನಂತ್ಯಯ್ಯ । ದರ್ಮಾ । ವಾರದ ಸುಬ್ಬಯ್ಯ ।
69 ದುರ್ಗದ ಮುರ್ರಿಯಪ್ಪ । ಮಸಿಕಿ ಅಯ್ಯಪ್ಪ । ದೆವದುರ್ಗದ ಚಿಂನ್ನಪ್ಪ ಶಿಕಾರಿಪು
70 ರದ ಸುಬ್ಬೆದಾರ್ರರ್ರು ಮಲ್ಲಪ್ಪ । ಗಂಗಾವಾರದ ಗವುರಸೆಟ್ಟಿ ನಾಗಪ್ಪ । ಗಂಗಾವಾರದ
71 ಕಂಬಳಿ ವಿರಪ್ಪ । ಸಿರ್ಯದ ರಂಗಂಣ । ತಿಂಮಂಣ । ವೆಂಗಟಪ್ಪ । ದೆವಕುಂಟೆ ದಿಬ್ಬಂಣ । ≤ ವಿಪ್ಪಂಣ? ≤ ತಿಪ್ಪಂಣ?
72 ನಾಗಪ್ಪ । ಬಾದರ ಬಾದರ ಕನಸ್ವಾರ್ರಿ ಚನಬಸಪ್ಪ । ಸೊಂಡೂರು ಪೊಂಪ್ಪಂಣ । ಸಾ
73 ರ್ಥವಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣಸೆಟಿ ರುದ್ರಪ್ಪ । ನಂಜಪ್ಪ । ಗುರ್ರುಂಕೊಂಡೆ ಸಿದ್ದಪ ವೆಂಗಟೆಶ ।
74 ಪುತ್ರುತ್ರು ಕಾಲುಗೊಂಡಪ್ಪನ ಅಳಿಯ ಕಲ್ಯಾಣಪ್ಪ । ವಾಲಮುರಿ ಪೂ ಟುಕೂರು ವಿರಪ್ಪ ।
75 ದ್ಯಾಚವಲ್ಲೆ ಚೆಂದ್ರ್ಯಯ್ಯ । ಊರಿಹಾಳು ತಿಂಗಿನಕಾಯಿ ನಿಲಪ್ಪ । ಸಾಲಕಟೆ ಚನ
76 ವಿರಪ್ಪ । ಕೆಂಕೆರ್ರೆ ಬಳೆರಾಮಸೆಟ್ಟಿ । ಕೆಂಕೆರ್ರಿ ಝುಲ್ಲಿ ವಿರಭದ್ರೆ ಗವ್ರುಡ । ದ್ರಕೊಜಿ
77 ಬೊಂವ್ಮ ಸೆಟ್ಟಿ । ರಾಚ್ಯಯ್ಯ । ಮದ್ದಲಾಪುರದ ರಾಮೈ(ಣ?)ಗವುಡ । ಡಿ ತ್ರಿಹಾಳು ಸಿದ್ದ ಮ್ಯ
78 ಯ್ಯ । ಕಂಚ್ಯಯ್ಯ । ಗಿರಿಯಂಣ ಆನೆಶಿದ್ದಪ್ಪ । ಖಿಂದೂಪುರದ ವಿರಪ್ಪ । ರಾಯುಪುರ ತ್ರಿ
79 ದ ನೆಮಲ ಗುರಪ್ಪ । ಹನುಮಂತ್ತ ॥ ಪೆನಗೊಂಡೆ ಮುರ್ರಿಯಪ್ಪ । ಹಾಲಂ ಪುರ್ರಿ ಚಿಂನ್ನಪ್ಪ ।
80 ಕೊಂಡ ನಾರಪ್ಪ । ರಾಚೂರ್ರ ಕಂಚೂರಿ ವಿರಭದ್ರಯ್ಯ । ಬಳೆರಾಚಪ್ಪ । ಗವುಡಗೂರ ಹಂಪ್ಪೆ
81 ಯು । ಜಾಗಾರ್ಲು ಕಲ್ಲುಬಸವಂಣ । ಹೊಸಮನೆ ತಿಂಮಂಣ । ನಗರದ ಸೊಮಪ್ಪ ।
82 ಬೊದಗೂಪ್ಪೆ ಬೊಂಮ್ಮ ಸೆಟ್ಟಿ । ಕುರುಗೊಡು ಸಂಗಪ್ಪ । ದೆವದುರ್ಗದ ಹರವಿ ಬಸ
83 ಪ್ಪ । ದೆವದುರ್ಗದ ಜೋಳದ ರುದ್ರಪ್ಪ । ಕುರುಗೋಡು ಚೆಂಶೆ ವಿರಪ್ಪ । ದೆವದುರ್ಗದ ಜ
84 ಮಾದೆ ಚನಬಸಪ್ಪ । ತ್ಯಾವಲ್ಲಿ ಗಜುರದ ಪೊಂನ್ನಪ್ಪ । ಅಪ್ಪೂರು ಹಂಪಯ್ಯ । ಯಕ್ಕೆಹ
85 ಳ ಸಂಗಪ್ಪ । ಗದ್ವಾಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ಯೆಯನ ಗುಮನ್ತ ಹಾಲೆಯಸೆಟ್ಟಿ । ರಾಮುಕ್ರಿ ಪ್ಪಾವರಂ ಕ್ಷೊಪ್ಪನಾ

86 ರ್ರು ಅಪ್ಪೆಯಾಪ್ಪ । ಹೊಸಕೊಂಡೈಯ್ಯ । ರಾ(ವಾ)ಲಾಜಿ ಪೆಟೆ ದುಂದುಲ ವೆಂಗಟಪ್ಪ । ರಾಚೋಟಿ ಅ
87 ಲಕುಂಟ್ಲ । ಪಾಲಕೊಂಡೈಯ್ಯ । ಸಿದ್ಲಗಟದ ತಾಳ್ಗಂಕಿ ರಾಮ್ಮೈಯ್ಯ । ಬಳ್ಳು ಪೆಟಿ ಬೊಂಮ್ಮಲಿನಾ
88 ರಪ್ಪ । ವೆಂಗಟಪ:(।)ರಮಣ್ಣೈಯ್ಯ । ಗುತ್ತಿನ ರಾಚೋಟಿ ಮಂಡಲ ಮುತ್ಯಾಲ । ಮರ್ಕೆಣ್ರಿ
89 ಸಂಗಪ್ಪ । ಭೂಶೆಟ್ಟಿ ಮಲ್ಲಪ್ಪ । ಆನಂದಪುರದ ಜವಳಿ ಮಾಡಂತ್ರಪ್ಪ । ಅಬ್ಬುಲೂರು ಹೊಂ
90 ನ್ನಪ ॥ ಕುಮುಶಿ ಅನುಸಾಗರದ ನಂಕಪ್ಪ । ಕುಂಶಿ ಮಂಡೆಗುರಲ್ಯ ನಂಜಪ್ಪ । ಮೂಂನ್ಯದ ಸಂ
91 ಗ್ನೈಯ್ಯ । ಹೊಗಟೆಹಳ್ಳಿ ಚನಬಸಪ್ಪ । ವೃತ್ತಿನ ಶಾಂತಪ್ಪ । ಕಮಲ ಸಾಂತ್ತಪ್ಪ । ಆಯನೂರ್ರು ನೆ (ಹ?)
92 ಮತಿ ಚನವೀರಪ್ಪ । ಬಾದಾವಿ ಕ್ರಿಷ್ಣಪ್ಪ । ಬುಕಹಳ್ಳಿ । ಮುತ್ತಿಗ್ಯಪ್ಪ । ಬಸಾವಕ್ಕಗಾದ ಸಿಬಾಪ್ಪ ಕ್ತಿ ಕ್ತಿ
93 ಣಿ ನಂಜೈಯ್ಯ । ವಾಲಾಜಿ ಪೆಟೆ ಯುಳ್ವ ವರಪ್ಪ । ಸಾಗರದ ಮಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಪ್ಪ । ರಾಣೆಬೆನೂರ್ರು
94 ವೂತ್ತಿನ ತಿಪ್ಪಂಣ । ಭಾರಾಮಾರ್ಗದ ಸೆಟ್ಟಿ ನಾಗಪ್ಪ । ಮುತ್ತಿಯಪ್ಪ । ಹೊಪ್ಪದ ಗಂಗಪ್ಪ । ತೆರಿಟಿ ಕಂಗ್ನೈಯ್ಯ (ತೊ?)
95 ಯು ಶಸನವನು ಕೆತ್ತಿದಾತ ಹಾಸ್ಪಾತ್ರಿ ಗುಜ್ಜಪ್ಪ ॥ = ॥
96 ರಾಚೋಟಿ ತ್ರಿಕರಂ ಕೊಂಡೈಯ ಶೆಪ್ಪಚಲಂ । ವೆಂಕಟಗಿರ್ರಿ ಲಾಲಾಪೆಟ ಅಲಗುಲ್ಲು ಪಾಲಾಕೊಂಡ
97 ಪ್ಪ । ಮಂಡಶಾಲ ಯುತ್ತಾಲ್ಪರ್ ಕೊಕ್ಕಲ (ಕ್ಕ) ನಾರ್ಸ್ಯಪ್ಪ । ನರಸೈಯು ವೊಟಿ ತ್ತಾಂ ॥ (ಸ್ರು?)

ಇದು ಎಕ ಸಂ. ೧೭ ಕ್ರಿ., ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ೬೦ನೆಯ ಶಾಸನವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ (೧೯೭೭); ಪು. ೨೨ ರಿಂದ ೨೫.

ಈ ತಾಮ್ರಶಾಸನದ ಪುನರ್ಪರಿಶೀಲನೆ ದಿನಾಂಕ: ೧. ೦೫-೦೭-೧೯೯೪ ಭಾ.

ಡಾ. ಬಿ. ರಾಜಶೇಖರಪ್ಪ
ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು (ನಿ)
ವಿಸಿ ಕ್ರಾಸ್ (ತಪ್ಪು), ಜೆಸಿಆರ್ ಬಡಾವಣೆ
ಚಿತ್ರದುರ್ಗ – ೫೭೭ ೫೦೧

ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು

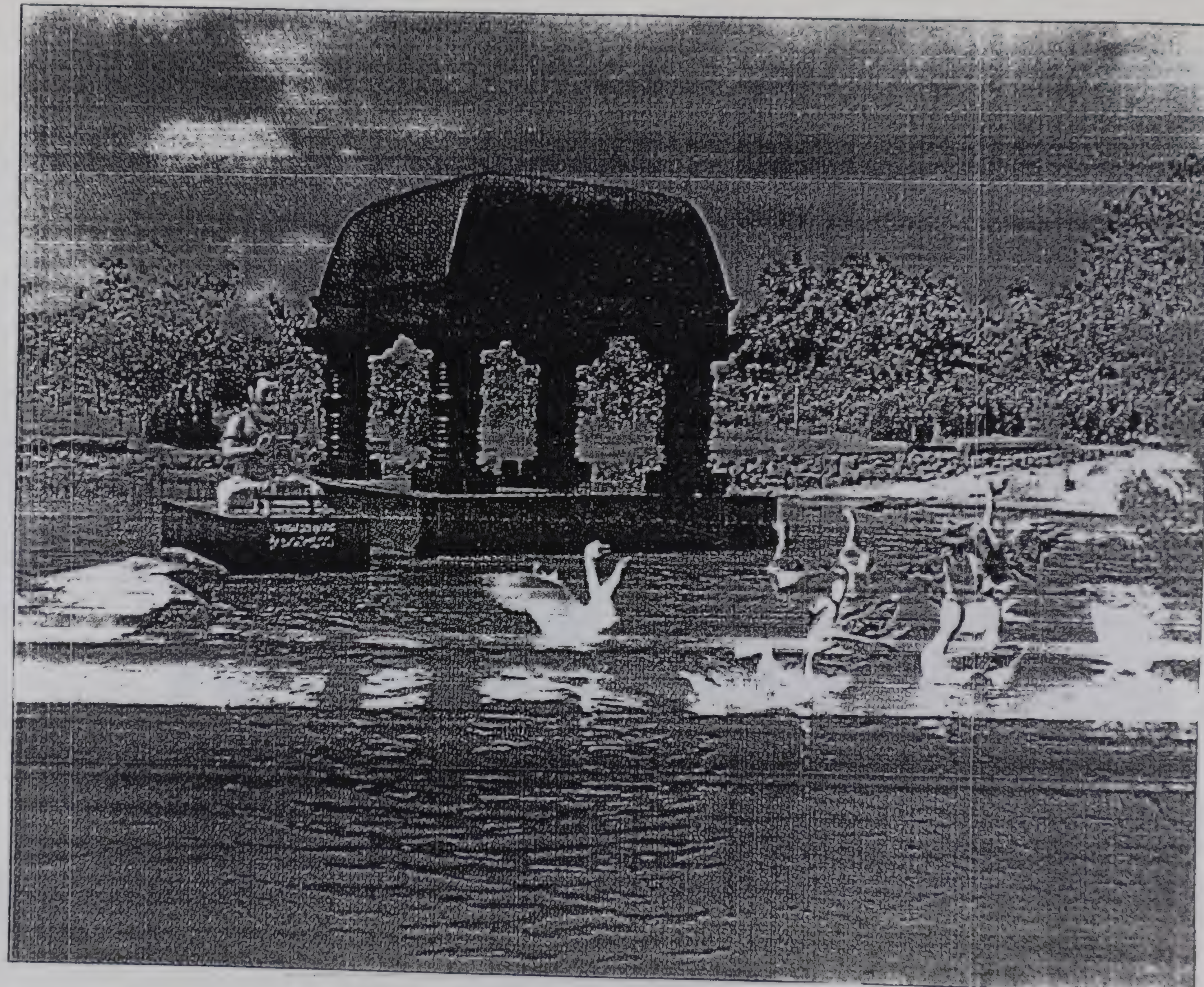

ಪ್ರಸ್ತುತದಲ್ಲಿ ದಾವಣಗೆರೆ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠ

ಮೇಲುದುರ್ಗದ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಬೃಹನ್ಮಠ

ಬೃಹನ್ಮಠದ ಮುರುಘಾವನದಲ್ಲಿರುವ ಕೂಡಲಸಂಗಮದ ಪ್ರತಿಕೃತಿ

೨೧ನೇ ಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮಹಾಲಿಂಗ
ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರು

ಗುರು ಮುರಿಗೆ ಶಾಂತವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತ ಬಿಚ್ಚುಗತ್ತಿ ಭರಮಣ್ಣ ನಾಯಕ

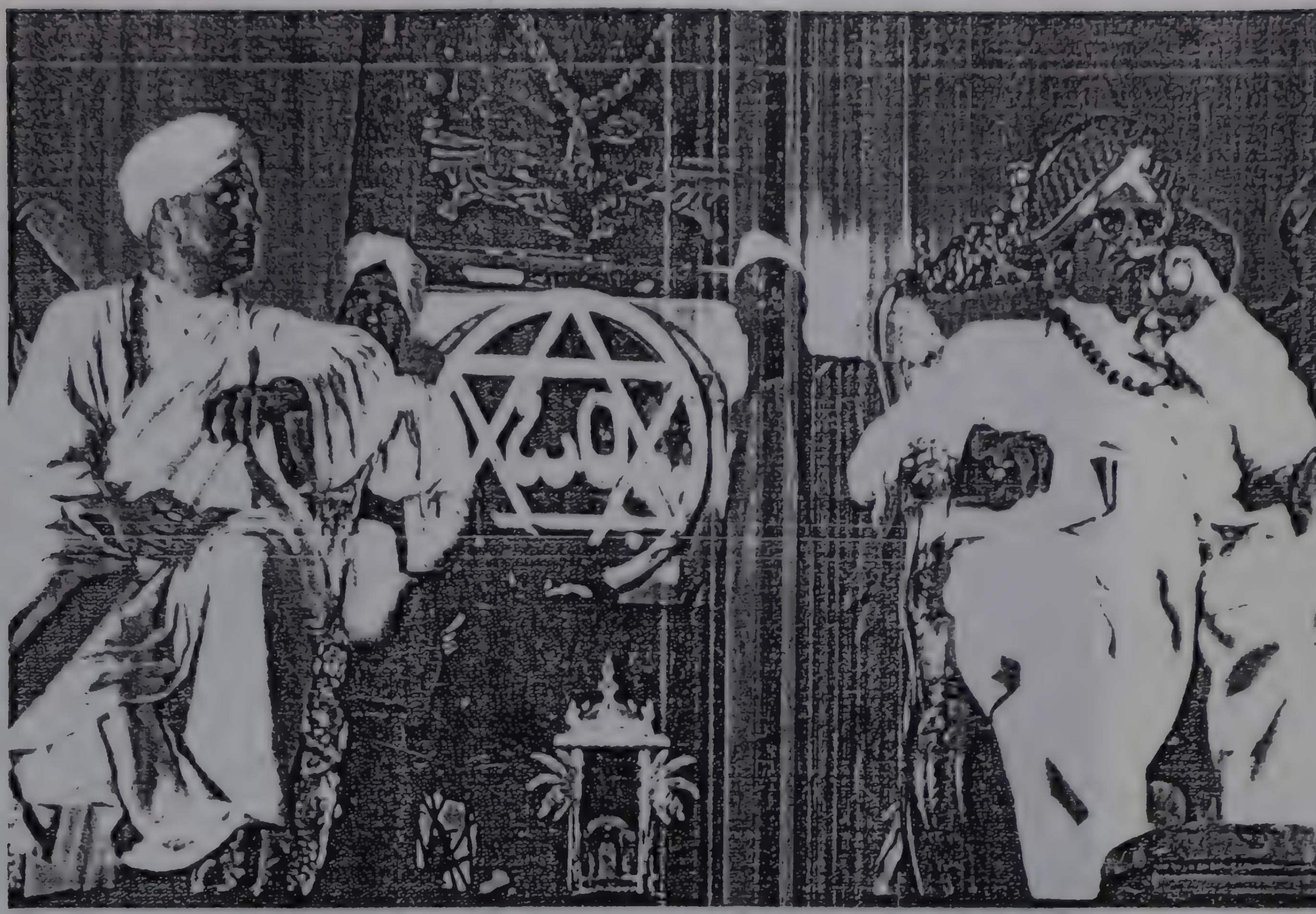

ಶ್ರೀಗಳವರ ಸಮಾಜಮುಖಿ
ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾದ
ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಜಗದ್ಗುರುಗಳವರು
ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರಾದ
ಶ್ರೀ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರವರು

ಶ್ರೀಗಳವರ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾದ ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀ ಜಯವಿಭವ ಶ್ರೀಗಳು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರಾದ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರವರು

ಶ್ರೀಗಳವರ ಸಮಾಜಮುಖಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ
ಪ್ರೇರಣೆಯಾದ ಜಗದ್ಗುರು
ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಶ್ರೀಗಳು ಮತ್ತು
ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರಾದ
ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಒಡೆಯರವರು

ಶ್ರೀಮನ್ನಿರಂಜನ ಜಗದ್ಗುರು ಜಯದೇವ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು
ಬೃಹನ್ಮಠ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ

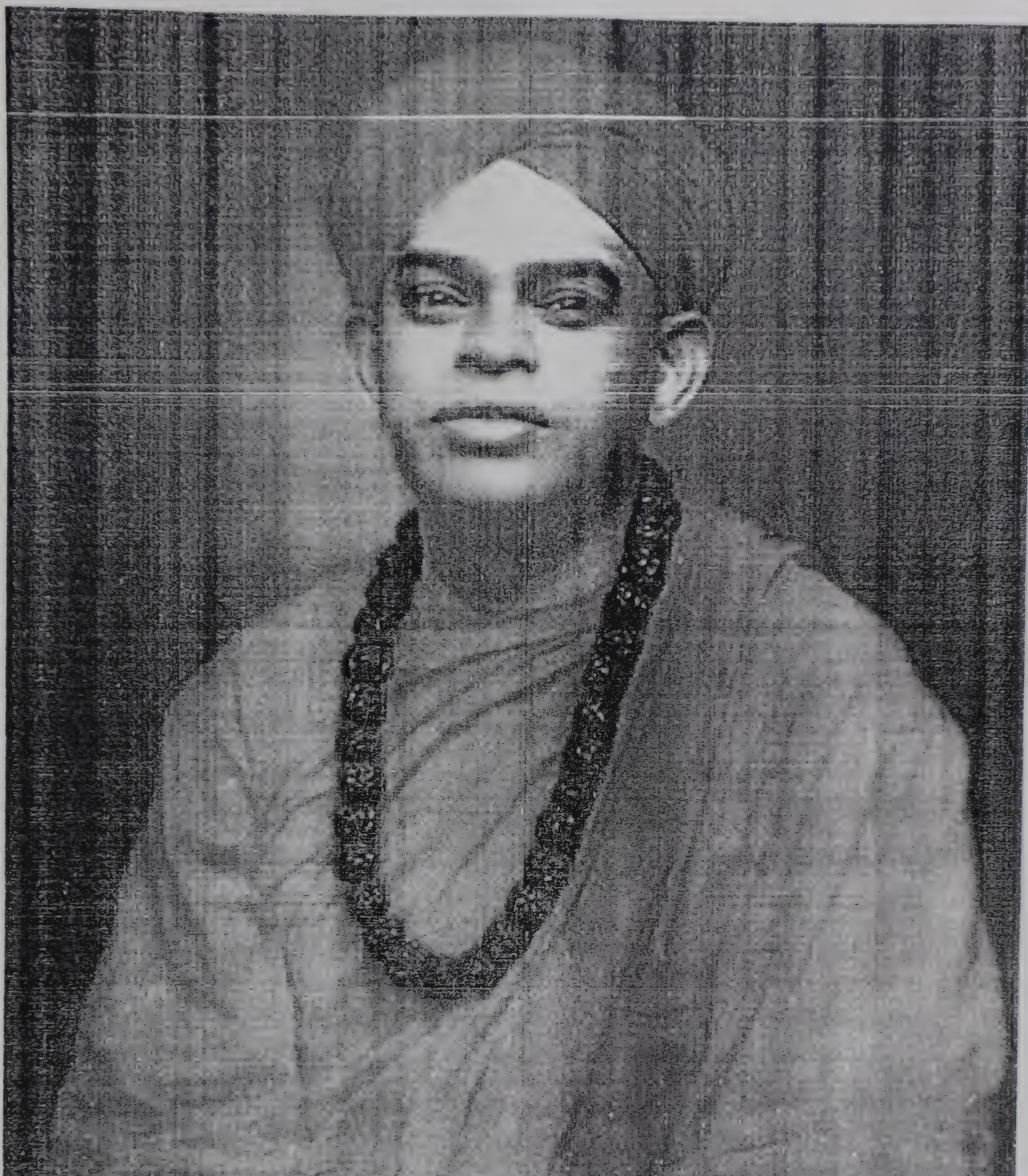
ಶ್ರೀಮನ್ನಿರಂಜನ ಜಗದ್ಗುರು ಜಯವಿಭವ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು
ಬೃಹನ್ಮಠ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ

ಶ್ರೀಮನ್ನಿರಂಜನ ಜಗದ್ಗುರು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು
ಬೃಹನ್ಮಠ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ

ಶ್ರೀಮಠದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪೀಠಾಧೀಶರಾದ ಡಾ. ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುರುಘಾ ಶರಣರು

ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಹಂಪಿ